

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANABİLİM DALI
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI BİLİM DALI

İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE
MÜZESİNDE BULUNAN 16. VE 17.YÜZYIL EL
YAZMASI ESERLERİN TEZYİNİ AÇIDAN
İNCELENMESİ

ŞAFAK YÖNDEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DOÇ. DR. ÇİĞDEM ÖNKOL ERTUNÇ

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	ŞAFAK YÖNDEM
	Numarası	22812101001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Ana Bilim Dalı/ Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ
	Tezin Adı	İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE MÜZESİNDE BULUNAN 16. VE 17.YÜZY EL YAZMASI ESERLERİN TEZYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma .../.../.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1			
2			
3			

Bilimsel Etik Sayfası

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	ŞAFAK YÖNDEM		
	Numarası	22812101001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Ana Bilim Dalı/ Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE MÜZESİNDE BULUNAN 16.VE 17.YÜZYIL EL YAZMASI ESERLERİN TEZYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ŞAFAK YÖNDEM

İmzası

ÖZET

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	ŞAFAK YÖNDEM		
	Numarası	22812101001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Geleneksel Türk Sanatları Ana Bilim Dalı/ Geleneksel Türk Sanatları Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ		
Tezin Adı	İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE MÜZESİNDE BULUNAN 16. VE 17.YÜZYIL EL YAZMASI ESERLERİN TEZİYİNİ AÇIDAN İNCELENMESİ			

Geleneksel sanatlar, eski çağlardan günümüze medeniyetlerin bilgi ve birikimiyle şekillenmiş; hat, minyatür ve tezhip gibi alanlarda tarih boyunca özgün ve zarif örnekler ortaya konmuştur. Kadim sanat anlayışı, geçmişin izlerini günümüze taşıyarak kültürel sürekliliği sağlamış ve her dönemde sanat ile bilime yeni açılımlar sunmuştur. Bu bağlamda, döneme ait süslemeler ve nadide yazma eserler, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. İslam coğrafyasındaki el yazması kitapların korunarak günümüze ulaşması, geleneksel sanatların gelişimi için yeni keşif yollarını beraberinde getirecektir.

Türkiye’de bir ilk olma özelliği taşıyan İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi hem resmi bir arşiv kurumu hem de kamusal hizmet sunan bir kültür yapısı olarak işlev görmektedir. Koleksiyonunda yer alan kıymetli yazma eserler, bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır.

Tezhip sanatı odağında şekillenen bu çalışmanın birinci bölümünde, konuya dair tanımlama, amacı, kapsamı ve yöntemsel çerçeve sunulmuştur. İkinci bölümde Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müze tarihi hakkında bilgiler aktarılmış; üçüncü bölümde ise müzede bulunan yazmaların kataloglar halinde tezyinat özellikleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, örneklerin ait olduğu dönemsel ve teknik özellikler belirlenmiş; değerlendirme ve sonuç bölümünde genel bir senteze ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir Ahmet Piriştina Kent ve Arşiv Müzesi, Unvan Sayfası, Tezhip, El Yazması, Tezyinat

ABSTRACT

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	ŞAFAK YÖNDEM		
	Student Number	22812101001		
	Department	Traditional Turkish Art Department/ Traditional Turkish Arts Science Branch		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Dr. Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ		
Title of the Thesis/Dissertation	EXAMINATION OF THE 16TH AND 17TH CENTURY MANUSCRIPT WORKS IN IZMIR AHMET PIRİSTİNA CITY ARCHIVE AND MUSEUM IN TERMS OF EDITION			

Traditional arts have been shaped by the knowledge and heritage of civilizations from ancient times to the present, producing unique and refined examples throughout history in areas such as calligraphy, miniature, and illumination. This ancient artistic understanding has preserved historical traces and ensured cultural continuity, contributing to both art and science in every era. In this context, decorative elements and rare manuscript works from the respective periods play a significant role in transmitting cultural heritage to future generations. The preservation of handwritten books across the Islamic world and their survival to the present day paves the way for new explorations and enhances the development of traditional arts.

The *Izmir Ahmet Piriştina City Archive and Museum*, the first of its kind in Türkiye, functions both as an official archive and as a public cultural institution. The valuable manuscript works in its collection form the main focus of this study.

This research, centered on the art of illumination, presents in the first chapter the conceptual framework, objectives, scope, and methodology of the study. The second chapter outlines the history of the Ahmet Piriştina City Archive and Museum, while the third chapter offers an analysis of the decorative features of the manuscripts preserved in the museum, organized by catalog. Based on the findings, the stylistic and technical characteristics of the samples have been identified, and a general synthesis is presented in the evaluation and conclusion section.

Keywords: Izmir Ahmet Piriştina City Archive and Museum, Title Page, Illumination, Manuscript, Ornamentation

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	viii
RESİM LİSTESİ.....	viii
ÇİZİM LİSTESİ	xv
ÖNSÖZ	xxi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırma Konusu ve Amacı.....	1
1.2. Araştırma Kapsamı	2
1.3. Araştırma Yöntemi.....	3
1.4. Konu ile İlgili Kaynaklar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
2.İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE MÜZESİ.....	8
2.1.Ahmet Piriştina'nın Hayatı	8
2.2. Kent Arşivi ve Müze Tarihi.....	11
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	15
3. TEZHİP SANATINDA 16. VE 17.YÜZYIL DÖNEMİ.....	15
3.1. Tezhip Sanatı.....	15
3.2. 16. ve 17.Yüzyıl Tezhip Sanatı	16
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	18

4.KATALOG.....	18
4.1. Katalog 1:.....	18
4.2. Katalog 2:.....	30
4.3. Katalog 3:.....	38
4.4. Katalog 4:.....	46
4.5. Katalog 5:.....	55
4.6. Katalog 6:.....	63
4.7. Katalog 7:.....	74
4.8. Katalog 8:.....	84
4.9. Katalog 9:.....	94
4.10. Katalog 10:.....	104
4.11. Katalog 11:.....	114
4.12. Katalog 12:.....	125
4.13. Katalog 13:.....	133
4.14. Katalog 14:.....	141
4.15. Katalog 15:.....	149
4.16. Katalog 16:.....	159
4.17. Katalog 17:.....	168
4.18. Katalog 18:.....	176
4.19. Katalog 19:.....	185
4.20.Katalog 20:.....	193
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	201
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	201
KAYNAKÇA	216

KISALTMALAR

a.g.e: Adı geçen eser

APIKAM: Ahmet Priştina Kent ve Arşiv Müzesi

Bs.: Baskı

c.: Cilt

ed.: Editör

Env.: Envanter

H.: Hicri

İMİ-YEK: İzmir Milli Kütüphane Yazma Eserler Kurumu

M.: Miladi

mm.: Milimetre

sy.: Sayı

V.: Varak

vb.: ve benzeri

yy.: Yüzyıl

RESİM LİSTESİ

Resim 1 Ahmet Piriştina	8
Resim 2 Kent ve Arşiv Müzesi Temelleri Atılırken.....	9
Resim 3 Eski İtfaiye Müdürlüğü ve Şimdi ise APİKAM	12
Resim 4 APİKAM	13
Resim 5 APİKAM'da El yazması Eserlerin Bulunduğu Arşiv	13
Resim 6 APİKAM'da Yer Alan Osmanlıca Eser.....	14
Resim 7 APİKAM Env.No:1949-1950 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) ve Aynı Eserin I. Cildi Görünüm	18
Resim 8 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	19
Resim 9 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin I.Cildi tezyini sayfası genel görünüm	20
Resim 10 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası detay	24
Resim 11 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası alt pervaz.....	25
Resim 12 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası üst pervaz	26
Resim 13 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin zencerek ve hizip gülü detay resmi ve çizimi	27
Resim 14 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) aynı eserin I.cildi fasıl sayfası detayı	27
Resim 15 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'1 -Kebir (Mefâti hul Ğayb) aynı eserin I.cildi hizip detay resmi ve çizimi	28
Resim 16 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin cilt görünümü	30
Resim 17 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	31
Resim 18 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası detay.....	33
Resim 19 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası alt pervaz	34
Resim 20 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası üst pervaz.....	35
Resim 21 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası tiğ detay	36
Resim 22 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ' ' Hüve' llezî halâka leküm mâ fi'l-arzı cemî'an" II.Cild adlı eserin cilt görünümü	38

Resim 23 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an” II.Cild adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	39
Resim 24 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an” II.Cild adlı eserin unvan sayfası detay	41
Resim 25 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an” II.Cild adlı eserin unvan sayfası alt pervaz	42
Resim 26 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an” II.Cild adlı eserin unvan sayfası üst pervaz.....	43
Resim 27 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin cilt görünümü	46
Resim 28 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	47
Resim 29 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası detay	49
Resim 30 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz.....	50
Resim 31 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz pafta detay ve çizim	51
Resim 32 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin pervaz şemse detay	52
Resim 33 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası tığ detay	52
Resim 34 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin cilt görünümü.....	55
Resim 35 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	56
Resim 36 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası detay.....	58
Resim 37 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası pervaz detay.....	59
Resim 38 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası tığ detay	60
Resim 39 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin cilt görünümü	63
Resim 40 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	64
Resim 41 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası detay	66
Resim 42 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	67

Resim 43 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	68
Resim 44 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi.....	70
Resim 45 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin unvan sayfası tığ detay	70
Resim 46 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin son sayfasında bulunan kuş tasviri	71
Resim 47 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin cilt görünümü	74
Resim 48 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	75
Resim 49 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası detay	77
Resim 50 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	78
Resim 51 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	80
Resim 52 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi.....	81
Resim 53 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası tığ detay	82
Resim 54 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin cilt görünümü.....	84
Resim 55 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	85
Resim 56 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası detay	87
Resim 57 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	88
Resim 58 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	89
Resim 59 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizim.....	91
Resim 60 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme=Hırad-nâme’’ adlı eserin son sayfasında bulunan tavus kuşu tasviri	92
Resim 61 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin cilt görünümü	94
Resim 62 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	95

Resim 63 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin unvan sayfası detay	97
Resim 64 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	98
Resim 65 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	99
Resim 66 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi	101
Resim 67 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘‘I-II.Cilt’’ adlı eserin unvan sayfası tığ detay.....	101
Resim 68 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin cilt görünümü.....	104
Resim 69 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	105
Resim 70 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin unvan sayfası detay	108
Resim 71 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	109
Resim 72 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	110
Resim 73 APİKAM Env.No:1911’’Nigâristân’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni ve tığ detay	111
Resim 74 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin cilt görünümü	114
Resim 75 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	115
Resim 76 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası detay ve cüz gülü formu detay	117
Resim 77 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	118
Resim 78 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	119
Resim 79 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi	120
Resim 80 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası beynesütür detay	121
Resim 81 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin v.2a sayfasındaki şerit deseni ve çizimi	121
Resim 82 APİKAM Env.No:1569’’Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî’’ adlı eserin unvan sayfası cüz gülü detay ve çizimi.....	122
Resim 83 APİKAM Env.No:794’’Mülteka’r-Ebhur’’adlı eserin cilt görünümü.....	125

Resim 84 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	126
Resim 85 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası detay	128
Resim 86 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	129
Resim 87 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	131
Resim 88 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin cilt görünümü	133
Resim 89 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	134
Resim 90 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası detay	136
Resim 91 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	137
Resim 92 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	139
Resim 93 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin cilt görünümü	141
Resim 94 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	142
Resim 95 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası detay.....	144
Resim 96 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	145
Resim 97 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	146
Resim 98 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin cilt görünümü	149
Resim 99 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	150
Resim 100 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası detay ve koltuk formu detay.....	152
Resim 101 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	154
Resim 102 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası orta pervaz detay.....	155
Resim 103 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	156

Resim 104 APİKAM Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası koltuk formu ve beynesütür detay	157
Resim 105 APİKAM Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin cilt görünümü	159
Resim 106 APİKAM Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	160
Resim 107 APİKAM Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin unvan sayfası detay	163
Resim 108 APİKAM Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	164
Resim 109 APİKAM Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	165
Resim 110 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadîs”adlı eserin cilt görünümü ...	168
Resim 111 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadîs”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	169
Resim 112 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadîs”adlı eserin unvan sayfası detay	171
Resim 113 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadîs”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	172
Resim 114 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadîs”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	173
Resim 115 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin cilt görünümü.....	176
Resim 116 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	177
Resim 117 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası detay	180
Resim 118 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	181
Resim 119 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	182
Resim 120 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin cilt görünümü	185
Resim 121 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm.....	186
Resim 122 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası detay	188
Resim 123 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay.....	189

Resim 124 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay	190
Resim 125 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin cilt görünümü.....	193
Resim 126 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm	194
Resim 127 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası detay	196
Resim 128 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay	197
Resim 129 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay.....	198
Resim 130 Env.No:1949 Et-Tefsîru’l -Kebir (Mefâti hul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası.....	202
Resim 131 Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası	202
Resim 132 Env.No:1907-2 Sadru’ş- Şerî’a Fi Şerhî Vikayeti’r Rivâye adlı eserin unvan sayfası	202
Resim 133 Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası ...	202
Resim 134 Env.No:1420”Dîvân-ı Hâfız”adlı eserin unvan sayfası.....	203
Resim 135 Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası	203
Resim 136 Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası	205
Resim 137 Env.No:1444”Şerh-i Kâside-i Bürde”adlı eserin unvan sayfası	205
Resim 138 Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Ziyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası.....	206
Resim 139 APİKAM Env.No:1944-4 Safevi dönemi unvan sayfası detay.....	207
Resim 140 APİKAM Env.No:1944-5 Safevi dönemi unvan sayfası detay.....	207
Resim 141 APİKAM Env.No:1944-3 Safevi dönemi unvan sayfası detay.....	207
Resim 142 APİKAM Env.No:1944-6 Safevi dönemi unvan sayfası detay.....	207
Resim 143 TSMK H.812 Safevi dönemi pervaz deseni (Ayşe Zehra Sayın-Doktora Tezi)	208
Resim 144 Unvan sayfası paftalara ayrılan metin bölümü	210
Resim 145 Beynesütür ve koltuk formu detay.....	210
Resim 146 Beynesütür detay ve çizim	210
Resim 147 Zamanla bozulmuş tığ süsleme detayları.....	212
Resim 148 Bazı unvan sayfalarındaki zencerek deseni detayları.....	212
Resim 149 Bazı unvan sayfasındaki tığ detayları	213
Resim 150 Safevi dönemi eserindeki minyatür tasvirleri detayı.....	214
Resim 151 Bazı eserlerin cilt ve sayfa yüzeyindeki bozulmalar.....	214

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası çizimi	21
Çizim 2 APIKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin I.Cildi fasıl sayfası çizimi	22
Çizim 3 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası detay çizim	24
Çizim 4 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim	25
Çizim 5 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası üst pervaz çizim	26
Çizim 6 APIKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) aynı eserin I.cildi fasıl sayfası detay çizim	28
Çizim 7 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası çizim	32
Çizim 8 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası detay çizim	34
Çizim 9 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim	35
Çizim 10 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası üst pervaz çizim	35
Çizim 11 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizim	36
Çizim 12 APIKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’ II.Cild adlı eserin unvan sayfası çizim	40
Çizim 13 APIKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’ II.Cild adlı eserin unvan sayfası detay çizim	42
Çizim 14 APIKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’ II.Cild adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim	43

Çizim 15 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘ Hüve’llezî halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an” II.Cild adlı eserin unvan sayfası üst pervaz çizim	44
Çizim 16 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası çizim.....	48
Çizim 17 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	50
Çizim 18 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz çizimi.....	51
Çizim 19 APİKAM Env.No:442 Kemâlü’d-Dirâye Şerhu’n Nükaye fi Muhtasarı’l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizimi.....	53
Çizim 20 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası çizim.....	57
Çizim 21 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası detay çizim	59
Çizim 22 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası pervaz detay çizim	60
Çizim 23 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizim.....	61
Çizim 24 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası çizim	65
Çizim 25 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	67
Çizim 26 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim.....	68
Çizim 27 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	69
Çizim 28 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizim.....	71
Çizim 29 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası çizim.....	76
Çizim 30 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘ ‘İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası detay çizim	78

Çizim 31 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	79
Çizim 32 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	80
Çizim 33 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizim.....	82
Çizim 34 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme=Hırad-nâme”adlı eserin unvan sayfası çizimi	86
Çizim 35 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme=Hırad-nâme”adlı eserin unvan sayfası detay çizim	88
Çizim 36 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme=Hırad-nâme”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	89
Çizim 37 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme=Hırad-nâme”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	90
Çizim 38 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası çizimi	96
Çizim 39 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	98
Çizim 40 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	99
Çizim 41 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	100
Çizim 42 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî ‘I-II.Cilt” adlı eserin unvan sayfası tiğ detay çizim.....	102
Çizim 43 APİKAM Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası çizim.....	106
Çizim 44 APİKAM Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası detay çizim	108
Çizim 45 APİKAM Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	109
Çizim 46 APİKAM Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	110

Çizim 47 APİKAM Env.No:1911”Nigâristân” adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni ve tığ detay çizim.....	112
Çizim 48 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm çizimi	115
Çizim 49 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin unvan sayfası unvan sayfası detay çizim ve cüz gülü formu detay çizim	117
Çizim 50 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	118
Çizim 51 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	119
Çizim 52 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin unvan sayfası beynesütür detay çizim	121
Çizim 53 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası çizimi	127
Çizim 54 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	129
Çizim 55 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	130
Çizim 56 APİKAM Env.No:794”Mülteka’r-Ebhur”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	131
Çizim 57 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası çizimi	135
Çizim 58 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	137
Çizim 59 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	138
Çizim 60 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	139
Çizim 61 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası çizimi	143
Çizim 62 APİKAM Env.No:1456”El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fi Şerhi’l-Kâfiye”adlı eserin unvan sayfası detay çizim	145

Çizim 63 APİKAM Env.No:1456’’El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fî Şerhi’l-Kâfiye’’adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	146
Çizim 64 APİKAM Env.No:1456’’El-Fevâidü’z-Zıyâiyye fî Şerhi’l-Kâfiye’’adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	147
Çizim 65 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm çizimi.....	151
Çizim 66 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin unvan sayfası detay çizimi ve koltuk formu detay çizimi.....	153
Çizim 67 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	154
Çizim 68 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin unvan sayfası orta pervaz detay çizim.....	155
Çizim 69 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	156
Çizim 70 APİKAM Env.No:1420’’Dîvân-ı Hâfız’’adlı eserin unvan sayfası koltuk formu ve beynesütür detay çizim.....	157
Çizim 71 APİKAM Env.No:1444’’Şerh-i Kâside-i Bürde’’adlı eserin unvan sayfası çizimi.....	161
Çizim 72 APİKAM Env.No:1444’’Şerh-i Kâside-i Bürde’’adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	163
Çizim 73 APİKAM Env.No:1444’’Şerh-i Kâside-i Bürde’’adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	164
Çizim 74 APİKAM Env.No:1444’’Şerh-i Kâside-i Bürde’’adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	166
Çizim 75 APİKAM Env.No:1495’’Ahsenü’l-Hadîs’’adlı eserin unvan sayfası çizimi	170
Çizim 76 APİKAM Env.No:1495’’Ahsenü’l-Hadîs’’adlı eserin unvan sayfası detay çizimi.....	172
Çizim 77 APİKAM Env.No:1495’’Ahsenü’l-Hadîs’’adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim.....	173
Çizim 78 APİKAM Env.No:1495’’Ahsenü’l-Hadîs’’adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	174

Çizim 79 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası çizimi.....	178
Çizim 80 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	180
Çizim 81 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	181
Çizim 82 APİKAM Env.No:1522-3”El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi’s-Sirâciye”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	182
Çizim 83 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası çizimi	187
Çizim 84 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası detay çizim.....	189
Çizim 85 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	190
Çizim 86 APİKAM Env.No:1687-1”Tahmîsü’l-Kasîdeti’l-Bürde”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim	191
Çizim 87 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası çizimi.....	195
Çizim 88 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası detay çizim	197
Çizim 89 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim	197
Çizim 90 APİKAM Env.No:605”Şerhu’n-Nükaye (Câmi’u’r-Rumûz)”adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim.....	199
Çizim 91 Kompozisyon üzerindeki yapısal özellikler ve pafta aşamaları.....	209
Çizim 92 Unvan sayfası metin bölümü çizim.....	210
Çizim 93 Beynesütür ve koltuk formu detay çizim	210
Çizim 94 İşlenmiş Rumi motif detay ve Bulut motifi detay çizim.....	211

ÖNSÖZ

Türk tarihini anlamamızda bugüne dek süregelen kazılar, yazıtlar ve sayısız eserler arasında en kıymetli unsurlardan biri, Türk sanatının kadim geçmişimize ışık tutarak gelecek kuşaklara yön göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında, Türk tarihinin ve sanat tarihimizin aydınlatılmasında el yazmaları büyük bir öneme sahiptir. Tarihimizin derinliklerinden süzülüp gelen kültürel mirasımızı bizden sonraki nesillere aktarmak, Türk sanatının bu el yazmalarını gün yüzüne çıkararak ilham kaynağı haline getirmek ve unutulmaya yüz tutmuş eserleri yeniden görünür kılmak temel amaçlardan biridir. Bu bağlamda, tarihin tozlu raflarında kalan el yazmalarını estetik bir bakış açısıyla inceleyerek nitelikli bir koleksiyon oluşturma gayesi doğmuştur.

Araştırma sürecim boyunca her zaman yanımda olan, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Çiğdem Önkol Ertunç'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Akademik derslerde yol gösterici tavsiyeleriyle ufkumu genişleten ve değerli görüşlerini dinleme fırsatı bulduğum Sayın Prof. Dr. Ali Fuat Baysal'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Zehra Sayın'a şükranlarımı sunarım. Osmanlıca ve Arapça çevirilerimde vakit ayırarak bana destek olan Sayın Öğr. Gör. Nihat Kağnıcı'ya; el yazması eserleri incelememe imkan tanıyan İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'ne ve müze görevlisi Sayın Ercan Sarıgül'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, maddi ve manevi olarak daima yanımda olan annem Selvinaz Küçükuşurlu'ya ve sevgili aileme gönülden teşekkür eder, minnetlerimi sunarım.

Şafak YÖNDEM

Konya, 2025

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. Araştırma Konusu ve Amacı

Türk sanat tarihinde, geçmişten günümüze uzanan süreçte çok sayıda kıymetli eser ortaya konmuştur. Bu eserler, içeriklerindeki süsleme unsurları ve yazı üslupları aracılığıyla ait oldukları dönemlerin estetik anlayışını yansıtmakta ve günümüz sanat dünyasına anlamlı katkılar sunmaktadır. Bu tarihsel ve süsleme özelliklerini daha iyi anlayabilmek amacıyla el yazması eserler, bu çalışmanın odak noktası olarak belirlenmiştir.

Çalışmamda incelenen eserler, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi Koleksiyonu'ndan seçilmiştir. Söz konusu koleksiyon; Osmanlıca el yazmaları, mecmualar, süreli yayımlar ve dijital içerikler dâhil olmak üzere toplam 5.000 ciltten oluşmakta ve bunun 1.440 cildi Osmanlıca el yazması eserleri içermektedir. Bu zengin arşiv, el yazmaları ve süsleme sanatı açısından önemli bir araştırma kaynağı teşkil etmektedir. Müzede bulunan 1440 yazmanın kondisyon durumları ve müze izinlerine bağlı kalarak tasnifi yapılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde tezyinata sahip olan eserlerin 20 tanesinde tezyinat tespit edilmiştir. Eserlerin seçiminde içerik bütünlüğü, dönemsel çeşitlilik, fiziksel korunmuşluk durumu, renk tercihleri ve motif kullanımı gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Söz konusu eserlerin unvan sayfalarında yer alan süsleme öğeleri detaylı biçimde incelenerek, döneme ait bezeme teknikleri ile estetik yaklaşımlar analiz edilmiştir.

Çalışmanın temel amacı; İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'nde yer alan el yazması kitapların unvan sayfalarındaki süsleme özelliklerini akademik bir bakış açısıyla değerlendirmek, bu eserlerdeki sanat üslubunu yorumlamak ve dönemin estetik anlayışını ortaya koymaktır. Bu nadide eserlerin daha geniş okur kitlesine ulaştırılması; Osmanlı ve Türk sanat tarihine ilgi duyan akademisyenler, sanat tarihçileri ve araştırmacılar için kayda değer bir kaynak sunacaktır.

Tezyinat özelliklerinin sistemli biçimde incelenmesi, süsleme tekniklerinin dönemsel değişimini anlamaya katkı sağlayacak ve 16. ve 17. yüzyıl süsleme sanatı üzerine yapılan akademik çalışmalara yeni perspektif sunacaktır. Böylece, geleneksel sanatlar bağlamında hem

sanatsal hem de kültürel yönlerini daha kapsamlı bir akademik değerlendirme yapılmasına olanak sağlayacaktır.

1.2. Araştırma Kapsamı

Bu çalışmada, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi'nde bulunan 20 adet yazma eserin unvan sayfası süslemesinin, tezhip sanatı açısından tespiti ve tahlili amaçlanmaktadır. Arşiv bünyesinde yer alan bu yazma eserlerin İMK-YEK kayıtlarına bakılarak durum tespiti yapılmış, eser özellikleri ve künyesi hakkında bilgi edinilmiştir¹. Daha önce bilimsel incelemeye konu olmamış bu eserler, bu araştırma kapsamı doğrultusunda ele alınmış ve detaylı olarak incelenerek analiz edilmiştir. İncelemeler sonucunda, eserlerin tezyini açıdan sistematik olarak değerlendirilmediği kanısına varılmıştır.

Araştırma süreci, yazma eserlerin birebir incelenmesiyle başlamış; yazma eserlerin belirli kriterlere göre kategorilere ayrılmasıyla devam etmiştir. Toplamda 170 adet eser ulaşılarak incelenmiş ve bazı eserlerde bozulma, yıpranma sanat özelliklerinin kaybolduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle sanatsal değeri yüksek ve işçiliği bakımından öne çıkan 20 adet yazma eser dahil edilmiştir. Seçilen 20 adet katalog unvan sayfası; düzeni, renk, kullanılan teknik, motif özellikleri gibi kriterler doğrultusunda analiz edilerek incelenmiştir. İncelenen katalogların görselleri yüksek çözünürlükte çekilmiş ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Desen ve süsleme analizleri daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, görseller ayrıca vektörel program aracılığıyla yeniden çizimi yapılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır: Giriş, Ahmet Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi hakkında bilgiler, Tezhip sanatında 16. Ve 17.yüzyıl dönemi, katalog ve sonuç. Giriş bölümünde; konunun tanımı, amacı, araştırmanın kapsamı, kullanılan yöntem ve analizine yer verilmiştir. İkinci bölümde, Ahmet Piriştina ve Kent Arşivi ve Müze tarihi hakkında bilgiler yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde tezhip sanatı ele alınmış, 16. ve 17. yüzyıllardaki üslup değişimleri ve estetik yönelimler değerlendirilmiştir.

¹ Ali YARDIM, *İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*, Anadolu Matbaacılık, c. 1 (İzmir Milli Kütüphane Vakfı, 1992).

Dördüncü bölümde; İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesinde bulunan 20 adet katalog eser üzerinde tezyinat incelemeleri, süsleme tekniklerinin çizim ve analizleri yapılmış; elde edilen bütün bilgileri nitelik ve niceliğini belirleyerek, örneklerin hangi döneme ait olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde eserler kendi içinde değerlendirilmiştir. El yazması tezhipli sayfalar görsellerle tanıtılmış; yazmaların kompozisyon özellikleri, motif ve renk özellikleri kolay anlaşılması için vektörel programlarda çizimi yapılarak izah edilmeye çalışılmıştır.

Beşinci bölümde, araştırmanın genel değerlendirmesi yapılarak sonuç bölümüne yer verilerek kaynakça ile sonlandırılmıştır.

1.3. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın başlangıcında, hipotezi ortaya konularak veri planı oluşturulmuştur. Bu doğrultuda, veri planının listesi hazırlanmıştır. Bu konu ile ilgili diğer aşamada kaynak taraması yapılarak literatür de geçen tez ve makale vb. kaynaklar incelenmiştir. İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi'nde yer alan el yazması kitapların, daha önce bir tez veya makalede geçip geçmediği hakkında taramalar yapılmış ve bu taramanın yanı sıra belirli yüzyıllarda yapılmış unvan sayfaları ve fasıl başlığı tezyinatlarına ilişkin literatür taraması yapılarak tespit edilmiştir.

Alan araştırmasında gözlem yöntemi esas alınarak, müzede bulunan el yazması kitapların fotoğrafları yüksek çözünürlükte çekilmiş ve belgelenmiştir. Araştırma kapsamında Müzede bulunan el yazması kitapların, belirli dönemlerde yapılmış olan unvan sayfalarının tezyinatları, çalışma kapsamına alınarak örneklem grubunu oluşturmuştur. Desen, teknik ve analizleri hakkında bilgiler verilerek dönemin süsleme anlayışına değinilmiştir. Desen ve süsleme analizleri daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, her bir unvan sayfasına ait görseller yüksek çözünürlükte Adobe İllüstratör ve Corel Draw programı aracılığıyla çizimi yapılarak dijital ortama aktarılmıştır.

Bu çalışmanın değerlendirme sürecinde, İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'nde yer alan el yazması koleksiyonuna ilişkin kapsamlı bir ön çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, araştırmaya zemin oluşturmak amacıyla kaynaklara dayalı bir ön liste hazırlanmış; söz konusu liste, eserlerin sistemli biçimde incelenebilmesini sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır. Koleksiyondaki her katalog için; eser adı, envanter numarası, türü, istinsah tarihleri ve teknik özellikleri gibi nitelikleri içeren değerlendirme formları oluşturulmuştur. Bu formlar doğrultusunda içerik belirleme süreci başlatılmış ve ilgili kaynaklar esas alınarak sistematik bir tarama gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde,

kaynakların büyük kısmının bir arada değerlendirilmesi ve konunun bütüncül biçimde ele alınması amaçlanmıştır.

Veri toplama aşamasında, koleksiyonda yer alan yazma eserlerin desen analizleri gerçekleştirilmiş; bu bağlamda süsleme öğelerinin biçimsel yapısı, motiflerin yerleşim düzeni, kompozisyon bütünlüğü ve renk ilişkileri detaylı biçimde incelenmiştir. Elde edilen bulgular hem nitel çözümleme yöntemleri hem de betimsel analiz teknikleri doğrultusunda sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Bu süreç boyunca ilgili kaynakça bölümünde belirtilen tüm tez ve makaleler, kütüphanelerden ya da elektronik veri tabanından elde edilmiştir.

İncelenen sayfalarda katalog sistemi kullanılarak, eserin ayrıntılı tanımlamaları ve analizi sağlanacaktır.

Fotoğraf No:	Çizim No:
Bulunduğu Kütüphane:	
Kütüphane Envanter No:	
Eserin İsmi:	
Eserin Türü:	
Varak Numarası:	
İstinsah Tarihi:	
Eserin Yazarı:	
Eserin Hattatı:	
Eserin Tezhipli Sayfaları:	
Eserin Yazı Çeşidi:	Motif Grubu:
Eserin Ölçüleri:	Eserin Tekniği:
Eserin Cilt Özellikleri:	
Eserin Tezyini Özellikleri:	

1.4. Konu ile İlgili Kaynaklar

Türk sanatlarımızda motif ve desen kaynaklı araştırmalarda literatür taraması yapılmıştır. Araştırma konum olan İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi'nde yer alan el yazması kitapların unvan sayfası süsleme özelliklerini, tezyini açıdan incelenmesi hakkında sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, konuya değinen kaynaklar alfabetik olarak sıralanmıştır. Bu doğrultuda incelenecek olan el yazması kitapların tezyini özelliklerine yönelik yapılacak çalışma kapsamında başvurulan temel kaynaklar arasında yer almıştır.

BAYSAL, Ali Fuat. "Mushaf Tezyinatının Tarih İçindeki Gelişimi". Marife Dini Araştırmalar Dergisi 10, sy 3 (31 Aralık 2010): 365-86.

Bu makalede, Osmanlı Mushaf tezyinatının tarih içindeki gelişimi ele alınmaktadır. Kuran-ı Kerim'in süsleme sanatındaki değişim ve gelişim süreçlerini inceleyen çalışma, farklı dönemlerin karakteristik üsluplarını konu almaktadır. Araştırmada, dönem ve üslup özellikleri incelenerek çalışmamızda yer verilecektir.

BEŞTAV, İclal, ve Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ. "Fransız Milli Kütüphanesinde Bulunan 482 Envanter Numaralı Mushafın Tezyini Açıdan Değerlendirilmesi". Konya Sanat, Necmettin Erbakan University, sy 3 (25 Aralık 2020): 49-63.

Fransız Milli Kütüphanesi'ndeki el yazması eserlerin süsleme özelliklerini konu alan makalede; bu eserlerin renk, teknik ve üslup gibi nitelikleri detaylı olarak incelenmiştir. Araştırmada, bu konulardaki bilgilerden faydalanılacaktır.

BİROL, İnci A. Klasik Devir Türk Tezyinî Sanatlarında Desen Tasarımı; Çizim Tekniği ve Çeşitleri. 9. bs. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2017.

"Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı" konu alan kitapta; motif, çizim teknikleri ve üslup özellikleri ve dönemsel karşılaştırmalar hakkında kitaptan yararlanılacaktır.

Demiriz, Yıldız. "16.yüzyıl Kur'an Tezhipleri Hakkında Bazı Notlar". Sanat Tarihi Yıllığı, sy. 13 (Kasım 1988): 63-90.

Tezhip sanatı ile 16. yüzyıl Kur'an tezhiplerini konu alan makalede, söz konusu döneme ait tezhip teknikleri ve kullanılan renkler incelenmiş, bu bilgiler araştırmada kaynak olarak değerlendirilmiştir.

DERMAN, Çiçek. "Tarihimizde Mushafların Bezenmesi". Diyanet İlmî Dergi 46, sy 2 (2012): 4.

Mushaf tezhiplerinde; Zahriye, Serlevha, Sürebaşı ve Hatime bölümleri konu alan makalede, Mushaf'ın bölümleri ile unvan sayfası gibi teknik unsurlara dair bilgiler, analiz sürecinde temel başvuru noktaları arasında yer alacaktır.

SAYIN, Ayşe Zehra. "Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde Bulunan XVI. Yüzyıla Ait Tezhipli Eserler". Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. Sırasıyla tezhip sanatı ile genel bilgiler, Koyunoğlu müzesi kütüphanesinde bulunan 16.yüzyıl ait tezhipli eserler hakkında konu alan tezde yazma eserlerde kullanılan renkler, teknikler ve üslup özelliklerine ilişkin bilgilerden yararlanılarak, araştırmada bu unsurlara yer verilecektir.

SAYIN, Ayşe Zehra ve Ahmet ÇAYCI. "Safevi-Şiraz Üslubu Hamse-i Nizâmî Nüshasının Tezhipleri". Konya Sanat, sy 3 (25 Aralık 2020): 14-31.

İran Safevi ve Şiraz üslubu tezhiplerini konu alan makalede, o dönemde kullanılan renklerin ve diğer sanatsal özelliklerin benzerliklerini inceleyerek, araştırma kapsamında, söz konusu iki üslubun sanatsal unsurları ve ait oldukları dönemlerin karakteristik özellikleri karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

TAŞKALE, Faruk. "Tezhip Sanatının Kullanım Alanları". Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

Tezhip sanatında kullanılan alanlar üzerine yazılmış tezde, bu sanatın tarihsel gelişimi ve uygulanma biçimleri ele alınmaktadır. Tezde tezhip sanatının çeşitli eserlerde nasıl kullanıldığı; örneğin el yazmaları, kitap kapakları, levhalar gibi alanlardaki uygulamaları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Araştırmada, bu alanlardaki

tezhiplerin teknik özellikleri, kullanılan malzemeler ve üslup farklılıkları incelenerek yer verilecektir.

ÜNVER, A.Süheyl. Türk Süsleme Sanatları 2. Editör Gülbün MESARA ve Prof.Dr. Aykut KAZANCIGİL. 1. bs. İstanbul: İşaret Yayınları, 2010.

Türk sanatının tarihsel süreç içinde gelişen süsleme tekniklerini, motiflerini ve uygulama alanlarını derinlemesine inceleyen bu eser; mimari eserlerden el yazmalarına, seramiklerden tekstil ürünlerine kadar geniş bir yelpazede yer alan süsleme örnekleri ele alınmıştır. Araştırma konumuz itibaren el yazmaları hakkında kitaptan yararlanılarak analiz sürecine dahil edilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İZMİR AHMET PİRİŞTİNA KENT ARŞİV VE MÜZESİ

2.1. Ahmet Piriştina'nın Hayatı

İzmir Büyükşehir Belediyesi merhum Başkanı Ahmet Piriştina, 8 Nisan 1952 tarihinde İzmir'de dünyaya gelmiştir². II.Dünya savaşı sonrasında Kosova'dan İzmir'e göç eden bir ailenin çocuğu olan Ahmet Piriştina, Orta öğrenimini Saint Joseph'te yapmış, lise eğitimini İzmir Atatürk Lisesi ve Türkay Koleji'nde tamamlamıştır³.

Resim 1 Ahmet Piriştina⁴

1999'dan 2004'e kadar olan dönemde, topluma hizmet bilinci ile kendisinden daha önce görev yapan büyükşehir belediye başkanlarınca başlatılan ve İzmir'i daha çağdaş bir konuma taşıyan Piriştina, Akit Gazetesi'nin haberine göre;

‘İzmir'i daha çağdaş bir konuma taşıyan İzmir Büyük Kanal Projesi, İzmir Kordon boyu Projesi ve İzmir Metrosu gibi projeler, onun döneminde bitirildi ya da çalışmalar hızlandırıldı. Toplumsal hizmetler kapsamında yüzlerce okulun onarımı ile Kent kültürü ve tarihi Kentlilik bilinci gibi kavramlar çerçevesinde ortak bir İzmirlilik duygusu yaratacak İzmir Kent Kitaplığı ve Kent kültürü sergileri İzmir'in 5000. Yıl kutlamaları İzmir liseli

²İzmirART, “Ahmet Piriştina Büstü - İzmir Art”, erişim 22 Mayıs 2024, <https://www.izmir.art/tr/ahmet-piristina-bustu>.

³ İlhan TEKELİ, *İzmir Belediyeciliğinde 2004 - 2018 Dönemi'nin Öyküsü (I. kitap)* (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018).

⁴“Ahmet Piriştina”, içinde Vikipedi, 01 Mayıs 2024, https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Ahmet_Piri%C5%9Ftina&oldid=32644444.

Kent tarihi konferansları Kent Arşivi ve Müzesi açık hava film gösterimleri düzenlenen sempozyum ve kolokyumlar Kenti kültürel yönden geliştiren hizmetlerdendir’’⁵.

Resim 2 Kent ve Arşiv Müzesi Temelleri Atılırken⁶

Piriştina; bu kapsamda Kent kültürünü ve kaybolmaya mahkûm binlerce eseri, proje sonrası araştırmalarla birçok el yazması kitapları müzeye getirtmiştir. İzmir Kültür ve Turizm Dergisi’nin haberine göre ise;

Osmanlı kadı defterleri mikrofilm formatında arşivlenmiş olup, Ankara Milli Kütüphane’de İzmir ve Ege Bölgesi’ne ait 1.834 mahkeme defteri dijitalleştirilmiştir. Bu belgeler 100 binden fazla kayıt içermektedir. İzmir Milli Kütüphane koleksiyonunda 1.440 Osmanlıca cilt, 8.000 Latin alfabesiyle basılmış gazete ve toplam 5.000 cilt el yazması eser yer almaktadır. Dijital arşivleme süreci devam etmektedir⁷.

⁵“Ahmet Piriştina kimdir? - Yeni Akit”, erişim 22 Mayıs 2024, <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ahmet-piristina>.

⁶ “Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi”, erişim 22 Mayıs 2024, <https://www.apikam.org.tr/tr/Apikam-Arsiv/1/29?tab=64>.

⁷“İzmir’in hafızası: APİKAM - İzmir Dergisi - Yaşasın Dergicilik”, erişim 30 Mayıs 2024, <https://www.izmirdergisi.com/tr/turizm/muzeler/2537-izmir-in-hafizasi-apikam>.

Ahmet Piriştina'nın sanata bakışı ve sanatla ilişkisi ise, ‘‘Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü⁸’’ adlı eserde yer alan görüşmelerde çeşitli sanatçılar ve kültür insanlarının ifadeleriyle açıkça görülmektedir.

Metin Akpınar, onun sanat anlayışını şu sözlerle ifade eder: ‘‘ Resme olan merakı, sadece merak değil; anlaması, bununla ilgili kitap alışverişlerimiz... Bana iyi resimleri Ahmet aldırıştır.’’ Ve devamında ekler: ‘‘Ahmet’in sanatla olan ilişkisi sanatın ana felsefesinde olan yapıdaydı⁹.’’

Benzer şekilde, Uğur Yüce onun kültürel duyarlılığını şu şekilde değerlendirir: ‘‘Sanata ve kültüre son derece değer verirdi. Bunu da içten, gönülden yapan bir insandı¹⁰.’’

Piyanist Timur Selçuk, Piriştina'nın müziğe olan ilgisini şu cümlelerle tanımlar: ‘‘Ahmet’in bir müzik temeli yok. Ama çok enteresandır; dinlediğini yerli yerine oturtan bir yanı vardı¹¹.’’

Oyuncu Demir Karahan ise sanata ve kente olan etkisini vurgulayarak şu ifadeye yer verir: ‘‘Onun sevgi dolu yüreğinin, sanata, insana ve göreve bağlılığının bir kentin gelişmesini nasıl ve ne kadar olumlu etkilediğinin yanıtı ortadadır, İzmir¹²...’’

Bu ifadeler, Ahmet Piriştina'nın yalnızca belediye başkanı değil, aynı zamanda sanata değer veren, sanatın bütünlüğünü içselleştirmiş bir figür olduğunu göstermektedir.

İzmirliilerin sevgisini kazanmış olan Ahmet Piriştina, ‘Ben değil, birlikte yapıyoruz’ anlayışı ile çalışan ve kendisine ‘‘Efsane Başkan’’ lakabını uygun görülen

⁸ Duygu ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?*, Stil Matbaacılık, 51 (İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, 2007).

⁹ Metin Akpınar ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?*, 42.

¹⁰ Uğur Yüce ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?*, 62.

¹¹ Timur Selçuk ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?*, 42.

¹² Demir Karahan ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?*, 43.

bir liderdi. 2004 yılında yeniden İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı olarak tekrar seçildikten kısa bir süre sonra, 15 Haziran 2004 tarihinde vefat etmiştir¹³.

2.2. Kent Arşivi ve Müze Tarihi

Kent kavramı, bir şehrin geçmişine dair bilgi veren, adını taşıdığı tarihî ve kültürel mirası kapsayan toplumsal alanları ifade eder. Kent, bünyesinde barındırdığı tarihî birikimiyle sanatsal ve her türlü kültürel veriyi taşımaktadır¹⁴. Kentler, geçmişten gelen kültürel birikimlerin çağdaş anlayışlarla harmanlanarak geleceğe aktarılmasında önemli birer yerleşim merkezidir¹⁵. Yerleşim merkezleri, sosyal kurumlar aracılığıyla bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayarak, kültürel unsurlar eşliğinde kentleşme sürecini şekillendirmektedir¹⁶.

1950’li yıllarda kırsal bölgelerden kentlere yönelen göç dalgası, bu hareketten etkilenen şehirlerdeki insan profillerinin değişmesine yol açmıştır. İzmir de bu dönüşümden etkilenmiş; yerleşik halk ile yeni gelenler arasındaki kültürel etkileşim, kente aidiyet duygusunu pekiştirmekte zorluk yaşamış olması nedeniyle, kent belleği ve arşivinin oluşturulmasını önemli hâle getirmiştir¹⁷. Her birey, kendini güvende ve özgür hissettiği bir mekânda, kentin unsurlarıyla özdeşleşerek aidiyet bilincini geliştirir¹⁸. Bu nedenle, tüm birikimlerin belirli bir mekânda toplanması hedeflenmiş ve böyle bir fiziksel alana ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç çerçevesinde, Ahmet Piriştina’nın öncülüğünde İzmir’de, Türkiye’nin ilk kent arşiv kataloglarının toplandığı kütüphane kurulmuştur¹⁹.

İzmir, geçmişten günümüze uzanan 8500 yıllık köklü bir tarihe sahiptir. Bu süreçte edinilen tarihî birikimler, envanter hâline getirilerek günümüze aktarılmıştır.

¹³ “a.g.e.”.

¹⁴ Yasin ŞEŞEN, “Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız”, *Türk Kütüphaneciliği* 30, sy 1 (2016): 1.

¹⁵ Deniz ÇABA ŞAN, “Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent-Yaşam Dergilerinin Etkisi ve İzmir Örneği” (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 46, https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/344711/yokAcikBilim_378011.pdf?sequence=-1.

¹⁶ Yasemin HAYTA, “Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5, sy 2 (2016): 171, 2.

¹⁷ Deniz ÇABA ŞAN, "a.g.e.", s.80

¹⁸ Mehmet Y. YAHYAGİL, “Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri”, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy 25 (Eylül 2011): 25.

¹⁹ ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir’in Sokakları?*, 139.

Bu birikimin korunması ve gelecek nesillere ulaştırılması amacıyla, kent arşivi ve müzesi kendi koleksiyonunu oluşturma gereksinimi duymuştur²⁰.

Resim 3 Eski İtfaiye Müdürlüğü ve Şimdi ise APIKAM

Yukarıdaki resimde de görüldüğü gibi; ‘‘ Günümüzde Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM) olarak kullanılan eski İtfaiye Müdürlüğü binası, 1922 yılında meydana gelen Büyük İzmir Yangını sonrasında alınan önlemler doğrultusunda 1932 yılında inşa edilmiştir. Şair Eşref Bulvarı üzerinde, 2.304,75 m²'lik bir parsel üzerinde konumlanan yapı, 1932'den 2001 yılına kadar yetmiş yıl boyunca İtfaiye Müdürlüğü olarak hizmet vermiştir. ²¹’’.

²⁰ ‘‘Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi’’, a.g.e.

²¹ Erol ŞAŞMAZ, ‘‘Tarihi Mekanlar Kişisel Ansiklopedi’’, erişim 22 Mayıs 2024, <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1247>.

Resim 4 APIKAM

Akabinde; ‘İzmir Kent Arşivi ve Müzesi, dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı merhum Ahmet Piriştina’ nın 1999 yılındaki seçime girerken hazırladığı bildirmede, yapmayı taahhüt ettiği projeler arasında yer almaktaydı. Binanın restorasyon çalışmaları, 8 Şubat 2002 tarihinde yapılan bir törenle başlatılarak, 2004 yılı Nisan ayı başına kadar devam etmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi; tefriş, donanım ve sergi çalışmalarının tamamlanmasının ardından, 10 Ocak 2004 günü yapılan törenle açılmıştır.²²”

Resim 5 APIKAM’da El yazması Eserlerin Bulunduğu Arşiv²³

²² “Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi”, a.g.e.

²³ ŞAŞMAZ, “Tarihi Mekanlar Kişisel Ansiklopedi”.

Arşiv ve müzede; ‘‘İzmir ve Ege Bölgesi’nin canlı tarihi demek olan ve Osmanlı Devleti’nden intikal eden Kadı Defterlerinin mikrofilmlerinin alınması yoluna gidilmiştir. Ankara Milli Kütüphane ’de bulunan İzmir ve Ege Bölgesi’ne ait 1.834 adet Mahkeme Defteri mikrofilmler halinde alınmış ve dijital kayıtları tamamlanmıştır. Bu, kabaca 100.000’den fazla belge demektir²⁴’.

Resim 6 APIKAM’da Yer Alan Osmanlıca Eser

İzmir Milli Kütüphane Envanterinde bulunan eski el yazmaları ve birçok mecmua dijital ortama aktarılmakta ve bu süreçte arşivinde çok sayıda el yazması eserler, mecmua, süreli ve dijital yayın bulunmaktadır. Bu dizide 1.440 cilt Osmanlıca ve el yazması eserlerinde dahil olduğu 5.000 cilt arşivden oluşmaktadır²⁵.

Kent Arşivi ve Müzesi’nin varlığını sürdürebilmesi için büyük çaba sarf eden ve destek olan merhum belediye başkanının, kentsel hizmet sunumu konusundaki anlayışı ile kurumun adı ‘‘İzmir Büyükşehir Belediye meclisinin 06.07.2004 tarihli kararı ile Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (APIKAM) olarak değiştirilerek kente kazandırılmıştır²⁶’.

Kurum, kent içinde ve diğer şehirlerden gelen bireyler arasında toplumsal iletişimi güçlendirerek, deneyimlerin sonraki kuşaklara aktarılmasına katkı sağlamak ve aidiyet duygusunu güçlendirmektir. Genel bir değerlendirmeye, el emeği göz nuru eserlerle İzmir kenti adına atılmış doğru ve kalıcı bir adım olarak, geleceğe bırakılan değerli bir miras niteliğindedir.

²⁴ Fikret YILMAZ, ‘‘Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi’’, erişim 22 Mayıs 2024, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=39&RecID=795>.

²⁵ YILMAZ."a.g.e."

²⁶ ‘‘Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi’’, a.g.e.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TEZHİP SANATINDA 16. VE 17.YÜZYIL DÖNEMİ

3.1. Tezhip Sanatı

Tezhip sanatı, Arapça “zeheb” kökünden türetilerek “altınlamak” anlamına gelir ve bu sanat dalını icra eden kişilere “müzehhip” denir²⁷. Yazma eserlerin görsel ve estetik değerini artırmayı amaçlayan bu süsleme sanatı, tarih boyunca farklı kültürlerle etkileşim kazanarak, İslam sanatları içerisinde özgün bir disiplin olarak gelişmiştir²⁸.

İslam öncesi dönemde Orta Asya Türk topluluklarında duvar resimleri ve el yazması süslemelerine duyulan ilgi, tezhip sanatının temelini oluşturmuştur. Stilize motifler, simetrik düzenlemeler ve renk uyumu bu döneme özgü estetik ilke haline gelmiştir²⁹. İslamiyet’in kabulüyle birlikte süsleme anlayışı daha düzenli bir biçim kazanmış; özellikle el yazmaları başta olmak üzere dini metinlerin görsel olarak idealize edilerek tezhip sanatı için önemli bir yapıtaşını olarak değerlendirilmiştir³⁰.

Selçuklu döneminde geometrik kompozisyonlar ve kufi yazı ile uyumlu bordürler öne çıkarken, stilize bitki motifleri yoğun biçimde kullanılmıştır³¹. Bu dönemin teknik sadeliği ve motif istikrarı, sanatın disipline karakterini pekiştirmiştir. İran’daki Safevi saray nakkaşhanesi ise tezhip sanatına mimari ve minyatürle bütünleşmiş zengin kompozisyonlar kazandırmış; bu üslup, Osmanlı tezhip sanatının daha özgün biçimlenmesine katkı sağlamıştır³².

Osmanlı döneminde tezhip sanatı, saray himayesinde geliştirilen nakkaşhaneler sayesinde kurumsallaşmış; 15. ve 16. yüzyıllarda klasik tezhip üslubu

²⁷ İnci A. BİROL, “Tezhip”, TDV İslâm Ansiklopedisi, erişim 11 Haziran 2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip>.

²⁸ İnci A. BİROL, *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı; Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, 9. bs (Kubbealtı Neşriyat, 2017).

²⁹ İlhan ÖZKEÇECİ ve Şule Bilge ÖZKEÇECİ, *Türk Sanatında Tezhip*, 1. bs (Yazıgen Yayıncılık, 2014).

³⁰ Ayşe Zehra SAYIN, “Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi’nde Bulunan XVI. Yüzyıla Ait Tezhipli Eserler” (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), 11.

³¹ Çiğdem Önkol ERTUNÇ, “Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 5 (Mart 2016): 115, <https://doi.org/10.17859/pauifd.04839>.

³² Funda Arı KARAKAŞ, “Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ndeki 192 Numaralı Mushafın Tezhip Özellikleri” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2020), 43.

kesin biçimde tanımlanarak sanatın altın çağı yaşanmıştır³³. Bu dönemde simetrik düzenlerde şemse, halkari, penç gibi motifler yaygın biçimde kullanılmış, kompozisyonlarda denge ve ritim ön planda tutulmuştur. 17. yüzyılda üslup çeşitliliği artmış; sayfa kenarlarını saran serbest çiçek düzenlemeleriyle kompozisyonlar daha dinamik bir yapı kazanmıştır³⁴. 18. yüzyılda Batı etkisinin tezhip sanatına yansımaları sonucunda duraklama başlamış, Barok ve Rokoko üsluplarının etkisiyle kıvrımlı ve natüralist motifler etkisini göstermiş; ancak geleneksel tekniklerin uygulanması devam ettirilmiştir³⁵. Bu yüzyıl, klasik Osmanlı tezhip anlayışının Avrupa estetiğiyle yeniden yorumlandığı bir geçiş dönemi olmuştur³⁶. 19. yüzyılda matbaanın yaygınlaşması, üretim süreçlerinde azalmaya yol açsa da geleneksel sanat mirasının korunmasına yönelik girişimler sürdürülmüş; sanat eğitimi ise usta-çırak ekseninde varlığını korumuştur.

3.2. 16. ve 17.Yüzyıl Tezhip Sanatı

16. ve 17. yüzyıllar, tezhip sanatının Osmanlı sarayında üslup ve düzen uyumu çerçevesinde teşkilatlı bir üretim sürecine dönüştüğü, estetik bakımdan olgunlaşarak zirveye ulaştığı devir olmuştur³⁷. 16. yüzyılda Kanûnî Sultan Süleyman dönemiyle birlikte saray nakkaşhânesi en parlak dönemini yaşamış, klasik devir üslubu belirginleşmiştir. 16. Yüzyılın ortalarına doğru özellikle Karamemi, saray sanatının etkili nakkaşlarından biri olarak tezhip anlayışına yön vermiştir. Onun çiçek tasarımlarındaki natüralist yaklaşımı, şemse formu içindeki rumi ve hatayi motiflerle dengeli bir şekilde bütünleştirilmiş; tezhip yalnızca süsleyici bir unsur olmaktan çıkıp, yapısal bir estetik işlev üstlenmiştir. 16. yüzyıl tezhiplerinde servi ve karanfil gibi doğal formların stilize edilerek kompozisyona dahil edilmesi yayılımını hızlandırmıştır³⁸.

³³ Celâl Esad ARSEVEN, *Türk Sanatı*, Karaca Ofset (Cem, 1973).

³⁴ Atilla Yusuf TURGUT, “Türk Tezhip Sanatı Tarihinde Yenilikçi Yorumlar” (Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2018), 72, <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/2243>.

³⁵ Faruk TAŞKALE, “Tezhip Sanatının Kullanım Alanları” (Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994), 22.

³⁶ Yasin ÇAKMAK, “Türk Cilt Sanatında ‘Yazma’ Kavramı”, *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, sy 13 (Haziran 2021): 229, 13.

³⁷ Yıldız DEMİRİZ, “16. Yüzyıl Kur’an Tezhipleri Hakkında Bazı Notlar”, *Sanat Tarihi Yıllığı*, 1988, 62, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusty/issue/34326/379768>.

³⁸ Münevver ÜÇER ve Kaya ÜÇER, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı”, *Lale* 1, sy 1 (2020): 26, 1.

Özellikle bulut motifleri, İran etkili estetik anlayışın Osmanlı çizgisine uyarılama sürecinde vazife görmüş ve bu motifler, genellikle rumi öğelerle birlikte aşamalı biçimde uygulanmıştır. Sarayda üretilen Kur'an, dua kitapları, murakka'lar ve fermanlar yoğun şekilde bezenmiştir³⁹. Sayfa kenarlarında tığlar, zencerekler ve cetvelli bordür tasarımlarıyla simetri esas alınmıştır.

17.yüzyılda yüzyılda klasik anlayış sürse de motiflerde tek düze ve dolgun motiflerde artış gözlenmiştir. Kompozisyonlar, önceki yüzyıla kıyasla daha serbesttir; sayfa kenarlarını saran çiçek düzenlemeleri yaygınlaşmıştır. Lacivert ve altın uyumuna mercan kırmızısı, fildişi beyazı gibi tonlar eklenmiş⁴⁰. Mevlid, tarihî risâleler, ilmi eserler gibi metinler tezhiplenerek daha geniş bir toplumsal kesime hitap etmiştir.

16. yüzyılda saray eksenli, klasik ve düzenli bir tezhip anlayışı hâkimken; 17. yüzyıl daha serbest, zarif ve çok katmanlı bir üslup zenginliği sunar. Her iki dönem de Osmanlı tezhip sanatının zirvesini temsil eder ve sonraki yüzyıllar için görsel ve teknik açıdan güçlü bir miras bırakmıştır.

³⁹ Edip YILMAZ ve Rumeysa ŞİMŞEK, “Tezhip ve Tezhip’te Kullanılan Motif ve Teknikler”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sy 2 (2019): 624.

⁴⁰ Zeren TANINDI, *Hat ve tezhip sanatı*, “Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı”, ed. Ali Rıza Özcan (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009), 275.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.KATALOG

4.1. Katalog 1:

Resim 7 APIKAM Env.No:1949-1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâti hul Ğayb) ve Aynı Eserin I. Cildi Görünüm

Resim No: 7-15

Çizim No: 1-6

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1949-1950

Eserin İsmi: Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâti hul Ğayb) – Aynı Eser I.Cild

Eserin Türü: Tefsir

Varak Numarası: v.1a- v.1b

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor

Eserin Yazarı: Fahreddîn Ebu' Abdullah Muhammed b. 'Ömer er Râzî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan sayfası ve Fasil başlığı

Eserin Yazı Çeşidi: Nesih

Motif Grubu: Hatayi, Rumi,

Münhani

Eserin Ölçüleri: 385x245(285x160) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik, Çift

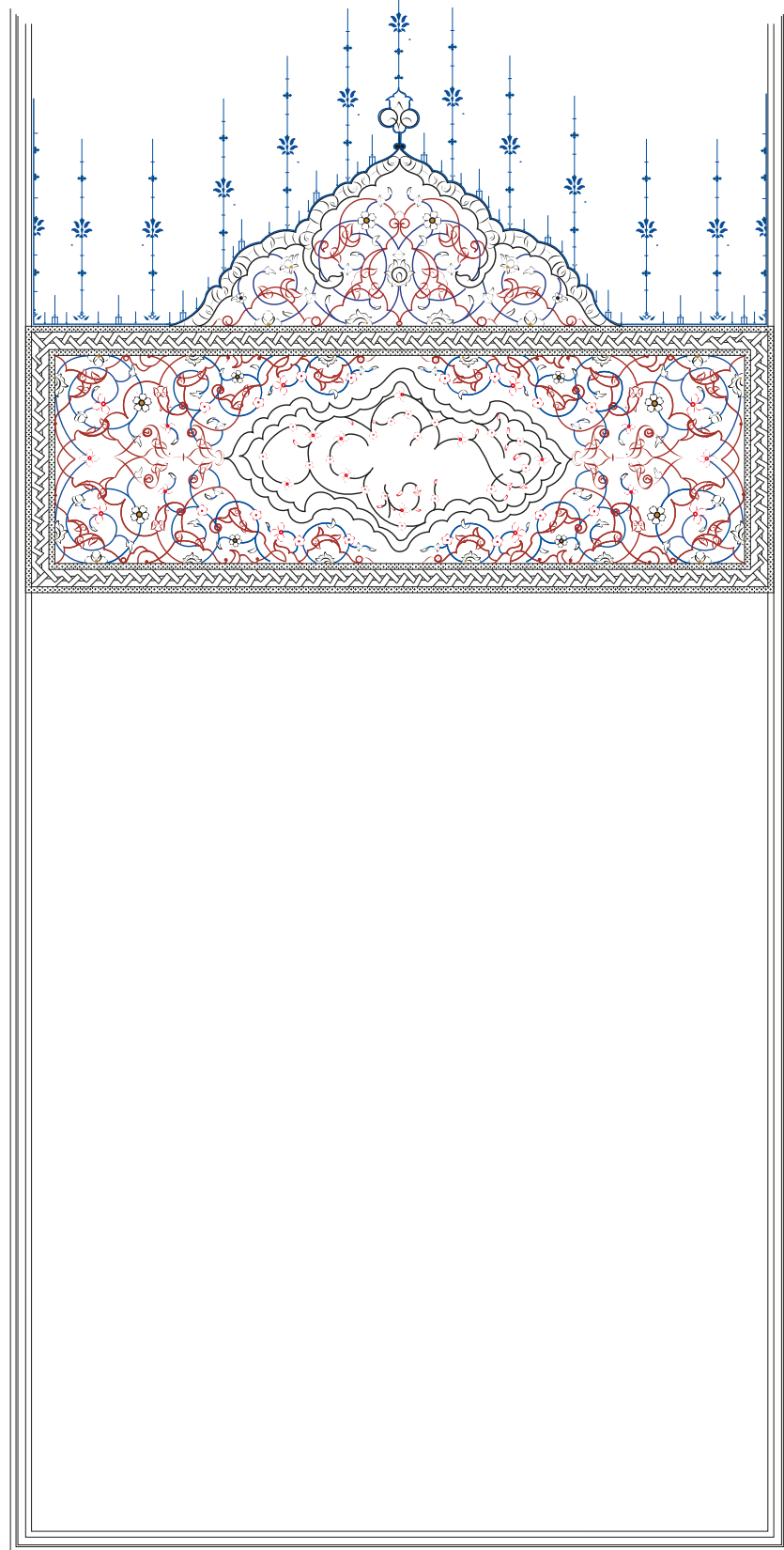
Tahrir

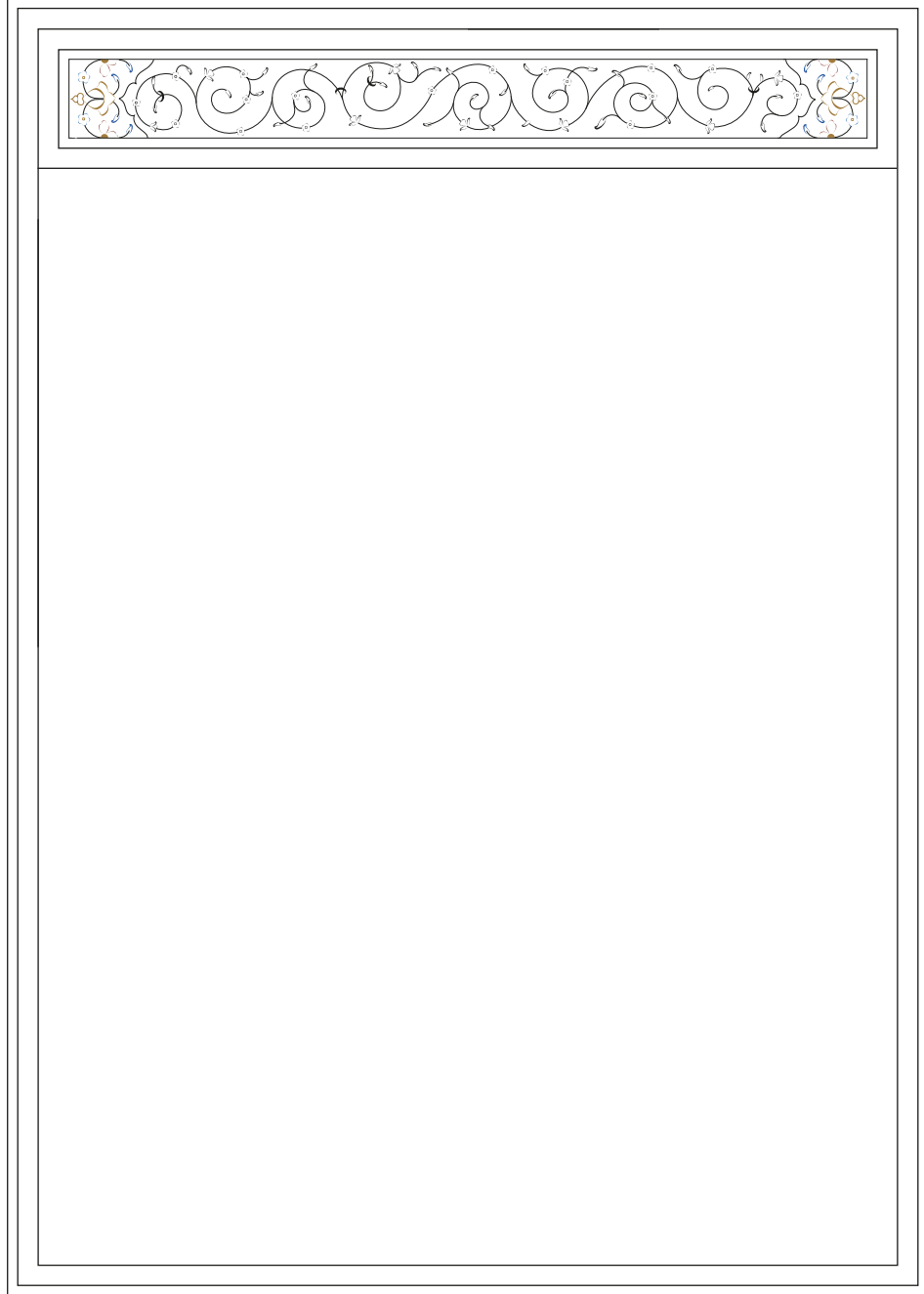
Resim 8A1İKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Resim 9 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin I.Cildi tezyini sayfası genel görünüm

Çizim IAPİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası çizimi

Çizim 2 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsiru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin I.Cildi fasıl sayfası çizimi

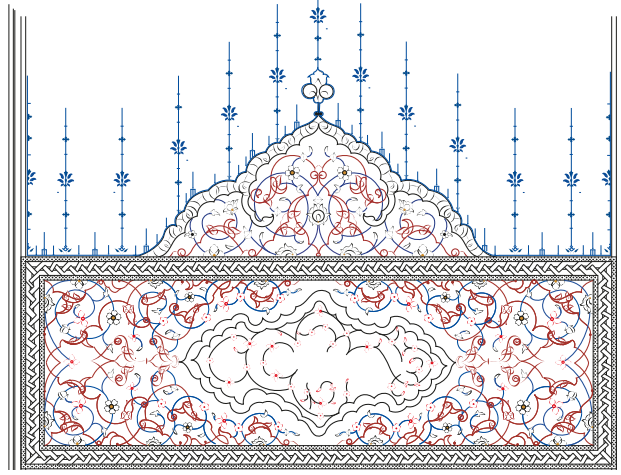
Eserin Cilt Özellikleri: 1949 numaralı eserde, kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cilt üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamakla birlikte, zamanla çürümeye ve aşınmaya başlamıştır. Şiraze kısmı dağılmış olabileceğinden farklı bir renk deri kullanılarak sağlamlaştırma yapılmıştır. Cildin yapım tarihine ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. 1950 numaralı eserde ise, sırt kısmı siyah renkte meşin; üst ve alt kapaklarında ise kahverengi renkte kumaş kullanılarak sade yapılmıştır (Resim 7).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta yer alan v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi, yazının üstüne dikdörtgen formunda oluşturulmuş ve üst pervazın yarım kubbe pafta ile tasarımın şeklini belirlemiştir. Klasik dönem üslup tekniği ile yapılmış olan eser, nesih hat ile yazılmış, bu sayede estetik açıdan dönemin üslubunu başarılı bir şekilde ifade etmiştir (Resim 8).

Unvan sayfasının yazılı olduğu alan, şemse motifi ile ayrılmış ve üzerine üstübeç mürekkebi ile “*Bismillâhirrahmânirrahîm*” ibaresi yazılmıştır. Aynı eserin birinci cildinde ise yatay dikdörtgen içerisine fasıl başı yapılmıştır. Metin burada da nesih hat türü ile yazılmış kenarları cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır. Tefsir içerikli olan eserde istinsah tarihi bilinmemektedir. Yazmanın mühründe istinsah tarihi H.1221 olarak okunmaktadır. Tarih olarak değerlendirildiğinde, eserin 19.yüzyıl dönemine denk geldiği anlaşılmaktadır. Eserdeki tezyinat özelliklerinin 19.yüzyılın dönem anlayışından farklı olarak klasik dönem üslubuna özgü detayları yansıttığı görülmektedir (Resim 10).

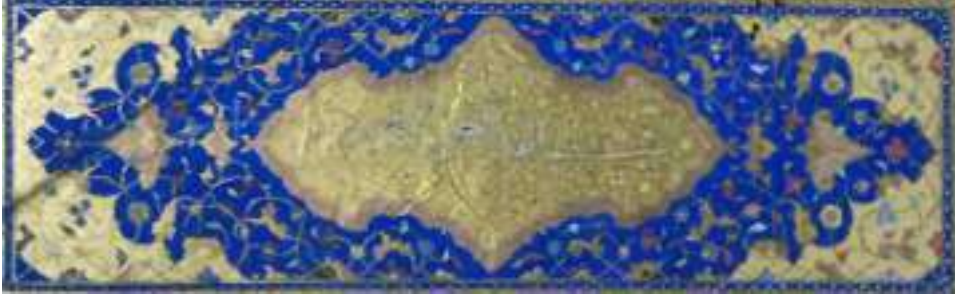

Resim 10 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası detay

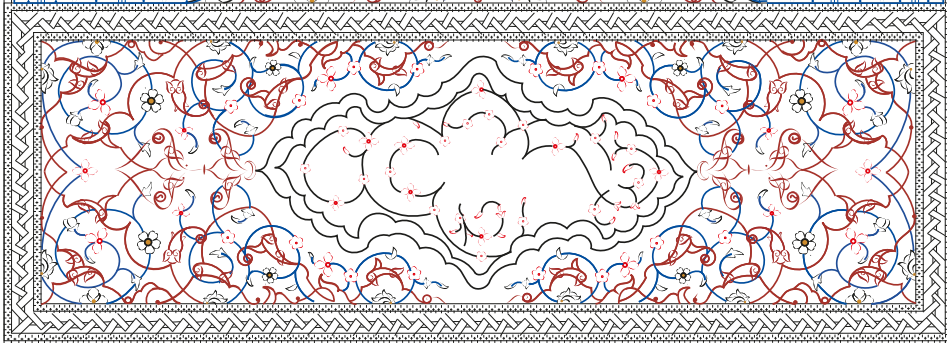

Çizim 3 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan umvan sayfası, üç aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine yer alan şemse formu; ikinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe pafta formu; üçüncü aşamada arasuyu, cetvel ve sayfa kenarında bulunan hizib gülü incelenecektir. Aynı eserin birinci cildindeki fasıl başı süslemesi ayrıca ele alınacaktır (Resim 9).

Resim 11 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtihiul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası alt pervaz

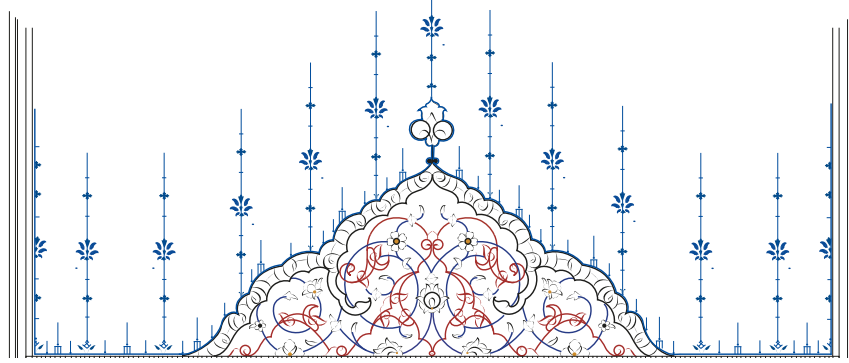
Çizim 4 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtihiul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası alt pervaz çizim

Birinci aşamada, alt pervazda desen yatay dikdörtgen içerisine şemse formu oluşturulmuş ve içerisine $\frac{1}{4}$ simetri planına göre motifler yerleştirilmiştir. Paftalara bölünmüş kısımlarda zemin altınla, diğer kalan kısımlar ise lacivert renkte bezenmiştir. Lacivert renkle sıvanan bu paftalar, tezyini öğelerin belirginleşmesi ve kompozisyonun görsel estetiğinin vurgulanması için kullanılmıştır. Lacivert renkte zemin ile bezenen kısımlar, 'S' helezon kıvrımları ile süslenmiş; üzerlerine hatayi grubu, paftalarla ile ayrılan yerlere ise sarılma ve sencide rumi motifleriyle tezyinat uygulanarak, estetik bir uyum ile zenginlik oluşturacak şekilde yerleştirilmiş ve tezyinat tamamlanmıştır (Çizim 4).

Şemse formunun içerisine hatayi motif grubu ile tezyinat yapılmış ve motifler mühre işlemi uygulanarak parlatılmıştır. Motiflerin parlatma işlemi, altın ve lacivert renklerin görsel etkisini artırarak desenin zarif unsurlarını öne çıkarmaktadır. Motiflerin renkleri; beyaz, mavi, yeşil, lacivert ve mordur. Rumi motif grubunda ise iki farklı altın kullanılarak zerenderzer tekniği uygulanmıştır. Desen, altın cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır (Resim 11).

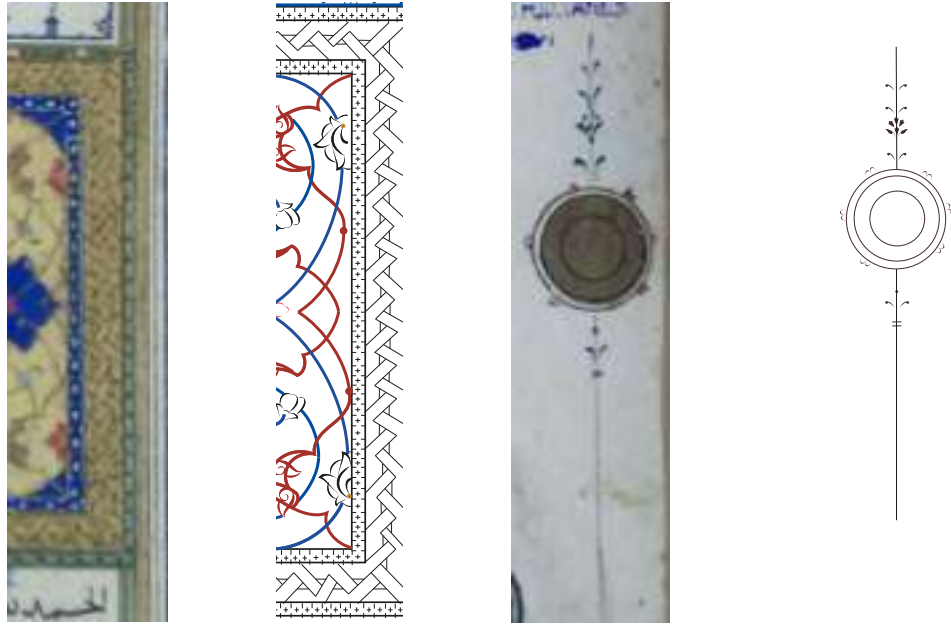
Resim 12 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası üst pervaz

Çizim 5 APIKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin umvan sayfası üst pervaz çizim

İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe formu oluşturularak içerisine motifler $\frac{1}{2}$ simetri ile planlanmıştır. Yarım kubbe formu, sarılma rumi ile paftalara bölünmüştür. Üst pervazda, yarım kubbe ile dendan oluşturulan alana münhanili geçmeler uygulanmıştır. Bu geçmeler, tezyini motiflerin görsel hareketliliğini artırmış ve tasarımın dinamik yapısını vurgulamıştır (Çizim 5).

Hatayi motif grubu, geleneksel Türk sanatlarında sıkça kullanılan 'es' veya 'S' formundaki helezon çizgileri üzerinde simetrik olarak tasarlanarak aktarılmıştır. Zemin, lacivert ve altın renginde sıvanmıştır. Desende kullanılan motiflerin renkleri; beyaz, mavi, yeşil, lacivert ve mordur. Rumi motiflerinde ise iki farklı altın kullanılarak zerenderzer tekniği uygulanarak, esere zengin bir görsellik kazandırmıştır. Yarım kubbe formunun üzerine lacivert renkte kuzu cetvel çekilmiştir. Kuzu cetvel üzerinde bulunan 13 adet tığ, sıralı şekilde yerleştirilmiştir. Tığlar lacivert renkte bezenmiş ve yönlü hatayi motifi yer almaktadır (Resim 12).

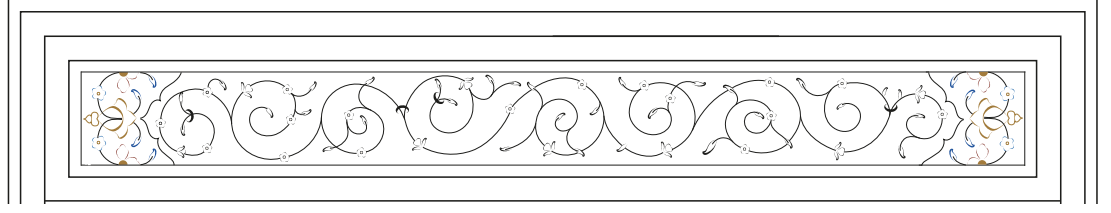
Resim 13 APİKAM Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Meġâtiġul Ğayb) adlı eserin zencerek ve hizip gülü detay resmi ve çizimi

Üçüncü aşamada, yatay dikdörtgen formu, cetvel çizgileri ve arasuyu deseni kullanılarak belirgin şekilde ayrılmıştır. Cetveller sırasıyla, lacivert renkte zemin üzerine '+' arasuyu deseni ile başlamış, ardından altın renkte zemin üzerine geometrik arasuyu deseni uygulanarak devam etmiştir. Bu aşamayı, limon küfü renkte zemin üzerine '+' zencerek deseni izleyerek, altın cetvel iplik ve en son lacivert renkte kuzu ile tamamlanmıştır (Resim 13).

Sayfa kenarında, sağ üst tarafta dikkat çekici hizip gülü motifi uygulanmıştır. Hizip gülü, dairesel formda tasarlanmış; altın renkli zemin tercih edilerek sade bir görünüm elde edilmiştir. Dikey olarak lacivert renkte tiğ yapılmış ve etrafında bordo renkte dairesel cetvel çekilmiştir (Resim 13).

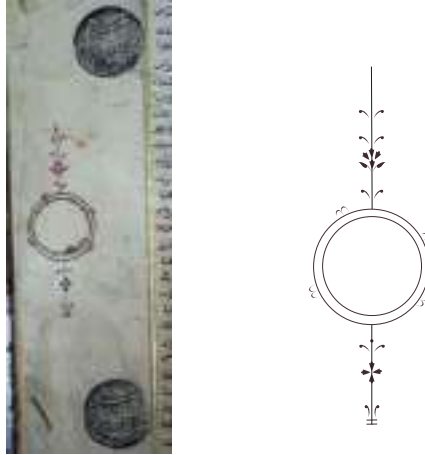
Resim 14 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Meġâtiġul Ğayb) aynı eserin I.cildi fasıl sayfası detayı

Çizim 6 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) aynı eserin I.cildi fasıl sayfası detay çizim

Fasıl başında, sayfanın sol tarafında v.1a yatay dikdörtgen formunda oluşturulmuş ve kenarları altın cetvel ile sınırlandırılmıştır (Resim 9). Zemin altın ile kaplanmış, paftaya ayrılan kısım ise laciverte sıvanmıştır. Fasıl başlığı, üstübeç mürekkebi ile ‘Suratü meryem medeniyyetün vehiye semanin ve tisune’ şeklinde ifade edilerek ve Meryem Suresi’nden bir ayetten oluşmuştur (Resim 14).

Fasıl başı yazısı nesih hat ile yazılmıştır. Siyah renkle işlenen hatayi motif grubu, çift tahrir tekniğiyle helezon kıvrımlarının üzerine yerleştirilmiştir. Lacivert zeminin iki tarafında, altın renkle yapılmış ortabağ, rumi motif ve hatayi grubu motiflerin helezonları ile tezyinat uygulanmıştır (Çizim 6).

Resim 15 APİKAM Env.No:1950 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) aynı eserin I.cildi hizip detay resmi ve çizimi

Fasıl başının sol tarafında yer alan hizip gülü, daire formda tasarlanarak, zemini altın renkte sıvanmıştır. Hizip formu, bordo renkli tığ şeklinde cetvel ile belirlenmiştir. Zemin üzerinde yapılan altın sıvamının zamanla döküldüğü görülmüştür. Daire formunun etrafına dairesel cetvel çekilmiş, dikey olarak bordo renkte tığ tasarlanmış ve üzerine rumi motifleri işlenmiştir (Resim 15).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin mühründe istinsah tarihi H.1221 olarak okunmaktadır. Bu tarih, eserin 19. yüzyıl dönemine denk geldiğini göstermektedir. Eser, iki ciltten oluşmaktadır. Her iki ciltte yer alan unvan sayfası ve fasıl başı süslemesi, benzer tasarım özelliklerine taşıyarak, zengin motif yoğunluğu ve sarılma rumi gibi detaylarla sanatın inceliğini vurgulamıştır.

Motiflerin düzenlenmesi sırasında simetri ve ritim ön planda tutulmuş, bu da kompozisyonun görsel uyumunu pekiştirmiştir. Tasarım simetriktir. Desen, alt pervazda $\frac{1}{4}$; üst pervazda ise $\frac{1}{2}$ simetri planına göre düzenlenmiştir.

Eser, dönem özelliklerini yansıtmaktan ziyade klasik dönem üslubuna özgü özellikler taşımaktadır. Yazmada daha çok altın ve lacivert renkte zemin, arasuyu desenin zencerek ve münhani motifleri, tığ süslemesi kullanılmıştır. Bu tasarım unsurları, diğer unvan sayfası süslemeleriyle dönemseldir. Bu durum, eserin 19. yüzyılda yapılmış olmasına rağmen dönem özelliklerinden ziyade daha çok klasik dönem bezeme özellikleri taşıdığını göstermektedir.

4.2. Katalog 2:

Resim 16 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 16- 21

Çizim No: 7-11

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1907-2

Eserin İsmi: Sadru's- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye

Eserin Türü: Fıkıh

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.947 M.1541

Eserin Yazarı: Ubeydullah b. Mes'ûd b. Tâcü's- Şerî'a Sadru's-Şeri'ati's Sâni

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

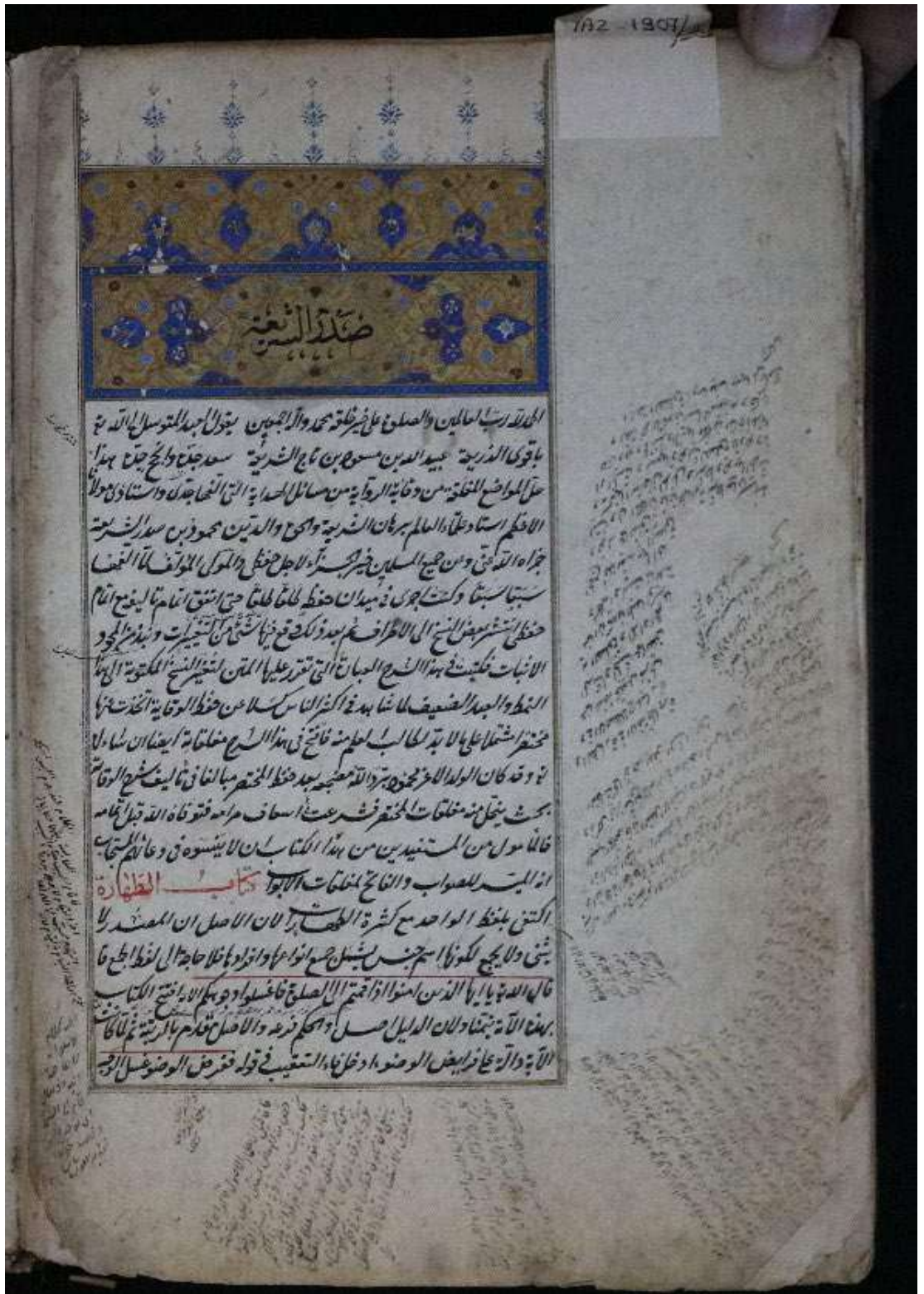
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

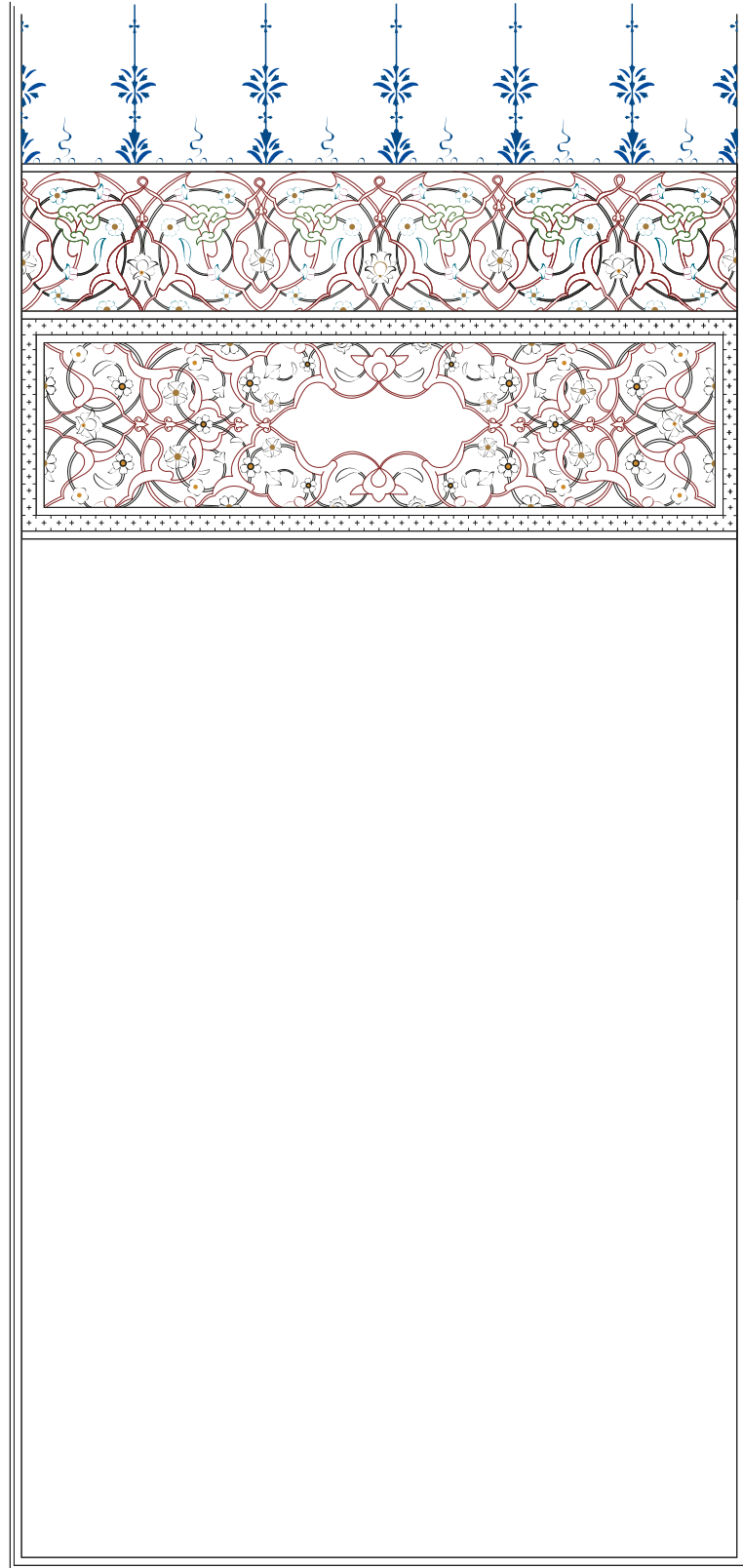
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 250x165(165x95) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 17 APIKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

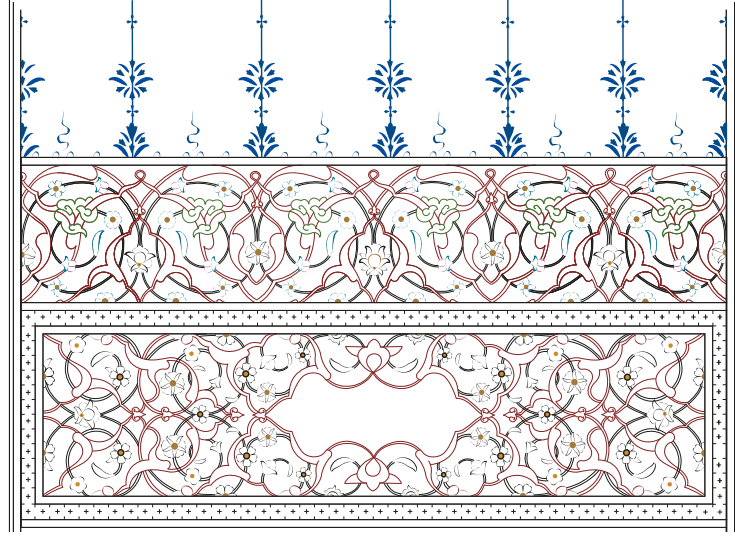
Çizim 7 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası çizim

Eserin Cilt Özellikleri: 1907 numaralı eser, sırt ve sertap kısmı siyah meşin, üst ve alt kabında ise kırmızı meşin renkte cilt yapılmıştır. Cilt üzerinde şemse baskısı gözükmekte, ama tam olarak seçilememektedir. Bu doğrultuda eserin teknik ve üslup yapısını ve hangi tarihte yapıldığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamaktadır (Resim 16).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine, karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafında yer alan v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi, sayfanın sağ tarafında yer alıp, iki yatay dikdörtgen şeklinde, alt ve üst pervazdan oluşmaktadır. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 19 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat ile yazılmıştır. Metin içerisinde yer yer kırmızı yatay çizgiler çekilerek yazar, önemli veya not düşülebilecek satırları işaretlemiştir. Fıkıh içerikli olan eserde, istinaf tarihi olarak "H. 947 / M. 1541" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 17).

Resim 18 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'sh-Şerî'a Fi Şerhi Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası detay

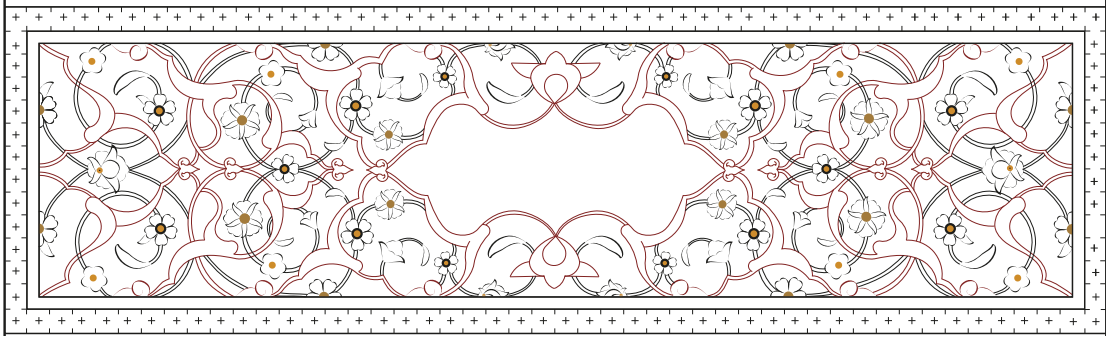
Çizim 8 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, üç aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine yer alan şemse ve rumi motif grubu kullanılarak paftalara ayrılmış form görülmektedir. İkinci aşamada, üst pervazda yatay dikdörtgen içerisinde yer alan ortabağ rumi paftaların formu oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada ise tığ süslemesi yapılarak desenin genel şeması tamamlanmıştır (Çizim 8).

Unvan sayfa süslemesinin iki tarafında altın renkte cetveller çekilmiş, ardından lacivert renkte zemin sıvanmış ve üzerine üstübeç mürekkebi ile artı '+' biçiminde zencerek deseni yapılmıştır (Resim 18).

Resim 19 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru'ş- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası alt pervaz

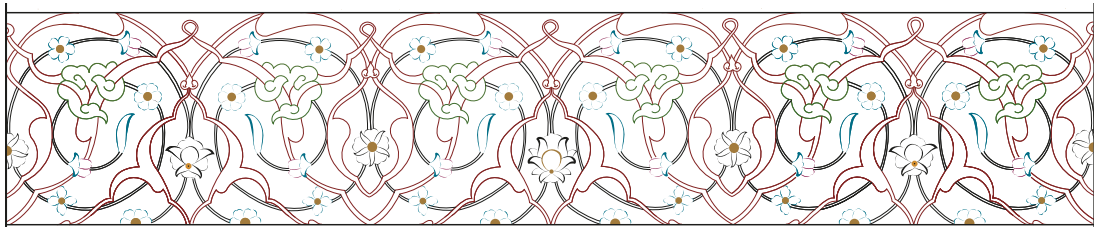
Çizim 9 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim

Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine rumi motifler hâkimdir. Bu motifler, oluşturdukları pafta ile alanı ayırarak belirgin bir düzen oluşturmuştur. Hatayı motif grubu, dairesel helezon kıvrımları üzerinde $\frac{1}{4}$ simetri ile oluşturularak planlanmıştır (Çizim 9). Zemin, altın ve lacivert renkte sıvanmıştır.

Şemse formu içerisine, siyah renkte nesih hat ile 'Sadruşşeria' metin başlığı yazılmıştır. Motiflerin renkleri; beyaz, mor, yeşil, kırmızı ve mavi tonlarda işlenmiş, rumiler ve yaprak motiflerinde ise altın renkte tercih edilmiştir. Desen etrafını, altın renkte cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır (Resim 19).

Resim 20 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası üst pervaz

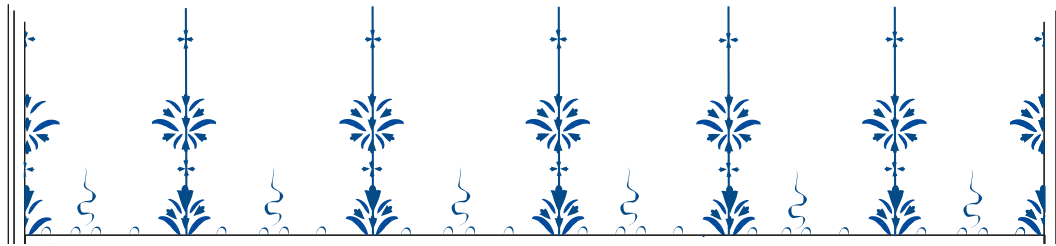
Çizim 10 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şeri'a Fi Şerhî Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası üst pervaz çizim

İkinci aşamada, üst pervazda yer alan yatay dikdörtgen alan içerisine $\frac{1}{2}$ simetri kullanılarak dengeli bir kompozisyon oluşturulmuş. Yalın rumi üzerine sarılmış rumiler, desenin merkezinde yer aldığı görülmekte ve ortabağ rumi ile bağlanarak simetrik paftalara ayrılmış ve belirginleşmiştir (Çizim 10).

Zeminde, altın ve lacivert renkler dikkat çekmekte ve zemin sıvaması bu renklerle yapılarak, üzerine motiflerin kullanılması 16.yüzyıl döneminde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Hatayi kaynaklı motif grubu; merkezselsel hatayi, yönlü hatayi, goncagül, yaprak motifleri, ebediliği simgeleyen kıvrımlı helezonların üzerinde yer alarak deseni bütünleştirmiştir. Motiflerin renkleri ise; beyaz, mor, yeşil, kırmızı, mavi kullanılarak görsel bir derinlik sağlamıştır. Rumiler ve yaprak motifleri, altın renkte sıvanmıştır. Son olarak, desenin sınırları altın renkte çekilmiş bir cetvel çizgisi ile belirgin hale getirilmiştir (Resim 20).

Resim 21 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şeri'a Fi Şerhi Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 11 APİKAM Env.No:1907-2 Sadru's- Şeri'a Fi Şerhi Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası tığ detay çizim

Desenin üçüncü aşamada, lacivert renkte kuzu üzerine 7 adet tığ yer almıştır. Tığlar, yine lacivert renkte sıvanarak, yönlü hatayi ve sade rumi motiflerinden oluşmaktadır (Çizim 11). Motifler, çift tahrir tekniği ile işlenmiştir. Tığların yerleştirilmesi, desenin hareketli yapısını ve uyumlu geçişlerini desteklerken, tasarımın genel estetik bütünlüğüne katkıda bulunmuştur (Resim 21).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.947 olarak okunmaktadır. Tarih olarak baktığımız zaman, 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, her iki pervazda yatay dikdörtgen içerisinde oluşturulmuştur. Dönemin özelliklerine göre, sarılma rumiler ve zengin motif yoğunluğu gibi karakteristik özelliklerini yansıtan, işçilikteki maharet ve ince detaylar dikkat çekmektedir. Kompozisyon tezyini tasarımın hem teknik hem de estetik anlamda bir bütünlük içinde olduğunu göstermektedir.

Desen tasarımı, simetrik ve ulama kompozisyondan oluşmaktadır. Eser dönem özelliğini yansıtarak, klasik dönem üslubu özellikleri taşımaktadır. Yazmada, daha çok altın ve lacivert renkte zeminlerin yoğun biçimde kullanıldığı görünmekte; bu renkler kompozisyona hem görsel bir derinlik hem de klasik dönemin sanat anlayışına uygun bir ihtişam katmıştır.

Arasuyu desenin zencerek kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemesine göre dönemsellik olarak hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve tekniği açısından aynı özyapısına benzerlik göstermiş olması klasik döneme ait olduğunu teyit etmektedir.

4.3. Katalog 3:

Resim 22 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezi halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’II.Cild adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 22-26

Çizim No:12-15

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 712

Eserin İsmi: Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezi halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’

II.Cild

Eserin Türü: Tefsir

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.997 M.1589

Eserin Yazarı: Sâlih b. Celâl

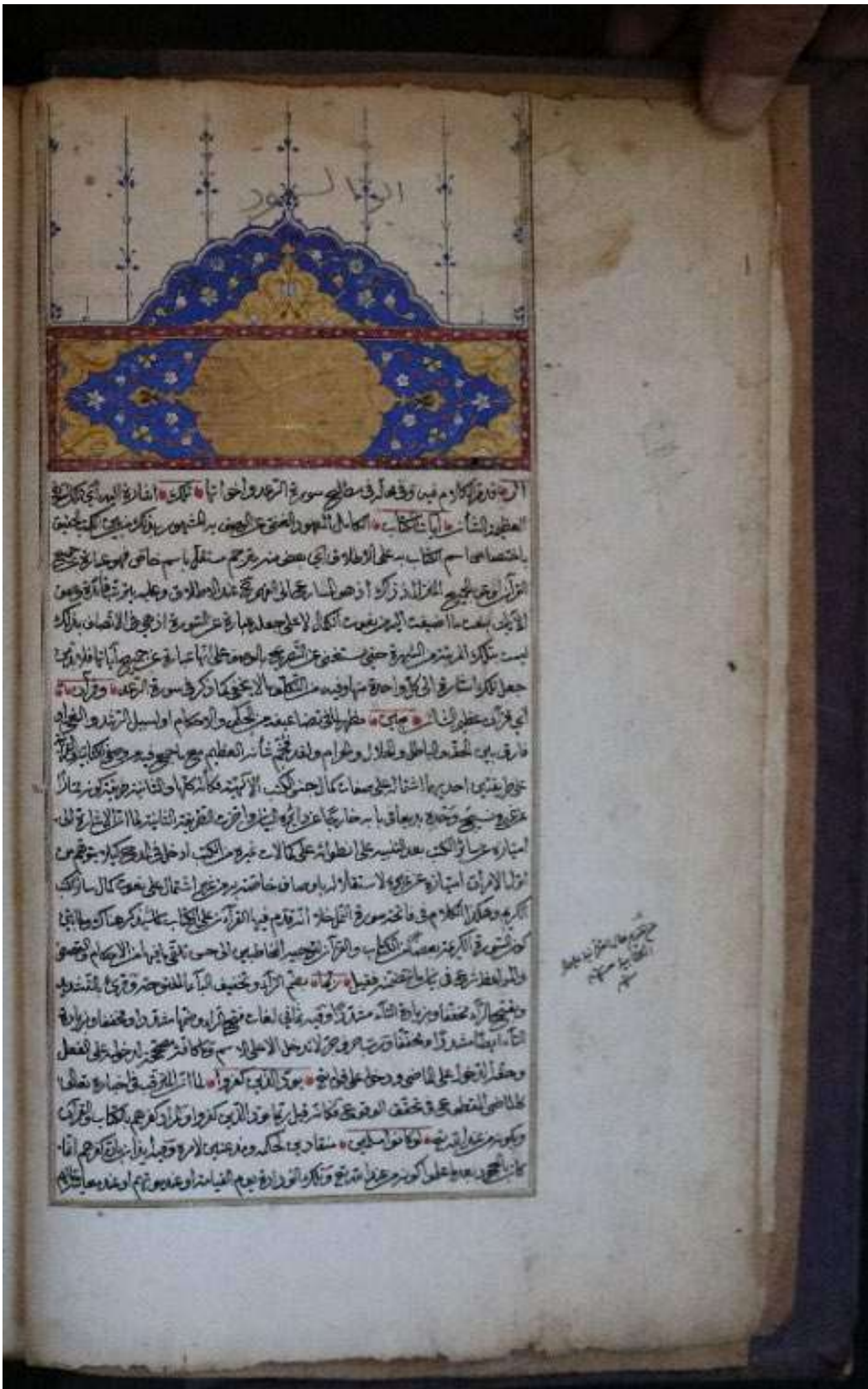
Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

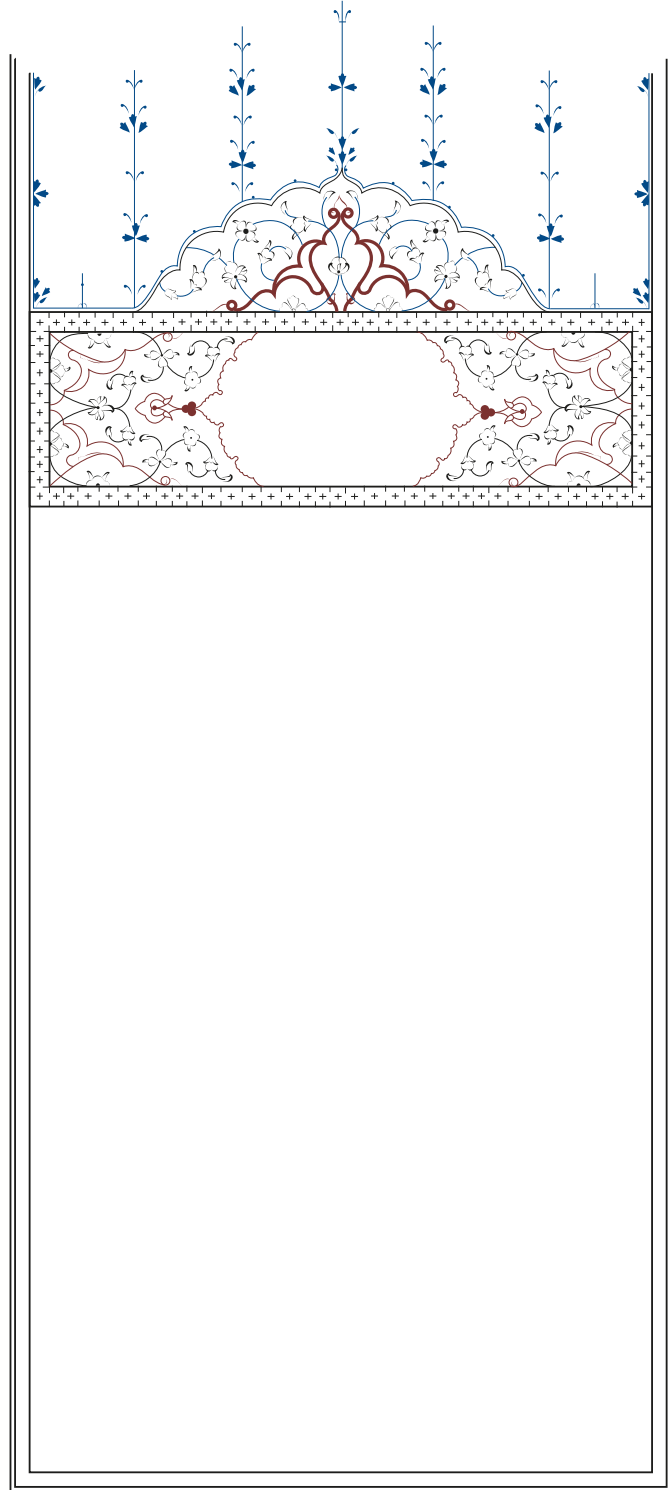
Eserin Yazı Çeşidi: Rika

Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 305x195(220x115) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik

Resim 23 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘ ‘Hüve’llezi halâka leküm mâ fi’l-arzi cemi’an” II.Cild adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

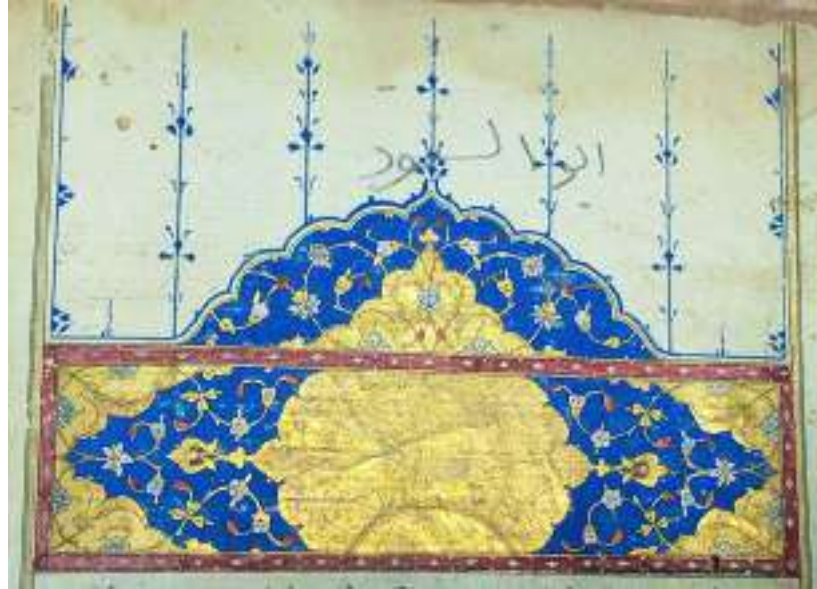

Çizim 12 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzi cemi'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası çizim

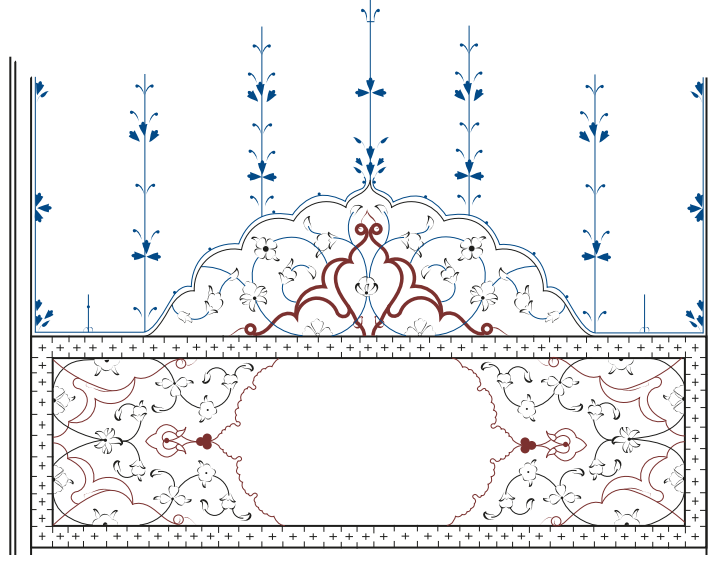
Eserin Cilt Özellikleri: 712 numaralı eser, sırt kısmı kahverengi meşin, alt ve üst kabında ise mor kumaş renkte cilt yapılmıştır. Cilt sade görünümüne sahip ve herhangi bir teknik veya üslup uygulanmamıştır. Zamanla cildin deri kısmında yıpranma ve bozulmalar görülmektedir (Resim 22).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafında yer alan v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi bulunmaktadır. Yazma eserlerde ilk sayfa tezhip ile süslenmişse, bu sayfa unvan sayfası olarak adlandırılır (Çizim 12).

Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen; üst pervazda ise yarım kubbe formunda düzenlenmiştir. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 22 satır aralığında istiflenmiştir. Siyah mürekkeple rika hattıyla yazılan metin içerisinde, yazar önemli görülen veya not düşülebilecek satırları kırmızı yatay çizgilerle işaretlemiştir. Fıkıh içerikli olan eserde istinaf tarihi olarak "H. 997 / M. 1589" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Tığ kısmında ise siyah mürekkeple 'Ebussusud' ibaresi yazılmıştır. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 23).

Resim 24 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzı cemî'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası detay

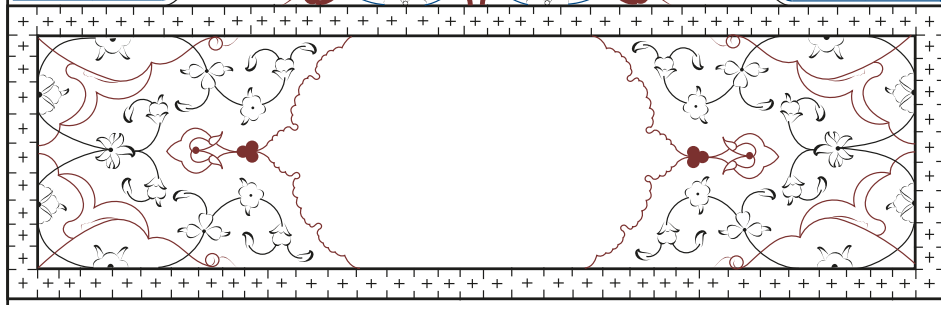
Çizim 13 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzi cemi'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazdaki yatay dikdörtgen içerisine yer alan şemse ve rumi formlar ile köşebent paftalar incelenmiştir. İkinci aşamada ise, üst pervaz da yarım kubbe içerisinde bulunan ortabağ rumi paftaların formu ve tığ süslemesi ele alınmıştır (Çizim 13).

Unvan sayfası süslemesinin her iki tarafında altın cetveller çekilmiş, cetvellerin arasındaki arasuyu ise kırmızı zemin üzerine üstübeç mürekkebi ile artı '+' zencerek yapılmıştır. Süslemede, içten dışa doğru altın iplik uygulanmış ve en dışta lacivert renkte kuzu çekilmiştir (Resim 24).

Resim 25 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzi cemi'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası alt pervaz

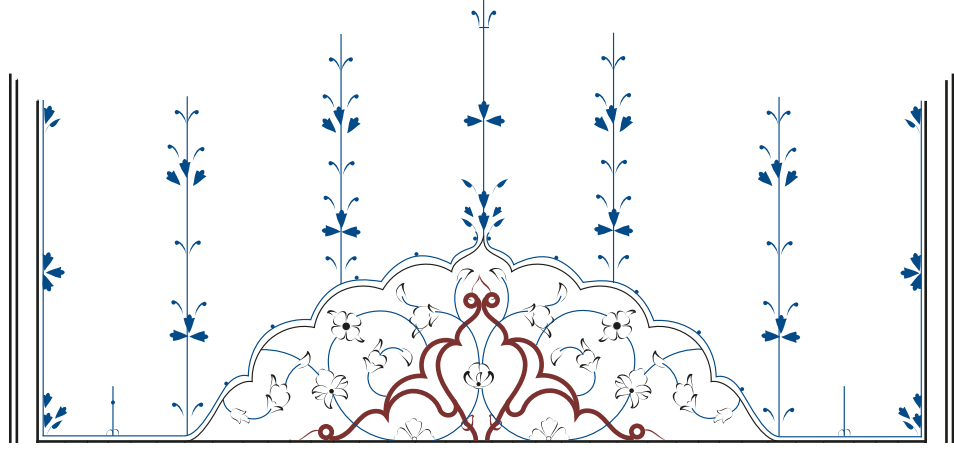
Çizim 14 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzı cemi'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim

Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine şemse formu ile bölümlendirilmiş ve rumi formlar ile köşebent paftalardan tasarım oluşturulmuştur. Motifler, yatay dikdörtgen alan içerisine desenin $\frac{1}{4}$ simetrisi esas alınarak planlanmıştır. Şemse formu ve köşebentler altınla işlenmiş, geride kalan kısımlar lacivert zemin ile sıvanmıştır. Şemse formu altın zemin üzerine boş bırakılmıştır (Çizim 14).

Hatayi motif grubu, 'S' şekilli helezon çizgileri üzerinde merkezsiz ve yönlü hatayi, goncagül, yaprak motiflerinden oluşmuş; helezonların kesişim noktalarına yarım merkezsiz hatayi motifleri simetrik olarak yerleştirilmiştir. Motiflerde mavi, pembe, sarı, kırmızı gibi pastel tonlar tercih edilmiştir. Rumi, ortabağ ve tepelik gibi rumi grubu motifler altın renkle sıvanmıştır. Desen, altın cetvel çizgisi ile sınırlanmıştır (Resim 25).

Resim 26 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: "Hüve'llezi halâka leküm mâ fi'l-arzı cemi'an" II.Cild adlı eserin unvan sayfası üst pervaz

Çizim 15 APİKAM Env.No:712 Tetsîru âyet: ‘‘ Hüve’llezi halâka leküm mâ fi’l-arzı cemî’an’’ II.Cild adlı eserin unvan sayfası üst pervaz çizim

İkinci aşamada, üst pervazda dendanlı yarım kubbe formu yerleştirilmiş ve merkezdeki ortabağ rumi ile zeminden ayrılmıştır. Kubbe formu alan içerisindeki motifler, $\frac{1}{2}$ simetri esasına göre planlanmıştır. Hatayi motif grubu, ‘S’ şeklindeki helezon çizgileri üzerinde merkezsiz ve yönlü hatayi, goncagül ve yaprak motiflerinden oluşmuş; helezonların kesişim noktalarına yarım merkezsiz hatayi motifleri simetrik olarak yerleştirilmiştir (Resim 26).

Rumi, ortabağ ve tepelik gibi hayvansal motifler altın renkte sıvanmıştır. Motiflerde mavi, pembe, sarı ve kırmızı gibi pastel tonlar kullanılmıştır. Üst pervazda, dendanlı yarım kubbe formunu çevreleyen lacivert renkte kuzu cetvel çekilmiştir. Kuzu cetvelin üzerinde lacivert renkte 7 adet tığ yer almıştır (Çizim 15).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi olarak H. 997 şeklinde okunmaktadır. Bu tarih, eserin 16. yüzyıl dönemine ait olduğunu göstermektedir. Alt pervazda yatay dikdörtgen formunda ve üst pervazda yarım kubbe şeklinde tasarlanan desen, dönemin zengin motif yoğunluğunu ve zarif detaylarını gözler önüne sermektedir. Desen tasarımı, simetrik bir kompozisyon düzeniyle oluşturulmuş ve bu özellik İslami motiflerde en önemli yönlerinden biri olarak, yazma eserin klasik dönem üslubunu yansıttığını göstermektedir⁴¹.

Eserde, daha çok altın ve lacivert renklerin tercih edildiği zemin düzenlemeleri dikkat çekmektedir. Arasuyun tasarımında zencerek çizgileri kullanılmış; tığ süslemesi ise, diğer unvan sayfası süslemeleriyle renk kullanımı, sıralama, boyutlar ve teknik uygulamalar açısından büyük benzerlik göstermektedir. Bu unsurlar, süslemenin klasik döneme özgü özellikler taşıdığını ve bu dönemin sanat anlayışını yansıttığını kanıtlamaktadır.

⁴¹ Madiha AHMAD vd., “Study of the ornamentation of Bhong Mosque for the survival of decorative patterns in Islamic architecture”, *Frontiers of Architectural Research* 7, sy 2 (2018): 133, <https://doi.org/10.1016/j.foar.2018.03.004>.

4.4. Katalog 4:

Resim 27 APIKAM Env.No:442 Kemâlü'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasari'l-Vikaye adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 27-33

Çizim No: 16-19

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 442

Eserin İsmi: Kemâlü'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasari'l-Vikaye

Eserin Türü: Fıkıh

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.971 M.1563

Eserin Yazarı: Takıyyüddîn Ahmed b.Muhammed eş-Şümunnî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Nesih

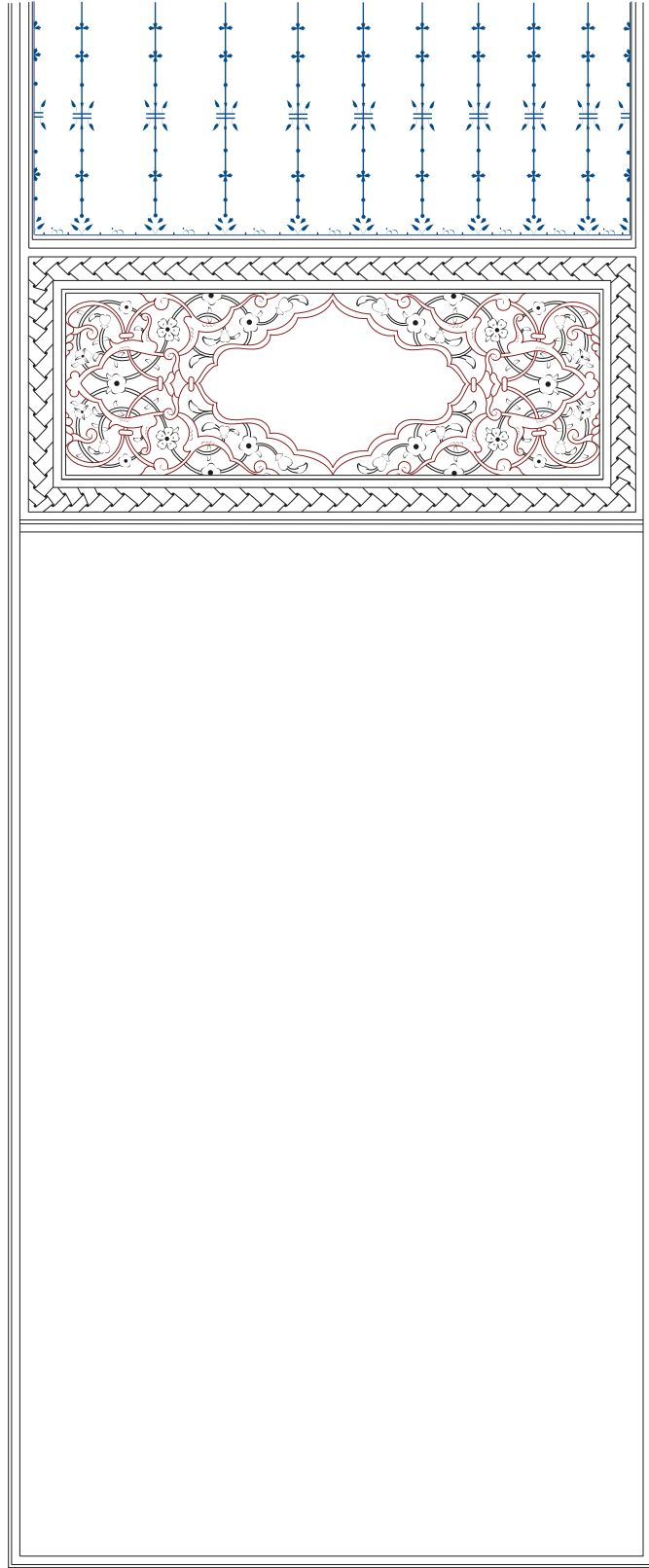
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 240x150(160x90) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

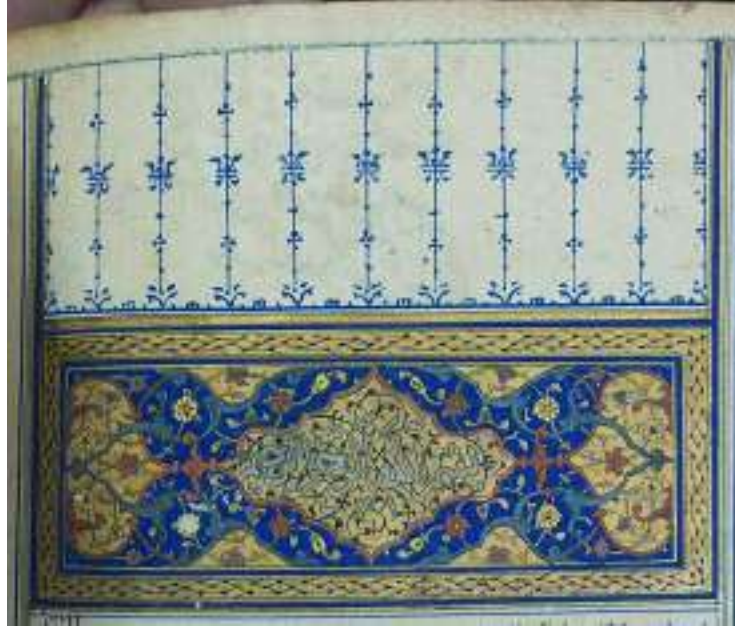
Resim 28 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 16 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası çizim

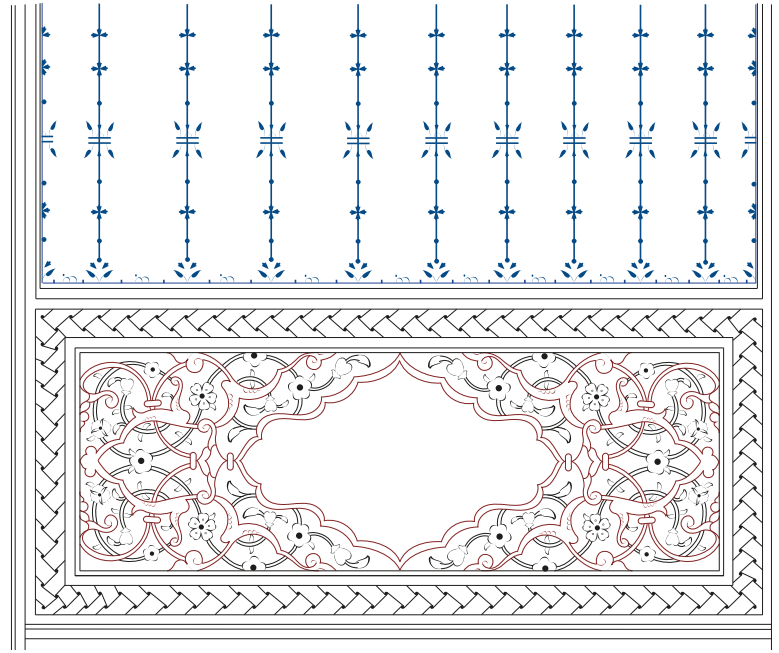
Eserin Cilt Özellikleri: 442 numaralı yazma eser, kızıl kahve meşin cilt kullanılmıştır. Cilt hangi tarihte yapıldığı bilinmemekte ve klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir. Cilt, 'alltan ayırma mülevven' tekniği ile yapılmıştır. Cildin üst ve alt kabında aynı teknik uygulanmış; şemse, salbek ve köşebent formlarında paftalanmıştır. Bu formların içerisi oyularak hatayi grubu motifleri tercih edilmiştir. Bu tür ciltler, deri oyma sanatının 16. yüzyıl sonrasında uygulanmaya başlanmasıyla ortaya çıkmış ve kâğıt oyma tekniğinin ilk örnekleri olarak değerlendirilmiştir.⁴²(Resim 27).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi, yatay dikdörtgen içerisinde yer almıştır. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 21 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah ve bazı satırlara kırmızı mürekkep ile nesih hat yazılmıştır. Fıkıh içerikli olan eserde, istinsah tarihi olarak "H. 971 / M. 1563" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 28).

Resim 29 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası detay

⁴² A.Süheyl ÜNVER, *Türk Süsleme Sanatları 2*, 1. bs, ed. Gülbün MESARA ve Aykut KAZANCIGİL (İşaret Yayınları, 2010), 2:271.

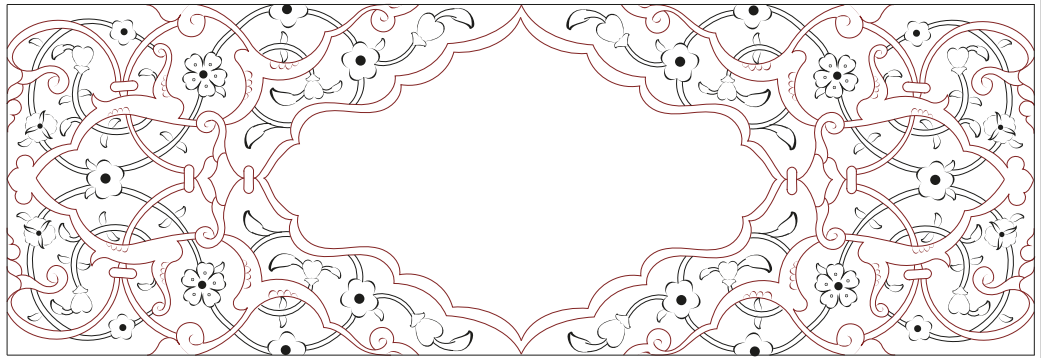

Çizim 17 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, yatay dikdörtgen içerisine yerleştirilen şemse motifi ile sağ ve sol tarafında bulunan yarım şemse ile paftalar olmuştur. İkinci aşamada ise arasuyu ve tığ süslemesi ile tasarım tamamlanmıştır (Çizim 17).

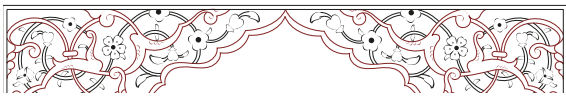

Resim 30 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz

Çizim 18 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fî Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz çizimi

Birinci aşamada, dikdörtgen alan içerisinde $\frac{1}{4}$ simetri planlanarak şemse motifi, sağ ve sol tarafında yarım şemse ile paftalara ayrılarak desenin ana şemasını oluşturmuştur. Lapis lazuli rengi olan mavi zemin üzerine işlenen şemse motifi, desenin tam merkezinde yer alarak, yarım paftalarla sağına ve soluna ulama görüntüsü verilerek form oluşturulmuş ve tasarıma görsel ritmik ve hareketlilik katmıştır (Çizim 18). Helezon çizgileri, iki tarafta siyah kontur çizgileri çekilerek belirginleştirilmiş ve içleri altın ile boyanmıştır. Hatayi grubu motif renkleri, altın ve kırmızı seçilmiş, rumi motifleri ise açık mavi ve kırmızı renkler kullanılarak, desenin canlılığını kuvvetlendirmiştir (Resim 30).

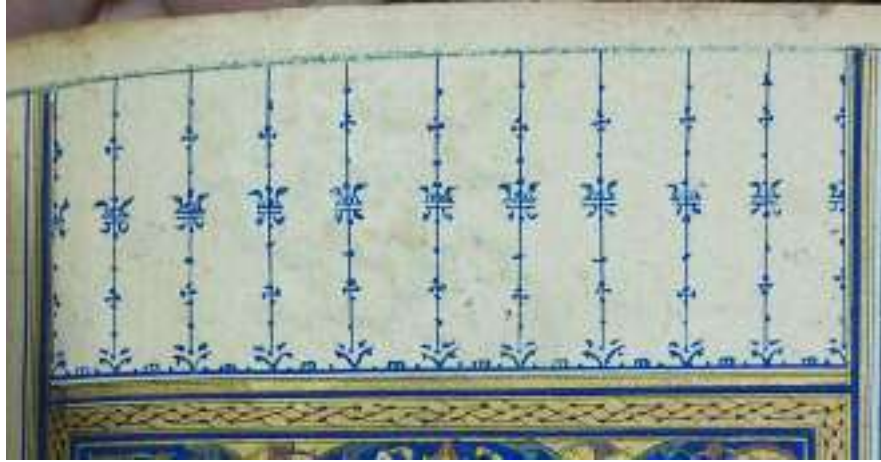
Resim 31 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fî Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası pervaz pafta detay ve çizim

Desen formunun üst ve alt kısmına, yarım ortabağ rumi ile; şemse motifinin sağ ve sol tarafları ise desen paftalara ayrılmıştır. Bu paftaların zeminleri, altın rengi ile sıvanmıştır (Resim 31).

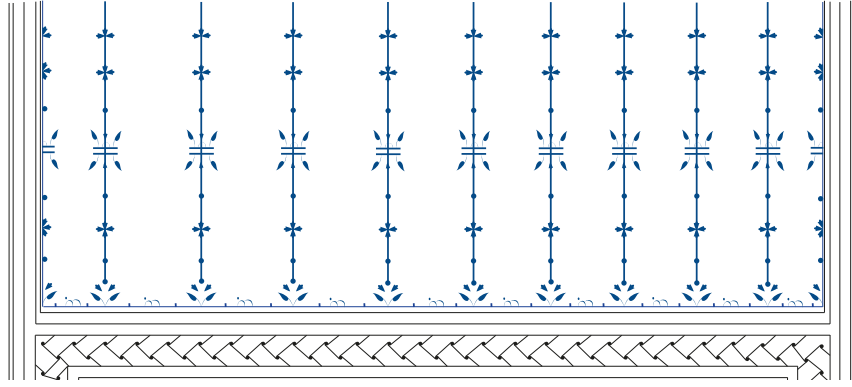

Resim 32 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin pervaz şemse detay

Şemse motifinin içerisinde, altın sıvama üzerine beyaz üstübeç mürekkebi işlenmiş ve konturları siyah mürekkep kullanılarak, nesih hat ile “*Bismillâhirrahmânirrahîm*” yazılmıştır. Yazının iç kısmında yer alan rumi motifleri, siyah renk ile sade kontur çizgisi olmadan uygulanan, çift tahrir ismi verilen teknik kullanılmıştır. Zemin altın ve lacivert renkte sıvanmıştır. Hatayi grubu ve rumi motifleri, eserin ana motifi olmuş ve desene dinamizm kazandırmıştır (Resim 32).

Resim 33 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fi Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 19 APİKAM Env.No:442 Kemâlî'd-Dirâye Şerhu'n Nükaye fî Muhtasarı'l-Vikaye adlı eserin unvan sayfası tığ detay çizimi

İkinci aşamada, desen altın renkte cetvel çizilerek ayrılmıştır. Ara suyu, siyah mürekkeple zencerek motifi işlenerek oluşturulmuştur. Ardından, iki tarafına çizilen cetvel, altın ile renklendirilmiş ve kontur çizgisi siyah mürekkeple çizgi ile belirginleştirilmiştir (Resim 33).

Dış hat, lacivert renkte iplik cetvel ile sınırlandırılmış ve üzerinde tığ süslemesi yer almıştır. Tığlar, lacivert renkte 11 adet sıralanarak çekilmiş, çift tahrir tekniği ile işlenmiş sade rumi motifler, zarif ve estetik ahenk sağlanmıştır (Çizim 19).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi yazma eserin istinsah tarihi H.971 olarak okunmaktadır. Tarihsel olarak incelendiğinde, zaman 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, yatay dikdörtgen içerisinde bir form oluşturarak, dönemine göre zengin motif yoğunluğu, ince bir işçilikle estetik ahenk sağlanmıştır. Desen tasarımı $\frac{1}{4}$ simetriktir.

Eser, dönem özelliğini yansıtarak, klasik dönem geçiş üslubu özellikleri taşımaktadır. Unvan sayfası süslemesinde daha çok altın ve lacivert renkte zemin ön plana çıkmakta; arasuyu desenin zencerek kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemesine göre dönemsel olarak hemen hepsinde renk özelliği, desenin görsel etkisini arttırmıştır.

Tasarımın sıralama boyutları ve tekniği açısından aynı karakteristik özelliklere benzerlik göstermiş olması, klasik döneme geçiş de yapıldığını teyit etmektedir.

4.5. Katalog 5:

Resim 34 APIKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘‘Leylâ vü Mecnûn’’adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 34-38

Çizim No: 20-23

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Prıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1944-3

Eserin İsmi: Hamse-i Nizâmî ‘‘Leylâ vü Mecnûn’’

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.89b

İstinsah Tarihi: H.999 M.1590

Eserin Yazarı: Nizâmî-i Gencevî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

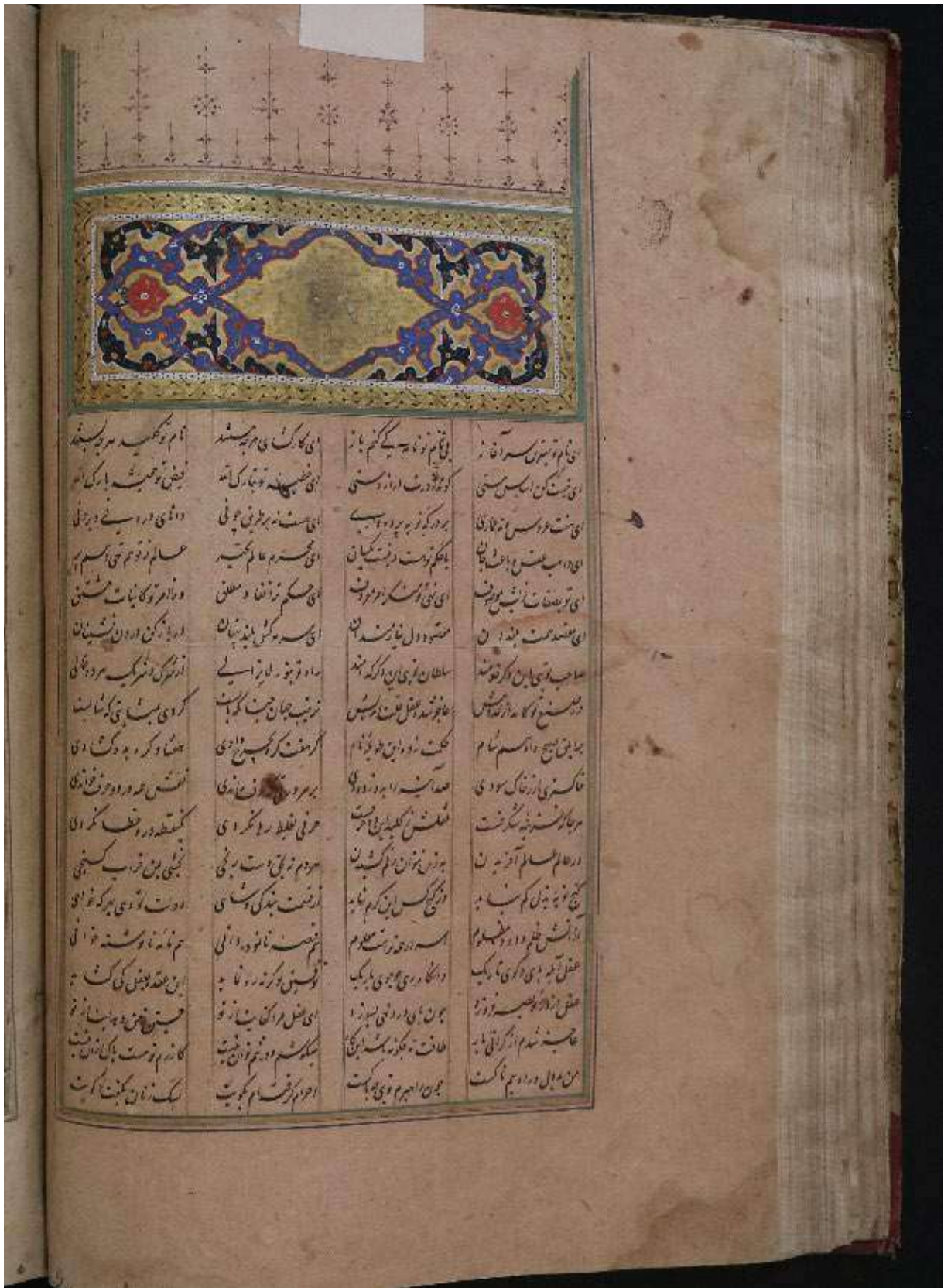
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta’lîk

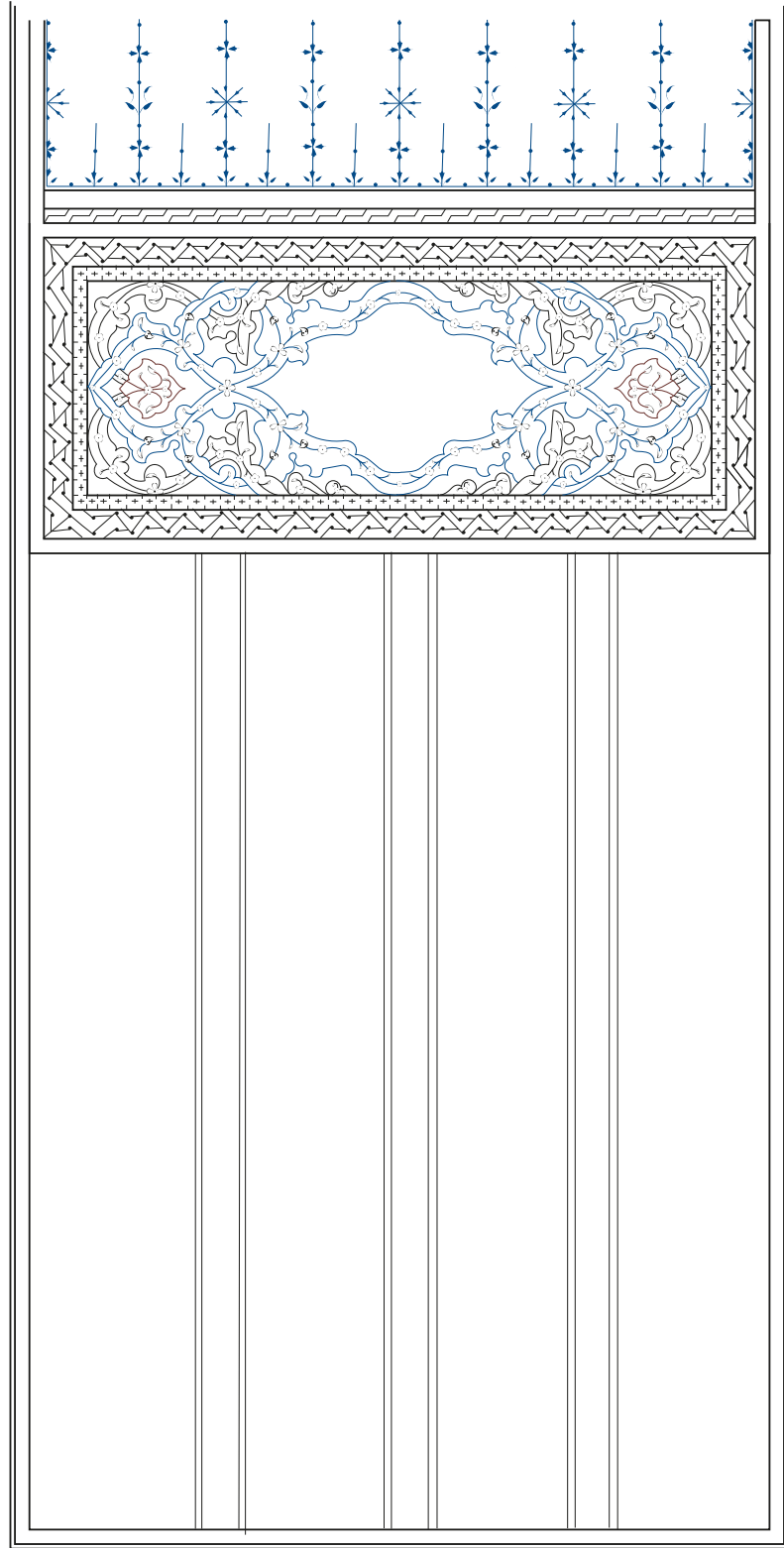
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 330x210(240x140) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 35 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî "Leylâ vü Meccûn" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

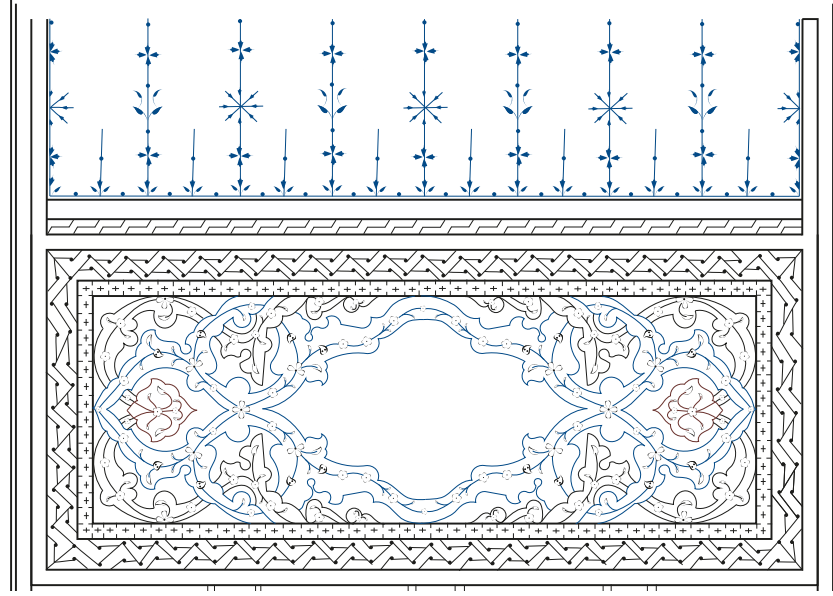
Çizim 20 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî "Leylâ vü Mecnûn"adlı eserin unvan sayfası çizim

Eserin Cilt Özellikleri: 1944-3 numaralı eser, sırt ve sertap kısmı kırmızı meşin, alt ve üst kabında ise krem meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında da aynı teknik uygulanarak, çizgi ve noktalama deseni yapılmıştır. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir (Resim 34).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine, karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafında v.89b numaralı unvan sayfası süslemesi yer alıp, yatay dikdörtgen alan içerisine oluşmuştur. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış, her bir dikey dikdörtgen içerisinde 18 satır aralığında istiflenmiştir (Çizim 20). Yazı, siyah renkte mürekkeple ta'lik hat ile yazılmıştır. Metin, ta'lik hat yazıları ile kendi içinde dört dikey alana bölünerek yazılmıştır. Bu bölünme, metnin okunabilirliğini ve dönemin estetik anlayışını yansıtmıştır. Edebi içerikli olan eserde, istinsah tarihi olarak "H. 999 / M. 1590" (16. yüzyıl) belirtilmiştir. Unvan sayfası süslemesi klasik teknikte yapılmıştır (Resim 35).

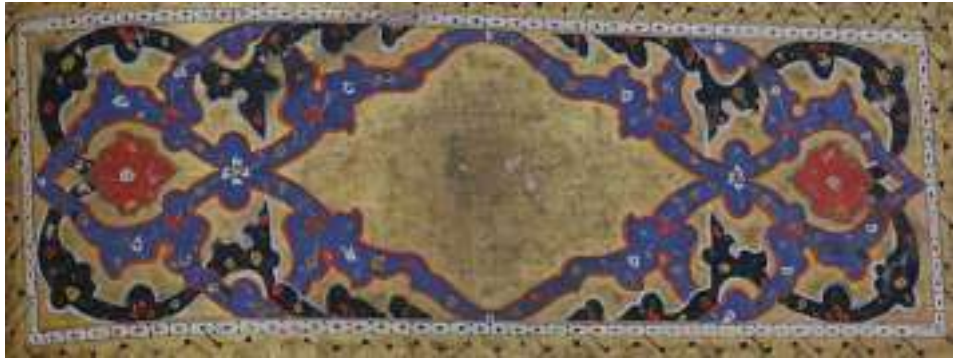

Resim 36 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî "Leylâ vü Mecnûn" adlı eserin unvan sayfası detay

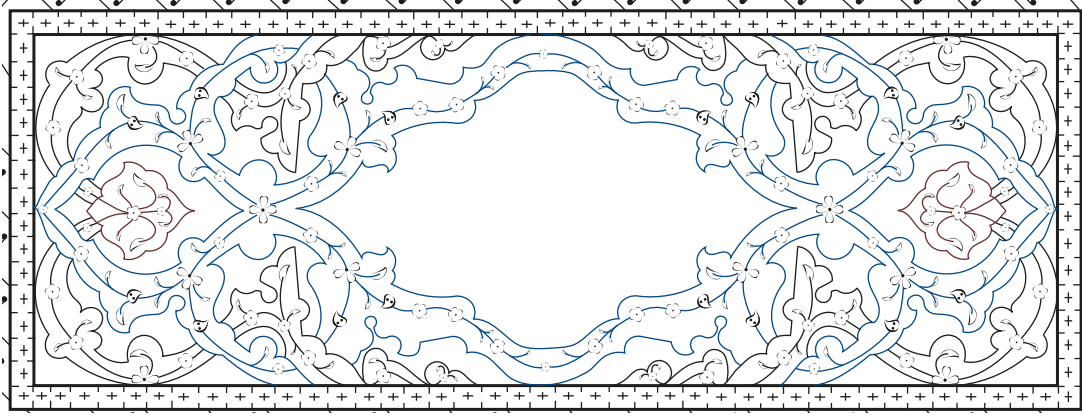

Çizim 21 APIKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî “Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, yatay dikdörtgen içerisine işlenmiş rumi paftalar uygulanmıştır. İkinci aşamada ise arasuyu ve tığ süslemesi uygulanarak sonlanmıştır (Çizim 21).

Resim 37 APIKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî “Leylâ vü Mecnûn”adlı eserin unvan sayfası pervaz detay

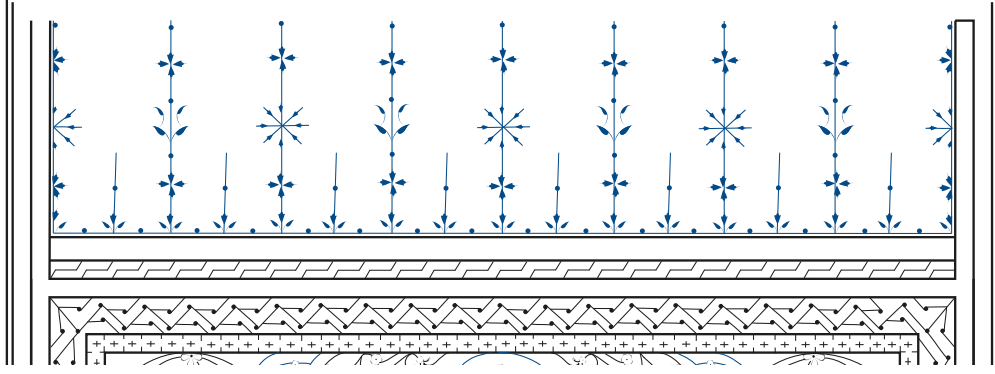

Çizim 22 APIKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘‘Leylâ vü Mecnûn’’adlı eserin unvan sayfası pervaz detay çizim

Birinci aşamada desen, dikey bir dikdörtgen alan içerisinde yer almakta ve $\frac{1}{4}$ simetri oluşturularak planlanmıştır. Eserde, işlemeli rumi paftalarla ayrılmış ve altın zemin üzerine yerleştirilmiş ve görsel dengesini bütünleştirmiştir. Oluşturulan işlemeli rumilerin içi, hatayi grubu motifleri ile işlenmiştir (Çizim 22). İşlemeli rumiler, helezon şeklinde rehber görevi görmüş ve hatayi motiflerin şekillenmesinde rol oynamıştır. Rumi motiflerin zemin renkleri lacivert, siyah ve kırmızı olarak sıvanarak, derinlik etkisini yansıtmıştır. Hatayi grubu motifleri ise beyaz renkli helezon çizgiler üzerine, kırmızı, sarı ve beyaz renklerde bezenerek doldurulmuştur (Resim 37).

Resim 38 APIKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî ‘‘Leylâ vü Mecnûn’’adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 23 APİKAM Env.No:1944-3Hamse-i Nizâmî "Leylâ vü Mecnûn"adlı eserin unvan sayfası tuğ detay çizim

İkinci aşamada desen, altın cetvel çizilerek ayrılmıştır. Ardından, eksi ("-") biçimindeki zencerek deseni, beyaz zemin üzerine siyah mürekkeple, altın zemin üzerine ise yine siyah mürekkeple çizilerek geometrik ara suyu deseni uygulanarak, desen zenginleştirilmiştir. Ayrıca ara suyu, küf yeşili renkte ve içten dışa doğru altın iplik ve en sonunda ise kuzu lacivert renkte cetvel ile sona erdirilmiştir (Çizim 23).

Tığlara bakan küf yeşili yeşili ara suyunun ardından, tek şerit zencerek yerleştirilmiştir. Bu şerit zencerek deseni, beyaz zemin üzerine siyah mürekkep ile uygulanmıştır. Altın ara suyunun devamında lacivert kuzu cetvel çekilerek, üzerine tığlar yerleştirilmiştir. Tığlar, lacivert kuzu üzerine 17 adet sıralanmış ve tasarıma güzel bir ahenk sağlamıştır (Resim 38).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.999 olarak okunmaktadır. Tarih olarak baktığımız zaman, 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, yatay dikdörtgen içerisinde formu oluşmakta dönemin estetik anlayışı, zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilik ile tezyin edilmiştir. Bu özellik, dönemin zarafetini ortaya koymaktadır.

Desen tasarımı $\frac{1}{4}$ simetriktir. Metin, dört bölümde istiflenmesi ve desende işlemeli rumiler içerisinde hatayi grubu ait motiflerin yer alması, İran safevi dönemi eseri olduğu düşüncesini desteklemektedir⁴³. Yazmada daha çok altın, lacivert, siyah ve kırmızı renkte zemin; arasuyu desenin zencerek kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemesine göre dönemsel olarak benzerlikler göstermiştir.

Bu değerlendirmede gerek renk özelliği gerek boyutları ve tekniği açısından klasik döneme özgü bir sanat anlayışını yansıtmaktadır. Ayrıca, bu benzerlik dönemin klasik anlayışı ile örtüşmüş olması klasik dönem üslubuna ait olduğunu gösterir mahiyettedir.

⁴³ Yıldırım KARADENİZ, “Safevi Dönemi Tezyinatı Üslup Özellikleri Görülen Bir Yazma Eserin Değerlendirilmesi”, *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 7, sy 1 (2023): 67, 1, <https://doi.org/10.5281/zenodo.8032821>.

4.6. Katalog 6:

Resim 39 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 39-46

Çizim No: 24-28

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1944-4

Eserin İsmi: Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.134b

İstinsah Tarihi: H.999 M.1590

Eserin Yazarı: Nizâmî-i Gencevî

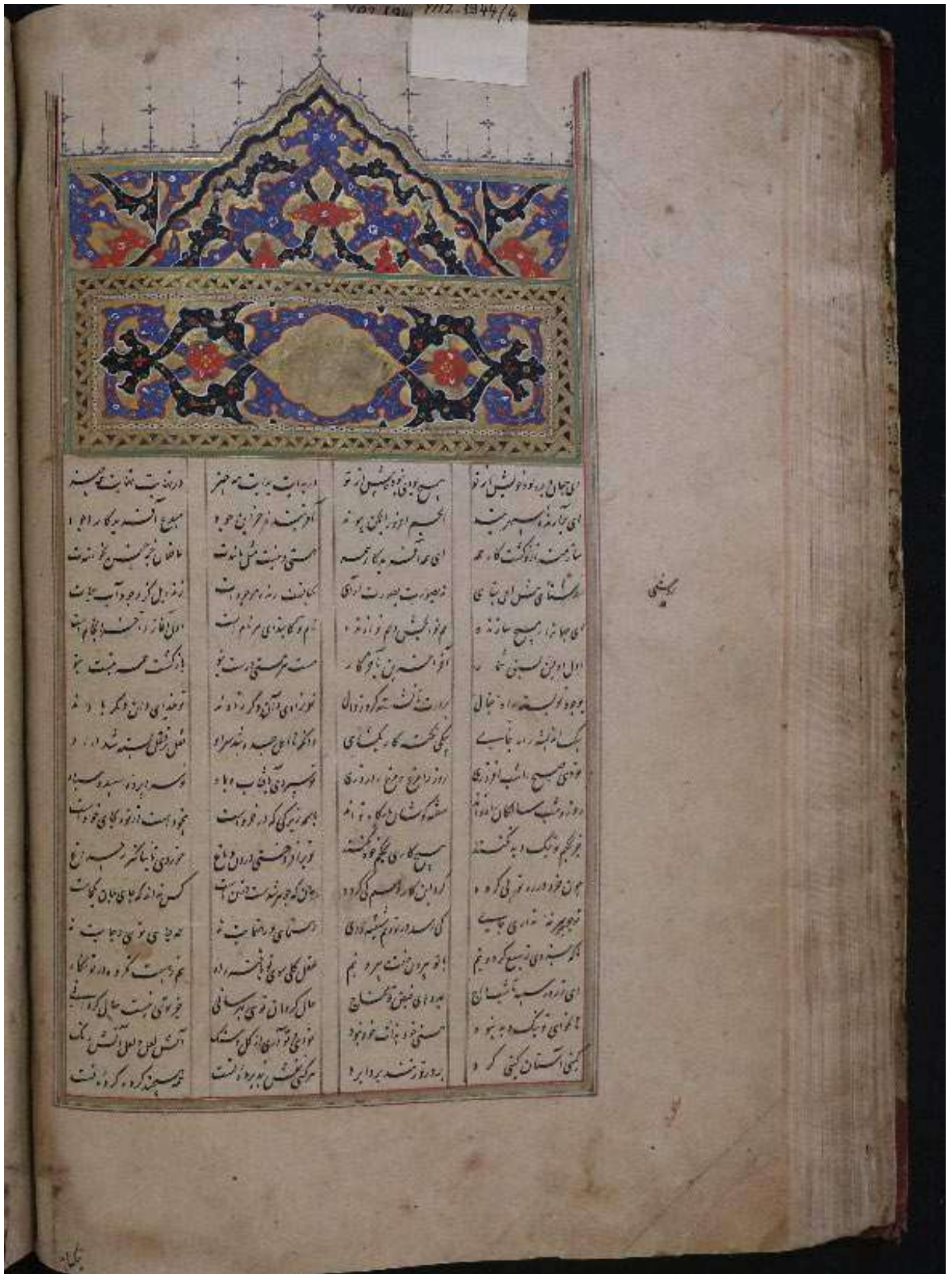
Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

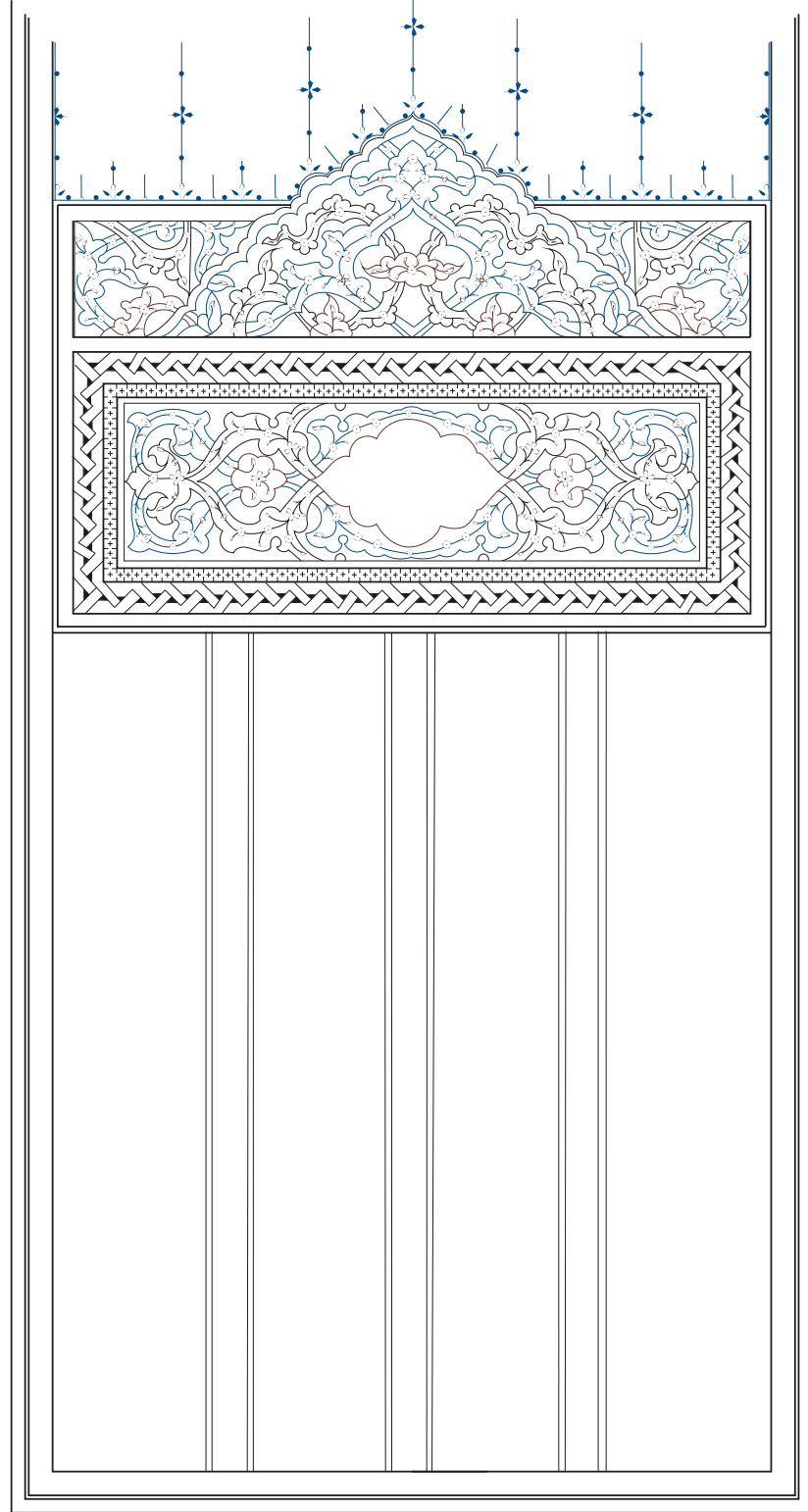
Eserin Yazı Çeşidi: Ta’lik

Motif Grubu: Hatayi, Rumi, Bulut

Eserin Ölçüleri: 330x210(240x140) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik

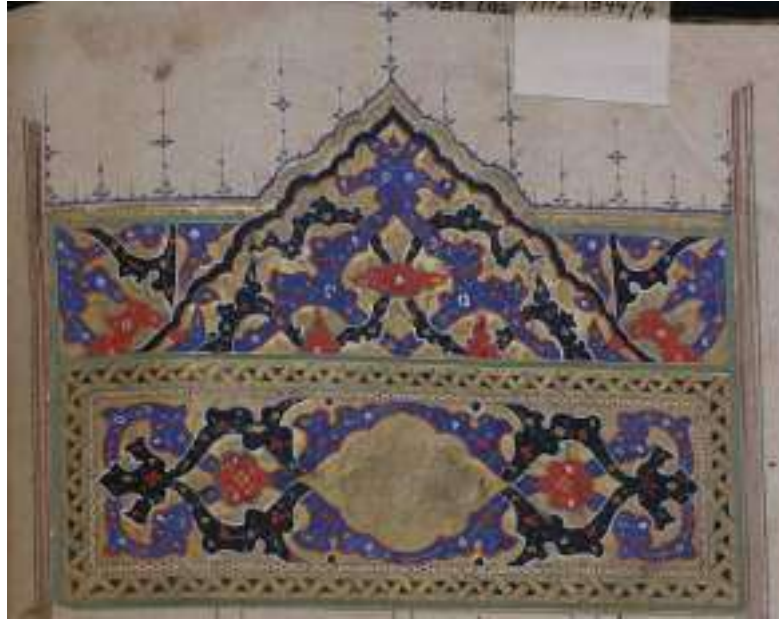
Resim 40 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

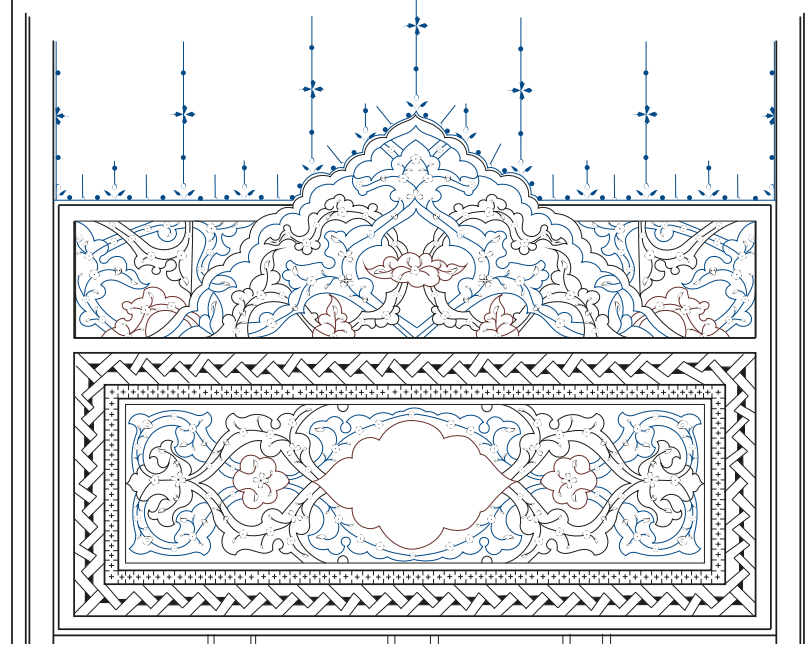
Çizim 24 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî 'Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası çizim

Eserin Cilt Özellikleri: 1944-4 numaralı eser, sırt ve sertap kısmı kırmızı meşin, alt ve üst kabında ise krem meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında aynı teknik uygulanmakla beraber çizgi ve noktalama desen yapılmıştır. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir (Resim 39).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.134b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almış ve alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine, üst pervazda kubbe formunda yerleştirilerek görsel uyum oluşmuştur. Metin, unvan sayfası deseninin ardından başlamış, her bir dikey dikdörtgen içerisinde 18 satır aralığında istiflenmiştir (Çizim 24). Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat ile yazılmıştır. Metin, ta'lik hat yazıları ile kendi içinde dört dikey alana bölünerek yazılmış ve akıcılığını arttırmıştır. Bu bölünme, metnin okunabilirliğini ve dönemin estetik anlayışını yansıtmıştır. Edebi içerikli olan eserde, istinsah tarihi olarak "H. 999 / M. 1590" (16. yüzyıl) belirtilmiştir. Unvan sayfası süslemesi klasik teknikte yapılmıştır (Resim 40).

Resim 41 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî ‘‘Heft Peyker’’ adlı eserin unvan sayfası detay

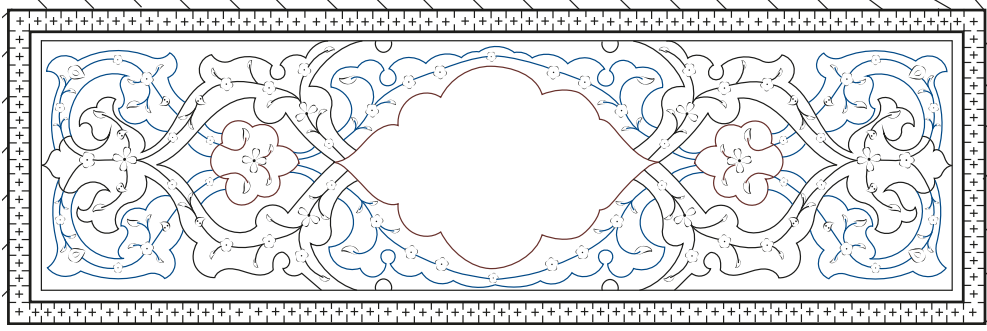

Çizim 25 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, dört aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine işlemeli rumi paftalar yerleştirilmiştir. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe formundaki taç pafta ile sınırlandırılmış yatay dikdörtgen alan içerisindeki paftalar bulunmaktadır (Çizim 25). Üçüncü aşamada, arasuyu ve tığ süslemesi incelenerek; son olarak, dördüncü aşamada ise cildin en son sayfasında kuş minyatürü yer almaktadır.

Resim 42 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

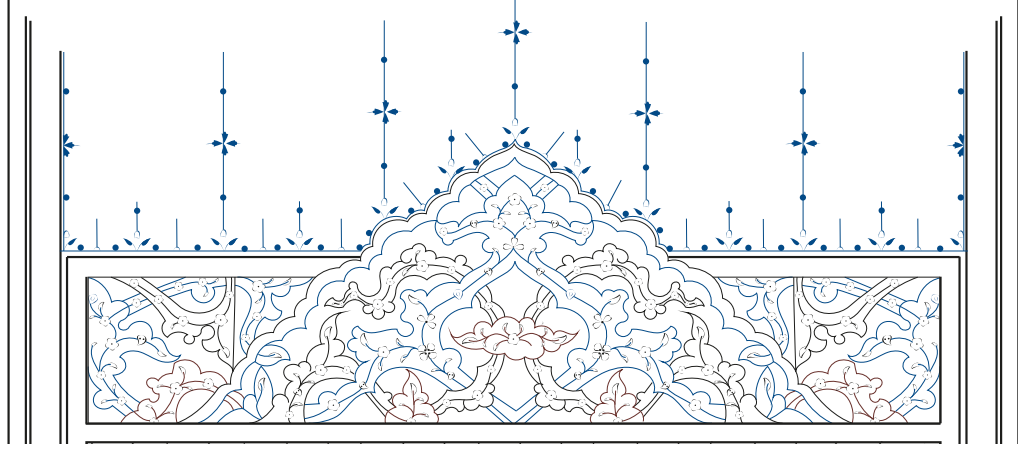

Çizim 26 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz çizim

Birinci aşamada desen iç içe geçmiş, işlenmiş rumi formlar içerisinde şemse motifi oluşturularak, paftalara ayrılmış ve estetik bütünlüğü sağlamıştır. Desen, $\frac{1}{4}$ simetri olarak planlanmıştır (Çizim 26). Desen zeminleri ağırlıklı olarak altın, lacivert, siyah ve kırmızı renkten oluşmuş ve desene derinlik kazandırmıştır. On altıncı yüzyılın itibaren görülen iç içe geçmiş rumi motiflerinin içine işlenmiş olan hatayi grubu motifleri, beyaz renkte helezoni biçimde çizgiler, sarmalayarak desene akıcılık ve ahenk katmıştır. Hatayi motif grubu, kırmızı, sarı, beyaz renkte tercih edilmiştir. Yatay dikdörtgenin içinde yer alan desenin sınırı, altın rengi cetvelle çizilmiştir (Resim 42).

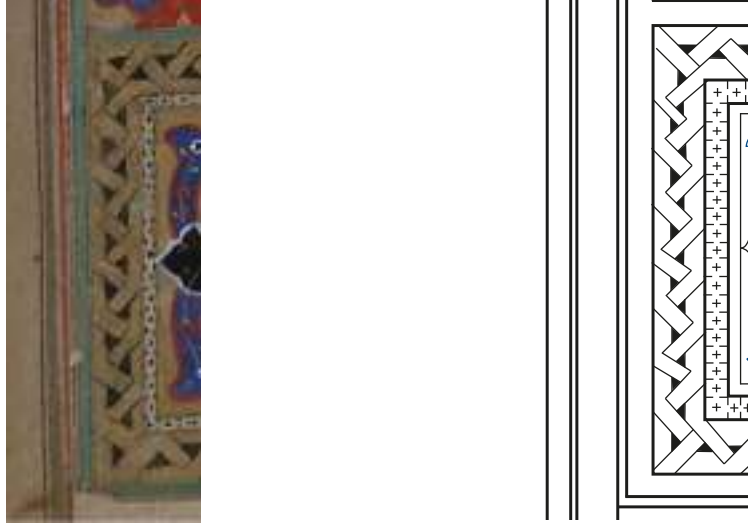
Resim 43 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 27 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî "Heft Peyker" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada desen, yatay dikdörtgen içerisinde $\frac{1}{2}$ simetri planlanarak, taç tasarımı yapılmıştır. Desende, işlenmiş rumi desenlerin yanı sıra işlenmiş yarım bulut motifleri kompozisyona yerleştirilmiştir. Taç kısmı, dendanlarla siyah renkte sıvanmış ve sınır oluşturularak paftalara ayrılmıştır. Paftalar kendi içerisinde helezoni olarak ortabağ motifine bağlanmıştır. Ayrıca paftaların ayrımı belirginleştirmek amacı ile zemin renkleri altın, lacivert, siyah, kırmızı renkte sıvanmıştır (Çizim 27).

Hayvansal motif grubu olan rumi ve bulut motiflerin içerisinde hatayi kaynaklı hatayi grubu motifleri işlenerek desene ahenk katmıştır. Motif renkleri ise; kırmızı, beyaz, sarıdır. Hatayi grubu motiflerinin helezonları ise altın renkte olmuştur (Resim 43).

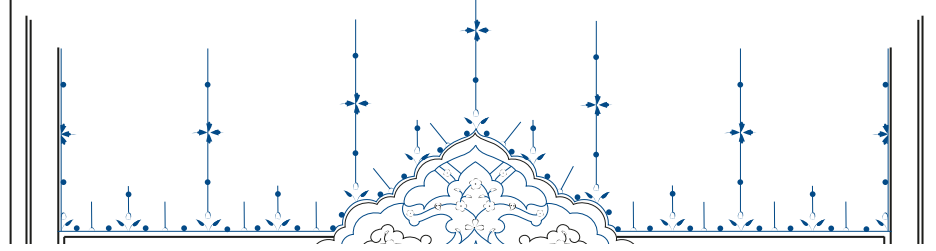
Resim 44 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî 'Heft Peyker' adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi

Üçüncü aşamada, desenin sınırını belirleyen altın renkli cetvel hat oluşturularak belirginleştirilmiştir. Daha sonra, içten dışa doğru üçlü saç örgüsü formunda tasarlanmış geometrik ara suyu deseni işlenerek, tasarıma hareketlilik kazandırmıştır. Zemin rengi altın, çizgileri ise siyah mürekkeple işlenerek oluşturulmuştur (Resim 44).

Ardından, yeşil iplik, turuncu iplik, altın iplik sırasıyla takip ederek, en son olarak siyah renkte kuzu cetvel ile kompozisyonun görsel zenginliği tamamlanarak bitirilmiştir (Resim 44).

Resim 45 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî 'Heft Peyker' adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 28 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî “Heft Peyker” adlı eserin unvan sayfası tığ detay çizim

Üçüncü aşamada, son olarak tığlar, taç kısmını dendanlarla oluşmuş lacivert renkte kuzu ile çekilmiştir. Tığlar, kuzu çizgisi üzerinde aralıklı 13 adet dikey çizgiler halinde sıralanarak desene ahenk sağlamıştır (Çizim 28).

Resim 46 APİKAM Env.No:1944-4 Hamse-i Nizâmî “Heft Peyker” adlı eserin son sayfasında bulunan kuş tasviri

Dördüncü aşamada, eserin en son sayfasında krem rengi kâğıt üzerine iki grup halinde stilize çiçek motifleri işlenmiş ve üzerine kuş minyatürleri uygulanmıştır. Yarı üsluplaştırılmış çiçek demetleri üzerine farklı türlerde ‘serçe, güvercin ve bülbül’ kuş

motifleri yerleştirilmiştir. Bu kuş motifleri kendine özgü stilize özellikleriyle desen içerisinde uyumlu bir şekilde yer edinmiştir.

Motifler ağırlıklı olarak kırmızı ve siyah renklere sıvanarak, desen içerisinde karanfil, haseki küpesi, hatayi motif grubu yer almıştır. Kompozisyonun genel hatları, kuş motiflerinin doğal vaziyetini korurken klasik süsleme geleneğiyle de bağlantılı bir ahenk oluşturmuştur. Desenin uygulama tekniği tarama, akıtma ve sıvama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir (Resim 46).

Değerlendirme: Unvan sayfası, süslemesi yazma eserin istinsah tarihi H.999 olarak okunmaktadır. Bu tarih, miladi olarak 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formda, üst pervazda ise kubbe formu içerisinde yer almıştır. Dönemin karakteristik süsleme anlayışına uygun olarak zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilik ile tezyin edilmiştir.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetrik düzen içerisinde aktarılarak görsel denge sağlanmıştır. Bu düzenleme, sayfa içerisindeki görsel uyumu koruyarak süslemeye estetik bir etki kazandırmıştır. Metin, dört bölüm halinde istiflenmiş ve yazının sayfa tasarımı ile uyumlu bir bütünlük sağlamıştır. Desende, işlemeli rumiler ile bulut formu içerisinde hatayi grubu motifleri yer almakta ve bu tasarım özellikleri, İran safevi dönemi eserlerinden biri olduğu düşüncesini desteklemektedir. Sayfa sonuna eklenen motifler ise klasik üslup anlayışına uygun olarak oluşturularak, çiçek motifleri ve kuş figürleri arasında dengeli bir kompozisyon sağlamış ve dönemin süsleme anlayışını yansıtan önemli bir tasarım olarak karşımıza çıkmıştır.

Yazmada daha çok altın, lacivert, siyah ve kırmızı tonda zemin, arasuyu deseninin zencerek tercih edilmesi, tığ süslemesi ile zarif bir katkı sağlanarak diğer unvan sayfası süslemeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, dönemsel olarak hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve uygulanan tekniği açısından, klasik döneme özgü bir tezyinat anlayışına ait olduğunu gösterir.

4.7. Katalog 7:

Resim 47 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 47-53

Çizim No: 29-33

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1944-5

Eserin İsmi: Hamse-i Nizâmî ‘‘İskender-nâme’’

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.187b

İstinsah Tarihi: H.999 M.1590

Eserin Yazarı: Nizâmî-i Gencevî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

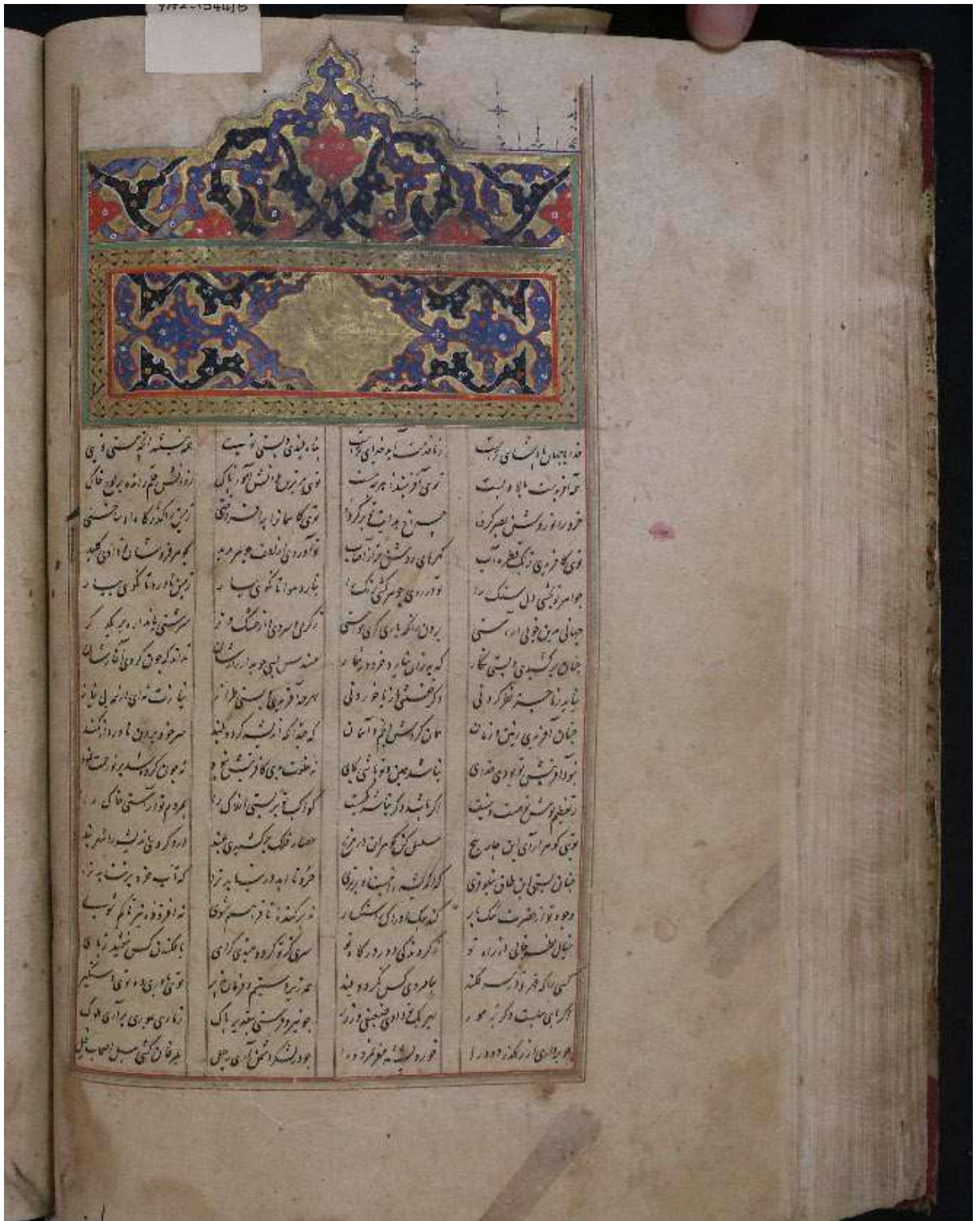
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta’lîk

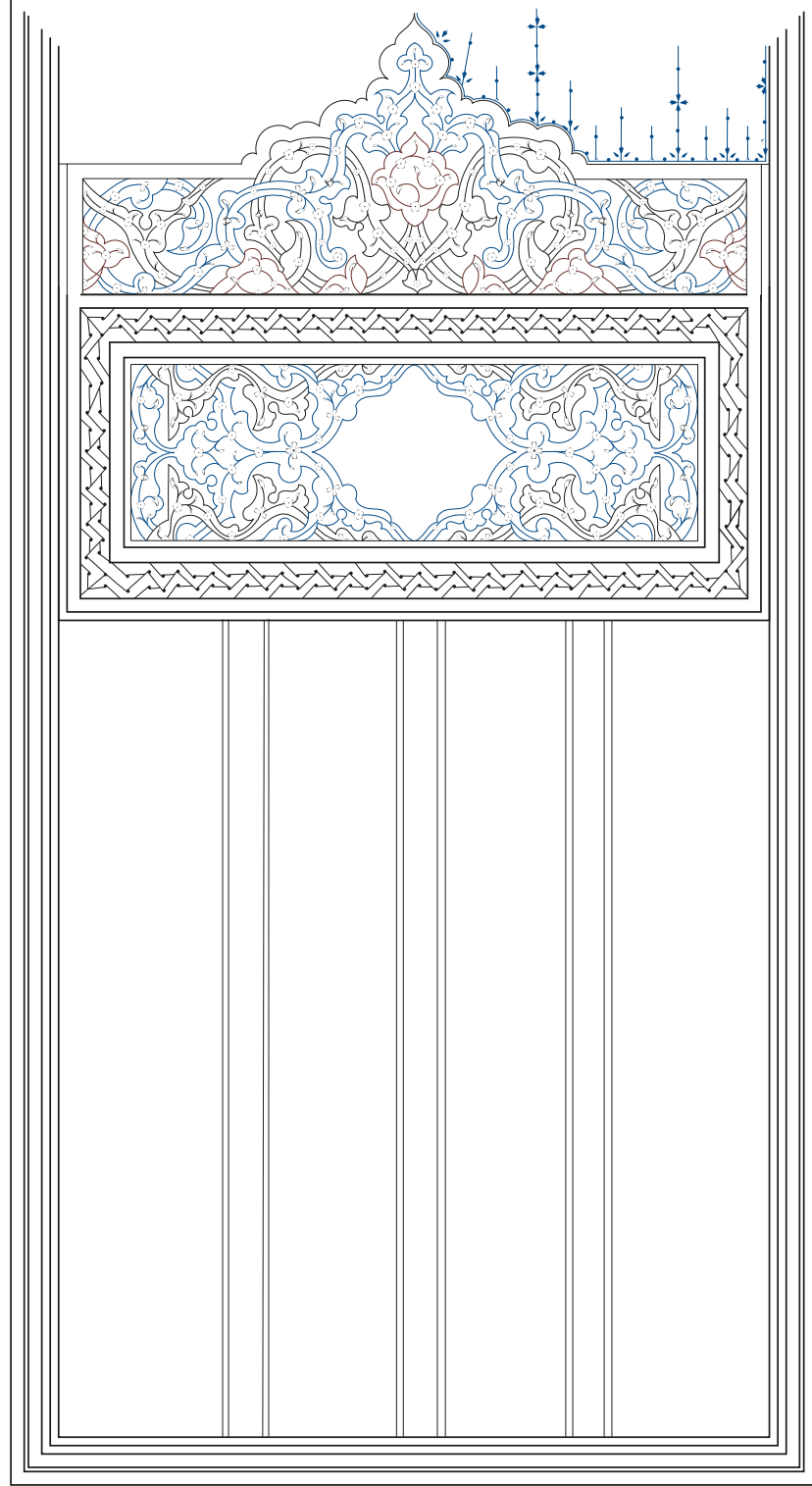
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 330x210(240x140) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

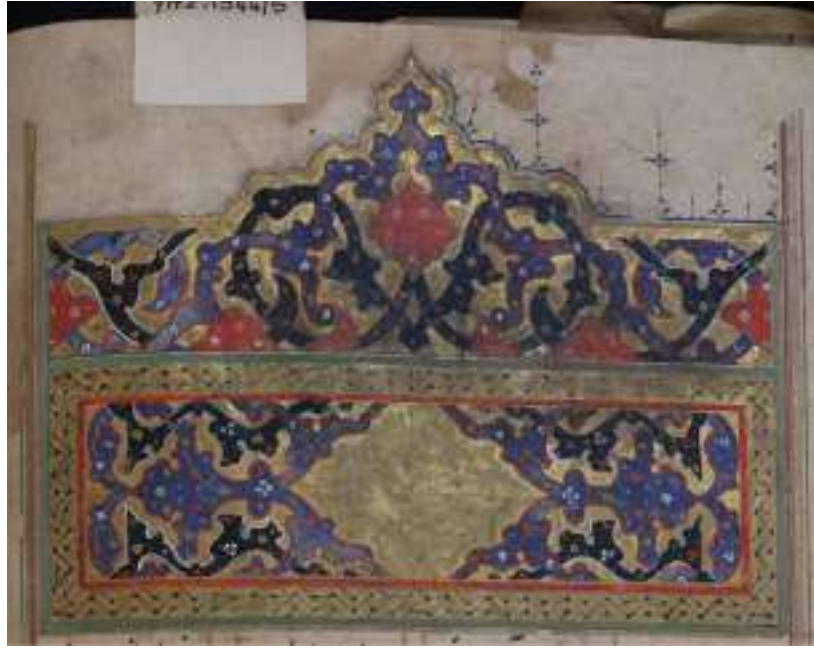
Resim 48 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

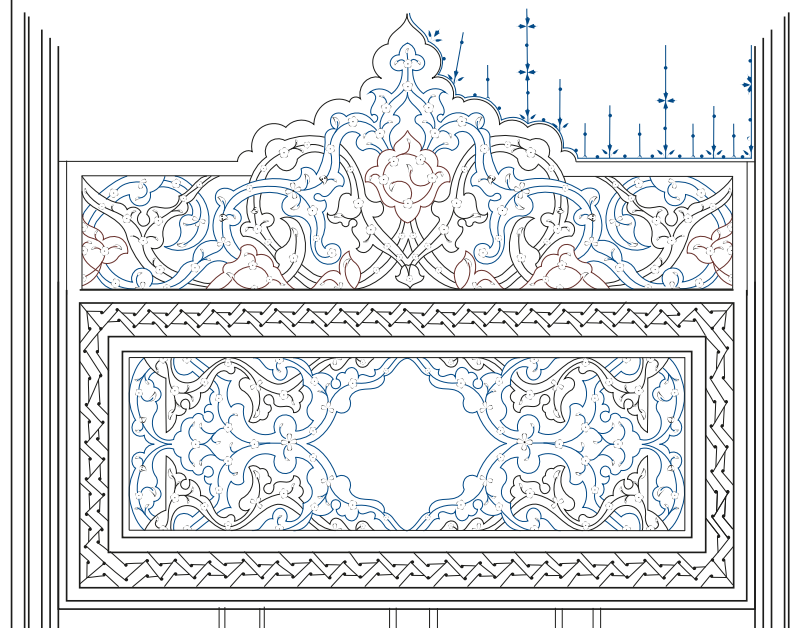
Çizim 29 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası çizim

Eserin Cilt Özellikleri: 1944-5 numaralı eser, sırt ve sertap kısmı kırmızı meşin, alt ve üst kabında ise krem meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında aynı teknik uygulanarak, çizgi ve noktalama desenleri işlenmiştir. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir (Resim 47).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.187b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine, üst pervazda kubbe formunda yerleştirilerek görsel uyum oluşmuştur. Metin, unvan sayfasındaki süslemenin ardından başlamış, her bir dikey dikdörtgen içerisinde 18 satır aralığında istiflenmiştir (Çizim 29). Yazı, siyah renkte mürekkeple ta'lik hat yazılmıştır. Metin, ta'lik hat yazısı kullanılarak kendi içinde dört dikey alana bölünerek yazılmış ve akıcılığını attırmıştır. Bu bölünme, metnin okunabilirliğini ve dönemin estetik anlayışını yansıtmıştır. Edebi içerikli olan eserde, istinsah tarihi olarak "H. 999 / M. 1590" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 48).

Resim 49 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme" adlı eserin unvan sayfası detay

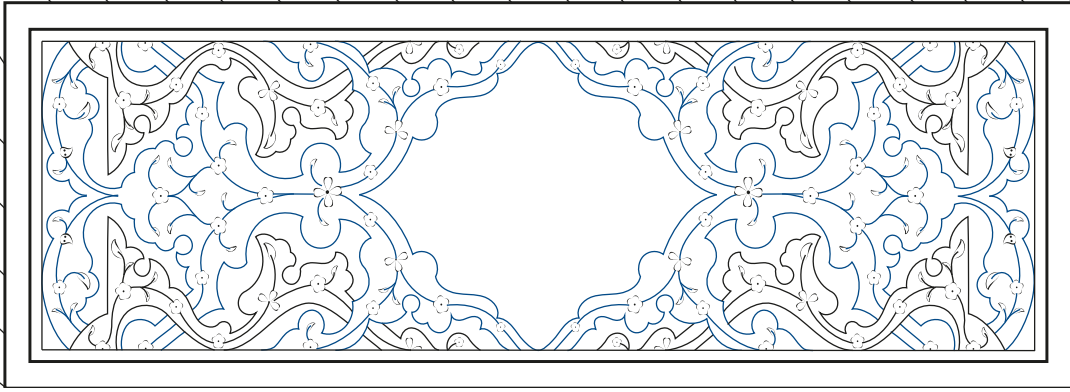

Çizim 30 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası üç aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine işlemeli rumi paftalar; ikinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe taç formu ile sınırlandırılmış yatay dikdörtgen alan içerisindeki paftalar bulunmaktadır. Üçüncü aşamada ise arasuyu ve tığ süslemesi olmuştur (Çizim 30).

Resim 50 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

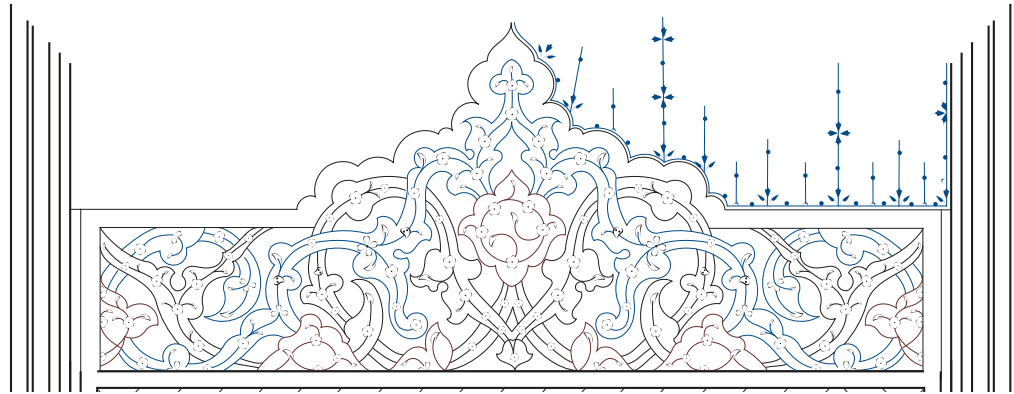
Çizim 31 APIKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, yatay dikdörtgen içerisinde yer alan desen, turuncu renkte cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır. Desen, $\frac{1}{4}$ simetri esas alınarak planlanmış ve dengeli bir görsel yapı oluşturulmuştur. Süsleme, iç içe geçmiş helezon biçiminde işlenmiş rumi motifler ile şemse formu oluşturularak paftalara ayrılmıştır (Çizim 31). Paftalara ayrılmış rumi motiflerin ayrımı, zemin renklerine göre belirlenmiş ve lacivert ve siyah renkte zemine sıvanarak derinlik kazandırmıştır.

Ana zemin, altın ile sıvanarak boş bırakılmıştır. İşlenmiş rumi motiflerin iç kısımlarına, hatayi grubu motifleri ile işlenerek bütünlük sağlanmıştır. Hatayi grubu motif renkleri; beyaz, kırmızı ve sarı tonlarda tercih edilmiş, aynı zamanda helezon çizgileri ise altın renkte uygulanmıştır. Siyah zemin üzerine işlenmiş rumi motiflerin tahrirleri beyaz renkte, lacivert zeminli rumi motiflerinin tahrirleri ise turuncu renkte belirginleştirilmiştir (Resim 50).

Resim 51 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

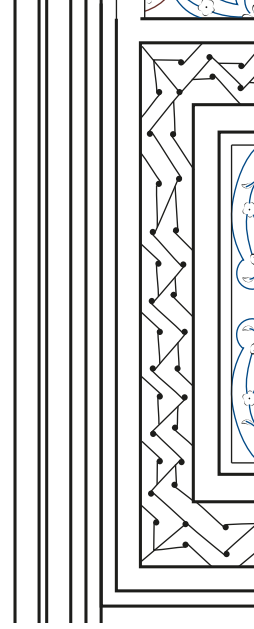

Çizim 32 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desen yatay dikdörtgenden oluşarak dendanlarla yarım kubbe form oluşturulmuştur. Süsleme, $\frac{1}{2}$ simetri planına göre uygulanmıştır. İç içe geçmiş işlenmiş rumi motifleri, helezoni hareketlerle ortabağ ve tepelik motiflerine bağlanarak kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır (Çizim 32).

Desen içindeki ayrımların kolaylıkla algılanabilmesi için zemin renklerine göre ayrılarak paftalanmıştır. Ana zemin altın ile sıvanmış ve boş bırakılmıştır. Rumi motiflerin zemin renkleri olarak lacivert, siyah ve kırmızı tonlar tercih edilmiştir. Rumi motiflerinin içinden hatayi grubu motifleri işlenerek kompozisyona hareket ve ahenk sağlamıştır. Hatayi grubu motiflerin renkleri beyaz, kırmızı ve sarı renk kullanılmıştır.

Rumilerin tahrirleri, turuncu ve beyaz renkte çekilerek belirginleştirilmiştir. Desen, altın renkte cetvel çizgisi ile sınırlanmıştır (Resim 51).

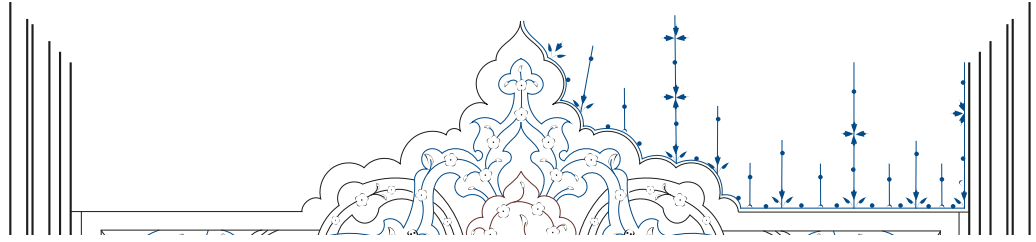
Resim 52 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme"adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi

Desen, turuncu cetvel çizgisi ile sınırlanmış ve turuncu zemin üzerine siyah mürekkep ile '+' zencerek ara suyu deseni uygulanarak, kompozisyona ritim ve görsel etki kazandırılmıştır. Daha sonra zemin rengi altın ile sıvanmış, üstüne siyah renkte iki noktalı geometrik ara suyu deseni işlenerek desenin etrafında yer edinmiştir.

Ardından, içten dışa doğru küf yeşili iplik, altın iplik, turuncu iplik, tekrar altın iplik ve en son siyah kuzu cetvel çizgileriyle denge sağlanarak, süsleme tamamlanmıştır (Resim 52).

Resim 53 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 33 APİKAM Env.No:1944-5 Hamse-i Nizâmî “İskender-nâme”adlı eserin unvan sayfası tığ detay çizim

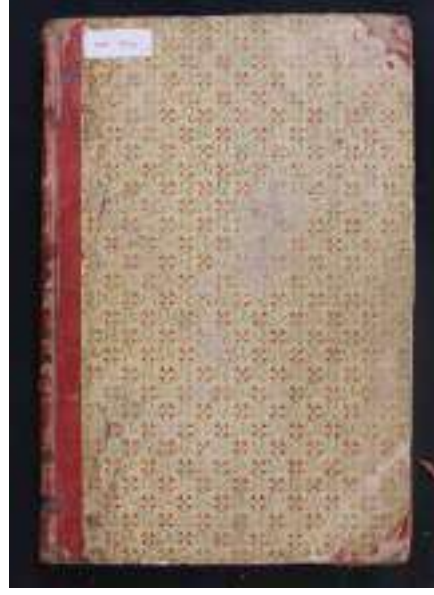
Tığlar, taç deseninin sınırına lacivert kuzu cetvel çekilerek geçiş yapmıştır. Kuzunun üstüne sıralanan tığlar, desenin sağ tarafında belirgin şekilde görülmektedir. Taç deseninin sol tarafında ise tığların renklerinin zamanla dökülmüş olabileceği gözlemlenmektedir (Resim 53).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.999 olarak okunmaktadır. Bu tarih, miladi olarak 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formunda, üst pervazda ise kubbe formunda tasarlanmış ve dönemin karakteristik süsleme anlayışına uygun olarak zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilik ile tezyin edilmiştir. Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir.

Metin, dört bölüm halinde istiflenmiş ve yazının sayfa tasarımı ile uyumlu bir bütünlük sağlamıştır. Desende, işlemeli rumiler içerisinde hatayi grubu motifleri yer almış ve bu tasarım özellikleri, İran safevi dönemi eserlerinden biri olduğu düşüncesini desteklemiştir.

Yazmada daha çok altın, lacivert, siyah ve kırmızı tonda zemin, arasuyu deseninin zencerek tercih edilmesi, tığ süslemesi ile zarif bir katkı sağlanarak diğer unvan sayfası süslemeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, dönemsel olarak hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve uygulanan tekniği açısından, klasik döneme özgü bir tezyinat anlayışına ait olduğunu gösterir.

4.8. Katalog 8:

Resim 54 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî ‘İskender-nâme=Hırad-nâme’adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 54-60

Çizim No: 34-37

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1944-6

Eserin İsmi: Hamse-i Nizâmî ‘İskender-nâme = Hırad-nâme’

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.256b

İstinsah Tarihi: H.999 M.1590

Eserin Yazarı: Nizâmî-i Gencevî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

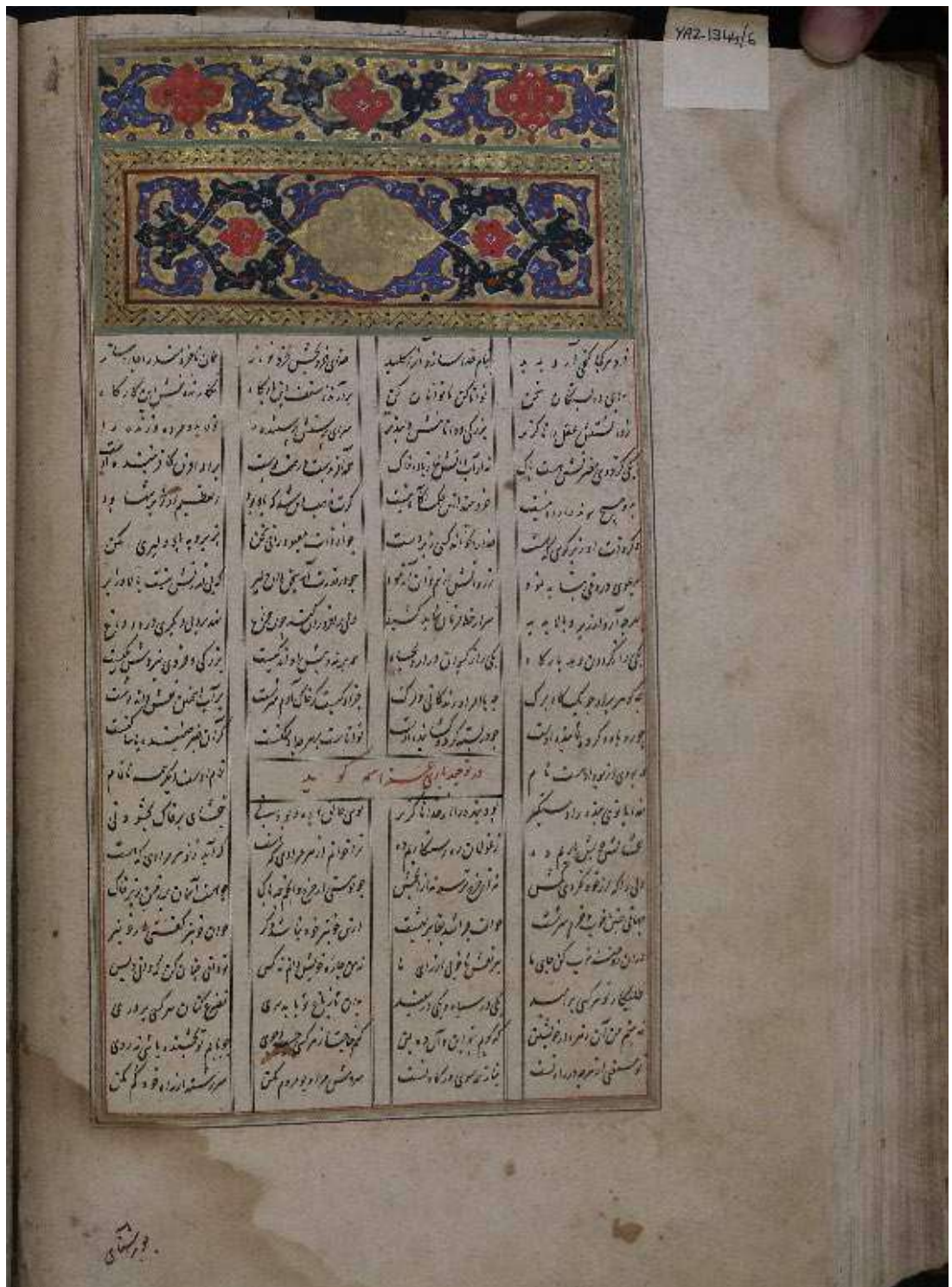
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta’lîk

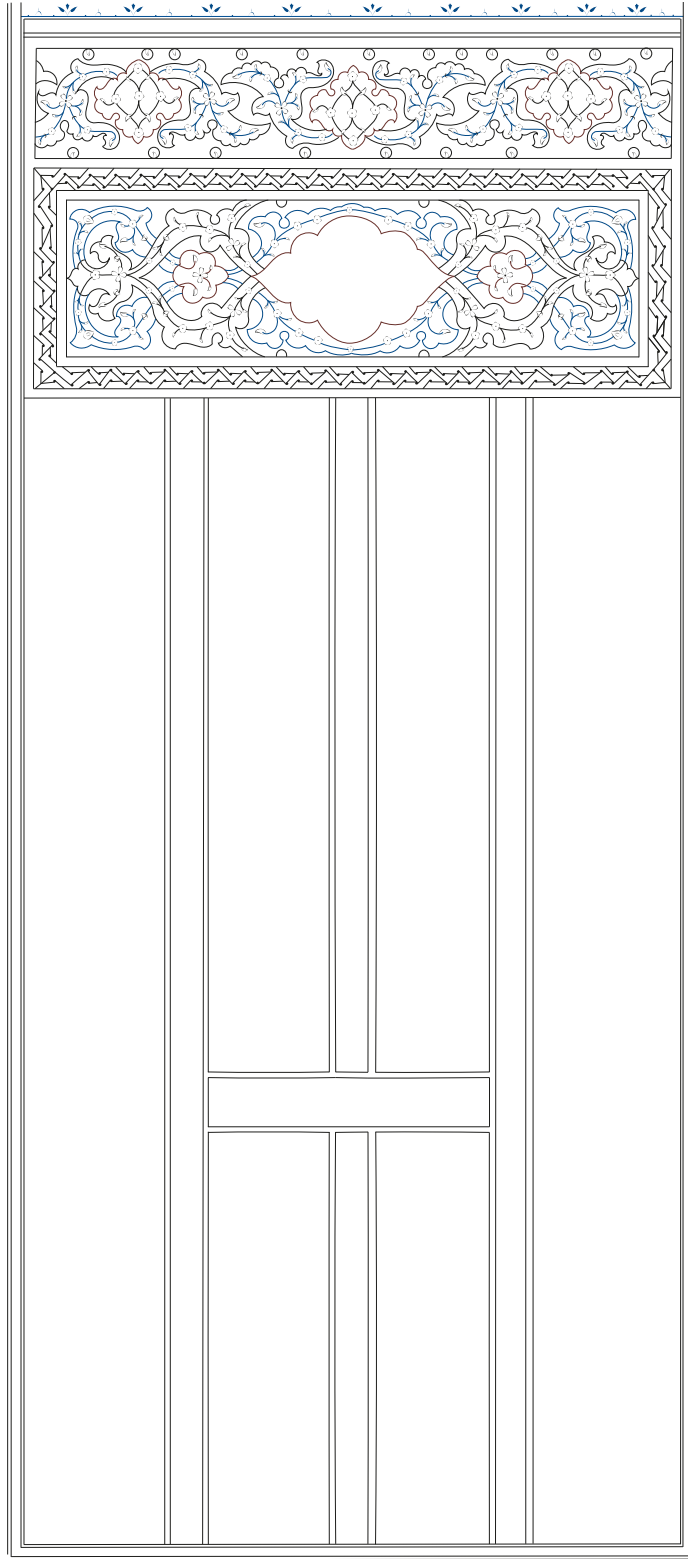
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 330x210(240x140) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 55 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizami "İskender-nâme=Hırad-nâme" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

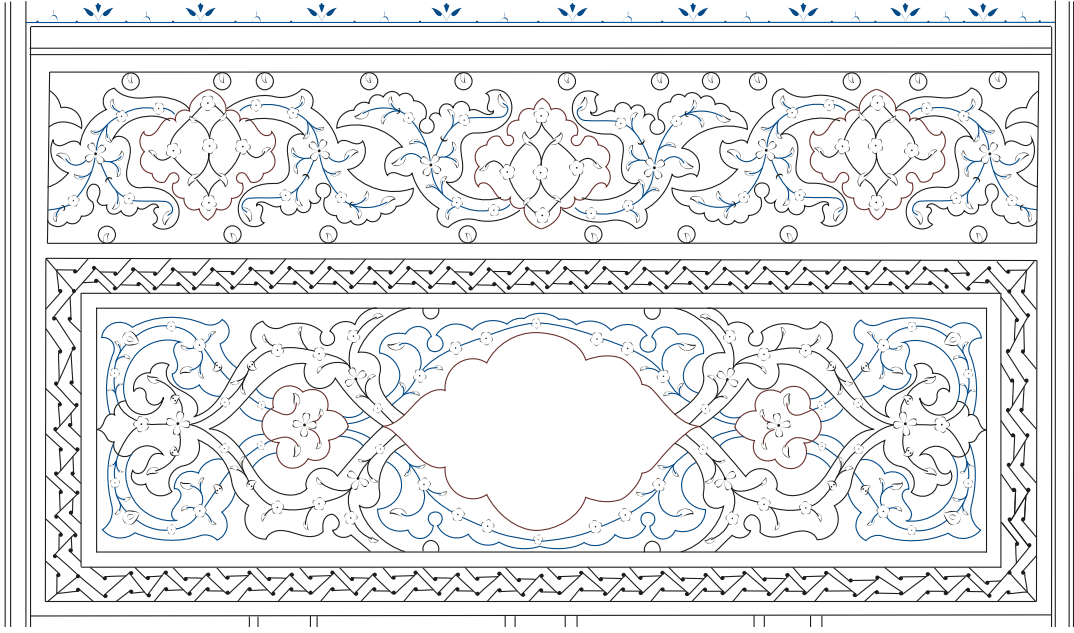
Çizim 34 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 1944-6 numaralı eser, sırt ve sertap kısmı kırmızı meşin, alt ve üst kabında ise krem meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında aynı teknik uygulanarak, çizgi ve noktalama desenleri işlenmiştir. Cildin, hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir (Resim 54).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.256b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine, üst pervazda kubbe formunda yerleştirilerek görsel uyum oluşmuştur (Çizim 34). Metin, unvan sayfasındaki süslemenin ardından başlamış, her bir dikey dikdörtgen içerisinde 18 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat ile yazılmıştır. Metin, ta'lik hat yazısı kullanılarak kendi içinde dört dikey alana bölünerek yazılmış ve akıcılığını attırmıştır. Bu bölünme, metnin okunabilirliğini ve dönemin estetik anlayışını yansıtmıştır. Edebi içerikli olan eserde, istinsah tarihi olarak "H. 999 / M. 1590" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 55).

Resim 56 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme" adlı eserin unvan sayfası detay

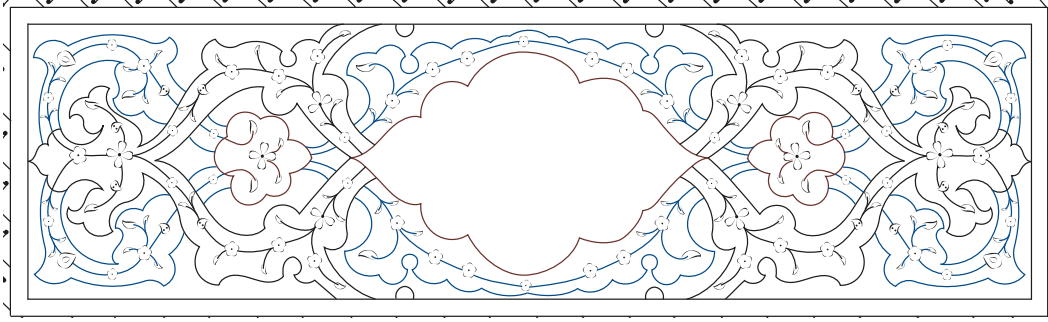
Çizim 35 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, dört aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine işlemeli rumi paftalar yerleştirilmiştir. İkinci aşamada, üst pervazda yatay dikdörtgen alan içerisindeki işlemeli rumi paftalar olmuştur (Çizim 35).

Üçüncü aşamada, arasuyu ve cetvel uygulanmıştır. Dördüncü aşamada ise, sayfa sonunda stilize edilmiş çiçek ve tavus kuşu motifli minyatür işlenmiştir. Tığlar ise bordo renkte kuzunun üzerine aynı hizada yerleştirilerek tamamlanmıştır (Resim 56).

Resim 57 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

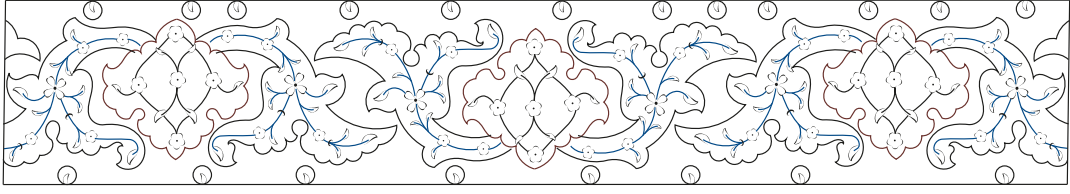
Çizim 36 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisinde yer alan desende, $\frac{1}{4}$ simetri olarak planlanmıştır. Bu simetri düzeni, kompozisyonun dengeli ve motiflerin belirgin bir yapıda yerleşmesini sağlayarak desene ahenk katmıştır. Desen, işlenmiş rumi grubu ile iç içe geçmiş bir şemse formu oluşturulmuştur. İç içe geçmiş rumi motifleri hareket kazandırarak, ortabağ motifi ile birleşerek tepelikte son bulmuştur (Çizim 36). Rumi motiflerinin desen ayrımı, siyah, lacivert, kırmızı renkler kullanılarak belirginleştirilmiştir.

Geri kalan boşluklar, altın ile zemine sıvanarak ancak motif işlenmeyerek boş bırakılmıştır. Rumi paftaların iç kısımlarında ise hatayi grubu motifleri yer almaktadır. Bu motiflerin renkleri beyaz, kırmızı, sarı tonlarda tercih edilmiş ve helezon çizgileri beyaz renkte işlenmiştir. Desen, bordo renkte cetvel ile sınırlandırılarak görsel bütünlüğü sağlanmıştır (Resim 57).

Resim 58 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

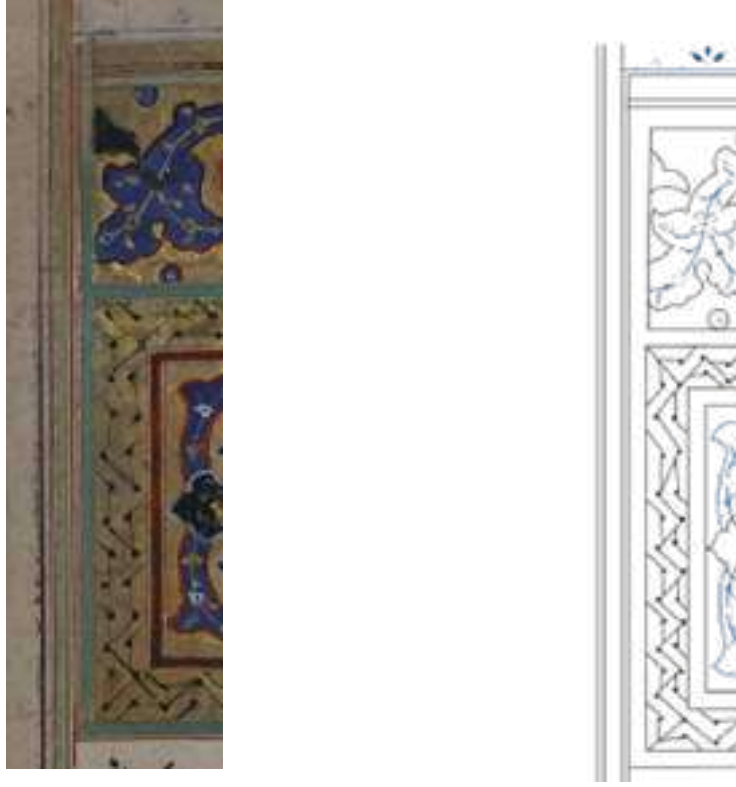

Çizim 37 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmî "İskender-nâme=Hırad-nâme" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, üst pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine ise, ortabağ motifinden iki tarafına uzanan saplı, 16.yüzyıl da sık görülen dendanlı işlemeli rumiler yerleştirilmiş şeklinde bu motifler aşağı ve yukarı bakan, sağa ve sola katlanan, simetrik olarak oluşturulmuş devam eden bir form tasarımı yapılmıştır⁴⁴. Rumiler, lacivert ve siyah zemin renginde, ortabağ ise kırmızı zemin renginde işlenmiştir. Alt zemin rengi ise altın renkte sıvanarak görsel bütünlük sağlanmıştır (Resim 58).

Desenin yukarı cetvel çizgisine 12 adet lacivert renkte, alt cetvel çizgisinde 8 adet daire biçiminde salyangoz motifi eklenmiştir (Çizim 37). İşlenmiş dendanlı rumilerin iç kısımlarına hatayi grubu motifleri eklenmiş ve bu motifler beyaz, sarı, kırmızı tonlarda tercih edilmiştir. Desen, yeşil renkte cetvel çekilerek sınırlandırılarak çerçeve oluşturmuştur.

⁴⁴ Muammer Semih İRTEŞ, *Muhteşem Karahisârî Kur'ân-ı Kerîm'i Koltuk Tezhipleri I* (Nakkaş Tezyini Sanatlar, 2021), 27.

Resim 59 APIKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmi "İskender-nâme=Hırad-nâme" adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizim

Üçüncü aşamada, unvan sayfası deseni bordo ve yeşil tonda cetvellerle sınırlandırılarak görsel bütünlüğü sağlanmıştır. Bordo cetvelin ardından, altın zemin üzerine siyah mürekkep ile iki noktalı geometrik arasuyu deseni işlenmiş ve sonrasında yeşil renkte cetvel çekilerek sınırları belirginleştirilmiştir (Resim 59).

Ardından, içten dışa doğru sırasıyla bordo iplik, altın iplik ve siyah renkte kuzu ile kompozisyon tamamlanmıştır.

Resim 60 APİKAM Env.No:1944-6 Hamse-i Nizâmi "İskender-nâme=Hırad-nâme"adlı eserin son sayfasında bulunan tavus kuşu tasviri

Dördüncü aşamada, krem rengi kâğıt üzerine stilize edilmiş çiçek demeti ve tavus kuşu motifli minyatür tezyin edilmiştir. Yarı üsluplaştırılmış lale motiflerinden oluşan çiçek demeti, kırmızı ve siyah renkte desene işlenmiştir. Tavus kuşu motifi ise kanatlarına detaylar verilerek renk geçişleri ile kırmızı ve siyah renkte uygulanmıştır. Bu tezyin hem çiçek motiflerinin zarif çizgileriyle hem de tavus kuşunun detaylandırılmış tasarımıyla kompozisyonun sanatsal zenginliğini yükseltmiştir. Eserin tekniği olarak tarama ve akıtma yöntemleri tercih edilmiştir (Resim 60).

Değerlendirme: Unvan sayfası, süslemesi yazma eserin istinsah tarihi H.999 olarak okunmaktadır. Bu tarih, miladi olarak 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen alt ve üst pervazda iki yatay dikdörtgen form içerisinde yer almış ve böylece dönemin karakteristik süsleme anlayışına uygun olarak zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilik ile tezyin edilmiştir.

Desen tasarımı alt pervazda $\frac{1}{4}$, üst pervazda sağa ve sola katlamalı simetrik oranda bir düzen içerisinde aktarılarak görsel denge sağlanmıştır. Bu düzenleme, sayfa ve metin içerisindeki görsel uyumu koruyarak süslemeye estetik bir etki kazandırmıştır⁴⁵. Metin, dört bölüm halinde istiflenmiş ve yazının sayfa tasarımı ile uyumlu bir bütünlük sağlamıştır. Desende, işlemeli rumiler içerisinde yer alan hatayi grubu motifleri, bu tasarımın İran safevi dönemi eserlerinden biri olduğu düşüncesini desteklemektedir. Özellikle Osmanlı saray atölyesinde bir dönem sıklıkla yapılan çiçek motifleri⁴⁶, her iki şehrin hünerlerini harmanlayarak sentez oluşturması ve unvan sayfa sonuna eklenen motifler ise klasik üslup anlayışına uygun olarak oluşturulmuş ve böylece çiçek motifleri ve tavus kuşu figürü arasında dengeli bir kompozisyon sağlayarak, dönemin süsleme anlayışını yansıtan önemli bir tasarım olarak karşımıza çıkmıştır.

Yazmada daha çok altın, lacivert, siyah ve kırmızı tonda zemin, arasuyu deseninin zencerek tercih edilmesi, tığ süslemesi ile zarif bir katkı sağlanarak diğer unvan sayfası süslemeleri ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, dönemsel olarak hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve uygulanan tekniği açısından, klasik döneme özgü bir tezyinat anlayışına ait olduğunu göstermiştir.

⁴⁵ R. OTHMAN ve Z. J. ZAİNAL-ABİDİN, “The Importance of Islamic Art in Mosque Interior”, *Procedia Engineering* 20 (2011): 107, <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2011.11.144>.

⁴⁶ Menekşe MEÇO, “Tezhip Sanatında Sazyolu Üslûbundaki Yaprak Motiflerinin Estetik Açıdan Değerlendirilmesi” (Sanatta Yeterlik Tezi, Sülerman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2024).

4.9. Katalog 9:

Resim 61 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 61-67

Çizim No: 38-42

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1535-1

Eserin İsmi: Dîvân-ı Câmî "I- II.Cilt"

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.971 M.1563

Eserin Yazarı: Nüreddîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Câmî el-Herevî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

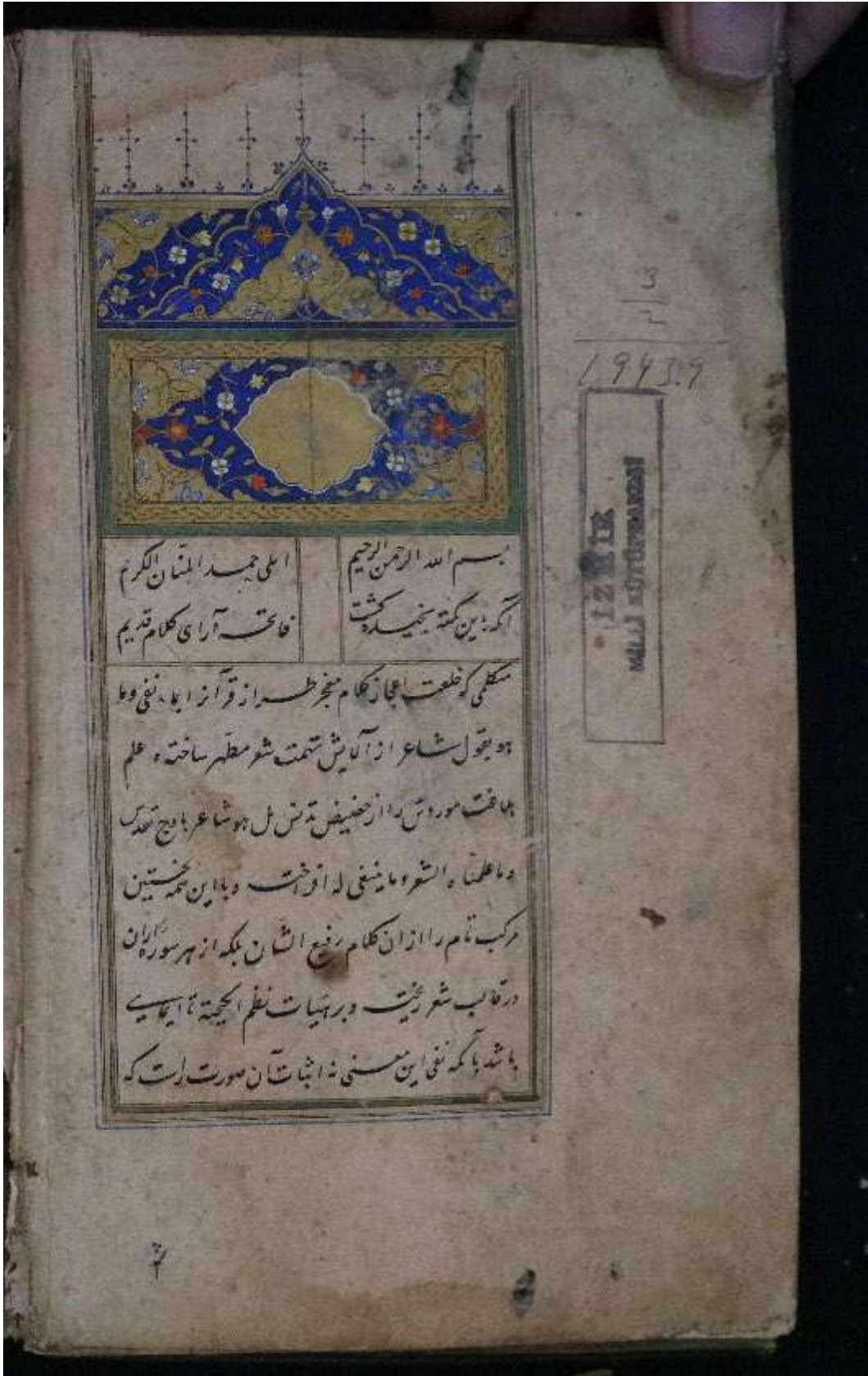
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

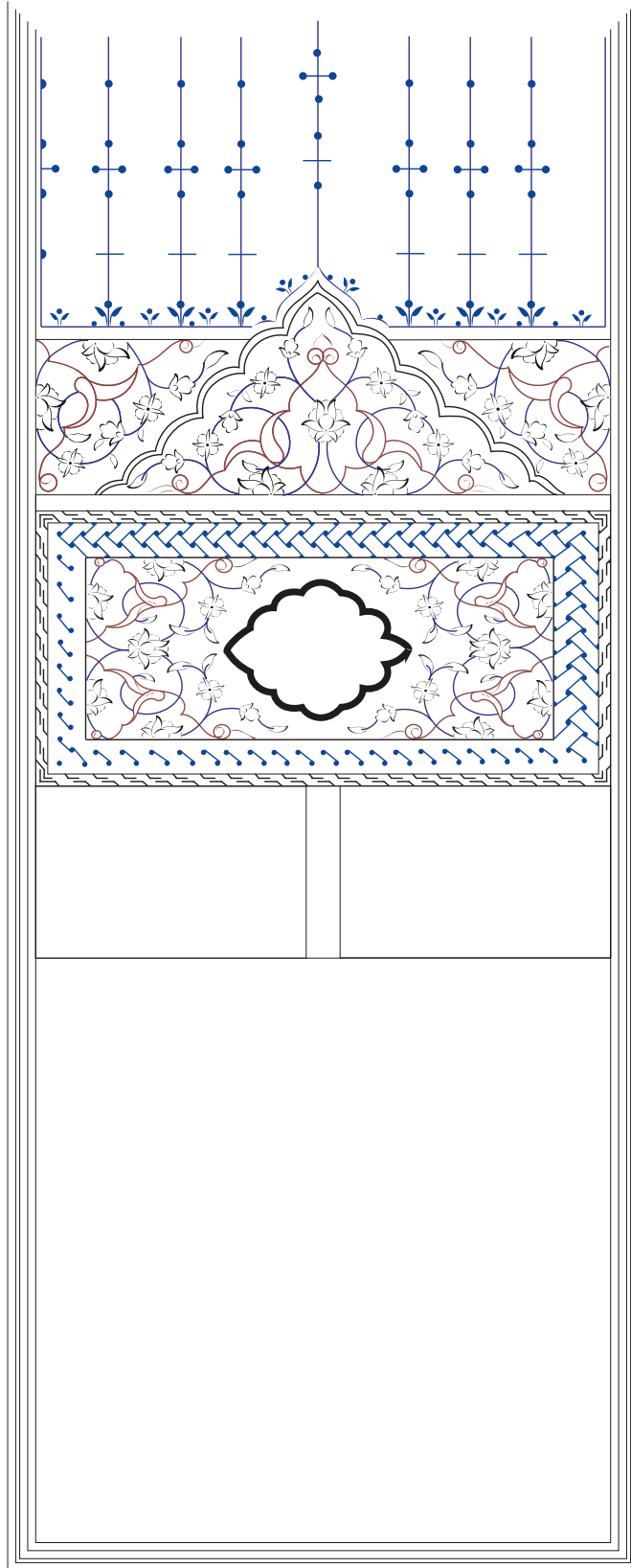
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 200x125(130x75) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

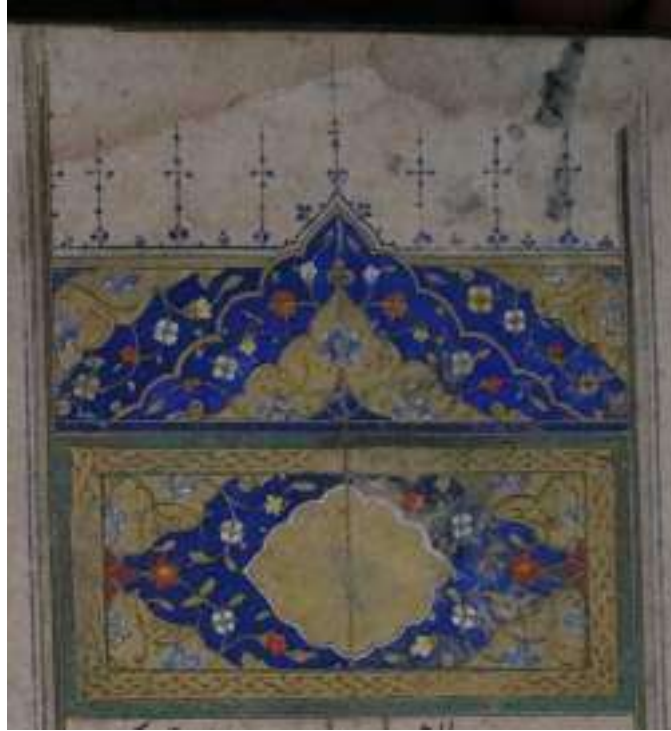
Resim 62 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

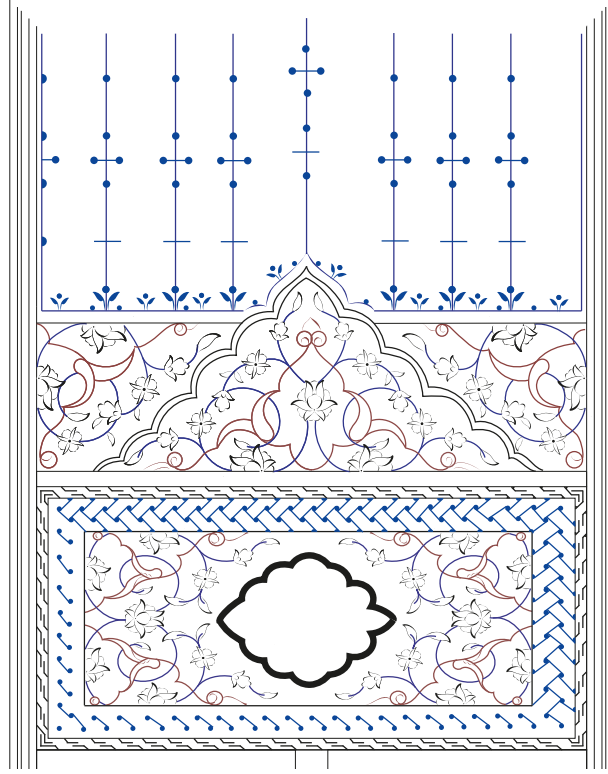
Çizim 38 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 1535 numaralı yazma eser, kahverengi meşin renginde sade bir cilt kullanılmıştır. Cilt üzerinde zamanla aşınmadan dolayı renk bozulmaları gözükmemektedir. Cildin, hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir (Resim 61).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt ve üst pervazda iki yatay dikdörtgen alan içerisine düzenlenmiştir (Çizim 38). Metin, unvan sayfası süslemesinin cetvel çizgisinden sonra başlamış ve kendi içerisinde üç bölüme ayrılarak ta'lik hat türü ile siyah mürekkeple yazılmıştır. Ta'lik yazı, bölünen yatay iki dikdörtgen alanın birinde iki satır, diğerinde ise yedi satır aralığında istiflenerek, sayfa tasarımının dengeli bir yapıya sahip olmasını sağlamış ve desenle bütünleşmiştir. Edebi içerikli olan eserde istinsah tarihi olarak "H. 971 / M. 1563" (16. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 62).

Resim 63 APIKAM Env.No:1535-1Divân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası detay

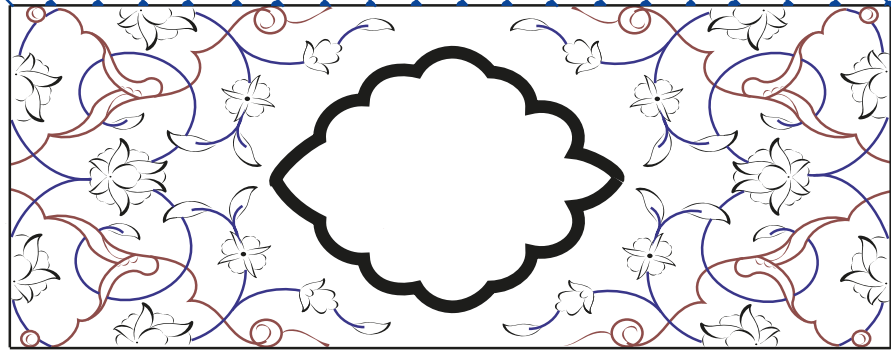

Çizim 39 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası üç aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine şemse ve rumi motifleri ile oluşturulmuş köşe paftalar yerleştirilmiştir. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe taç pafta ile sınırlandırılmış yatay dikdörtgen alan içerisindeki paftalar oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada ise arasıyu ve tığ süslemesi uygulanmıştır (Çizim 39).

Resim 64 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

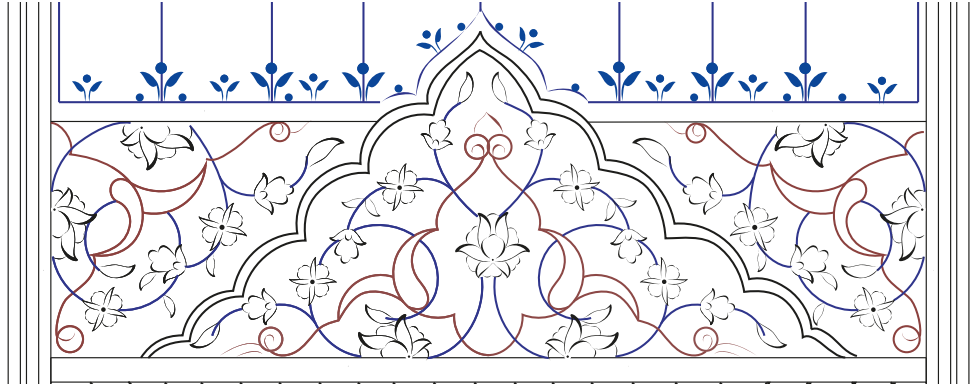
Çizim 40 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, yatay dikdörtgen içerisine yerleştirilen motif grubu, $\frac{1}{4}$ oranında simetri esas alınarak planlanmıştır. Dört köşede yerleştirilen yarım ortabağ motifleri ile köşebentler oluşturulmuştur. Merkezde ise dendanlı, tahrir çizgileri beyaz tonda olan şemse formu yerleştirilmiş, altın renkte sıvanan zemin boş bırakılarak desenin görsel etkisini yükseltmiştir (Çizim 40).

Köşebentlerden çıkan hatayi grubu motifler, altın renkte uygulanan dairesel helezon çizgileriyle merkeze doğru kıvrımlı hareketler oluşturarak deseni zenginleştirmiş ve hareketlilik kazandırmıştır. Köşebentlerde oluşan paftalar ile şemse motifi altın renkte işlenirken, diğer kalan kısımlar lacivert ve kırmızı renkte zemin ile sıvanarak renk dengesi sağlanmıştır. Hatayi grubu motiflerin renkleri ise beyaz, turuncu, turkuaz ve altındır. Desen, altın cetvel çekilerek sınırlandırılmıştır (Resim 64).

Resim 65 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

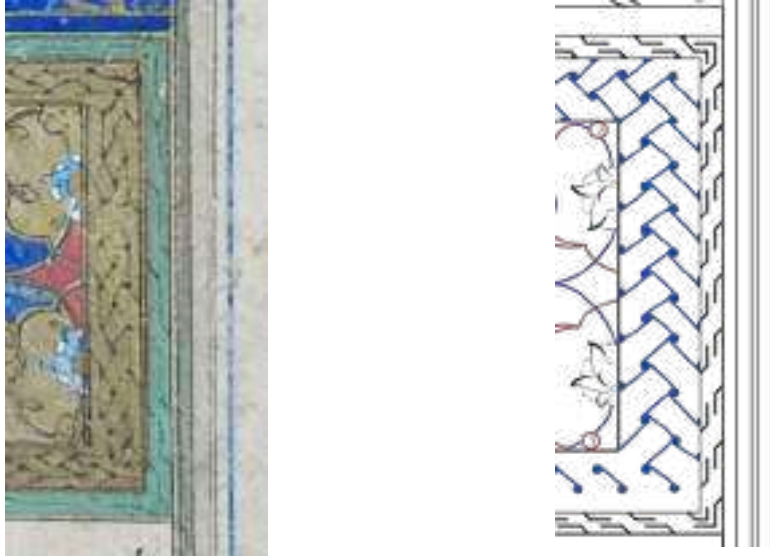

Çizim 41 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desen ise yatay dikdörtgen içerisine $\frac{1}{2}$ oranında simetri planına göre motifler yerleştirilmiştir. Desende, iki ortabağ rumi ile yarım pafta yatay dikdörtgenin sağ ve sol köşelerine yerleştirilmiş, merkezde ise simetrik olarak ortabağ paftası konumlandırılmıştır. Alt cetvel çizgisinden altın renkte dendanlı taç formu yapılarak merkeze doğru uzanmıştır (Çizim 41).

Hatayi grubu motifler, köşe ve merkezdeki ortabağ motiflerinden dairesel helezonlarla sarmalanarak desenin ana unsuru haline gelmiştir. Zeminde altın ve lacivert renk kullanılmıştır. Hatayi grubu motif renkleri ise beyaz, turuncu, turkuaz ve altın renkleri tercih edilmiştir.

Rumi motifleri, ortabağı çevreleyerek tepelik motifinde son bulmuş ve altın renkte sıvanmıştır. Helezon çizgileri, rumi, yaprak ve penç motifleri siyah renkte işlenmiş; hatayi grubu motifleri ise lacivert renkte tahrir çekilerek nüans yapılmış ve görsel bütünlüğü sağlanmıştır (Resim 65).

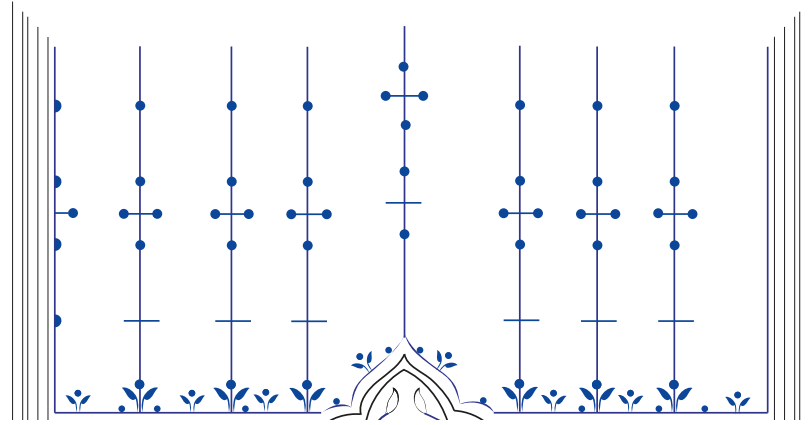

Resim 66 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî 'I-II.Cilt' adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi

Üçüncü aşamada, desenin farklı bölümlerini ayıran cetvel çizgileri, altın renginde zemin sıvanarak üzerine siyah mürekkeple çizgiler işenmiş ve zencerek arasuyu deseni oluşturulmuştur. Zencerek deseni uygulandıktan sonra, zemin turkuaz renkte sıvanmış ve üzerine siyah mürekkep çizgileriyle tek şerit deseni yapılmıştır. Ardından, içten dışa doğru sırasıyla altın iplik, turkuaz iplik, altın iplik ve lacivert kuzu cetvel çekilerek süsleme sonlandırılmıştır (Resim 66).

Resim 67 APİKAM Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmî 'I-II.Cilt' adlı eserin unvan sayfası tığ detay

Çizim 42 APİKAM Env.No:1535-1Divân-ı Câmî "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası tığ detay çizim

Üçüncü aşamada, son olarak tığ süslemesi uygulanmıştır. Tığ çizgisi, lacivert kuzu cetvel üzerine yan yana sıralanmış 9 tığ oluşmaktadır. Tığ süslemesi, lacivert renkte sade bir şekilde çift tahrir yapılarak işlenmiş ve desene estetik bir ahenk kazandırmıştır (Çizim 42).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.971 olarak okunmaktadır. Bu tarih, miladi olarak 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formunda ve üst pervazda ise yarım kubbe biçiminde tasarlanmıştır. Dönemin estetik anlayışına uygun zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçiliğin örneği olmuştur. Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda ise $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Bu simetri düzeni, kompozisyonun dengeli ve motiflerin belirgin bir yapıda yerleşmesini sağlayarak desene ahenk katmıştır.

Eser, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtmakta ve klasik dönem üslubu özellikleri taşımaktadır. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin, arasuyu deseninde zencerek motifleri uyum içerisinde geleneksel süsleme teknikleriyle işenerek görsel etkisini güçlendirmiştir.

Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle dönemsel olarak benzerlik göstermiş ve hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve tekniği açısından uygulanan süsleme anlayışının tutarlılığını göstermiş olması klasik döneme ait olduğunu kanıtlar niteliktedir.

4.10. Katalog 10:

Resim 68 APİKAM Env.No:1911 "Nigâristân" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 68- 73

Çizim No: 43-47

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1911

Eserin İsmi: Nigâristân

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor (Telif: H.939 M.1532)

Eserin Yazarı: İbn Kemâl Paşa Ahmed b. Süleyman

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

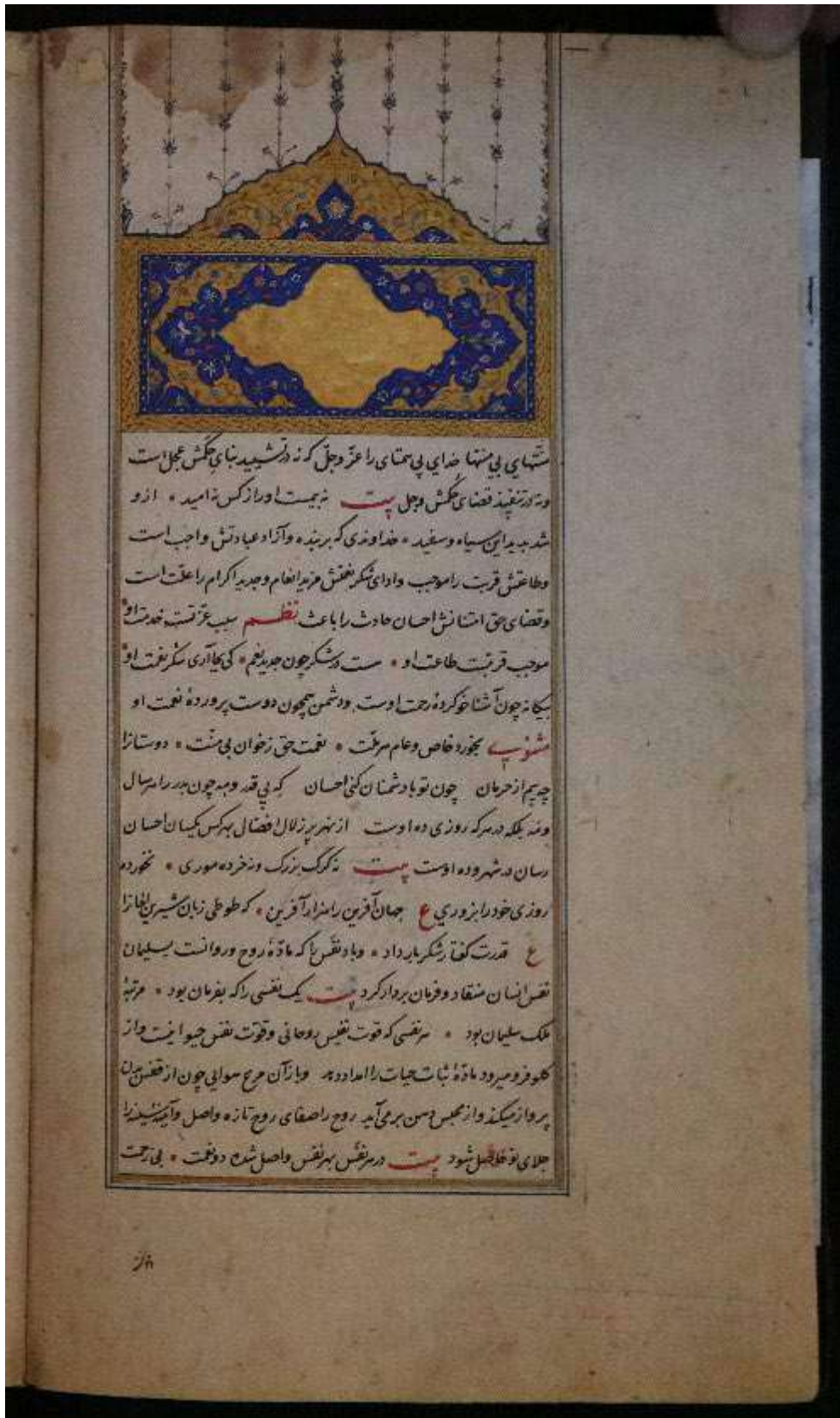
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

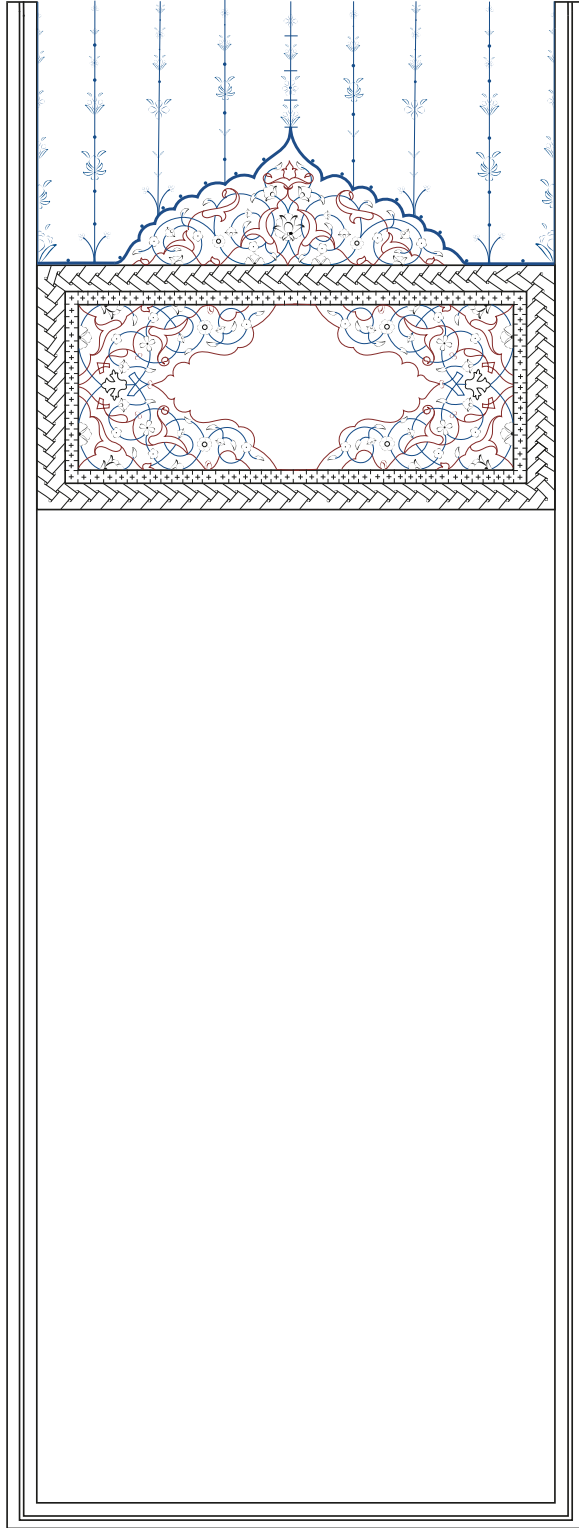
Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 260x150(180x85) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Çizim 43 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası çizim

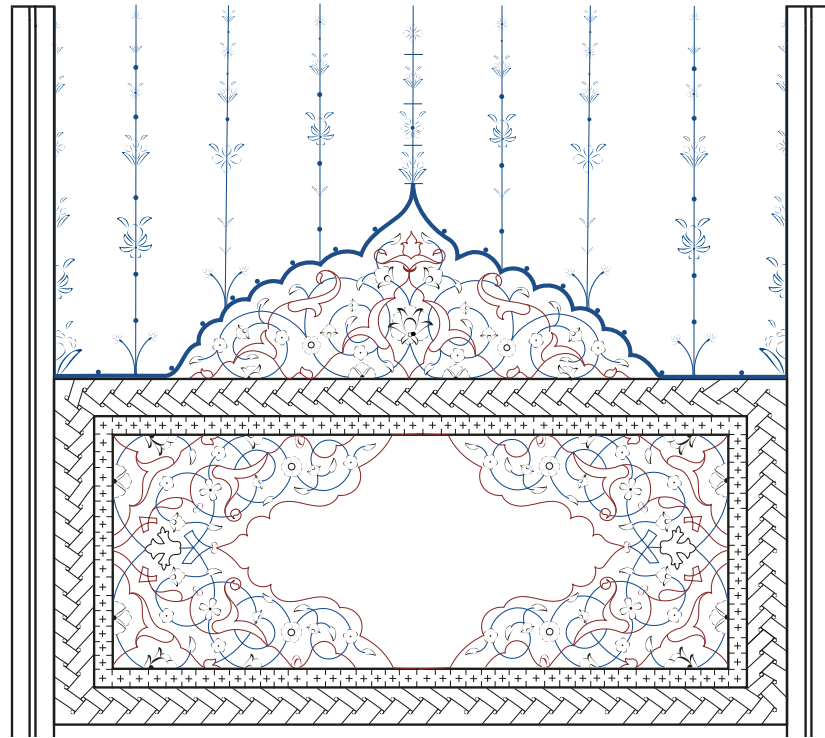
Eserin Cilt Özellikleri: 1911 numaralı eser, kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kap da aynı teknik uygulanarak, alttan ayırma şemse tekniği ile yapılmıştır. Şemse ve salbek bölümlerinde zemin altın renkte sıvanmış, motifler ise deri renginde kabartılarak bırakılmıştır⁴⁷. Köşebentlerde dört nokta yerleştirilmiş ve desen motifleri hatayı grubu motiflerle baskılanarak işlenmiştir. Cilt hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte, klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir (Resim 68).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen bir alan içerisinde, üst pervazda ise yarım kubbe formda dengeli bir şekilde düzenlenmiştir (Çizim 43). Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 18 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, esasen siyah mürekkeple yazılmış; ancak belirli kelimeler, dönemin karakteristik ta'lik hattıyla kırmızı mürekkep kullanılarak öne çıkarılmıştır. Edebi içerikli olan eserin telif tarihi olarak "H. 939 / M. 1532" (16. yüzyıl) gözlemlenmiş, ancak istinsah tarihi bilinmemektedir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılarak, motiflerin düzenlenmesi, kullanılan renkler ve süsleme detayları, eserin dönem üslubu ile uyumlu olacak şekilde tezyin edilmiştir (Resim 69).

⁴⁷ Mustafa YILDIRIM, ed., *Türk İslam Sanatlarına Giriş*, Palet yayınları 276 (Palet Yayınları, 2017), 249.

Resim 70 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası detay

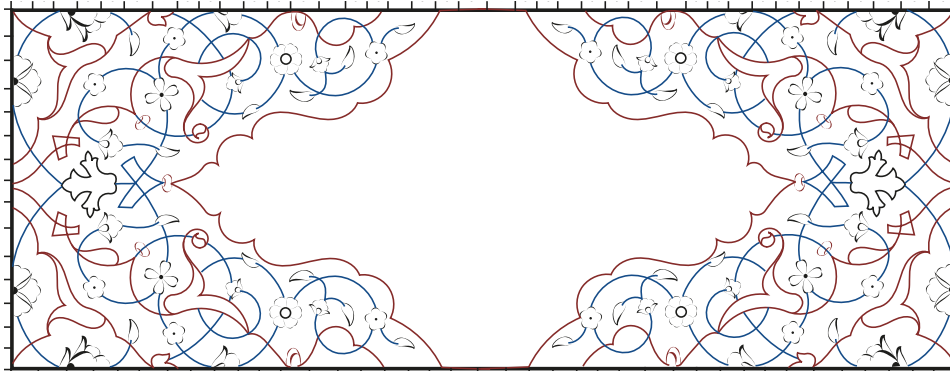
Çizim 44 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfasını üç aşamada değerlendirecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine şemse ve

rumi motifi ile oluşturulmuş köşe paftalar yerleştirilmiştir. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe biçimindeki taç pafta oluşmuştur. Üçüncü aşamada ise arasuyu ve tığ süslemesi uygulanmıştır (Çizim 44).

Resim 71 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

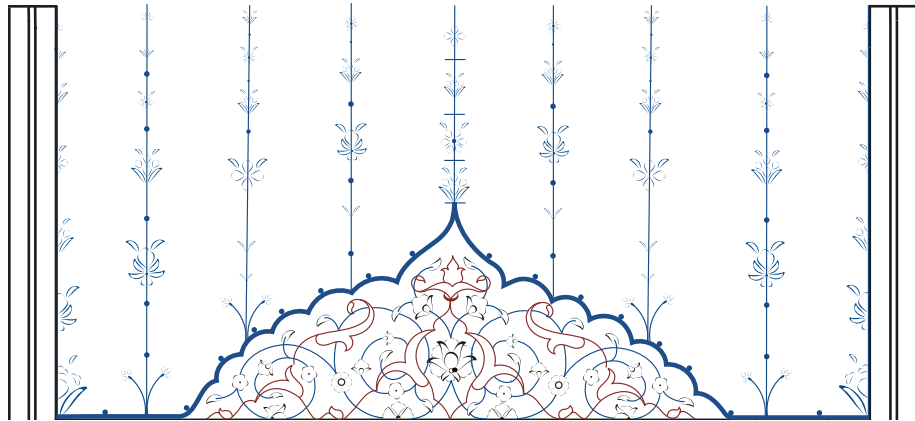
Çizim 45 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen yatay dikdörtgen içerisine $\frac{1}{4}$ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Kompozisyonun merkezine dikkat çekici bir şemse motifi işlenmiş; altın renkte sıvayan zemin, güneşi andırmış ve herhangi bir yazı veya motif grubu olmaksızın boş bırakılmıştır (Resim 71). Desen formu, rumi grubu motiflerle çevrelenerek sonlandırılmıştır. Çevreleyen akıcı ve kıvrımlı yapıları ile rumiler, klasik dönem süsleme sanatının karakteristik özelliklerinden biri olarak öne çıkmış ve zemin renkleri ile ayrılarak kompozisyonun genel formunu oluşturmuştur (Çizim 45). Zeminde altın ve lacivert renkleri kullanılarak, desenin derinliğini ve belirginleşmesini sağlamıştır.

Hatayi grubu motifleri, desenin belirli bölümlerinde 'S' formunda helezon çizgilerle oluşturulmuş ve her bir köşeye simetrik bir düzen içinde yayılmıştır. Hatayi grubu motifleri sarı, kırmızı, mavi, mor, yeşil renkler tercih edilmiştir. Helezonlar ve rumiler altın renkte kullanılarak görsel bütünlük kazandırmıştır. Desen, altın cetvel ile sınırlandırılarak, görsel dengesini tamamlamıştır.

Resim 72 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 46 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, arasuyu motifinden sonra desenin üst bölümüne taç tasarımı uygulanmış ve motif gruplarını içerisine sınırlandırmıştır. Desen, ½ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Merkezde, ortabağ rumi motifi ile tepelik motifi farklı

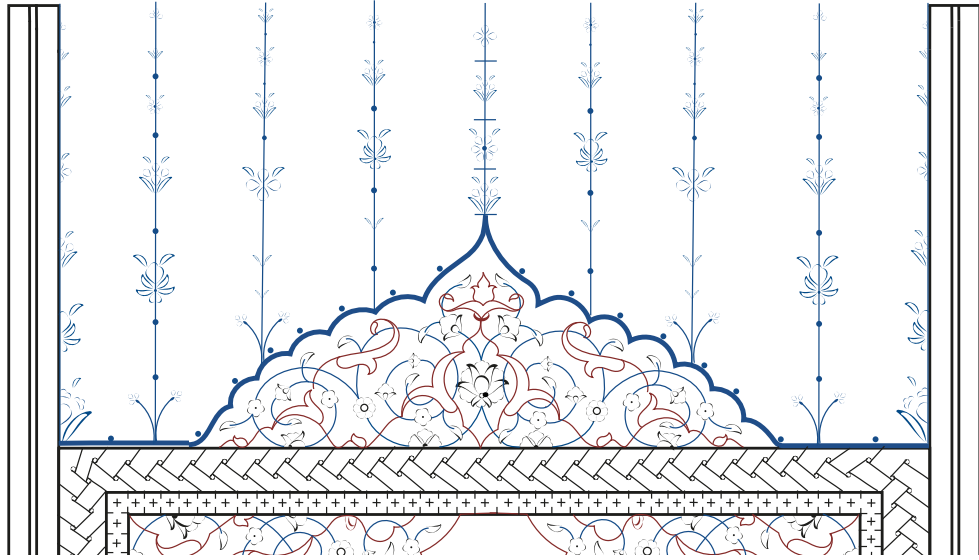
renklerde desene uygulanmış ve zemin ile belirli bir bölünme olacak şekilde ayrılmıştır (Çizim 46).

Zemin, altın ve lacivert renkte sıvanarak görse denge sağlamıştır. Motif grupları içerisinde, ortabağ rumi motifinden çıkan helezon çizgileri yalın rumi motiflerini sararak tepelik motifinde son bulmuştur.

Hatayi grubu motifleri ise merkeze yerleştirilmiş yönlü hatayi motifinden başlayarak 'S' formunda helezon çizgiler üzerine sıralanmıştır. Hatayi grubu motifleri mor, mavi, kırmızı, yeşil, beyaz tonlarından oluşmuştur. Rumi motifleri ve helezon çizgileri altın renkte tercih edilerek desenin estetik yapısını bütünleştirmiştir (Resim 72).

Resim 73 APİKAM Env.No:1911 "Nigârîstân" adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni ve tuğ detay

Çizim 47 APİKAM Env.No:1911 "Nigâristân" adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni ve tığ detay çizim

Desenin üçüncü ve son aşamasında, taç motifini çevreleyen lacivert renkte kuzu cetvel üzerine tığlar uygulanmıştır. Tığlar, yan yana sıralanmış 9 çizgiden oluşmakta ve lacivert renkte tığ üzerine hatayi motif grubu çift tahrir tekniğiyle yapılmıştır (Çizim 47).

Deseni ayıran altın cetvel çizgisinin içine, lacivert zemin üzerine '+' formunda arasuyu deseni işlenmiştir. Daha sonra altın renkte zemin sıvanarak, siyah renkte mürekkeple üç noktalı geometrik arasuyu deseni işlenmiş ve içten dışa doğru sırasıyla altın iplik, ardından lacivert kuzu cetvel ile son bulmuştur (Resim 73).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.939 olarak okunmaktadır. Bu tarih, miladi olarak 16. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formunda ve üst pervazda ise yarım kubbe biçiminde tasarlanarak, dönemin estetik anlayışına uygun zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçiliğin örneğini oluşturmuştur. Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda ise $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Bu simetri düzeni, kompozisyonun dengeli ve motiflerin belirgin bir yapıda yerleşmesini sağlayarak desene ahenk katmıştır.

Eser, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtmakta ve klasik dönem üslubu özellikleri taşımaktadır. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin, arasuyu deseninde zencerek motifleri uyum içerisinde geleneksel süsleme teknikleriyle işenerek görsel etkisini güçlendirmiştir.

Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle dönemsel olarak benzerlik göstermiştir. Hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve tekniği açısından uygulanan süsleme anlayışının tutarlılığını göstermiş olması klasik döneme ait olduğunu kanıtlar niteliktedir.

4.11. Katalog 11:

Resim 74 APİKAM Env.No:1569”Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî” adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 74-82

Çizim No: 48-52

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1569

Eserin İsmi: Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.1b-v.2a

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor

Eserin Yazarı: Muhteşem-i Kâşî

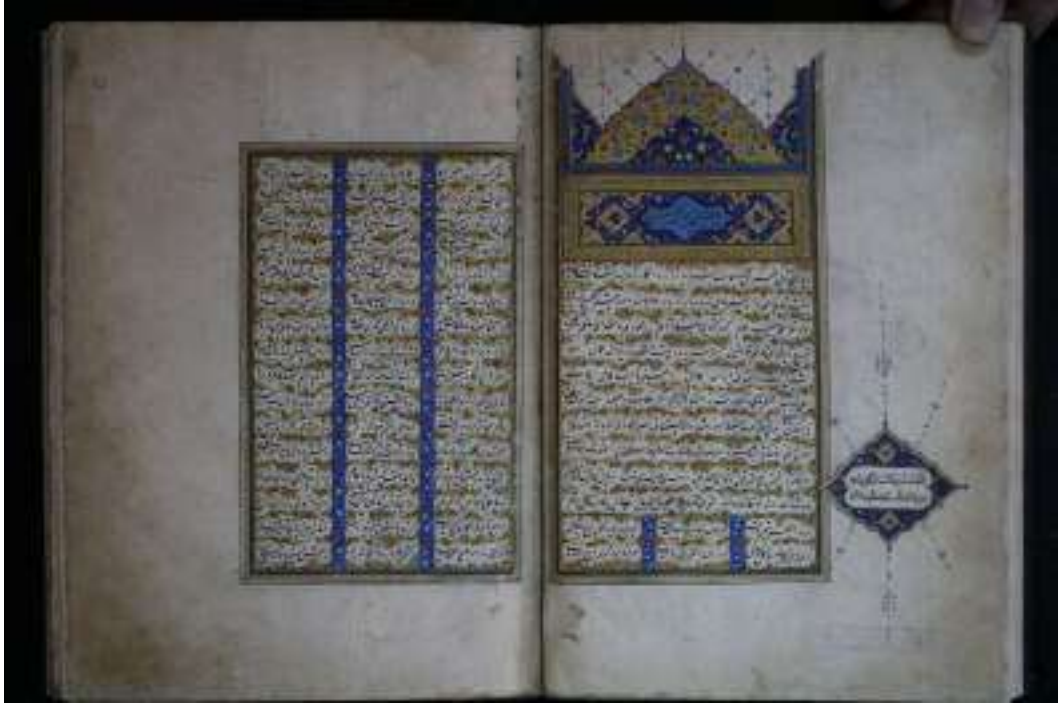
Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

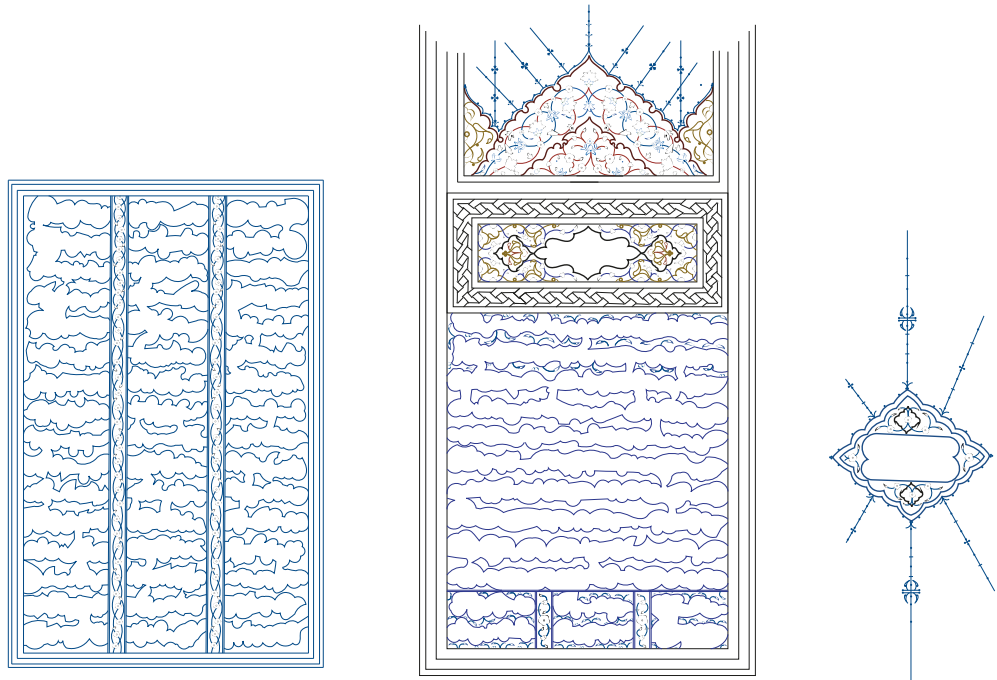
Eserin Yazı Çeşidi: Ta’lik

Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 250x180(150x90) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik, Çift Tahrir

Resim 75 APİKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 48 APİKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 1569 numaralı eser, siyah meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kaplarında aynı teknik uygulanarak, alttan ayırma şemse tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Cilt, şemse ve köşebentlerden oluşmaktadır. Şemse ve salbek bölümü zemin altın renkte sıvanmış, motifler ise deri renginde kabartılarak bırakılmıştır. Şemse ve köşebent formların içerisine bulut ve hatayi motif grubu işlenmiştir. Kenar çizgilerine zencerek deseni yapılmıştır. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle beraber, cilt özelliklerini gözlem yapıldığında Şiraz dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir⁴⁸ (Resim 74).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Planlanan metin ve süsleme unsurlarının, belirli bir tasarım düzeninde yerleştirilmesi sağlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisinde, üst pervazda yarım kubbe formunda tasarlanmıştır. Unvan sayfasının sağ tarafında, klasik teknikte yapılmış ve ortasında metin olan cüz gülü formu bulunmaktadır. Bu madalyon formu, sayfa tasarımının odak noktasını oluşturmakta ve süslemenin merkezi öğelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Çizim 48).

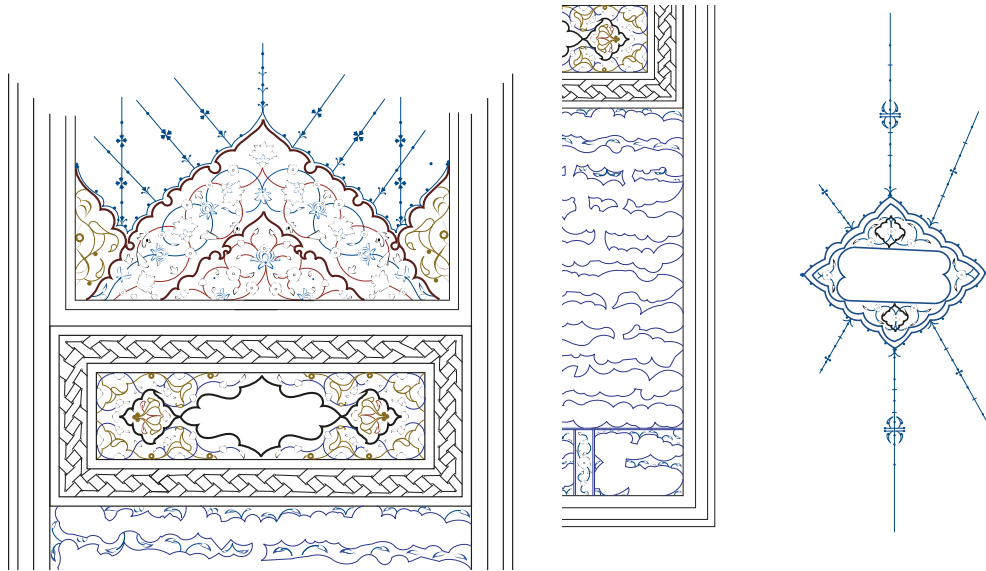
Yazılara ahenk kazandırmak amacıyla satır aralarında beynesüturlar kullanılmıştır. Metin kısmı, ta'lik hat türü ile siyah mürekkeple yazılmıştır. Desenden sonra başlayan yazı, 10 satır aralığında istiflenmiştir. Sağ tarafta, v.1b numaralı sayfanın en altında karşılıklı sade bir şerit deseni işlenmiş ve v.2a numaralı sol taraftaki sayfadan devam etmektedir.

Yazı, üç bölüm halinde paftalanmış ve her bölümde iki satır aralığı içinde istiflenerek düzenlenmiştir. Edebi içerikli olan eserin, istinaf tarihi bilinmemekle birlikte, unvan sayfası ve metnin klasik tekniklerde uygulanmış olduğu gözlemlenerek 16.yüzyıl ait olduğu düşüncesini desteklemektedir (Resim 75).

⁴⁸ Ayşe Zehra SAYIN ve Ahmet ÇAYCI, "Safevi-Şiraz Üslûbu Hamse-i Nizâmî Nüshasının Tezhipleri", *Konya Sanat*, sy 3 (Aralık 2020): 16, 3, <https://doi.org/10.51118/konsan.2020.2>.

Resim 76 APİKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası detay ve cüz gülü formu detay

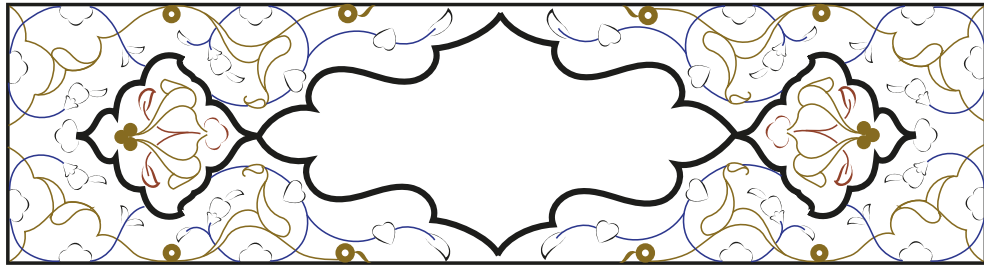
Çizim 49 APİKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası unvan sayfası detay çizim ve cüz gülü formu detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası beş aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş paftalar bulunmaktadır. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe

biçiminde tasarlanmış taç pafta yer almaktadır. Üçüncü aşamada, arasuyu ve cetvel süslemesi uygulanmıştır. Dördüncü aşamada, beynesütür ve metin altı şerit deseni formu işlenmiştir. Beşinci ve son aşamada ise desenin en alt sağ tarafında bulunan cüz gülü form süslemesi dahil edilmiştir (Çizim 49).

Resim 77 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

Çizim 50 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen yatay dikdörtgen içerisine $\frac{1}{4}$ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Desen merkezinde, şemse ve uçları tepelik formu ile tasarlanmıştır. Köşelerde yarım ortabağ rumi formu kullanılmış, zemin renkleri aracılığı ile desen farklı bölümlere ayrılarak paftalar oluşturmuş ve böylece desenin ana şeması ortaya çıkmıştır (Çizim 50). Desen zemini, altın ve lacivert renkte sıvanmıştır.

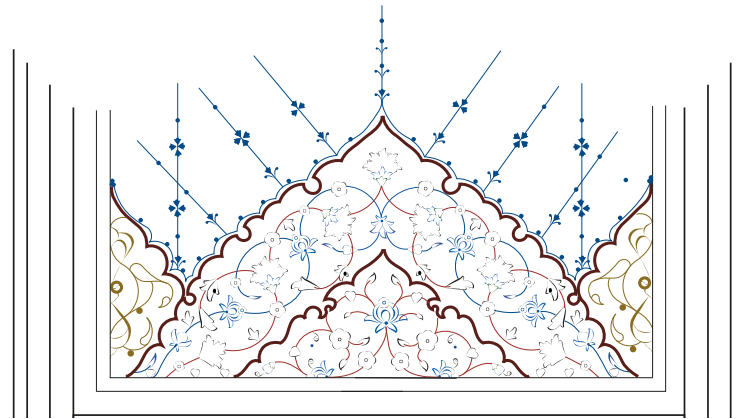
Şemse motifli, zemini turkuaz renkte sıvanmış ve lacivert çift tahrir tekniği ile çevrelenmiştir. Rumi motifleri, şemse motifinin etrafını sararak ve gri mürekkeple 'Eğisni ya ğiyabül müstağnisin' ifadesi ta'lik hat yazılmıştır. Şemse formunun tahrirleri siyah ve kırmızı renkte tercih edilmiştir. Rumi motifleri köşelerde yarım ortabağ formunu sınırlandırarak süslemenin bütünlüğünü sağlamıştır (Resim 77).

Hatayi grubu motifleri 'S' biçimindeki helezon çizgisi ile motiflerini köşelerden merkeze doğru simetrik bir düzen içerisinde oluşturmuştur. Hatayi grubu motiflerin renkleri kırmızı, sarı, beyaz, mavi tonlarda tercih edilerek, rumi motifleri ve

helezon çizgileri ise altın renkte işlenmiştir. Desen, yeşil renkte cetvel çizgisi ile belirginleştirilerek tamamlanmıştır (Resim 77).

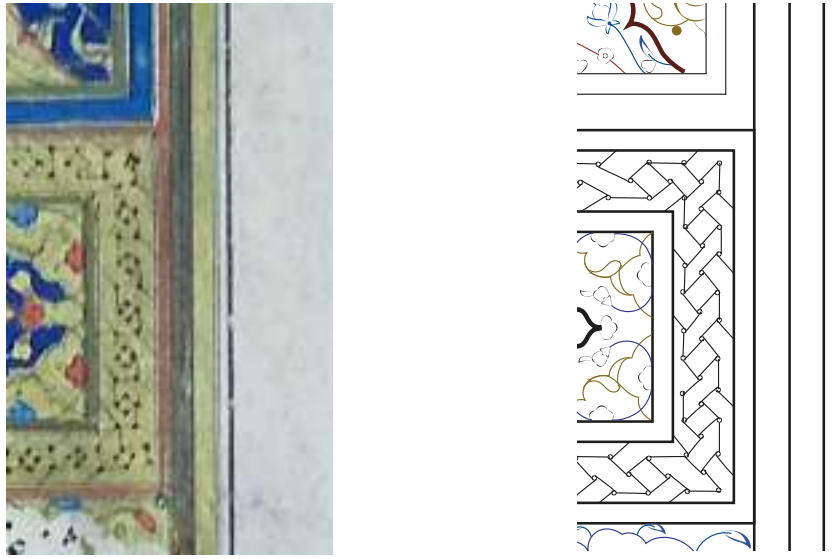
Resim 78 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 51 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desenin merkezinde iç içe geçmiş zemin renkleriyle farklı dendanlarla iki adet taç formu tasarlanmış, dikey yeşil cetvelin iki köşesinde ise yarım taç formu oluşturulmuştur. Taç formları, merkezde hatayi grubu motiflerinin oluşturduğu desenle bütünleşmiş ve kompozisyon $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Köşelerdeki yarım taç formu içerisine rumi motifleri teşkil ederek görsel bütünlüğü sağlanmıştır (Çizim 51).

Hatayi grubu motifleri, ‘S’ biçimindeki helezon çizgileri ile iki taç formuna simetrik olarak yerleştirilmiştir. Zemin, lacivert ve altın renkte sıvanarak derinlik kazandırmıştır. Motiflerde ise turkuaz, kırmızı, sarı, yeşil, mor ve beyaz tonlar tercih edilmiştir. Rumi motifleri ve helezon çizgileri altın renkte işlenmiştir. Taç formlarının dandanları kırmızı ve lacivert renkte tahrir çizgileri ile sınırlandırılmıştır. Taç formların en son aşaması tığlar olmuştur. Tığ çizgisi, lacivert kuzu cetvel üzerine sıralanmış 10 tığ yan yana ve çapraz oluşturulmuştur. Tığ üzerine işlenen motifler çift tahrir tekniği ile lacivert renkte yapılmıştır (Resim 78).

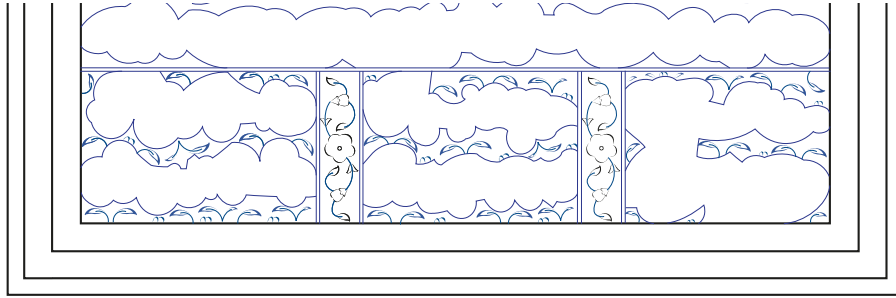

Resim 79 APİKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası zencerek deseni detay ve çizimi

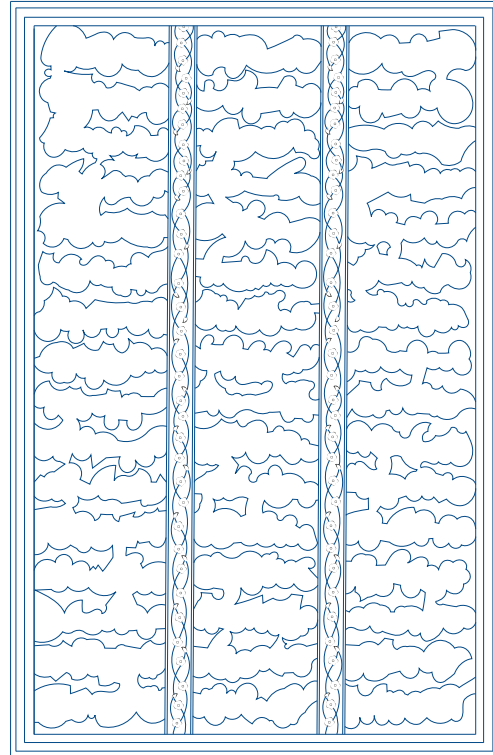
Üçüncü aşamada, desenin birinci ve ikinci bölümdeki taç formu yeşil cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır. İlk olarak, altın zemin üzerine anahtarlı zencerek arasuyu deseni yapılmıştır. Ardından, ikinci aşamada lacivert zemin üzerine arasuyu deseni uygulanmıştır. Bu desenleri sınırlandıran kırmızı cetvel çizgisi, kompozisyonun bütünlüğünü koruyarak süslemenin estetik yapısını güçlendirmiştir. Son olarak, içten dışa doğru sırasıyla mor iplik, altın iplik ve en dışta lacivert renkte kuzu cetvel çekilerek bitirilmiştir (Resim 79).

Resim 80 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası beynesütür detay

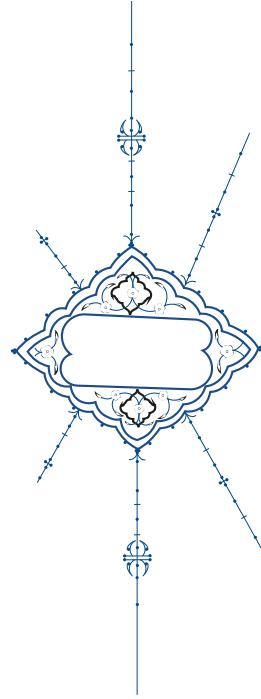
Çizim 52 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası beynesütür detay çizim

Resim 81 APİKAM Env.No:1569 "Divân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin v.2a sayfasındaki şerit deseni ve çizimi

Dördüncü aşamada, metin satır aralıklarına beynesütür uygulaması yapılmıştır. Beynesütürler, altın zemin üzerine kırmızı ve mavi renkte işlenmiş yaprak motifleri ile yazı çerçevesine alınarak süslenmiştir⁴⁹. Metnin en alt bölümünde, siyah mürekkeple cetvel çizgisi çekilerek metin bölümlere ayrılmıştır (Resim 80).

Metin, alt kısımda üç paftaya ayrılarak yazılmış ve sol taraftaki sayfada devam etmektedir. Ortada bulunan çift taraflı şerit alanın içerisine, lacivert zemin üzerine hatayi grubu motifler işlenerek desen oluşturmuştur. Kullanılan motif renkleri kırmızı, beyaz, sarı renkte oluşmakta olup, kompozisyonun estetik yapısına katkı sağlayarak güçlendirmiştir (Resim 81).

Resim 82 APIKAM Env.No:1569 "Dîvân-ı Muhteşem-i Kâşî" adlı eserin unvan sayfası cüz gülü detay ve çizimi

⁴⁹ Ali Fuat BAYSAL, "Mushaf Tezyinatının Tarih İçindeki Gelişimi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 10, sy 3 (2010): 372, 3.

Beşinci aşamada, metnin altında sağ tarafta Cüz gülü formu oluşturulmuştur. Madalyonun zemini lacivert renkte sıvanmış ve hatayi grubu motifleri ile ½ oranında simetrik bir düzen içerisinde süslenmiştir. Metin, nesih hat türü ile siyah mürekkeple, ‘İgtebestü beyten mübaraken fi medhı h imin kelami ceddihı aleyhisselam’ ifadesi yer almaktadır (Resim 82).

Cüz gülleri, yazma eserde her bir bölümün başlangıç ve bitiş noktalarının yanı sıra, metnin tamamı ile bölümlerindeki harf ve kelime sayılarının belirlenmesi amacıyla uygulanmaktadır⁵⁰. Cüz gülünü çevreleyen dendanlar, altın ve lacivert renklerinden oluşarak, desenin estetik bütünlüğünü güçlendirmiştir. Cüz gülü üzerine yapılan 6 adet tığ çizgileri madalyonun etrafını çevrelemiştir. Tığlar, lacivert renkte uygulanarak dikey çizgiler ile oluşturulmuş ve üzerine motifler yerleştirilmiştir (Resim 82).

⁵⁰ İclal BEŞTAV ve Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ, “Fransız Milli Kütüphanesinde Bulunan 482 Envanter Numaralı Mushafın Tezyini Açısından Değerlendirilmesi”, *Konya Sanat, Necmettin Erbakan University*, sy 3 (Aralık 2020): 56, <https://doi.org/10.51118/konsan.2020.4>.

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi yazma eserin istinsah tarihi bilinmemekle birlikte hem unvan sayfası ve hem de metnin klasik dönem teknikleriyle yapılmış olduğu gözlemlenerek 16.yüzyıl ait olduğu düşünülmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formu içerisine ve üst pervazda yarım kubbe formunda düzenlenmiştir. Metnin en alt bölümünde şerit deseni oluşturulmuş ve sağ tarafında cüz gülü içerisinde yazı ve süsleme yer almaktadır. Bu detaylar, dönemin sanat anlayışına göre zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilikle hazırlanmıştır.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Bu simetri planı, kompozisyonun dengeli ve motiflerin belirgin bir yapıda yerleşmesini sağlayarak desene ahenk katmıştır. Eser, klasik dönemin karakteristik özelliklerini yansıtmış ve döneme özgü üslup anlayışı ile tezyin edilmiştir. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin tercih edilmiş, arasuyu deseninde zencerek kullanılmıştır.

Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle kıyaslandığında, dönemsel olarak hemen hepsinde renk özelliği, sıralama boyutları ve tekniği açısından aynı özyapısına benzerlik göstermiş olması, özellikle döneme ait hatayi motifleri, genellikle dolgun taç yapraklı ve çok renkli tonlarda işlenerek Şiraz dönem tezhiplerine ait olduğuna dair önemli ipuçlarını sunmaktadır⁵¹.

⁵¹ Fatimetüzzehra DURMUŞ, “TSMK. eh. 67 no’lu Mushaf’ın Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019), 34, <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/213812>.

4.12. Katalog 12:

Resim 83 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 83- 87

Çizim No: 53-56

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 794

Eserin İsmi: Mülteka'r-Ebhur

Eserin Türü: Fıkıh

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1009 M.1600

Eserin Yazarı: İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm el Halebî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

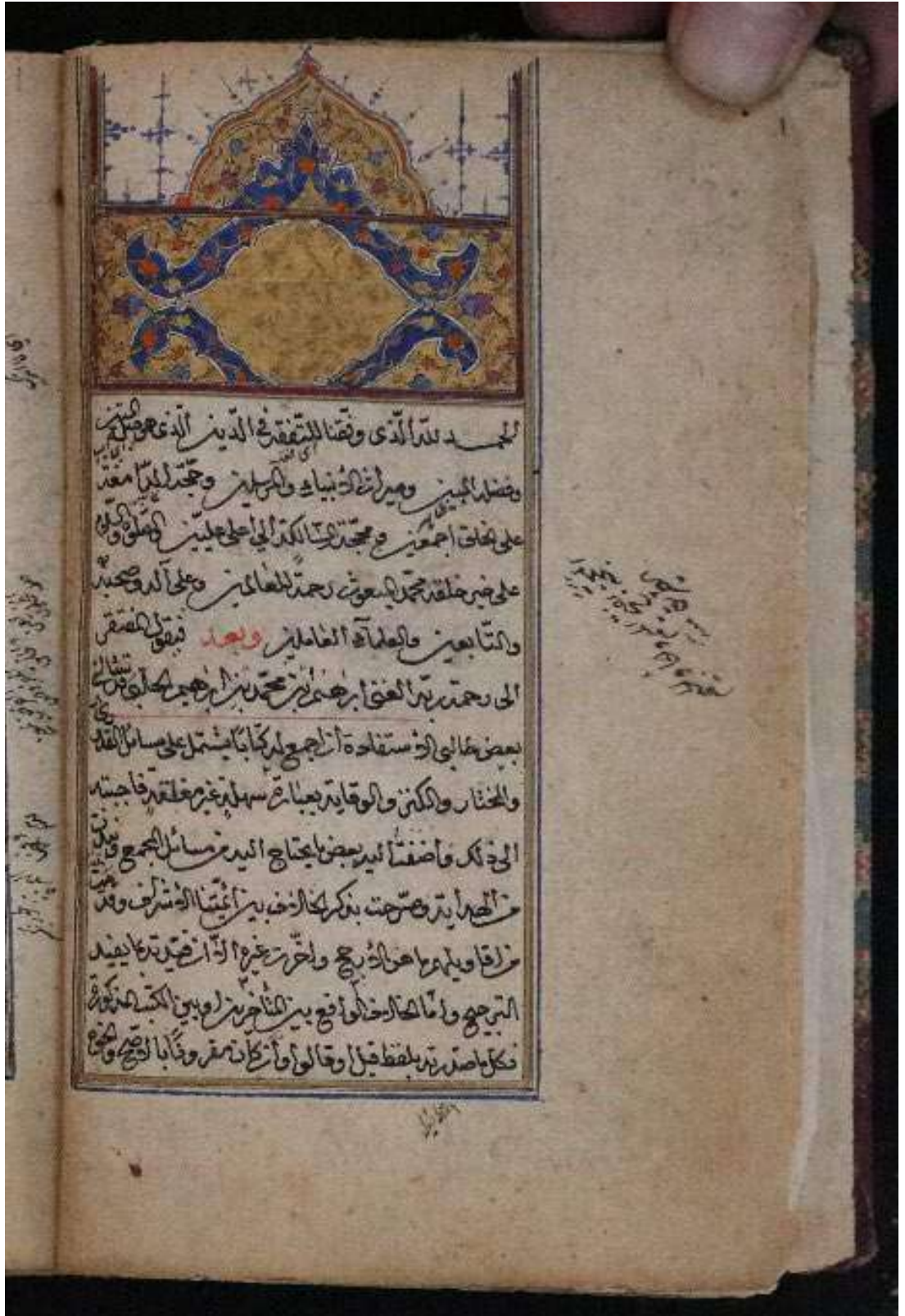
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Rika

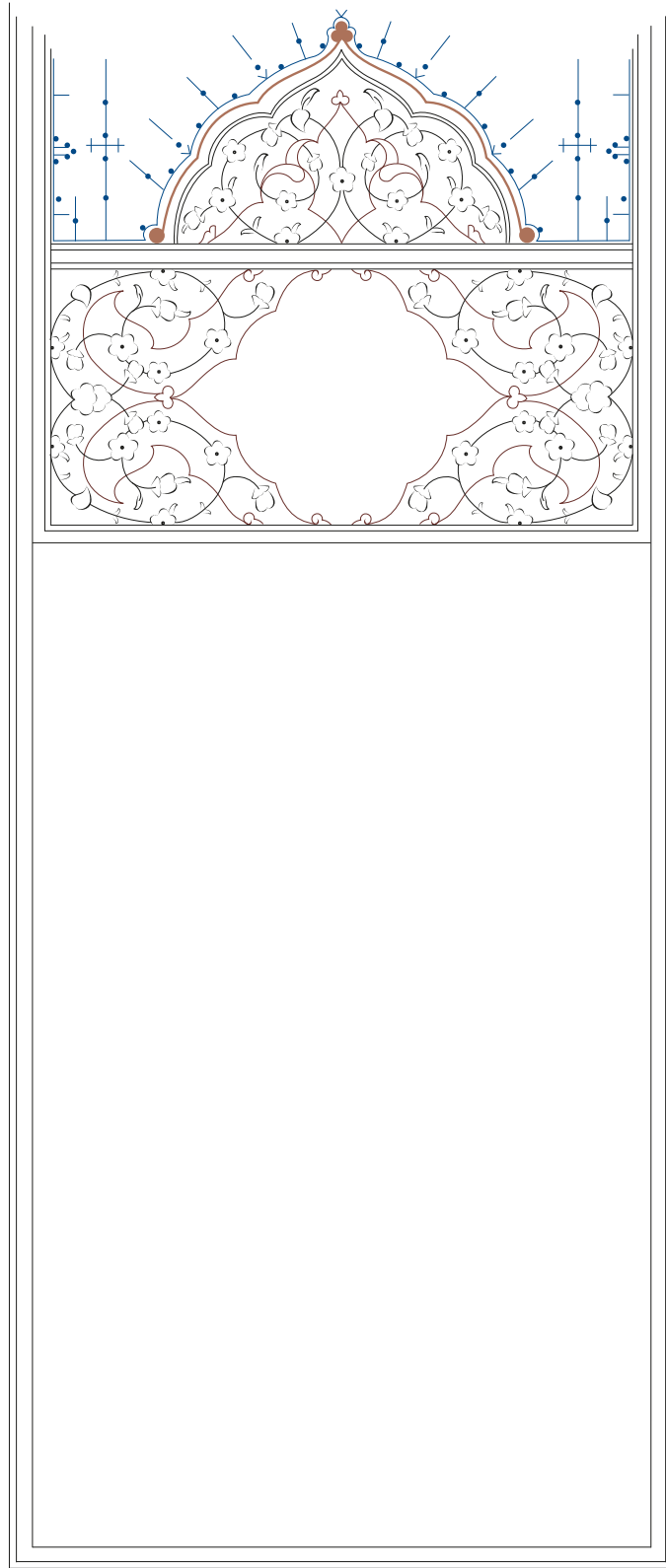
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 160x100(115x60) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 84 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

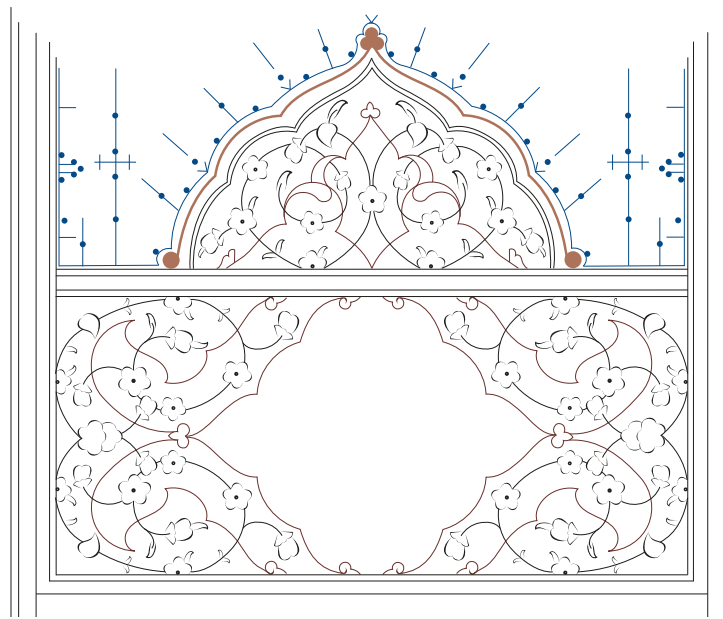
Çizim 53 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 794 numaralı eser, vişne çürüğü meşin cilt kullanılmıştır. Cilt, zamanla yıpranarak kopmuş ve alt yüzeyinde kumaş kısmı gözükmemektedir. Bu doğrultuda hangi teknik ve üslupla yapıldığı bilinmemektedir (Resim 83).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisinde, üst pervazda yarım kubbe formunda tasarlanmıştır (Çizim 53). Sayfa süslemesi, motiflerin dengeli bir şekilde dağıtılmasını sağlayarak desene ahenk kazandırmıştır. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 13 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkeple rika hat türüyle yazılmıştır. Fıkıh içerikli olan eserde istinsah tarihi olarak "H. 1009 / M. 1600" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikle uygulanarak yapılmıştır (Resim 84).

Resim 85 APIKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası detay

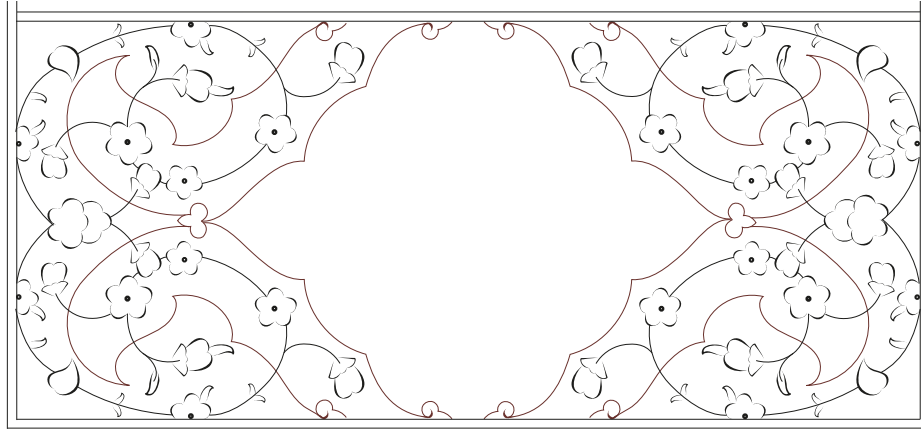

Çizim 54 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisindeki şemse ve rumi paftalar işlenmiştir. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe biçiminde tasarlanmış taç pafta ile tığ süslemesi olmuştur. Her iki aşamada da desen, altın ve bordo cetvel çizgileri ile sınırlandırılmıştır. İkinci aşamada, taç formunu turuncu renkte dendanlı tahrir çizgisi ile oluşturulmuştur. Bordo cetvel ile çevrelenmiş olan desen, içten dışa doğru sırasıyla altın iplik ve en son lacivert renkte kuzu cetvel eklenerek tamamlanmıştır (Resim 85).

Resim 86 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

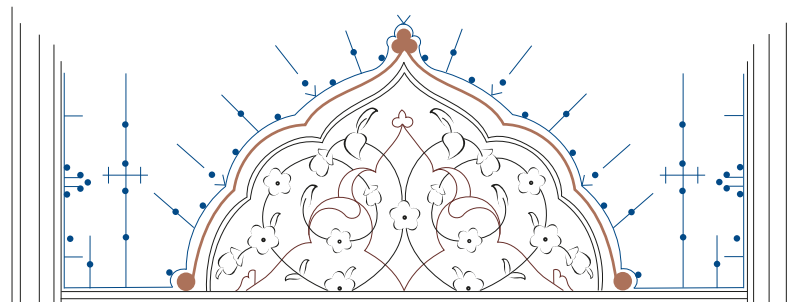
Çizim 55 APİKAM Env.No:794" Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada desen, yatay dikdörtgen içerisinde $\frac{1}{4}$ oranında simetri esasına göre planlanmıştır. Kompozisyonun merkezinde şemse ve simetrik rumi formu oluşturulmuştur. Desenin zemini, altın ve lacivert renkte sıvanmış ve bu iki rengin kontrastı süslemenin görsel etkisini artırılarak derinlik kazandırmıştır. Dikdörtgenin köşelerinden başlayan hatayi grubu motifleri, dairesel altın renkte helezon çizgileri ile $\frac{1}{4}$ simetri prensibine uygun olarak dağılmıştır (Çizim 55).

Hatayi grubu motifleri turuncu, mor, sarı, mavi renkte tercih edilerek görsel zenginliğini ve dinamizmini arttırmıştır. Dendanlarla oluşturulan şemse formunun tahrirleri beyaz renkte belirginleştirilerek, zemin boş bırakılmıştır. Desen, altın cetvel çizgisi ile sınırlandırılarak son bulmuştur (Resim 86).

Resim 87 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 56 APİKAM Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desen dandanlarla oluşturulmuş taç formu içerisine $\frac{1}{2}$ oranında simetri prensibiyle planlanmıştır. Bu prensip, desene dengeli ve estetik açıdan bütünlük sağlamıştır. Taç formu, beyaz ve turuncu tahrir çizgileriyle sınırlandırılarak, lacivert kuzu ile çevrelenmiş ve üzerine tığlar sıralanmıştır. Taç formunun içerisinde, rumiler ile çevrelenmiş ek bir form daha oluşturularak süsleme detaylandırılmıştır (Çizim 56).

Zemin, altın ve lacivert renklerle sıvanmış ve bu renklerin kullanımı formları birbirinden ayırmıştır. Ayrılan formların zeminleri, tasarıma derinlik kazandırmıştır. Hatayi grubu motifleri, merkezde hatayi motifi ile başlamış olup, dairesel helezon çizgileri üzerine gelmiş ve simetrik bir düzen içerisinde dağılmıştır. Motif renkleri olarak mor, turuncu ve mavi tonlar tercih edilmiş; rumi motifleri beyaz renkte işlenmiş, helezon çizgileri ise altın renkte işlenerek tasarım tamamlanmıştır (Resim 87).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi bulunan yazma eserin istinsah tarihi H. 1009 olarak okunmakta olup, bu tarih 17. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine, üst pervazda ise yarım kubbe formunda tasarlanmıştır. Süsleme anlayışı, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan detaylar, dönemin sanat anlayışına göre sade motifler ve dolgun bir işçilikle hazırlanmıştır.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetrik esasına göre düzenlenmiştir. Eser, klasik dönem sanat özelliğini taşıyarak estetik anlayışını yansıtmaktadır. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin ile sıvanmıştır. Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle karşılaştırıldığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve tekniği açısından benzerlik göstermiş ve eserin 17.yüzyıl dönemine ait olduğu sonucunu desteklemiştir.

4.13. Katalog 13:

Resim 88 APİKAM Env.No:2004" Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 88- 92

Çizim No: 57-60

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 2004

Eserin İsmi: Terceme-i Nefehâtü'l-Üns

Eserin Türü: Tarih (Tezkire-Menakıb)

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor (Telif: H.927 M.1520)

Eserin Yazarı: Lâmi-î Çelebi Mahmûd b. 'Osmân-ı Bursevî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

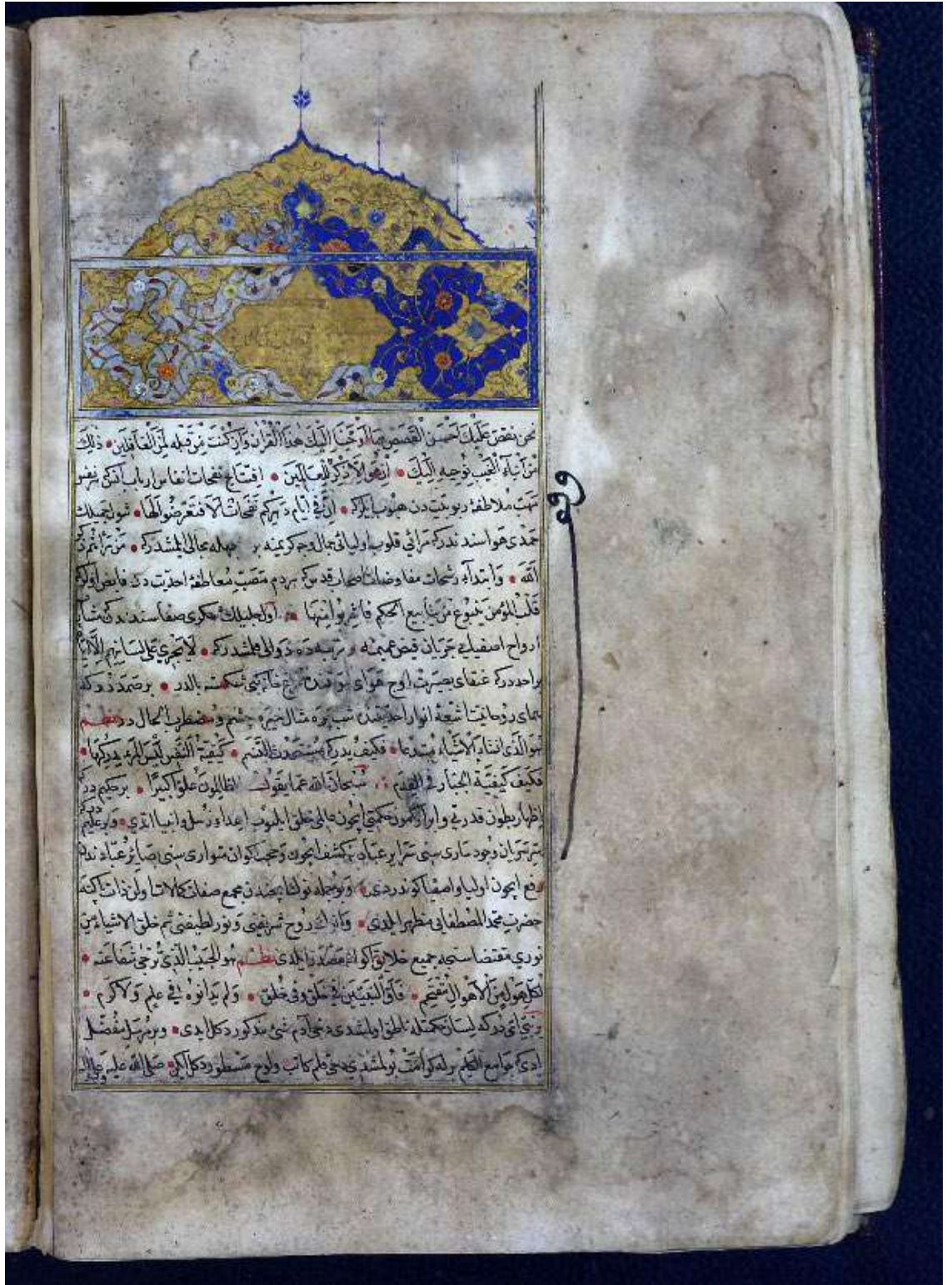
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Nesih

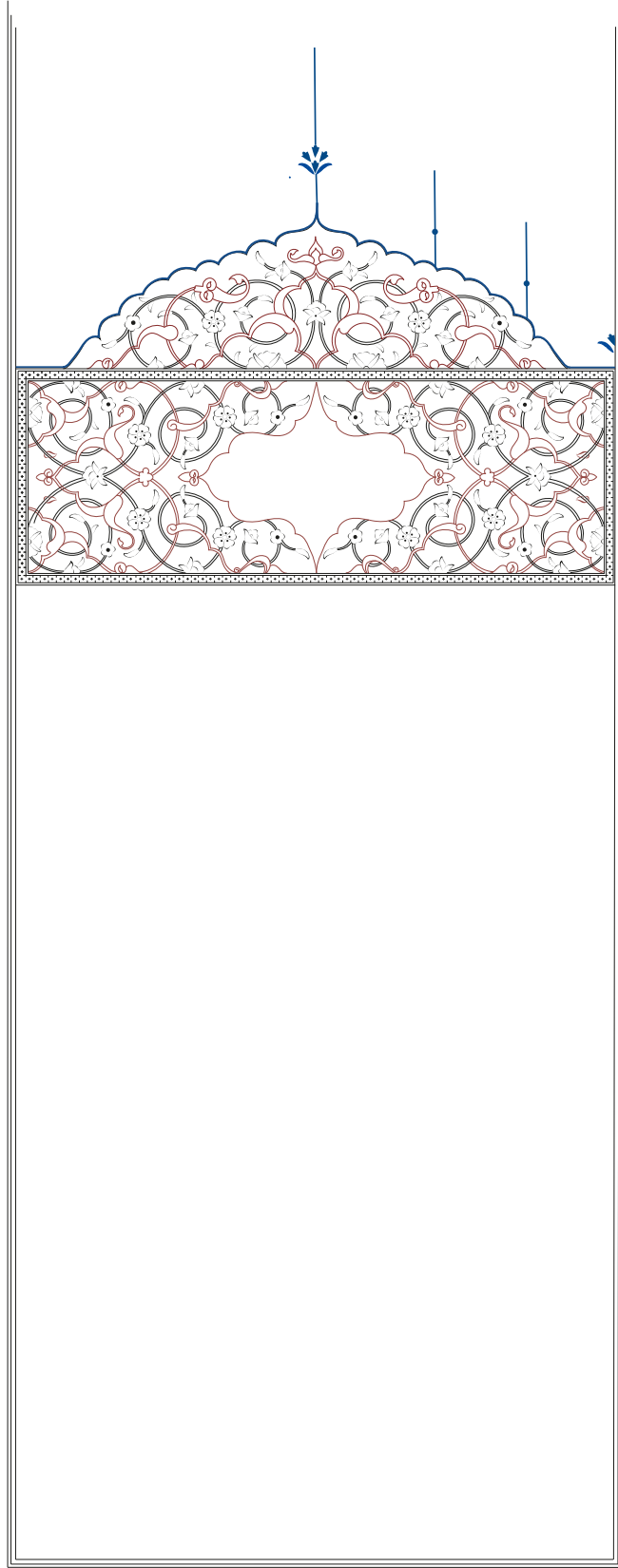
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 240x155(155x85) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

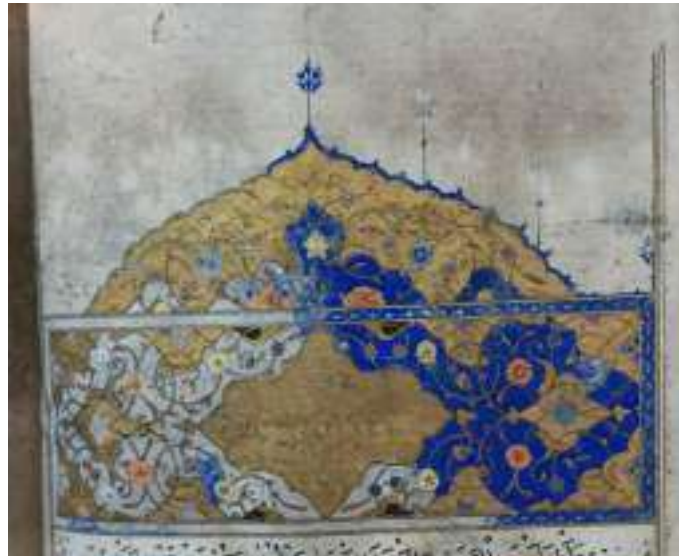
Resim 89 APIKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin tezisini sayfası genel görünüm

Çizim 57 APİKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası çizimi

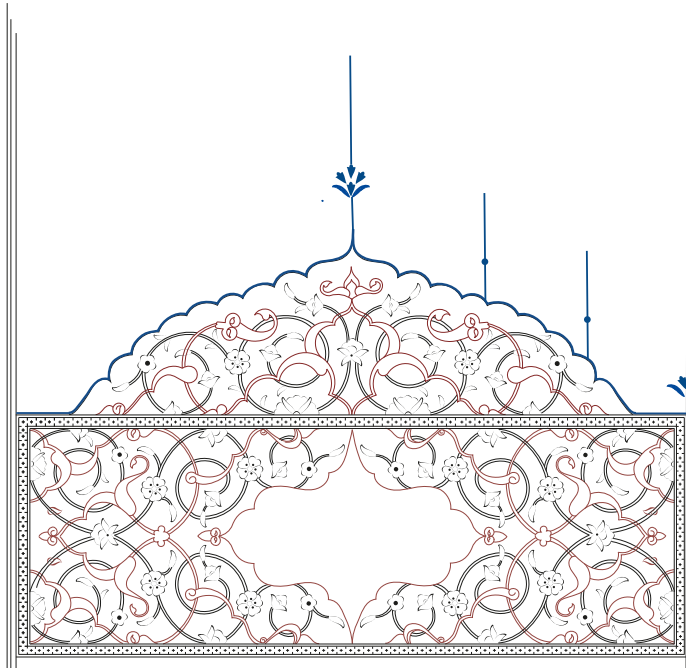
Eserin Cilt Özellikleri: 2004 numaralı eserde, kızıl kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında soğuk şemse formunda tezyinat yapılmıştır⁵². Cilt; şemse, salbek, köşe ve orta bölümde daire formda paftalanmıştır. Deri üzerine baskılama yapılarak, herhangi bir renklendirme uygulanmadan doğal deri renginde olduğu gibi bırakılmıştır. Deri yüzeyinde, özellikle sırt ve sertap kısımlarında zamanla yıpranma ve bozulmalar gözlemlenmektedir. Cildin yapım tarihi bilinmemekte beraber klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermiştir (Resim 88).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, nohudi renkte kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen bir alan içerisinde, üst pervazda ise yarım kubbe formunda düzenlenmiştir. Sayfa süslemesi, motiflerin dengeli bir şekilde dağıtılmasını sağlayarak desene ahenk kazandırmıştır (Çizim 57). Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 19 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile nesih hat türünde yazılmıştır. Tarih (Tezkire-Menakıb) içerikli olan eserde telif tarihi olarak "H. 927 / M. 1520" (16. yüzyıl) belirlenmiş ve istinsah tarihi bilinmemektedir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 89).

Resim 90 APIKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası detay

⁵² Nurçin Kural ÖZGÖRÜŞ, "Sakıp Sabancı Müzesi Murakkalarında Cilt Sanatı" (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019), 229.

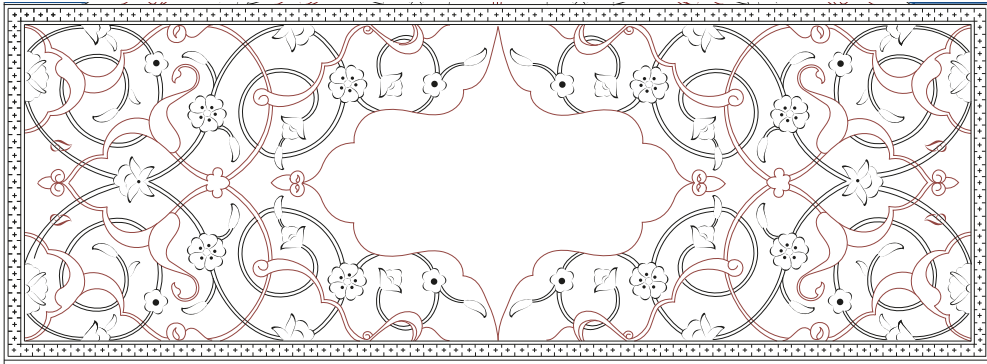

Çizim 58 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine konumlandırılmış şemse ve rumi paftalar yer almaktadır. İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe formunda tasarlanmış taç pafta ile tığ süslemesi olmuştur. Deseni çevreleyen süsleme unsurları arasında altın cetvel ve lacivert arasuyu bulunmaktadır. Arasuyu, lacivert zemin ile sıvanarak üzerine altın renkte ‘+’ biçiminde zencerek motifi yerleştirilerek deseni çevrelemiştir. Son olarak, içten dışa doğru altın iplik ve lacivert kuzu cetvel çekilerek kompozisyon tamamlanmıştır (Resim 90).

Resim 91 APİKAM Env.No:2004”Terceme-i Nefehâtü’l-Üns”adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

Çizim 59 APIKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

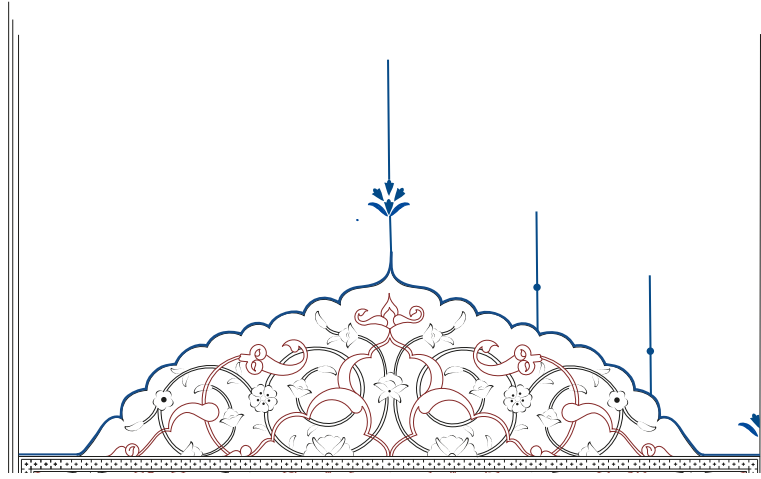
Birinci aşamada, desen yatay dikdörtgen içerisine konumlandırılmış ve şemse motifi ile köşelerde ortabağ formlar yerleştirilmiştir. Kompozisyon, $\frac{1}{4}$ oranında simetri prensibiyle planlanmıştır (Çizim 59). Formların zeminleri altın ve lacivert renkte sıvanmış, böylece desenin görsel etkisi güçlendirilmiştir. Şemse motifinin içerisinde yazı yer almakta olup, zamanla silikleştiği için okunabilirliği kaybolmuştur.

Desenin sol tarafındaki lacivert zemin renginin zamanla dökülmüş olduğu tahmin edilmektedir. Rumi motifleri, ortabağ rumiden başlayarak simetrik şekilde köşeleri helezon çizgiler ile sarmalamış ve köşebentler oluşturmuştur. Zemin renkleri, altın ile belirginleştirilerek motifler birbirinden ayrılmıştır. Hatayi grubu motifleri, 'S' biçimindeki helezon çizgileri ile motifleri üzerinde taşıyarak şemse motifine kadar uzamış ve simetrik bir düzen içerisinde dağılmıştır (Resim 91).

Kullanılan motif renkleri ise mavi, mor, kırmızı, sarı, turuncu pudra tonları yer almaktadır. Helezon ve rumi motifleri ise altın renkte tercih edilerek kompozisyonun görsel zenginliğini arttırmıştır. Desen, altın cetvel çizgisi ile sınırlandırılarak sonlandırılmıştır (Resim 91).

Resim 92 APİKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 60 APİKAM Env.No:2004 "Terceme-i Nefehâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desen dendanlarla oluşmuş taç formu içerisine rumi motifleri ile tasarlanmış ortabağ formu yerleştirilmiştir. Kompozisyon, $\frac{1}{2}$ oranında simetrik esasına göre dengeli bir şekilde planlanmıştır (Çizim 60). Formların birbirinden ayrılması için zemin, altın ve lacivert renkte sıvanarak, desene görsel etki ve derinlik kazandırılmıştır.

Rumi motifleri, ortabağ formunu sınırlayarak helezon çizgileri ile dışa doğru uzanmış ve sencide rumi ile son bulmuştur. Hatayi grubu motifleri, merkezsiz hatayi motifinden başlayarak 'S' biçiminde helezon çizgileri ile oluşturulmuştur. Motif renkleri ise mavi, mor, sarı, kırmızı, turuncu ve pudra tonlarında oluşmuştur. Rumi motifleri ve helezon çizgileri altın renkte tercih edilmiştir (Resim 92).

Taç formu, lacivert kuzu ile sınırlandırılmış ve kuzu üzerine yine lacivert renkte tığlar yerleştirilmiştir. Tığlar, hatayi grubu motifleri çift tahrir tekniği uygulanarak işlenmiştir. Ancak, tığların tümü net şekilde gözlemlenememekte boyanın zamanla döküldüğü tahmin edilmektedir (Resim 92).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi yazma eserin telif tarihi H.927 olarak okunmakta olup, bu tarih eserin 16. yüzyıl dönemine ait olduğunu gösterir. Tezyinatı ve kompozisyon yapısı, devrin klasik sanat anlayışıyla uyumlu ve sayfa planı dikkatle düzenlenmiştir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine ve üst pervazda yarım kubbe formunda tasarlanmıştır.

Desen süslemesi, dönemine göre zengin motif yoğunluğu içermekte ve hayvansal bir tür olarak sınıflandırılan rumi motiflerinin birçok çeşidi bulunmakta ve literatürde farklı tanımlamalar yapılmaktadır⁵³. Eserde kullanılan rumi çeşidi sencide rumiler ve diğer süsleme öğeleri ince bir işçilik ile tezyin edilmiştir. Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında simetri, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanmış ve dengeli bir kompozisyon içinde yer alması sağlanarak bütünlük oluşturulmuştur.

Eser, klasik dönem özelliği yansıtmakta olup, süsleme ve teknik uygulamaları bakımından o devrin özelliklerini taşımaktadır. Yazmada daha çok altın ve lacivert renkte zemin tercih edilerek, süslemenin genel yapısı bu renkler çevresinde şekillenmiştir. Arasuyu deseninde zencerek uygulanması, tığ süslemesi ise dönemin diğer unvan sayfası süslemeleriyle kıyaslandığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve teknik yapısı açısından benzerlik göstermiş ve eserin klasik döneme ait olduğunu desteklemiştir.

⁵³ Muhammad Uzair ISMAİL vd., “Traces of Turco-Persian Influences in Malay Woodcarving Motifs on Vernacular Buildings in Terengganu”, *Humanities and Social Sciences Communications* 11, sy 1 (2024): 7, 1, <https://doi.org/10.1057/s41599-024-04173-0>.

4.14. Katalog 14:

Resim 93 APİKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Zıyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 93-97

Çizim No: 61-64

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1456

Eserin İsmi: El- Fevâidü'z-Zıyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye

Eserin Türü: Kavaid (Gramer)

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1105 M.1693

Eserin Yazarı: Nureddîn Abdurrahmân b. Ahmed el-Câmî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

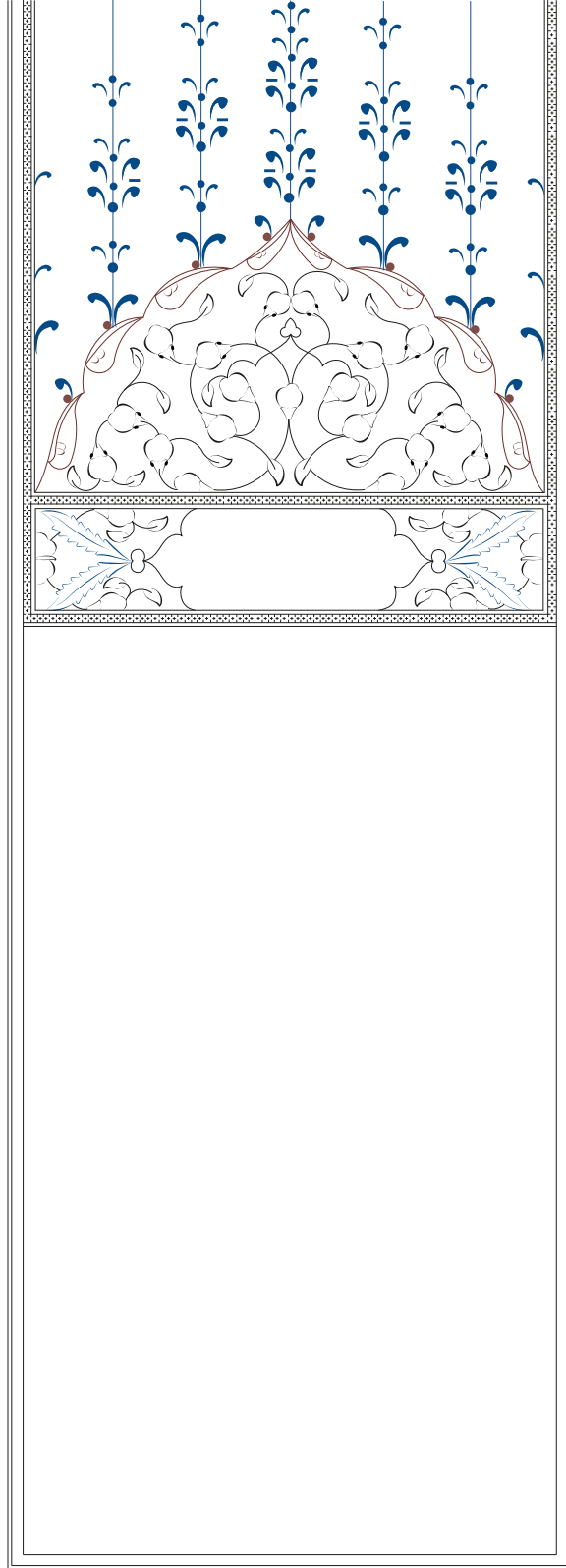
Motif Grubu: Hatayi

Eserin Ölçüleri: 185x105(120x55) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 94 APİKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

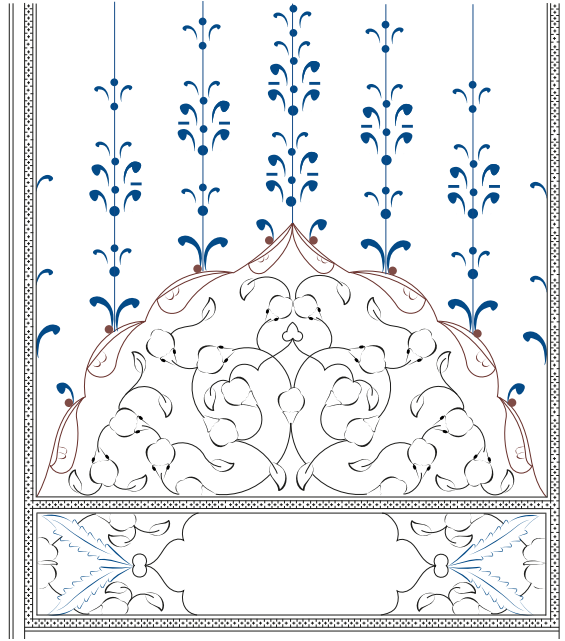
Çizim 61 APİKAM Env.No:1456"El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye"adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 1456 numaralı eser, kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cilt, sade görünümde ve herhangi bir teknik ve üslup uygulanmamıştır. Cildin, zamanla deri üzerinde yıpranma ve bozulmalar gözükmetedir (Resim 93).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, nohudi renkte kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen bir alan içerisinde, üst pervazda ise yarım kubbe formunda düzenlenmiştir. Sayfa tezyinatı, motiflerin belirli bir düzen içinde dağıtılmasını sağlarken, renk ve desen uyumu gözetilerek dengeli bir kompozisyon oluşturulmuştur (Çizim 61). Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 15 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lîk hat yazılmıştır. Kavaid (Gramer) içerikli olan eserde istinsah tarihi olarak "H. 1105 / M. 1693" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 94).

Resim 95 APIKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası detay

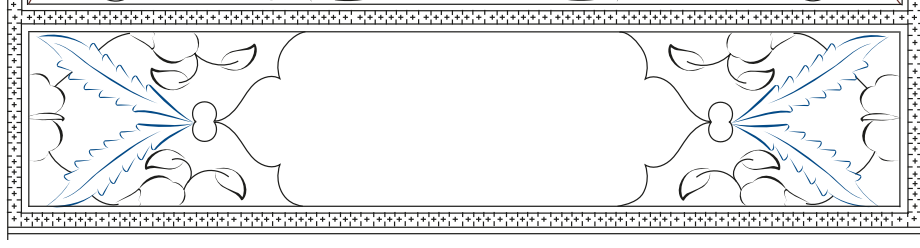
Çizim 62 APİKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen içerisindeki paftalar konumlandırılmıştır. İkinci aşamada üst pervazda yarım kubbe taç pafta süslemesi uygulanmıştır (Çizim 62).

Desenlerin sınırları, altın cetvelle belirginleştirilmiş ve kırmızı zemin üzerine '+' biçiminde zencerek arasuyu işlenmiştir. Ardından içten dışa doğru altın iplik ve en son lacivert renkte kuzu cetvel çekilerek bitirilmiştir. Yarım kubbe formu, kırmızı renkte kuzu dendanlarla çevrelenmiş ve üzerine lacivert renkte beş adet tığ sıralanmıştır. Tığ motifleri, yalın rumiler kullanılarak işlenmiş ve kompozisyona estetik bütünlük sağlamıştır (Resim 95).

Resim 96 APİKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fî Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

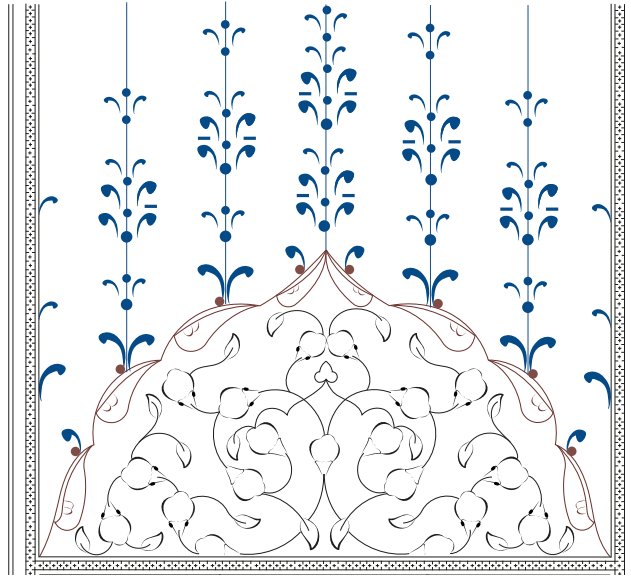
Çizim 63 APIKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fi Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen yatay dikdörtgen içerisine yerleştirilmiş olup, şemse formu merkezde yer almıştır. Şemse formundan çıkan yaprak motifleri köşelere doğru genişleyip açılarak, $\frac{1}{4}$ oranında simetri prensibine uygun olarak dağılmıştır. Şemse motifinin iç yüzeyi altın zeminle sıvanmış ve üzerine üstübeç mürekkebi kullanılarak "Bismillâhirrahmânirrahîm" yazılmıştır (Resim 96).

Hatayi grubu motifleri, köşelerden merkezde yer alan hatayi motifinden başlayarak şemse motifine doğru uzanmış ve simetrik bir düzen içerisinde dağılmıştır (Çizim 63). Zemin renkleri altın ve lacivert tercih edilerek, desenin derinliği ve görsel bütünlüğü sağlanmıştır. Motif renkleri ise kırmızı, mor, beyaz ve altın tonlarında tercih edilmiştir. Desen, altın renkte cetvel çizgisi ile sınırlandırılmıştır.

Resim 97 APIKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fi Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 64 APIKAM Env.No:1456 "El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fi Şerhi'l-Kâfiye" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, altın cetvel üzerinden başlayan rumi motifleri, dendanlar oluşturularak taç formu oluşturmuştur. Hatayi grubu motifleri, helezon çizgileriyle dairesel bir düzen içerisinde sarmalayarak, desen içerisinde altın renkte zemin ile sıvanarak form oluşturmuştur. Zemin, lacivert ve altın renkte sıvanarak formların ayrışması sağlanmıştır (Resim 97).

Kompozisyon, $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanarak, motiflerin dengeli yerleşimi gözetilmiştir. Hatayi grubu motifleri, desende ağırlıklı olarak goncagül ve yaprak motifinden oluşmuş ve estetik bütünlüğü destekleyen unsurlardan olmuştur (Çizim 64). Motif renkleri beyaz, kırmızı ve altın renkte tercih edilmiştir.

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi bulunan yazma eserin istinsah tarihi H. 1105 olarak okunmakta ve aynı zamanda bu tarih 17. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine, üst pervazda ise yarım kubbe formunda tasarlanmıştır. Süsleme anlayışı, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan detaylar, dönemin sanat anlayışına göre tekdüze motif yoğunluğu ve dolgun bir formda hazırlanmıştır.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetrik esasına göre düzenlenmiştir. Eser, tezyinat bakımından 17. Yüzyıl sonları, geç dönem sanat özelliğini taşıyarak estetik anlayışını yansıtmaktadır. Nebati süslemede irileşme ve tasarımsal olarak daha serbest formlu bir stil anlayışı vardır. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin ile sıvanmıştır. Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle karşılaştırıldığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve tekniği açısından benzerlik göstermiş ve eserin 17.yüzyılın ikinci yarısı hatta sonlarına ait olduğu sonucunu desteklemiştir.

4.15. Katalog 15:

Resim 98 APİKAM Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 98-104

Çizim No: 65-70

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Prıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1420

Eserin İsmi: Dîvân-ı Hâfız

Eserin Türü: Edebiyat

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: Bilinmiyor

Eserin Yazarı: Hâfız-ı Şîrâzî Şemseddîn Muhammed

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

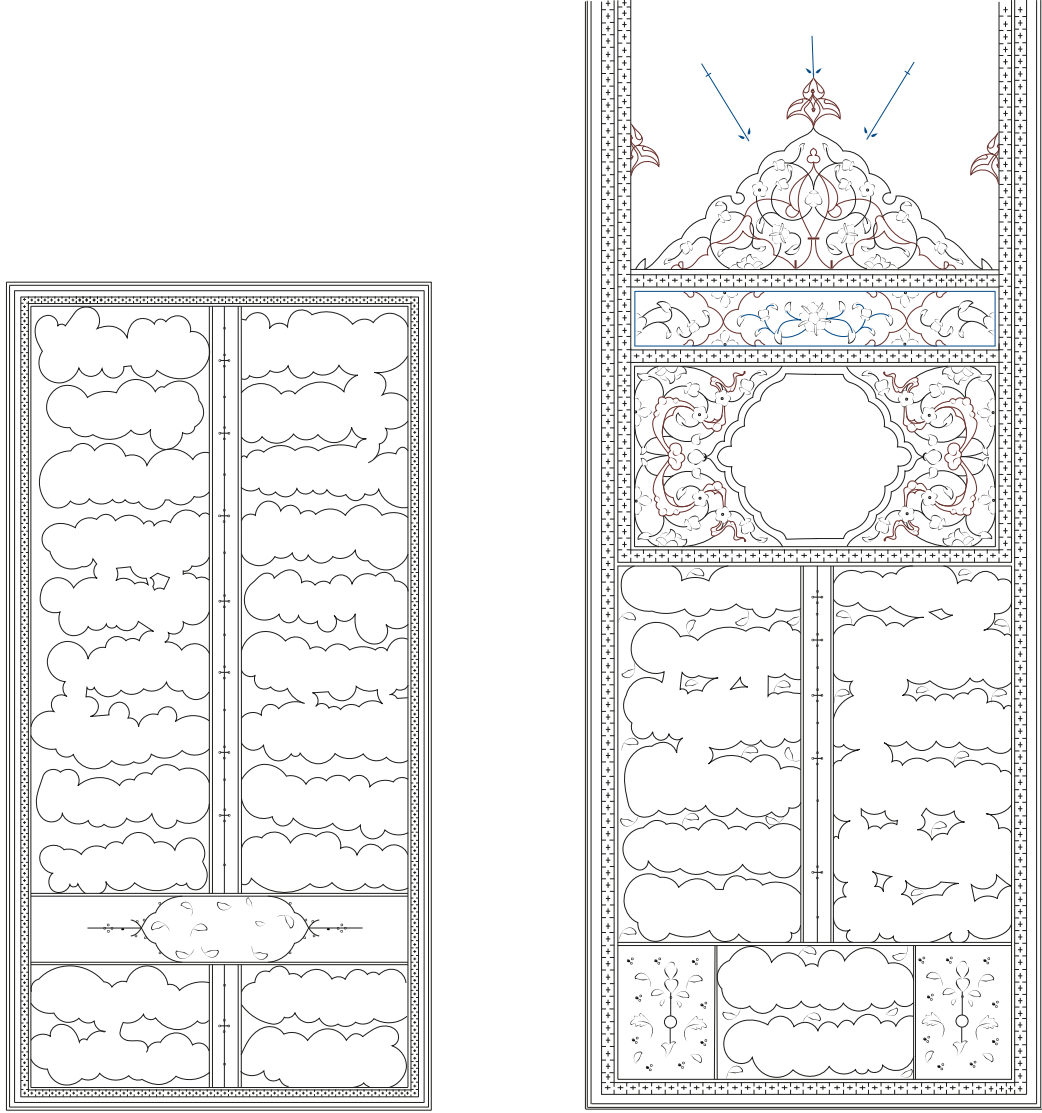
Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

Motif Grubu: Hatayi, Rumi, Bulut

Eserin Ölçüleri: 205x125(125x60) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik

Resim 99 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 65 APİKAM Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm çizimi

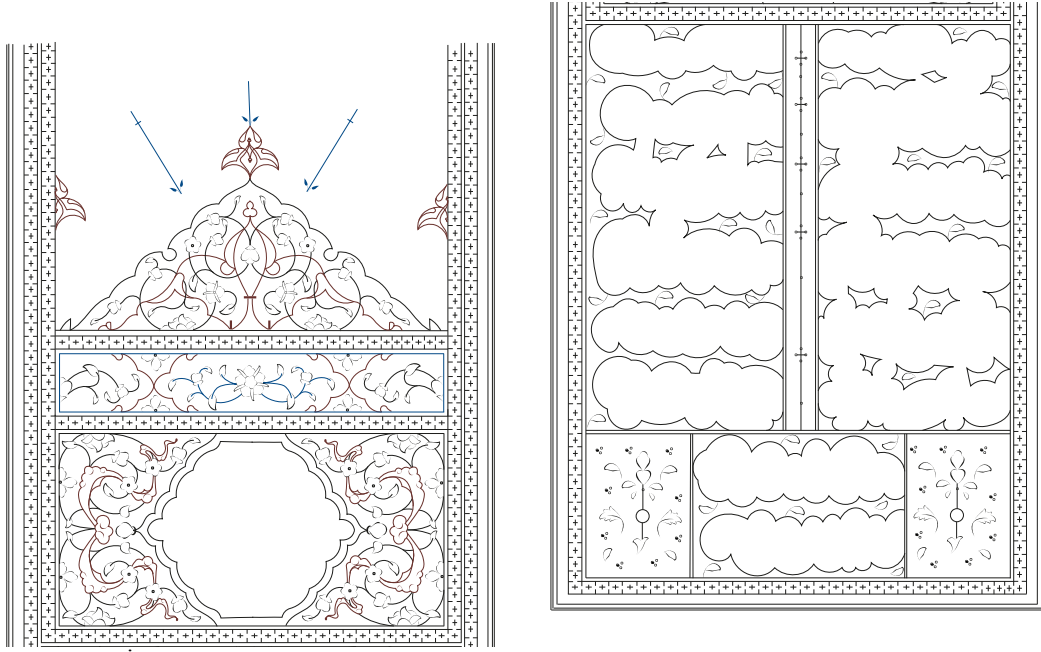
Eserin Cilt Özellikleri: 1420 numaralı eser, kızıl kahve ve üzerinde siyah meşin cilt kullanılmıştır. Cilt süslemesinde şemse bölmesi dikey dikdörtgen içerisine, salbekler ise yatay dikdörtgen içerisine planlanarak konumlandırılmış ve etrafı zencerek deseni ile çerçevelenmiştir. Cildin alt ve üst kapakları aynı şekilde

işlenmiştir. Cilt, Herat üslubu ile mülemma teknik kullanılarak uygulanmıştır. Dikey dikdörtgen formun içerisine bulut ve hatayi motifler yer almıştır. Alt ve üst kısmındaki yatay dikdörtgen alanlarda da hatayi motifler işlenerek her iki kısımda altın ile sıvanmıştır. Cildin şiraze ve kapak yüzeyinde zamanla meydana gelen bozulmalar gözükmemektedir (Resim 98).

Eserin Tezini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfa içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen bir alan içerisine, orta pervazda kitabe formunda, üst pervazda yarım kubbe formunda düzenlenmiştir. Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve iki dikey ile bir kare form üzerine üç bölüme ayrılarak siyah mürekkeple ta'lik hat türünde yazılmıştır. Yatay formda yazılmış metnin iki kenarına koltuk deseni yapılmıştır. Metin, dikey formlar üzerine altı satır, kare form üzerine ise iki satır aralığında istiflenmiştir. Satır aralığındaki boşluklara ise altın renkte beynesüturlar eklenmiştir (Çizim 65). Edebi içerikli olan eserde istinsah tarihi bilinmemekte birlikte, 16.yüzyıl dönemine ait olduğu gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi klasik teknikte yapılmış ve dönemin sanat prensiplerine uygun olarak tertiplenmiştir (Resim 99).

Resim 100 APİKAM Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası detay ve koltuk formu detay

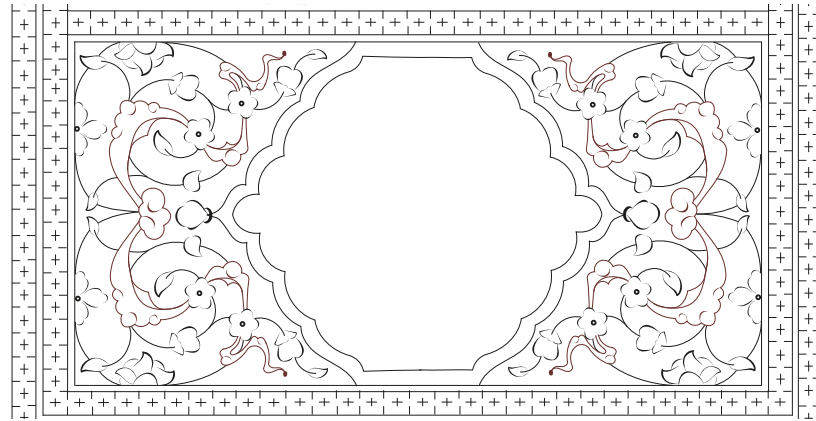
Çizim 66 APIKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası detay çizimi ve koltuk formu detay çizimi

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, dört aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine konumlandırılmıştır. İkinci aşamada, orta pervazda yatay dikdörtgen içerisine kitabe formu yerleştirilmiştir. Üçüncü aşamada, üst pervazda taç formu işlenmiştir. Dördüncü aşamada ise metin aralığındaki beynesütürlar ve koltuk formu incelenmiştir (Resim 100).

Desen ve metin sınırları, lacivert renkte zemin üzerine '+' biçiminde zencerek arasuyu deseni kullanılmış, ardından içten dışa doğru sırasıyla altın iplik cetveller ve en son lacivert kuzu ile tamamlanmıştır (Çizim 66).

Resim 101 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

Çizim 67 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine yerleştirilerek, $\frac{1}{4}$ oranında simetri esasına göre hatayı grubu ve bulut motifleri yer almıştır. Desenin merkezine şemse formu oluşturulmuş ve altın zemin üzerine beyaz üstübeç mürekkebi ile ta'lîk hat yazılmıştır. Şemse formunun içerisine "Divani havace hafız şirazi aleyhirrahmeti" yazılmıştır (Resim 101).

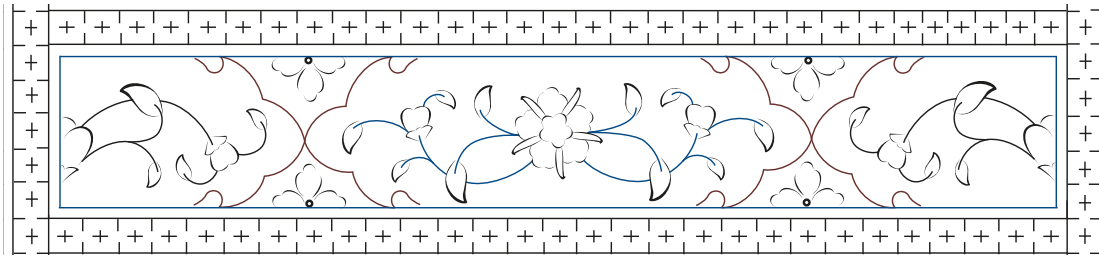
Şemse içerisine kırmızı, mavi, kahverengi renkte yaprak motifleri serpiştirilmiş ve desenin estetik bütünlüğüne dayanak olmuştur. Ayrıca şemse formunun içerisine iğne perdahı tekniği ile üç nokta çintemani motifi işlenmiştir. Zemin renkleri lacivert ve altın ile sıvanarak, desenin görsel etkisi ve derinlik etkisini arttırmıştır (Resim 101).

Hataiy grubu motifleri, köşelerden başlayarak simetrik bir dağılım ile köşelere doğru genişletilmiş ve desenin bütünlüğünü oluşturmuştur. Desenin dört köşesinde ise

ayırma buluttan çıkmış altın renkte çizgi bulut motifleri işlenmiştir (Çizim 67). Hatayi grubu motiflerinde kırmızı, beyaz ve altın renkte tercih edilmiştir. Desen, altın renkte cetvel çizgisi ile sonlandırılmıştır.

Resim 102 APİKAM Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası orta pervaz detay

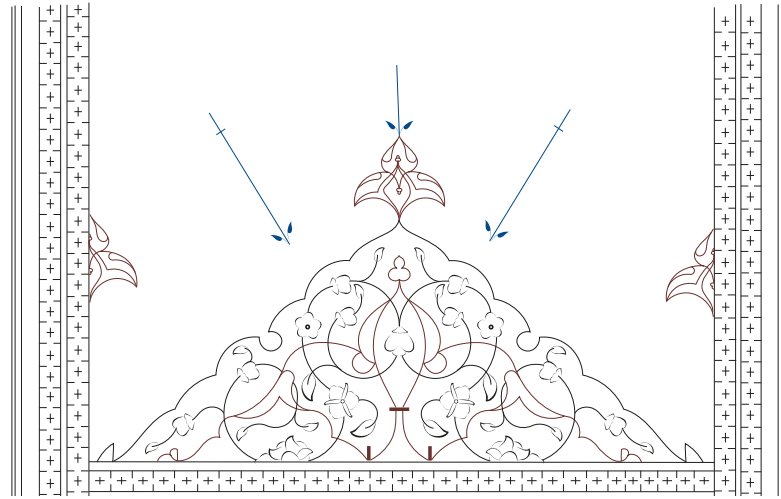
Çizim 68 APİKAM Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası orta pervaz detay çizim

İkinci aşamada, orta pervazda yatay dikdörtgen içerisine kitabe formu tasarlanmıştır. Tekrar eden formda desen, merkezsiz hatayi motifinden başlayan 'S' biçimindeki helezon çizgisi üzerine motifler yerleştirilmiştir (Çizim 68). Form boşlukları siyah zeminle sıvanmış ve bu alanların içerisine beyaz renkte merkezsiz hatayi motifi işlenmiştir.

Kitabe formunun zemini altın ve lacivert renkte sıvanmış olup, tahrir çizgileri kırmızı renkte olmuştur. Motif renkleri arasında beyaz, kırmızı, mavi, altın renkte tercih edilerek süslemenin estetik dengesi sağlanmıştır. Form, altın cetvel çizgisi ile sınırlandırılarak sonlandırılmıştır (Resim 102).

Resim 103 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 69 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

Üçüncü aşamada, desen üst pervazda altın cetvel üzerinden başlayarak oval dandan çizgileri ile yarım kubbe formunda oluşturulmuş ve işlenmiş tepelik rumi ile birleştirilmiştir (Çizim 69). Tepelik rumiler, altın renkte zeminle sıvanarak, desenin sağ ve sol kenarına cetvel çizgisine yarım pafta olarak eklenmiştir.

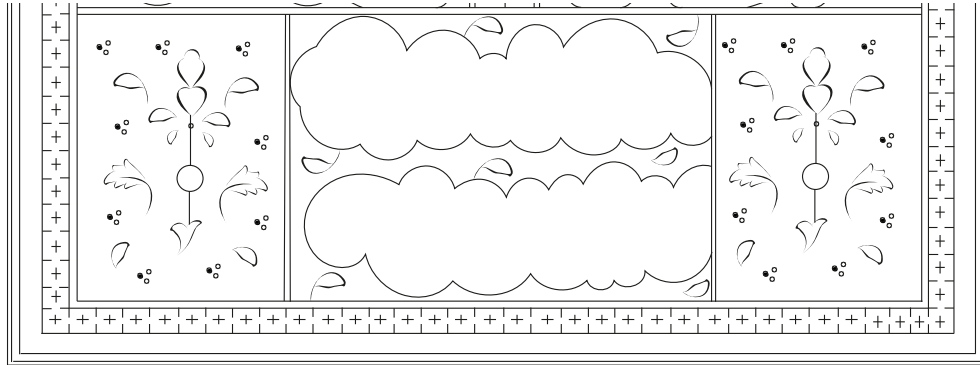
Taç formunun içerisinde helezon çizgileri ile rumi motifleri pafta oluşturulmuştur. Kompozisyon, $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanmış ve desenin dengeli bir yapıya sahip olması sağlanmıştır. Zemin, lacivert ve altın renkte sıvanarak motiflerin belirginliğini ve derinliğini arttırmıştır (Resim 103).

Hatayi grubu motifleri, dairesel helezon çizgileri üzerine simetrik olarak iki tarafa da aktararak, desene hareketlilik ve estetik bütünlük sağlamıştır. Motif renkleri

olarak beyaz, kırmızı, mavi ve altın tonlarda tercih edilmiştir. Dendanlı yarım kubbe formu, lacivert renkte kuzu ile çevrelemiş ve üzerine yine lacivert renkte tığ süslemesi yapmıştır. Tığlar, motiflerle bütünleşerek desene dinamik bir ahenk katmıştır (Resim 103).

Resim 104 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası koltuk formu ve beynesütür detay

Çizim 70 APİKAM Env.No:1420 "Divân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası koltuk formu ve beynesütür detay çizim

Dördüncü aşamada, metnin en alt kısmında yatay dikdörtgen içerisine sağ ve sol tarafına koltuk formu tasarlanmıştır. Kare alan içerisine ta'lik hat yazısı ile metin yazılmıştır. Ara boşluklar ise altın renkte zeminle sıvanarak beynesütür uygulanmıştır (Çizim 70).

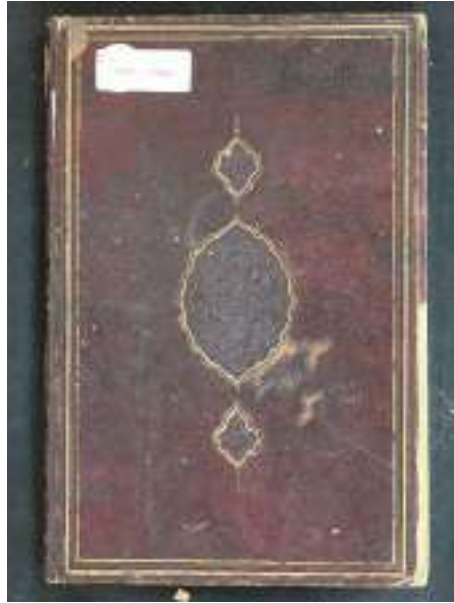
Koltuk formunun içerisine buket şeklinde hatayi grubu motifleri eklenerek, boşluklara siyah renkte üç nokta çintemani süslemesi işlenmiştir. Motiflerde altın, kırmızı tonlar tercih edilmiştir. Desen, altın renkte cetvel çizgisi ile çerçevenmiştir (Resim 104).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinaf tarihi bilinmemekle birlikte, unvan sayfası ve metnin klasik eserde yapılmış olduğu gözlemlenerek 16.yüzyıl olduğu düşünülmektedir. Tezyinatı ve kompozisyon yapısı, devrin klasik sanat anlayışıyla uyumlu olarak, sayfa planı dikkatle düzenlenmiştir. Desen, yatay dikdörtgen içerisine alt pervazda konumlandırılmış ve orta pervazda kitabe, üst pervaz da yarım kubbe formu oluşturulmuştur.

Desen süslemesi, dönemine göre zengin motif yoğunluğu içermiştir. Metnin en alt kısmında koltuk formu oluşturulmuş; döneme özgü bulut, rumi ve hatayi grubu motifleri ince bir işçilikle tezyin edilmiştir. Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında simetri, orta pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetri, üst pervazda ise $\frac{1}{2}$ oranında simetri esasına göre planlanmış ve dengeli bir kompozisyon içinde yer alması sağlanarak bütünlük kurgulanmıştır.

Eser, klasik dönem özelliği yansıtarak, süsleme ve teknik uygulamaları bakımından o devrin özelliklerini taşımıştır. Yazmada daha çok altın ve lacivert renkte zemin tercih edilmiş ve süslemenin genel yapısı bu renkler çevresinde şekillenmiştir. Arasuyu deseninde zencerek uygulanması, tığ süslemesi ise dönemin diğer unvan sayfası süslemeleriyle kıyaslandığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve teknik yapısı açısından benzerlik göstererek, eserin klasik döneme ait olduğunu desteklemiştir.

4.16. Katalog 16:

Resim 105 APİKAM Env.No:1444"Şerh-i Kâside-i Bürde"adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 105- 109

Çizim No: 71-74

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1444

Eserin İsmi: Şerh-i Kâside-i Bürde

Eserin Türü: Edebiyat (Kaside)

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1029 M.1619

Eserin Yazarı: Lâli, Ahmed b. Mustafa es-Saruhânî

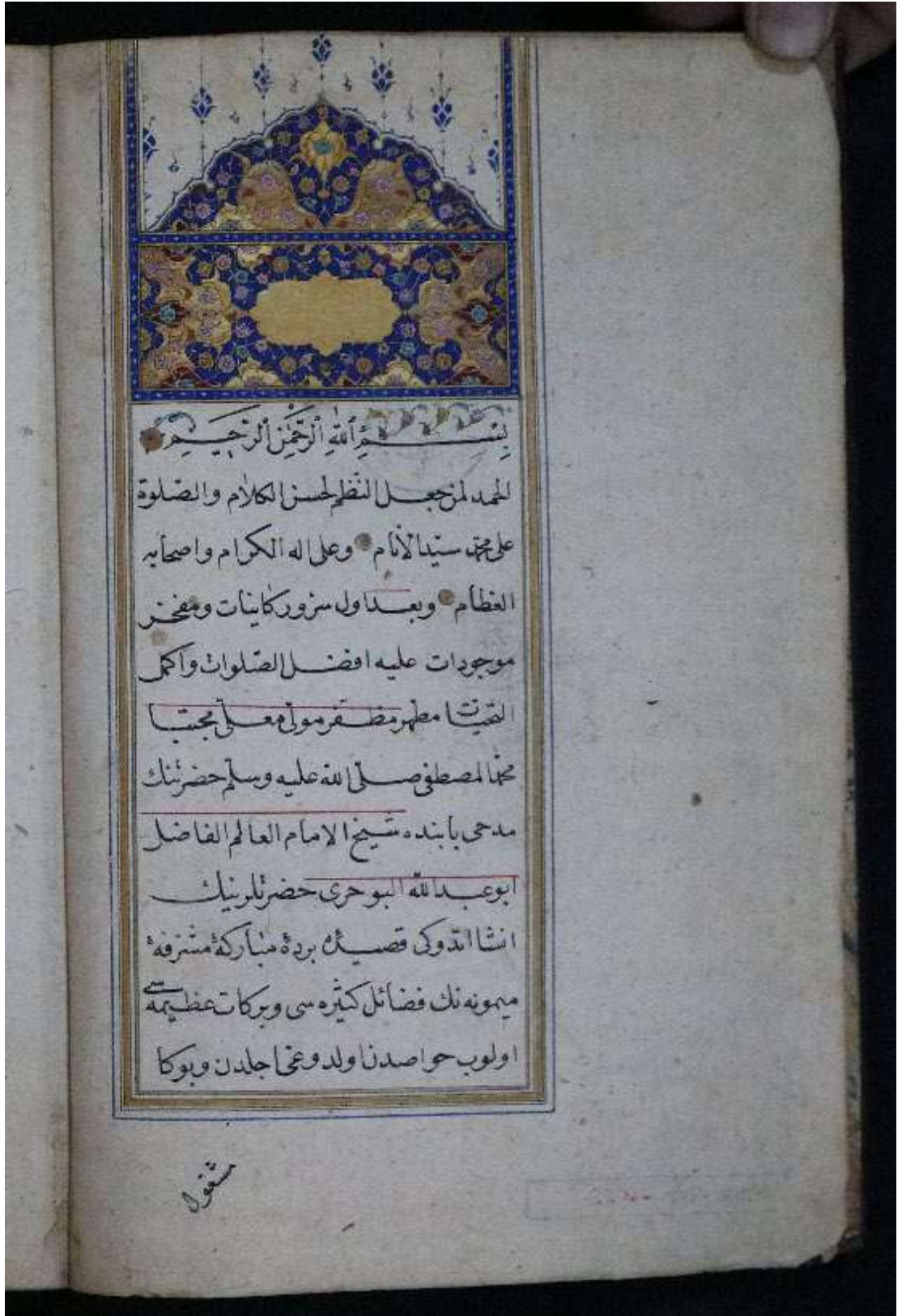
Eserin Hattatı: Bilinmiyor

Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

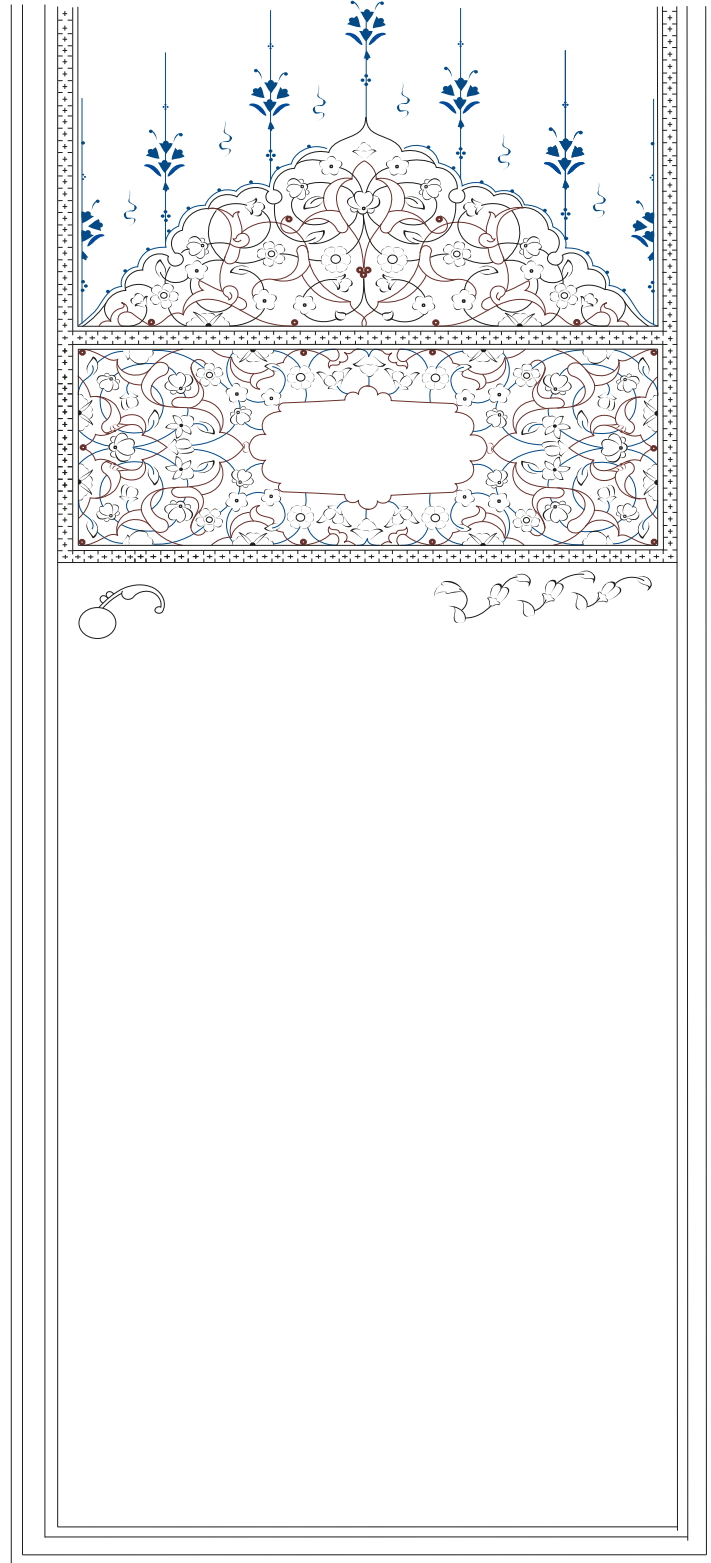
Eserin Yazı Çeşidi: Nesih

Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 250x160(170x85) mm. **Eserin Tekniği:** Klasik, Zerenderzer

Resim 106 APİKAM Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 71 APİKAM Env.No:1444"Şerh-i Kâside-i Bürde"adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 1444 numaralı eser, kızıl kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kabında aynı teknik uygulanmakla beraber şemse ve salbekden oluşmuştur. Cilt süslemesi, şemse ve salbek içerisinde yer alan bulut ve hatayi grubu motifler ile soğuk şemse tekniğinde yapılmıştır⁵⁴. Şemse ve salbek formların etrafı, ezme altın ile sıvanarak görsel etkisini attırmıştır. Kenarları ise cetvel çizgisi ve zencerek deseni ile çerçeve oluşturmuştur. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte, klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir (Resim 105).

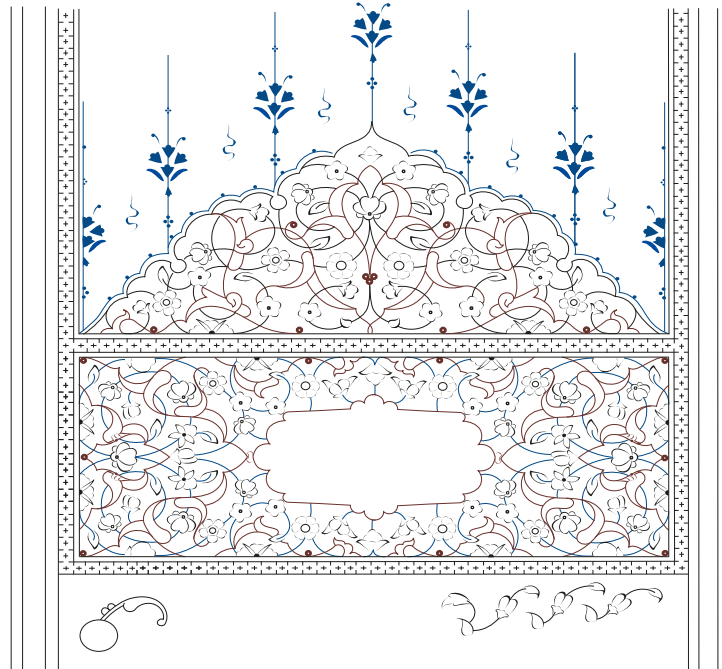
Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfanın ortasına dikey dikdörtgen bir form içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen formu içerisine, üst pervazda yarım kubbe formunda oluşarak, tasarımın dengeli olmasını sağlamıştır (Çizim 71). Metin, unvan sayfası deseninin ardından başlamış ve 12 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile nesih hat ile yazılmıştır. Metin içerisinde, yazarın önemli gördüğü yerlere veya not düşülmesi gereken satırları vurgulamak amacıyla kırmızı yatay çizgiler çekilerek işaretlemiştir (Resim 106).

Metinde, “Bismillâhirrahmânirrahîm” yazı istifi yer alarak, bu istifin üzerine hatayi grubu motifi ve daire formundan çıkan rumi durak motifi ile metin boşlukları süslenmiştir. Edebi (Kaside) içerikli olan eserde, istinaf tarihi olarak "H. 1029 / M. 1616" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılarak desenler arasındaki uyumlu geçişler, kompozisyonun genel estetik bütünlüğünü güçlendirmekte ve dönemin sanat tarzını başarılı bir biçimde gözler önüne sermektedir (Resim 106).

⁵⁴ Feyzi AYDIN, “Chester Beatty Müzesi Türk-İslam Eserleri Koleksiyonunda Yer Alan Bir Grup Osmanlı Dönemi Yazma Eserin Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 0, sy 29 (2022): 131-65, <https://doi.org/10.56597/kausbed.1077396>.

Resim 107 APİKAM Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin unvan sayfası detay

Çizim 72 APİKAM Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada desen, alt pervazda yatay dikdörtgen formun

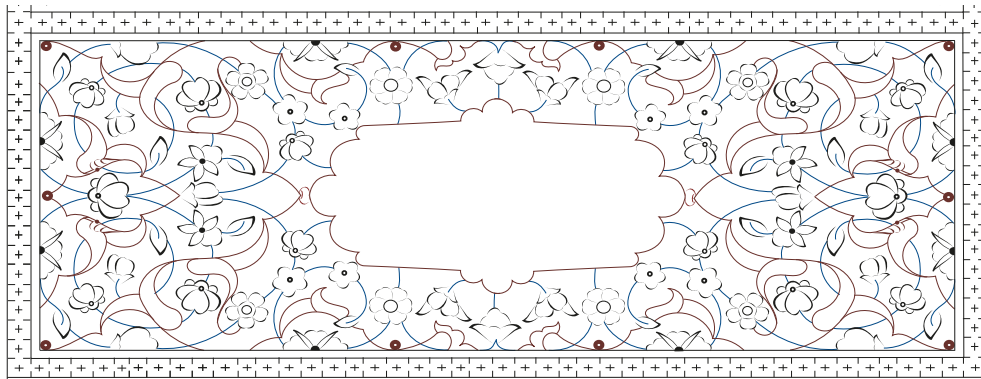
içerisine tezyin edilmiştir. İkinci aşamada üst pervazda yarım kubbe form içerisine oluşturulmuştur (Çizim 72).

Desenin sınırları, altın renkte cetvel çizgisi ile belirginleştirilerek sınırlandırılmıştır. Cetvel çizgilerinin ardından, lacivert renkte zemin ile sıvanmış ve üzerine ‘+’ biçiminde zencerek arasuyu deseni yapılarak, desen derinlik kazanmıştır. Ardından, içten dışa doğru sırasıyla altın iplik, tekrar altın iplik, siyah iplik ve en dışta lacivert kuzu ile sonlandırılmıştır.

Üst bölümde yer alan kubbe formu üzerine dendanlarla oluşturulmuş lacivert kuzu yer almış ve üzerine tığ süslemesi yapılarak desen zenginleştirilmiştir. Tığ süslemesi, lacivert renkte 7 sıra halinde ve üzerine yönlü hatayi motifi ile çift tahrir olarak özenle işlenmiştir (Resim 107).

Resim 108 APİKAM Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

Çizim 73 APİKAM Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen formun içerisinde düzenlenmiştir. Hatayi ve rumi grubu motifleri, ¼ oranında simetri prensibine göre

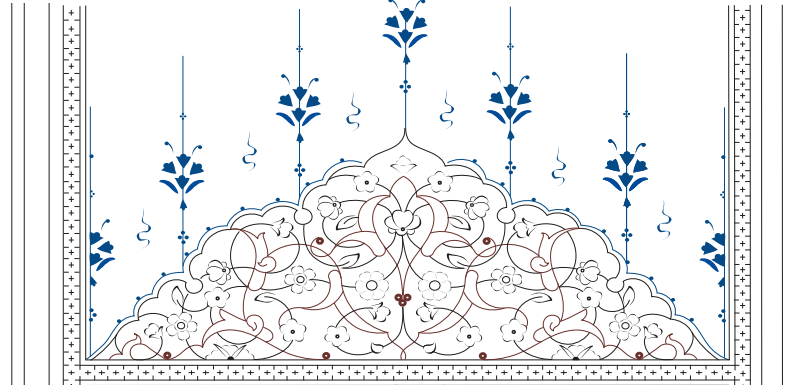
kompozisyon planlanmıştır (Çizim 73). Desen içerisinde yer alan şemse formu, altın renkte zemin sıvanmış ve boş bırakılmıştır. Rumi motif grubunun helezon çizgileri ile zemin renkleri birbirinden ayrılmış ve desen içerisinde hareketliliğini arttırarak, belirgin bir form oluşturmuştur.

Desen zemini, altın, lacivert ve kırmızı renkte sıvanmıştır. Desen de iki farklı altın tonunun kullanıldığı görülmekte ve bu tekniğin ismi ‘zerenderzer’ olarak ifade edilmektedir⁵⁵. Hatayi grubu motifleri, ‘S’ biçimindeki helezon çizgileri üzerine, dengeli ve estetik bir düzen içerisinde yerleştirilmiş ve simetrik olarak dört köşeye aktarılarak kompozisyonu tamamlamıştır. Motif renkleri ise mor, yeşil, sarı, pembe, kırmızı ve altın tonları tercih edilmiştir (Resim 108).

Resim 109 APİKAM Env.No:1444"Şerh-i Kâside-i Bürde"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

⁵⁵ Hüsna KILIÇ, "XVI. Yüzyıl Osmanlı Mushaf Tezhiplerinde Kullanılan Rumi Motiflerinin İncelenmesi ve Günümüz Tezhip Anlayışı ile Yorumlanması" (Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2021), <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/5577>.

Çizim 74 APİKAM Env.No:1444"Şerh-i Kâside-i Bürde"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, üst pervazda desen oval dandan çizgileri ile yarım kubbe formu oluşturulmuştur. Kubbe formunun içerisinde, $\frac{1}{2}$ simetri prensibi gözetilerek motifler aktarılmıştır. Rumi grubu motifleri, paftalar oluşturacak şekilde düzenlenmiş ve desen içerisinde belirgin bir form oluşturulmuştur (Çizim 74).

Zemin tonları, altın ve lacivert ile sıvanarak, desene derinlik ve hareketlilik kazandırmıştır. Hatayi grubu motifleri, dairesel helezon çizgisi üzerine simetrik olarak iki tarafa da aktarılmıştır. Motif renkleri ise mor, yeşil, kırmızı, sarı ve altın tonlarda tercih edilmiş ve desene estetik ahenk sağlamıştır (Resim 109).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi bulunan yazma eserin istinsah tarihi H. 1029 olarak okunmakta olup, bu tarih 17. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine, üst pervazda ise yarım kubbe formunda tasarlanmıştır. Süsleme anlayışı, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan detaylar, dönemin sanat anlayışına göre zengin motif yoğunluğu ve ince bir işçilikle hazırlanmıştır.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetrik esasına göre düzenlenmiştir. Eser, 17. Yüzyılın ikinci yarısında tezyin edilmiştir bu açıdan daha tezyinat bakımından daha farklı bir üslup anlayışı bulunur. Tezyinatta görülen klasik üslubun geç evresine tekabül eder. Yazmada ağırlıklı olarak altın ve lacivert renkte zemin ile sıvanmıştır. Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle karşılaştırıldığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve tekniği açısından benzerlik göstermiştir.

4.17. Katalog 17:

Resim 110 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadîs" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 110-114

Çizim No: 75-78

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Prıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1495

Eserin İsmi: Ahsenü'l-Hadîs

Eserin Türü: Hadis

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1100 M.1688

Eserin Yazarı: Okçuzâde Mehmed b. Mehmed

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

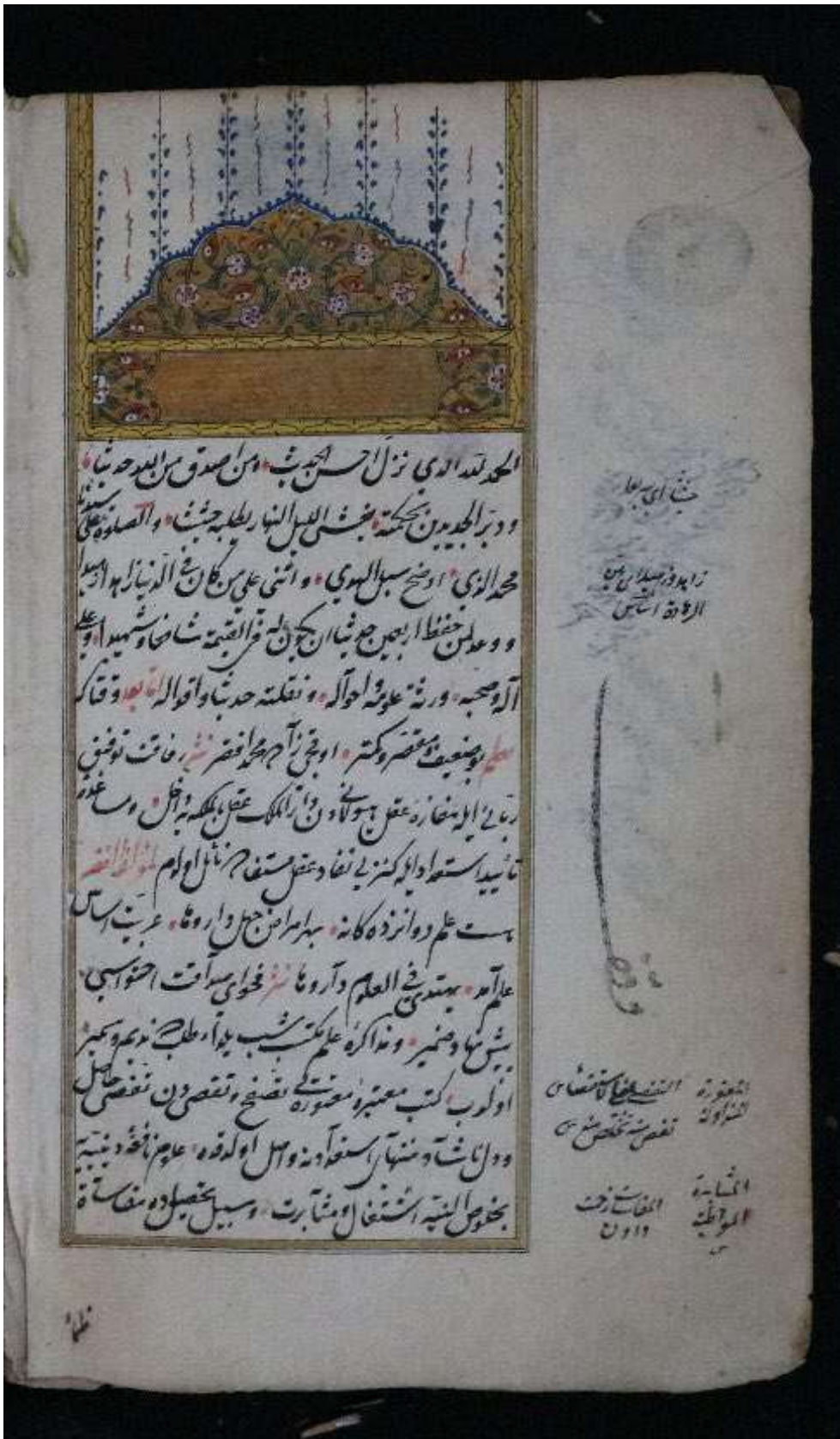
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

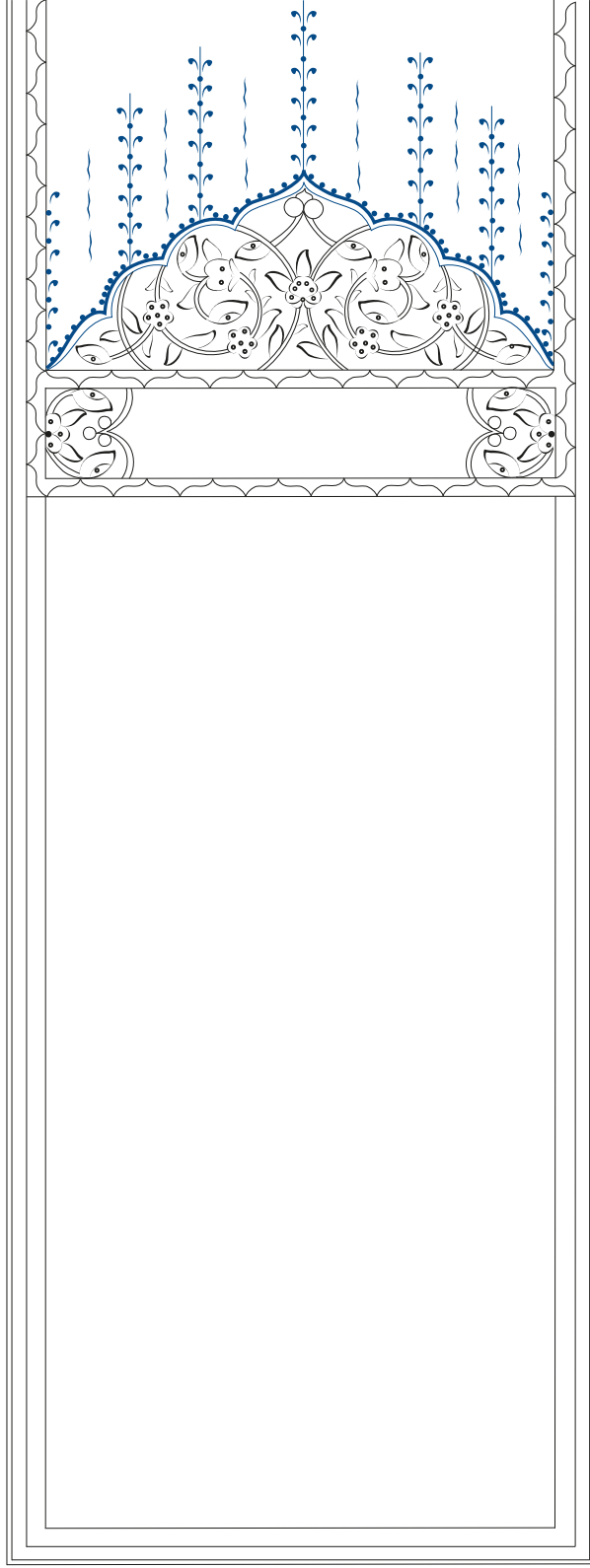
Motif Grubu: Hatayi

Eserin Ölçüleri: 210x125(155x70) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 111 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadis" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 75 APİKAM Env.No:1495”Ahsenü’l-Hadis”adlı eserin unvan sayfası çizimi

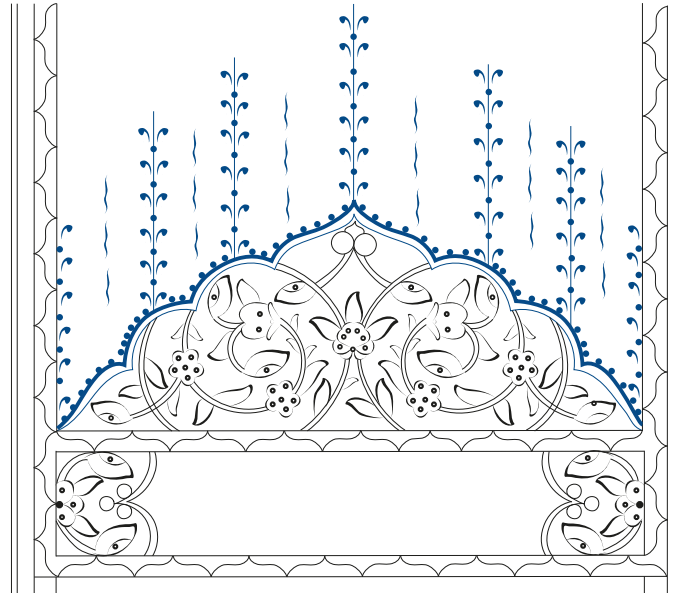
Eserin Cilt Özellikleri: 1495 numaralı eserde kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kapaklarında aynı teknik uygulanmış ve alttan ayırma şemse tekniği ile yapılmıştır⁵⁶. Cildin şemse bölümü, zemin üzerine altın renkte sıvanmış ve motifler deri renginde kabartılarak belirginleştirilmiştir. Desen süslemesi, rumi ve hatayi grubu motifleri ile baskı tekniği kullanılarak işlenmiştir. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermiştir (Resim 110).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfanın ortasına dikey dikdörtgen formunda planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisinde, üst pervazda ise yarım kubbe formunda tasarlanarak, kompozisyon dengeli hale getirilmiştir. Bu form, klasik dönemin estetik anlayışını uyum içerisinde yansıtmıştır (Çizim 75). Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 14 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat türünde yazılmıştır. Hadis içerikli olan eserde istinsah tarihi olarak "H. 1100 / M. 1688" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, geç dönem üslup özelliklerini gösterir (Resim 111).

Resim 112 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadis" adlı eserin unvan sayfası detay

⁵⁶ Pınar KALE, "Amasya Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi'ndeki 2065 No'lu Mesnevî-i Şerif'in Tezhib ve Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2019), 29.

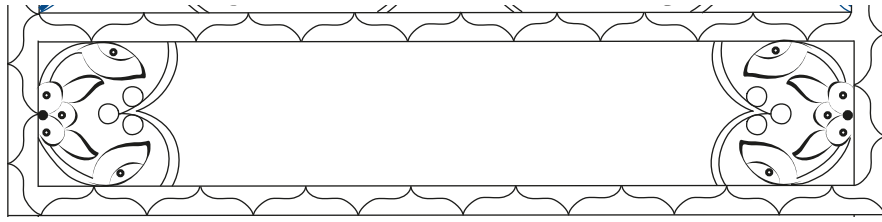
Çizim 76 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadis" adlı eserin unvan sayfası detay çizimi

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine planlanmıştır. İkinci aşamada ise üst pervazda yarım kubbe formu oluşturulmuştur. Arasuyu deseni, altın renk üzerine geometrik çizgilerle ulama yapılarak desen etrafını çerçeve oluşturmuştur (Resim 112).

Ardından, içten dışa doğru sırasıyla altın iplik, lacivert kuzu ile bitirilmiştir. Lacivert renkte dendanlarla şekillendirilmiş kuzu, taç formu oluşturmuş ve 7 sıra halinde çizgi üzerine hatayi forma benzerlik gösteren tığ motifleri yerleştirilmiştir (Çizim 76).

Resim 113 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadis" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

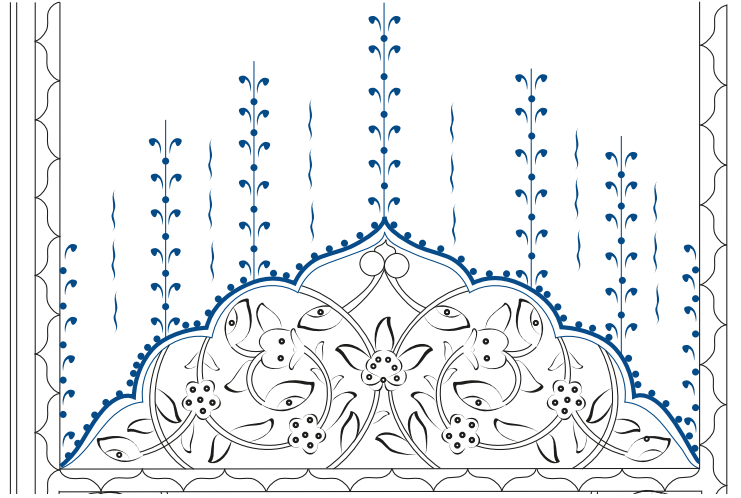
Çizim 77 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadîs" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, alt pervazda yatay dikdörtgen formunda tasarlanan desen, köşelerden simetrik olarak merkezsiz hatayı motifi ve yaprak motifi çizilerek, bu formun görsel bütünlüğü sağlanmıştır (Çizim 77).

Orta alan, iki tarafına üçgen çizgileri ile tahrir atılarak form oluşturulmuş ve altın renkte zemin boş bırakılarak desene aydınlık ve görsel derinlik kazandırmıştır. Motif renkleri olarak mor ve kırmızı ton tercih edilerek, aynı zamanda helezon çizgileri ve yaprak motifi yeşil renkte işlenmiştir. Desen, altın renkte cetvel ile dış konturunu belirginleştirilerek sınırlandırılmıştır (Resim 113).

Resim 114 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadîs" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 78 APİKAM Env.No:1495 "Ahsenü'l-Hadîs"adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, üst pervazda yarım kubbe formu oluşturularak, bu alan içerisine dairesel helezon çizgileri kullanılarak $\frac{1}{2}$ oranında simetri yapılmış ve üzerine hatayi grubu motifler yerleştirilmiştir. Form içerisinde yerleşen motifler, kompozisyonun estetik uyumunu sağlamış ve desene akıcı bir görünüm kazandırmıştır (Çizim 78).

Zemin, altın renkte sıvanarak, desenin görsel etkisi artırılmıştır. Motif renkleri olarak mor ve kırmızı tonları tercih edilmiş; helezon çizgileri ve yaprak motifleri ise yeşil renkte işlenmiştir. Desen, altın renkte cetvel ile sınırlandırılarak çerçeve oluşturmuştur (Resim 114).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi bulunan yazma eserin istinsah tarihi H. 1100 olarak okunmakta olup, bu tarih 17. yüzyıl dönemine denk gelmektedir. Desen, alt pervazda yatay dikdörtgen alanın içerisine, üst pervazda ise yarım kubbe formunda tasarlanmıştır. Süsleme anlayışı, dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan detaylar, dönemin sanat anlayışına göre tekdüze motifler ve dolgun formlu bir işçilikle hazırlanmıştır.

Desen tasarımı, alt pervazda $\frac{1}{4}$ oranında, üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetrik esasına göre düzenlenmiştir. Eser, geç dönem sanat özelliğini taşıyarak estetik anlayışını yansıtmaktadır. Yazmada ağırlıklı olarak altın renkte zemin ile sıvanmıştır. Tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemeleriyle karşılaştırıldığında, renk özelliği, sıralama düzeni, boyutları ve tekniği açısından benzerlik göstermiş ve bu bağlamda eserin 17.yüzyılın sonlarına doğru yapıldığı sonucunu desteklemiştir.

4.18. Katalog 18:

Resim 115 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 115-119

Çizim No: 79-82

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1522-3

Eserin İsmi: El-Ferâizül- Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye

Eserin Türü: Fıkıh (Ferâiz)

Varak Numarası: v.141b

İstinsah Tarihi: H.1117 M.1705

Eserin Yazarı: Hacibzade Mehmed b. Mustafa b. Mahmûd el-İslâmbûlî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

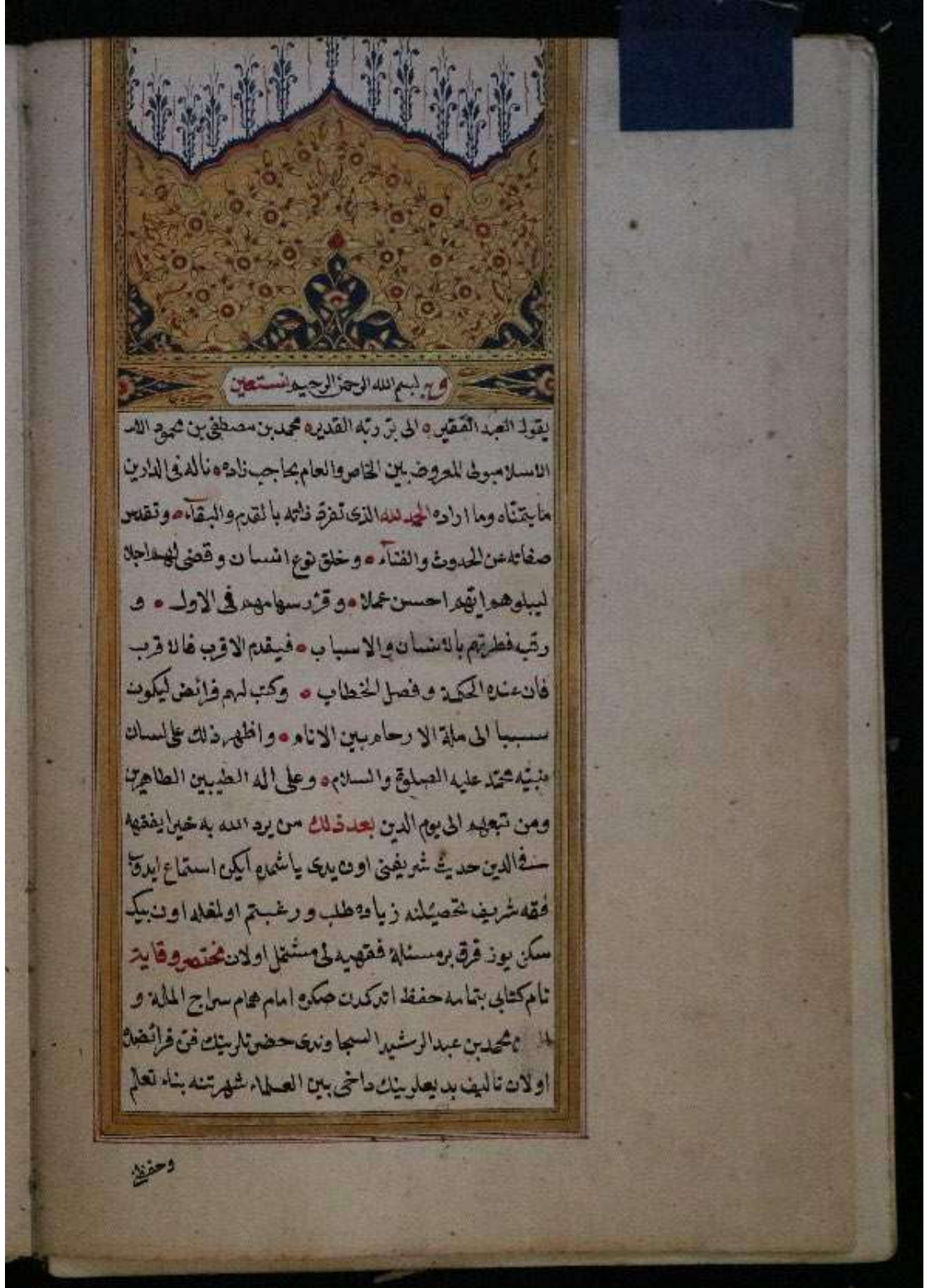
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Nesih

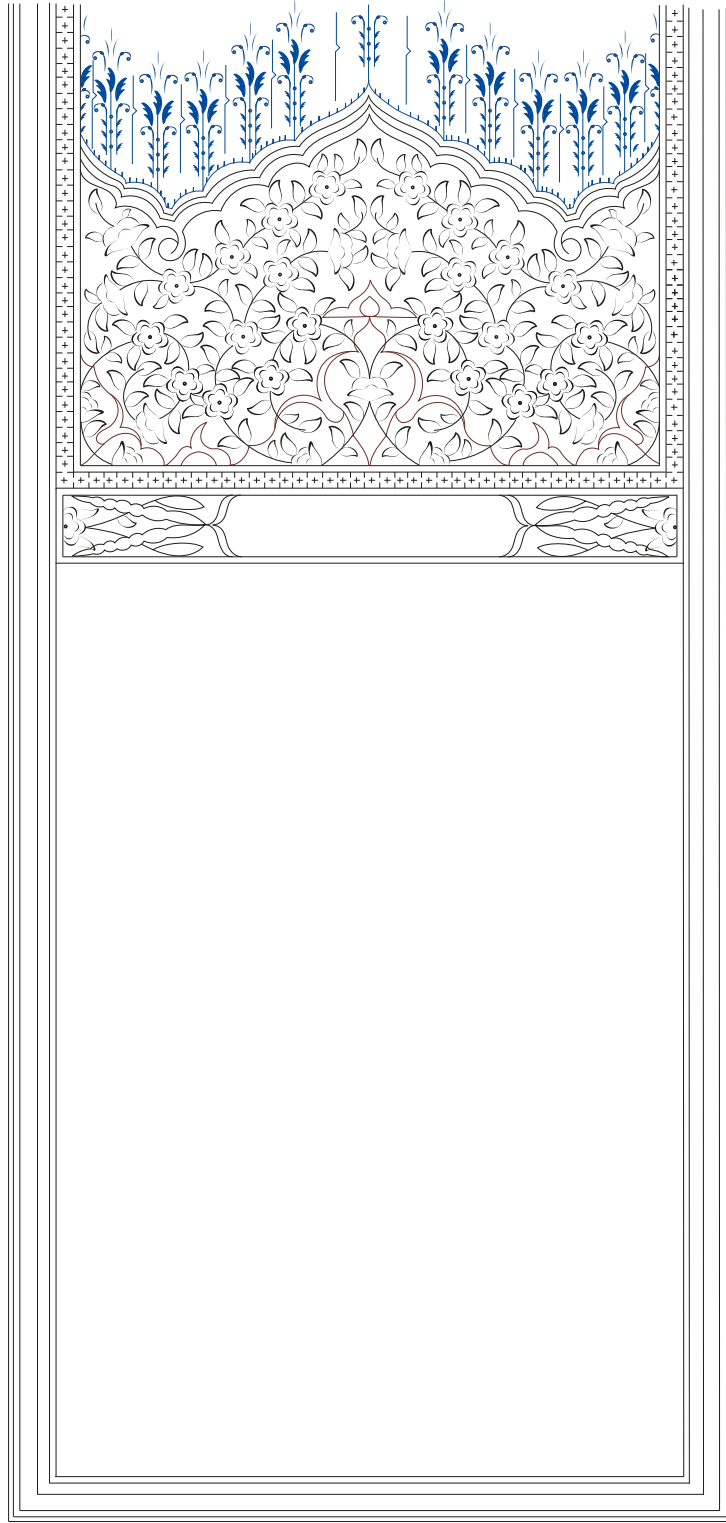
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 215x145(150x75) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 116 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâzül-Vâfiye fî Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

Çizim 79 APIKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası çizimi

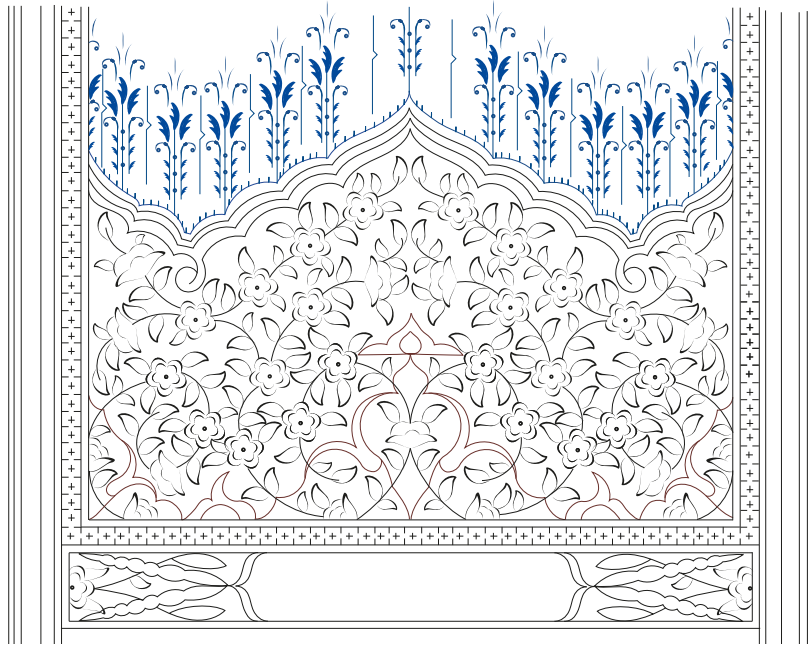
Eserin Cilt Özellikleri: 1522 numaralı eser, vişne çürüğü meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kapaklarında aynı teknik uygulanarak, şemse ve salbek formlarından oluşmaktadır. Etrafı cetvel ile sınırlandırılarak, bu alan içerisine altın renkte üç nokta motifleri işlenmiş ve altın renkte zencerek deseni kullanılarak süsleme kuzu ile son bulmuştur. Teknik açıdan altın ile işlendiği için mülemma şemse örneğine benzerlik göstermektedir⁵⁷. Şemse formunun içerisinde bulut ve hatayi motif grubu yer almaktadır. Şemse, salbek ve üç nokta formların üzerine ise altın renkte tığ motifleri işlenmiştir. Cildin hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte, klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir (Resim 115).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfanın ortasına dikey dikdörtgen içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.141b numaralı unvan sayfası süslemesi yer almıştır. Alt pervazda yatay dikdörtgen form içerisine, üst pervazda taç formunda tasarlanmış, böylece görsel ve sanatsal bütünlüğünü tamamlamıştır (Çizim 79). Metin, unvan sayfasındaki desenin ardından başlamış ve 16 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile nesih hat türünde yazılmıştır. Fıkıh (Ferâiz) içerikli olan eserde, istinaf tarihi olarak "H. 1117 / M. 1705" (18. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 116).

⁵⁷ Serap AKGÜL, "Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi'nde Bulunan 18.Yüzyıla Ait Cilt Sanatı Örnekleri" (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 75, <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/220405>.

Resim 117 APIKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası detay

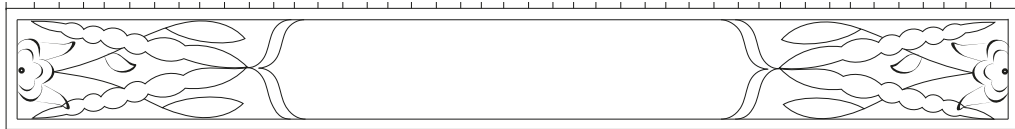

Çizim 80 APIKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası, iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen formu içerisine, ikinci aşamada ise üst pervazda kubbe formu oluşturulmuştur. Kubbe formunu çevreleyen lacivert cetvel çizgisi, üzerinde tığları taşımıştır. Tığlar lacivert renkte ve 13 adet halinde sıralanmıştır (Çizim 80).

Resim 118 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

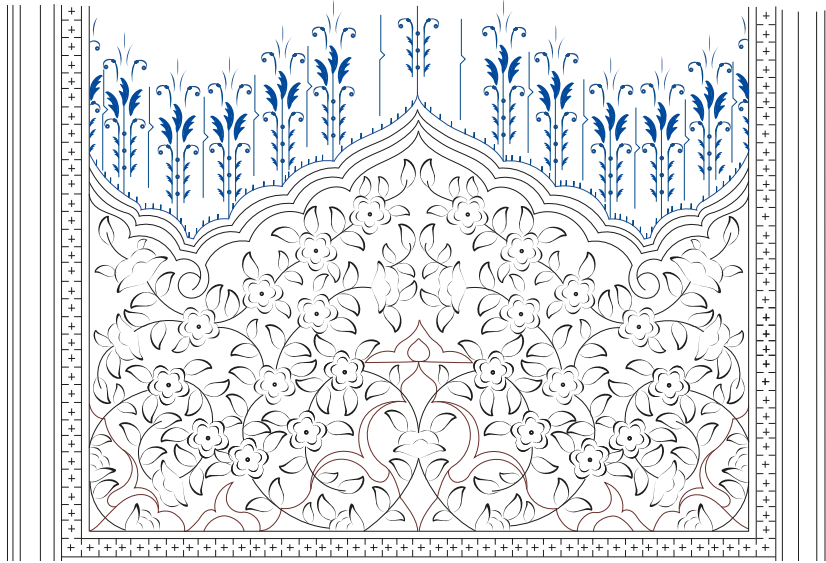

Çizim 81 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâizül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, alt pervazda yer alan kitabe formunun içerisine nesih hat ile yazılmış ve akabinde zemini kâğıt renginde sade bırakılmıştır. Metinde Arapça olarak kırmızı mürekkep ile 'Ve bihi nesteinü', siyah mürekkep ile ise 'Bismillahirrahmanirrahim' ifadesi yazmaktadır (Resim 118). Kitabe formunun sağ ve sol tarafına, merkezsel hatayı motifinden çıkan yaprak motifi eklenerek, desenin görselliği belirginleştirilmiştir (Çizim 81).

Resim 119 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâzül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 82 APİKAM Env.No:1522-3 "El-Ferâzül-Vâfiye fi Tercemeti Feraizi's-Sirâciye" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, üst pervazda taç formu oluşturularak, $\frac{1}{2}$ oranında simetri prensibi ile düzenlenmiş motifler desen üzerine yerleştirilmiştir. Rumi motifleri, kendi

içinde helezon formunda şekillenmiş ve zeminden ayrılarak belirginleştirilmiştir (Çizim 82). Zemin, altın ve lacivert renkte sıvanmış ve görsel derinliği arttırılmıştır.

Hatayi kaynaklı merkezsel hatayi motifi, kompozisyonun ana ögesi olarak tezyin edilmiştir. Helezon çizgileri dağınık bir şekilde yerleştirilmiş ve desene hareketlilik sağlamıştır. Altın renkte zemine, iğne perdahı tekniği ile üç nokta çintemani formu işlenerek, form yüzeyi parlatılmıştır.

Motif renkleri, altın üzerine kırmızı renkte degrade tekniği uygulanmış ve renk geçişleri desenin estetik uyumunu arttırmıştır. Üst pervazı sınırlayan altın renkte zemin üzerine, siyah renkte mürekkep ile '+' zencerek deseni işlenmiştir. Ardından, içten dışa doğru üç sıra altın iplik, iki sıra lacivert iplik ve en dışta kırmızı kuzu cetvel çekilerek desen tamamlanmıştır (Resim 119).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.1117 olarak okunmaktadır. Bu tarih, eserin 18. yüzyıl dönemine ait olduğunu göstermektedir. Desenin alt ve üst pervaz süslemesi, dönemin karakteristik özelliklerinden biri olan tekdüze motif yoğunluğu ile dikkat çekmiş ve dolgun bir işçiliğin örneği olmuştur.

Desen tasarımı, alt ve üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Yazmada özellikle zemin rengi altın ağırlıklı olması, tasarımda merkezsiz hatayi motifi sıkça yer verilmesi, arasuyu deseninin zencerek deseni kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemelerine kıyasla klasik dönemden farklı yapıya sahiptir. Renk özelliği, sıralama düzeni ve uygulanan teknikler açısından eserin 18.yüzyılda yapıldığı sonucunu desteklemektedir.

4.19. Katalog 19:

Resim 120 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 120-124

Çizim No: 83-86

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Pıştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 1687-1

Eserin İsmi: Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde

Eserin Türü: Edebiyat (Kaside)

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1114 M.1702

Eserin Yazarı: Nahîfî Süleymân b. Abdurrahmân

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

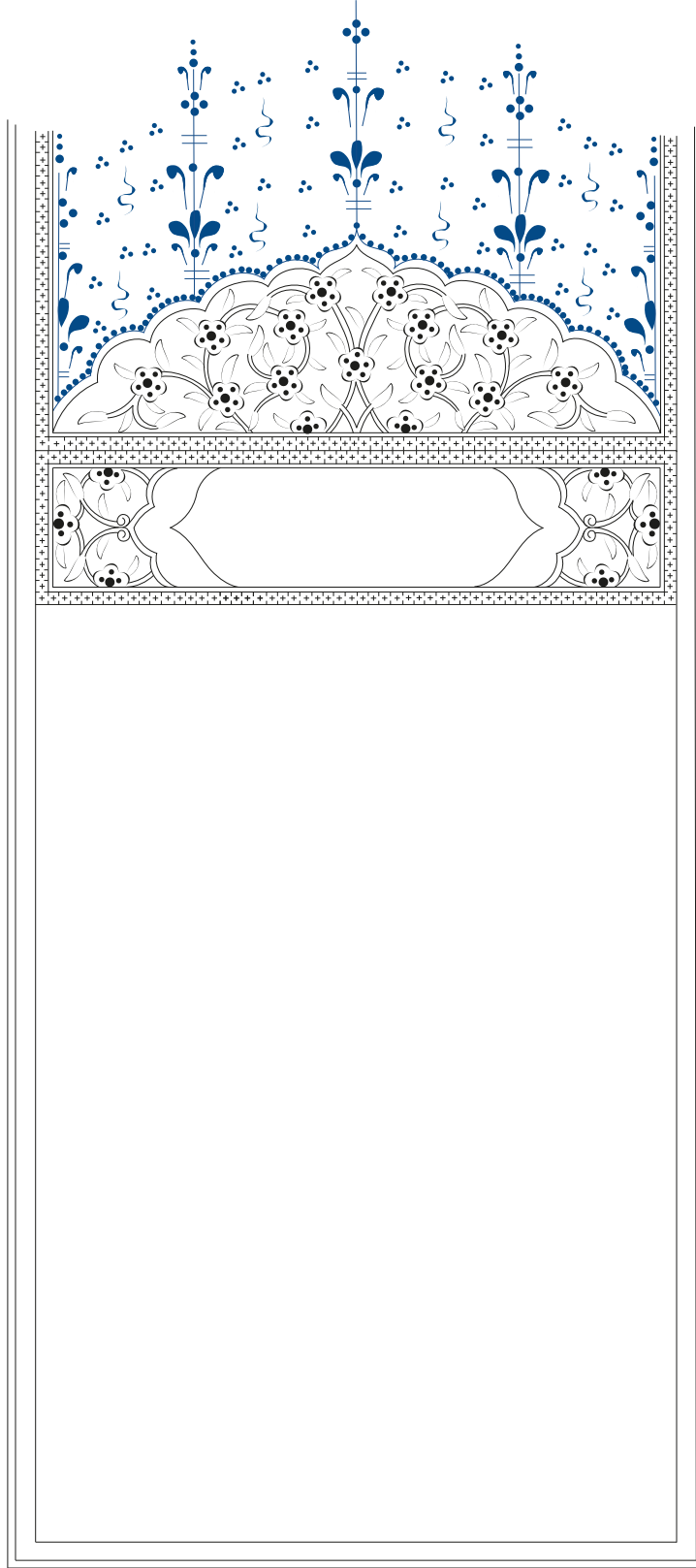
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

Motif Grubu: Hatayi

Eserin Ölçüleri: 220x150(175x75) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Çizim 83 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasideti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası çizimi

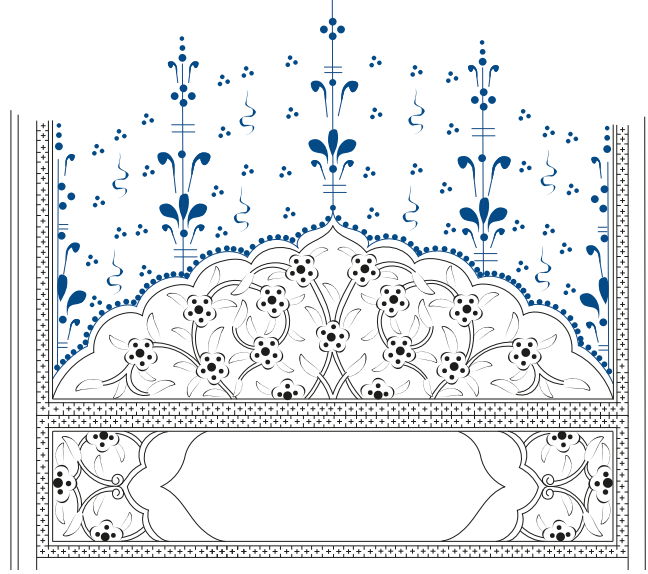
Eserin Cilt Özellikleri: 1687 numaralı eser, kızıl kahverengi meşin cilt kullanılmıştır. Cildin üst ve alt kapakta aynı teknik uygulanarak, yazma şemse tekniği ile yapılmıştır⁵⁸. Cilt yüzeyinde, dikey dikdörtgen formunda çizgilerle çevrelemiş ve ezme altın kullanılarak fırça yardımıyla motifler işlenmiştir. Kenarları zencerek deseni ile sıvanmış ve kuzu cetvel çekilerek tamamlanmıştır. İç içe geçmiş dikdörtgen çizgilerin alt, orta ve köşe bölümlerinde dört nokta yerleştirilmiş ve üzerine çizgiler çekilerek tığ süslemesi işlenmiştir. Cilt hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte, klasik dönem ciltlerine benzerlik göstermektedir (Resim 120).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine, karşılıklı iki sayfanın ortasına dikey dikdörtgen içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi bulunmaktadır. Alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine, üst pervazda yarım kubbe formunda düzenlenerek, görsel bütünlüğü sağlanmıştır (Çizim 83). Metin, unvan sayfası deseninden ardından başlamış ve 15 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat türünde yazılmıştır. Edebi (Kaside)içerikli olan eserde istinaf tarihi olarak "H. 1114 / M. 1702" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 121).

Resim 122 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmisü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası detay

⁵⁸ İsmet BİNARK, *Eski Kitapçılık Sanatlarımız* (Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 1975).

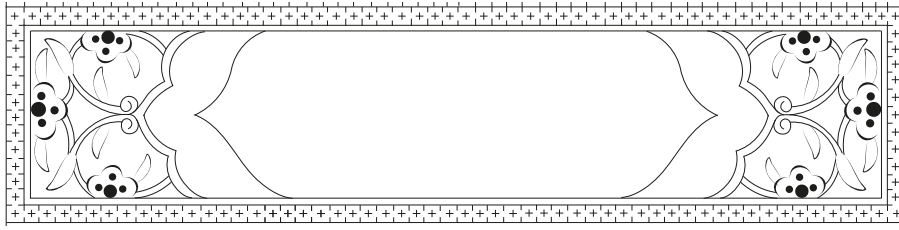
Çizim 84 APIKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen formu içerisine, ikinci aşamada üst pervazda yarım kubbe formu oluşturulmuştur (Resim 122).

Yarım kubbe formu, lacivert cetvel çizgisi üzerine çevrenmiş ve cetvel üzerinde tığları taşımıştır. Tığlar lacivert renkte ve 5 adet sıralanmıştır. Tığ aralıklarına lacivert renkte üç nokta çintemani ve bulut motifi sade bir şekilde boşluklara aktarılarak tasarıma ahenk kazandırmıştır (Çizim 84).

Resim 123 APIKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

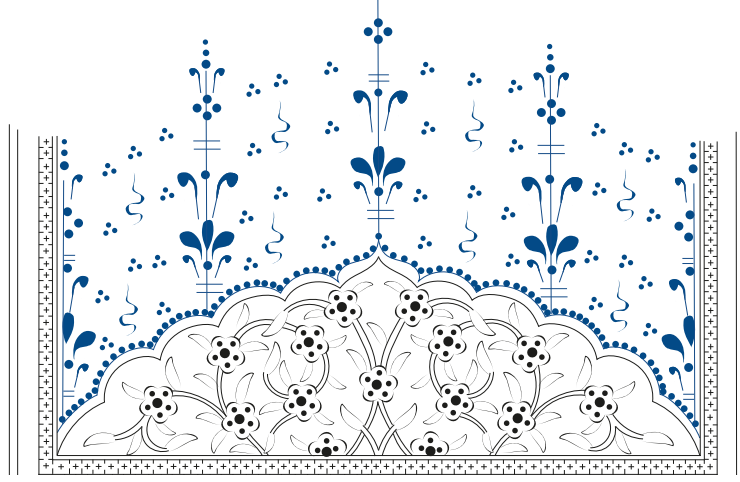
Çizim 85 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desen alt pervazında yatay dikdörtgen içerisine metin ve süsleme yapılmıştır. Şemse formunda oluşturulan yazı, ta'lîk hat ile "Bismillâhirrahmânirrahîm" şeklinde yazılmış ve zemin kâğıt renginde bırakılmıştır (Resim 123). Formun her iki köşesinde merkezsel hatayı ve yaprak motifleri işlenmiş ve zemin altın ile sıvanarak belirginleştirilmiştir (Çizim 85). Kullanılan motifler mor, sarı, bordo ve mavi renkte tercih edilmiştir.

Desen altın cetvel ile sınırlandırılmış ve böylelikle kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır. Ayrıca, mor renkte zemin üzerine '+' zencerek yapılarak deseni çevrelemiş ve görsel etkisini güçlendirmiştir (Resim 123).

Resim 124 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmîsü'l-Kasîdeti'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 86 APİKAM Env.No:1687-1 "Tahmisü'l-Kasidetü'l-Bürde" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desenin üst pervazında yarım kubbe formu oluşturulmuş ve kompozisyon $\frac{1}{2}$ oranında simetri yapılarak, motifler üzerine yerleştirilmiştir. Zemin, altın renkte sıvanarak motiflerin belirginliğini arttırmıştır. Hatayi kaynaklı merkezsel hatayi motifi, kompozisyonun ana unsuru olarak düzenlenmiştir. Simetriye bağlı kalarak helezon çizgileri ise dairesel bir yapı içerisinde desene yerleştirilmiştir (Çizim 86). Kullanılan motifler mor, sarı, beyaz, mavi ve bordo renkte tercih edilmiştir.

Altın renkte zemine iğne perdahı tekniği uygulanarak üç nokta çintemani motifi işlenerek, parlatılmıştır. Desen, altın cetvel ile sınırlandırılarak, kompozisyon bütünlüğünü sağlamıştır. Lacivert zemin üzerine '+' biçiminde zencerek arasuyu deseni işlenmiş, ancak zamanla yüzeyin bir tarafı dökülmüştür. Son olarak, içten dışa doğru sırasıyla altın iplik ve lacivert renkte kuzu cetvel ile bitirilmiştir (Resim 124).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.1114 olarak okunmaktadır. Bu tarih, eserin 17. Yüzyılın ikinci yarısına ait olduğunu göstermektedir. Desenin alt ve üst pervaz süslemesi, dönemin karakteristik özelliklerinden biri olan tekdüze motif yoğunluğu ile dikkat çekmiş ve dolgun bir işçiliğin örneği olmuştur.

Desen tasarımı, alt ve üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Eser, dönem özelliği yansıtmakta ve klasik dönem üslup özellikleri taşımaktadır. Yazmada özellikle altın renkte zemin kullanılması, arasuyu deseninin zencerek deseni kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemelerine kıyasla dönemsel olarak benzer yapıya sahiptir. Renk özelliği, sıralama düzeni ve uygulanan teknikler açısından 17.yüzyıl sonları geç dönem özellikleri göstermektedir.

4.20.Katalog 20:

Resim 125 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)" adlı eserin cilt görünümü

Resim No: 125- 129

Çizim No: 87-90

Bulunduğu Kütüphane: İzmir Ahmet Priştina Kent Arşiv ve Müzesi

Kütüphane Envanter No: 605

Eserin İsmi: Şerhu'n-Nükaye (Câmi 'u'r-Rumûz)

Eserin Türü: Fıkıh

Varak Numarası: v.1b

İstinsah Tarihi: H.1108 M.1696

Eserin Yazarı: Şemseddîn Muhammed el-Kuhistânî

Eserin Hattatı: Bilinmiyor

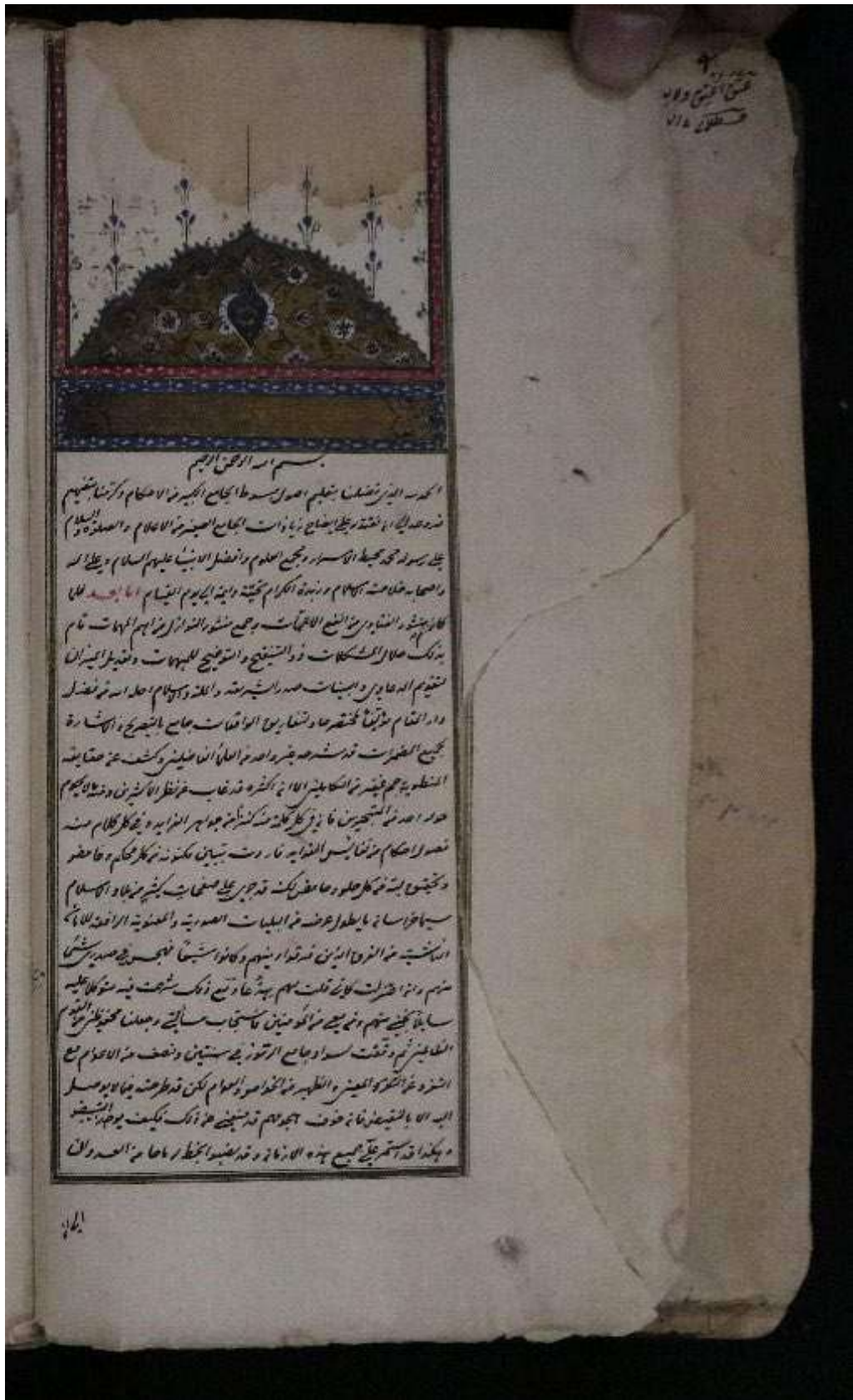
Eserin Tezhipli Sayfaları: Unvan Sayfası

Eserin Yazı Çeşidi: Ta'lik

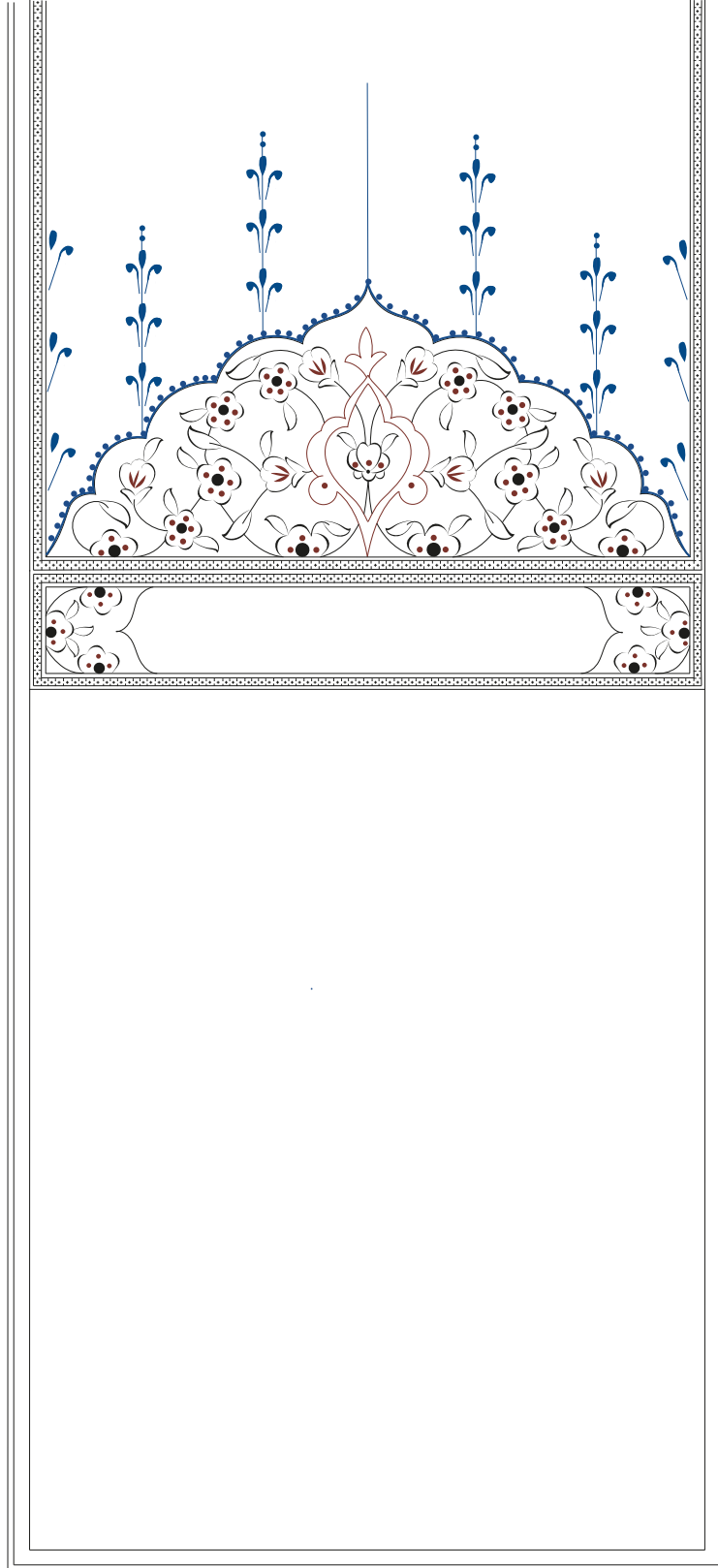
Motif Grubu: Hatayi, Rumi

Eserin Ölçüleri: 250x135(175x75) mm.

Eserin Tekniği: Klasik

Resim 126 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)"adlı eserin tezyini sayfası genel görünüm

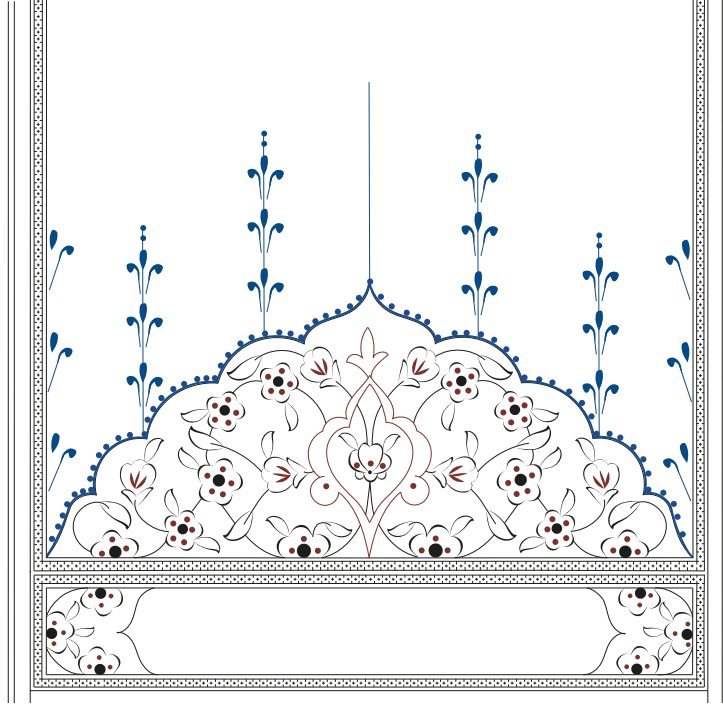
Çizim 87 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)" adlı eserin unvan sayfası çizimi

Eserin Cilt Özellikleri: 605 numaralı eser, siyah meşin cilt kullanılmıştır. Ancak, cilt zamanla yıpranmış, yüzey aşınarak ayrılmış ve alt tabakası gözükmektedir. Bu durum, eserin teknik ve üslup yapısını değerlendirmeyi zorlaştırmış ve hangi tarihte yapıldığı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır (Resim 125).

Eserin Tezyini Özellikleri: Yazma eser, krem rengi kâğıt üzerine karşılıklı iki sayfanın ortasına dikey dikdörtgen formun içerisine planlanmıştır. Sağ tarafta, v.1b numaralı unvan sayfası süslemesi yer alıp, alt pervazda yatay dikdörtgen bir alan içerisinde, üst pervazda ise yarım kubbe formunda oluşmuştur (Çizim 87). Metin, unvan sayfası deseninden sonra başlamış ve 22 satır aralığında istiflenmiştir. Yazı, siyah renkte mürekkep ile ta'lik hat türünde yazılmıştır. Fıkıh içerikli olan eserde istinaf tarihi olarak "H. 1108 / M. 1696" (17. yüzyıl) gözlemlenmiştir. Unvan sayfası süslemesi, klasik teknikte yapılmıştır (Resim 126).

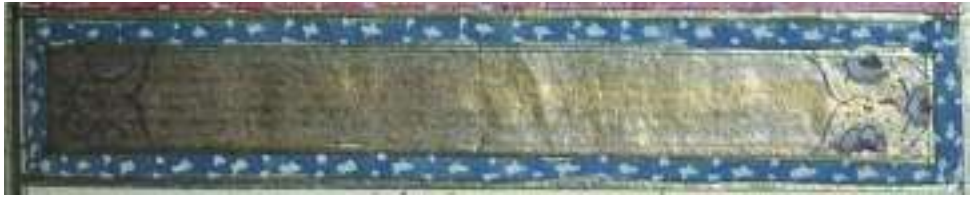

Resim 127 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)" adlı eserin unvan sayfası detay

Çizim 88 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)"adlı eserin unvan sayfası detay çizim

Yazma eserin sağ tarafında yer alan unvan sayfası iki aşamada değerlendirilecektir. Birinci aşamada, desen alt pervazda yatay dikdörtgen içerisine, ikinci aşamada ise üst pervazda yarım kubbe formu oluşturulmuştur. Yarım kubbe formu, lacivert renkte cetvel çizgisi ile çevrelenmiş ve üzerinde tığları taşımıştır. Tığlar lacivert renkte işlenmiş ve toplamda 7 adet tığ sıralanmıştır (Çizim 88).

Resim 128 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay

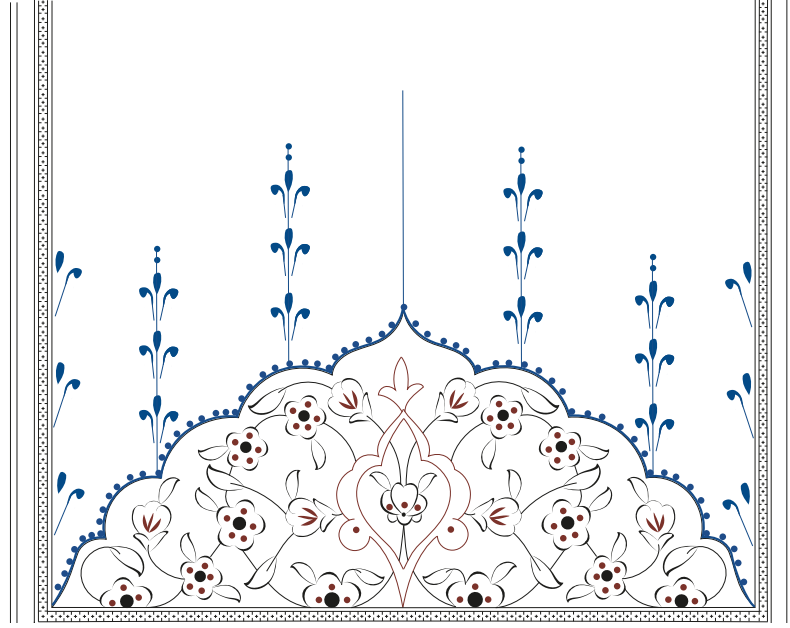

Çizim 89 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)"adlı eserin unvan sayfası alt pervaz detay çizim

Birinci aşamada, desenin alt pervaz bölümünde zemin altın renkte sıvanmıştır. Metin bölümü için belirlenen alan boş bırakılmıştır. İki köşede, merkezsiz hatayi motifleri ile tezyin edilerek, estetik bütünlüğü sağlanmıştır (Çizim 89). Motif renkleri, beyaz üzerine mor renk kullanılarak belirginleştirilmiştir. Deseni sınırlayan altın cetvel ile mavi renkte zemin sıvanarak üzerine beyaz renkte '+' biçiminde zencerek arasuyu deseni yapılmış olup, görsel etki kazandırılmıştır (Resim 128).

Resim 129 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay

Çizim 90 APİKAM Env.No:605 "Şerhu'n-Nükaye (Câmi'u'r-Rumûz)" adlı eserin unvan sayfası üst pervaz detay çizim

İkinci aşamada, desenin üst pervazında yarım kubbe formu oluşturulmuştur. Form, $\frac{1}{2}$ oranında simetrik yapılmış ve üzerine motifler yerleştirilmiştir. Kubbe formunun içerisine ortabağ rumi motifi işlenerek pafta oluşturulmuştur (Çizim 90). Zemin ağırlıklı olarak altın renkte sıvanmıştır. Ayırma rumi paftası lacivert renkte sıvanarak belirginleştirilmiş ve görsel etki kazandırılmıştır. Hatayi kaynaklı merkezsel hatayi ve gonca motifi, simetriye bağlı kalarak helezon çizgileri ile dairesel desene yerleştirilmiştir. Motif renkleri olarak beyaz, mor, turuncu ve altın tonda tercih edilmiştir.

Desen, altın cetvel ile sınırlandırılmış ve kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır. Mor renkte zemin üzerine beyaz renkte çizgiler ile '+' biçiminde zencerek arasuyu deseni işlenmiştir. Ardından içten dışa doğru sırasıyla altın iplik ve en son siyah renkte kuzu cetvel ile bitirilmiştir (Resim 129).

Değerlendirme: Unvan sayfası süslemesi, yazma eserin istinsah tarihi H.1108 olarak okunmaktadır. Bu tarih, eserin 17. yüzyıl dönemine ait olduğunu göstermektedir. Desenin alt ve üst pervaz süslemesi, dönemin karakteristik özelliklerinden biri olan tekdüze motif yoğunluğu ile dolgun bir işçiliğin örneği olmuştur.

Desen tasarımı, alt ve üst pervazda $\frac{1}{2}$ oranında simetriktir. Yazmada özellikle zemin rengi altın ağırlıklı olması, tasarımda merkezsiz hatayı motifi sıkça yer verilmesi, arasuyu deseninin zencerek deseni kullanılması, tığ süslemesi ise diğer unvan sayfası süslemelerine kıyasla klasik dönemden farklı yapıya sahiptir. Renk özelliği, sıralama düzeni ve uygulanan teknikler açısından eserin 18.yüzyılda yapıldığı sonucunu desteklemiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Araştırmada, İzmir Piriştina Kent Arşiv ve Müzesi'nde yer alan el yazması kitaplarda bulunan 20 adet unvan sayfası ve fasıl başlığı katalog halinde incelenmiştir. Koleksiyondaki her katalog için, eser adı, envanter numarası, türü, istinsah tarihleri ve teknik özellikleri gibi nitelikleri içeren değerlendirme formları oluşturulmuştur. Bu formlar doğrultusunda içerik belirleme süreci başlatılmış ve ilgili kaynaklar esas alınarak sistematik bir tarama gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde, kaynakların büyük kısmının bir arada değerlendirilmesi ve konunun bütüncül biçimde ele alınması amaçlanmıştır. Analiz kapsamında yer alan yazma eserler, konusu açısından İslami ilimler, tarih ve edebiyat alanlarına özgü içerikler barındırmaktadır.

Tarihleri değerlendirildiğinde, 16., 17. ve 19. yüzyıllara kadar uzanan istinsah tarihleri tespit edilmiş veya bu dönemler arasında tezyin edildiği anlaşılmaktadır. Bu süreçlerin incelenmesi doğrultusunda tezhip tarihinin dönemleri de göz önünde bulundurularak, süsleme anlayışlarının karşılaştırmalı bir analizi yapılmış; dönemsel üslup farklılıkları, kullanılan teknikler, motif seçimleri ve renk tercihleri detaylı biçimde değerlendirilmiştir.

Analizler doğrultusunda, yazma eserlerin süsleme anlayışının yapıldıkları tarih itibari ile ait oldukları dönemlerin sanat ilkelerine bağlı kalınarak oluşturulduğu, bu doğrultuda kompozisyon kurgusu ve teknik uygulamalarda belirgin bir disiplinin sürdürüldüğü ve zaman içinde değişiklik göstermeksizin sürekliliğini koruduğu anlaşılmıştır. Özellikle süsleme öğelerinin düzenlenişi, kullanılan motifler (rumi, hatayi, bulut vb.), zemin ve motif uyumu açısından tercih edilen renkler (altın, kırmızı, mor, bordo, mavi ve siyah gibi) ile tezhipte kullanılan tekniklerin (varak uygulaması, klasik, çift tahrir, zerenderzer ve renk geçişleri) klasik devir, geç dönem ve 19. yüzyıla kadar uzanan tezyini sanat anlayışının estetik ve üslup ilkelerine uygun biçimde benimsendiği tespit edilmiştir.

Resim 130 Env.No:1949 Et-Tefsîru'l -Kebir (Mefâtiḥul Ğayb) adlı eserin unvan sayfası

Resim 131 Env.No:1911 "Nigâristân" adlı eserin unvan sayfası

Resim 132 Env.No:1907-2 Sadru 'ş- Şerî'a Fi Şerḥi Vikayeti'r Rivâye adlı eserin unvan sayfası

Resim 133 Env.No:2004 "Terceme-i Neḫâtü'l-Üns" adlı eserin unvan sayfası

Resim 134 Env.No:1420 "Dîvân-ı Hâfız" adlı eserin unvan sayfası

Resim 135 Env.No:1535-1Dîvân-ı Câmi "I-II.Cilt" adlı eserin unvan sayfası

1949 tarihli Et-Tefsîru'l-Kebir (Mefâtihul Ğayb) adlı eser bağlamında yapılan tezyinat, şemse ve yarım kubbe formlarında simetrik yerleşimle düzenlenen hatayi ve rumi motif gruplarıyla yapılandırılmıştır. Altın ve lacivert renklerin uyumu, tezyini öğelerin belirginleşmesini sağlarken; 'S' helezonları üzerine yerleştirilen hatayi motif grubu ile paftalarla ayrılan bölgelere uygulanan sarılma ve sencide rumi motifleri estetik bir uyum oluşturmuştur. Şemse formu hatayi motiflerle bezenmiş, mühre işlemiyle parlatılarak altın ve lacivertin görsel etkisi artırılmıştır. Motiflerde beyaz, mavi, yeşil, lacivert ve mor renkler tercih edilmiş; rumi motif grubunda ise zerenderzer tekniğiyle iki farklı altın türü kullanılmıştır (Resim 130).

1911 tarihli Nigârîstân adlı eserin tezyinatı, klasik Türk süsleme sanatının simetri, renk uyumu ve motif çeşitliliği ilkelerine uygun biçimde yapılandırılmıştır. Şemse, taç ve cetvel düzenlemeleriyle görsel hiyerarşi sağlanmış; altın ve lacivert zemin uygulamalarıyla motiflerin belirginliği artırılmıştır. Hatayi ve rumi motif grupları, helezon çizgileriyle bütünleştirilerek kompozisyona estetik derinlik kazandırılmıştır (Resim 131).

1907-2 tarihli Sadru'ş-Şerî'a Fi Şerhî Vikayeti'r-Rivâye adlı eserde ise yatay dikdörtgen alanlar üzerine simetri esaslı motif yerleşimleri yapılmıştır. Alt ve üst pervazlarda hatayi ve rumi motif grupları, altın ve lacivert zemin sıvamasıyla belirginleştirilmiş; şemse formu içerisinde nesih hatla yazılan metin başlığı

kompozisyonun merkezini vurgulamıştır. Çift tahrir tekniğiyle işlenen tığlar, desenin hareketli yapısını ve estetik bütünlüğünü pekiştirmiştir (Resim 132).

2004 tarihli Terceme-i Nefehâtü'l-Üns adlı eserdeki tezyinat, klasik süsleme sanatının simetri prensiplerine uygun olarak $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında planlanmıştır. Şemse, ortabağ ve taç formlarıyla yapılandırılan kompozisyon, altın ve lacivert zemin sıvamalarıyla hem görsel derinlik hem de motif ayrışması sağlamıştır. Rumi ve hatayi motif grupları, helezon çizgilerle simetrik biçimde dağıtılmış; altın renkle vurgulanmış ve mavi, mor, kırmızı, sarı, turuncu ile pudra tonlarıyla zenginleştirilmiştir. Çift tahrir tekniğiyle işlenen tığlar, desenin teknik inceliğini ve estetik bütünlüğünü güçlendirmiştir (Resim 133).

1420 tarihli Dîvân-ı Hâfız adlı eserin tezyinatı, alt, orta ve üst pervazlarda üç aşamalı bir planlamayla yapılandırılmıştır. $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında simetri esasına göre düzenlenen kompozisyonlar, şemse, kitabe ve taç formlarıyla merkezlenmiş; çizgi bulut, dendan, çintemani gibi klasik unsurlar motif çeşitliliği sağlamıştır. İğne perdahı ve çift tahrir gibi uygulamalarla işçilik detayları öne çıkarılmış; zeminlerde altın, lacivert ve siyah renkler sıvanarak hem kontrast hem de derinlik etkisi sağlanmıştır. Motiflerde beyaz, kırmızı, mavi, mor ve turuncu tonları tercih edilmiş; tahrir çizgilerinde kırmızı renk kullanımıyla kontur vurgusu yapılmış, altın cetvel çizgileriyle kompozisyon sınırlandırılmıştır. Hatayi motif grubu, merkezsel ve yönlü biçimlerde helezon çizgiler üzerine yerleştirilerek simetrik bir dağılım göstermiş; rumi motifleri ortabağ ve tepelik formlarıyla pafta oluşturmuş; çizgi bulut, çintemani ve tığ süslemeleriyle kompozisyona dinamik bir ahenk kazandırılmıştır (Resim 134).

1535-1 tarihli Dîvân-ı Câmî I-II. Cilt adlı eserde ise $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında simetri esasına göre yapılandırılmış kompozisyonlar, şemse, ortabağ, taç ve tığ formlarıyla dengelenmiştir. Altın, lacivert, kırmızı ve turkuaz zemin sıvamalarıyla görsel derinlik sağlanmış; hatayi ve rumi motif grupları dairesel helezon çizgilerle simetrik biçimde dağıtılmıştır. Beyaz, turuncu, turkuaz, siyah ve altın tonlarıyla zenginleştirilen desen, çift tahrir, zencerek ve iplik cetvel teknikleriyle hem estetik bütünlük hem de teknik incelik kazanmıştır (Resim 135).

Sonuç olarak, incelenen eserlerdeki tezyinat uygulamaları, klasik Türk süsleme sanatının simetri, renk uyumu, teknik çeşitlilik ve motif zenginliği ilkelerine yüksek düzeyde bağlılık göstermektedir. Şemse, ortabağ, taç ve cetvel gibi temel formlar etrafında yapılandırılan kompozisyonlar; altın, lacivert, turkuaz ve siyah zemin sıvamalarıyla görsel derinlik kazanmış; hatayi ve rumi motif grupları helezon çizgilerle simetrik biçimde dağıtılarak estetik bütünlük sağlanmıştır. Çift tahrir, iğne perdahı, zencerek ve iplik cetvel gibi teknik detaylar hem işçilik kalitesini hem de 16.yüzyıl üslup özelliklerini yansıtarak eserlerin ilmi ve sanatsal değerini pekiştirmiştir.

Resim 136 Env.No:794 "Mülteka'r-Ebhur" adlı eserin unvan sayfası

Resim 137 Env.No:1444 "Şerh-i Kâside-i Bürde" adlı eserin unvan sayfası

Resim 138 Env.No:1456"El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fi Şerhi'l-Kâfiye"adlı eserin unvan sayfası

794 tarihli Mülteka'r-Ebhur adlı eserin unvan sayfası, $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında simetri prensipleriyle planlanarak, dengeli bir kompozisyon sunmaktadır. Altın ve lacivert zemin kontrastı, tasarıma derinlik kazandırırken; mor, turuncu, mavi ve beyaz tonlarla işlenen hatayi ve rumi motifler görsel zenginliği artırmıştır. Teknik düzenleme, merkezi şemse ve taç formlarıyla kompozisyonun bütünlüğünü sağlarken, motiflerin helezon çizgilerle dağılımı tasarıma ritmik bir akış katmıştır (Resim 136).

1444 tarihli Şerh-i Kâside-i Bürde adlı eserin unvan sayfası ise alt ve üst pervazlarda $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında simetriyle yapılandırılmıştır. Altın, lacivert ve kırmızı zemin sıvaması, derinlik ve görsel etkiyi güçlendirirken; zerenderzer tekniğiyle kullanılan iki farklı altın tonu tasarıma ihtişam kazandırmıştır. Hatayi ve rumi motifler, helezon çizgiler üzerinde simetrik biçimde yerleştirilmiş; mor, yeşil, kırmızı, sarı, pembe ve beyaz tonlarla işlenerek dinamik ve estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Oval dandan çizgileriyle şekillenen yarım kubbe formu, üst pervazda görsel akışı tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılmıştır (Resim 137).

1456 tarihli El-Fevâidü'z-Ziyâiyye fi Şerhi'l-Kâfiye adlı eserin unvan sayfası da $\frac{1}{4}$ ve $\frac{1}{2}$ oranlarında simetri esasına göre yapılandırılmıştır. Merkezde yer alan altın zeminli şemse formu, kompozisyonun odak noktasını oluştururken; hatayi ve rumi motifler helezon çizgilerle yönlendirilerek simetrik düzende yerleştirilmiştir. Kırmızı,

mor, beyaz ve altın tonlarıyla işlenen motifler, tasarıma hem estetik çeşitlilik hem de ritmik bir akış kazandırmıştır (Resim 138).

Her üç eser, klasik Osmanlı tezhip sanatının simetriye dayalı kompozisyon anlayışını, motif yerleşimi ve renk kontrastlarıyla başarılı biçimde yansıtmaktadır. Mülteka'r-Ebhur, sade ve dengeli yapısıyla öne çıkarken; Şerh-i Kâside-i Bürde, zengin renk kullanımı ve gösterişli tasarımıyla dikkat çekmektedir. El-Fevâidü'z-Zıyâiyye ise merkezi odak ve ritmik motif yerleşimiyle 17. yüzyılın klasik süsleme geleneğini sade bir estetikle temsil etmektedir.

Resim 139 APİKAM Env.No:1944-4 Safevi dönemi unvan sayfası detay

Resim 140 APİKAM Env.No:1944-5 Safevi dönemi unvan sayfası detay

Resim 141 APİKAM Env.No:1944-3 Safevi dönemi unvan sayfası detay

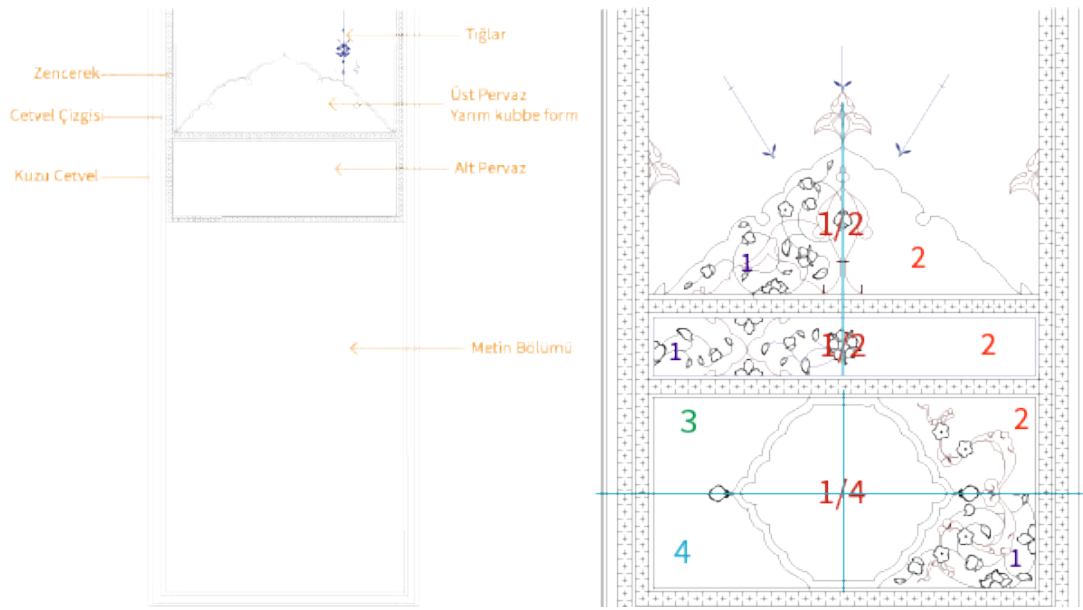
Resim 142 APİKAM Env.No:1944-6 Safevi dönemi unvan sayfası detay

Resim 143 TSMK H.812 Safevi dönemi pervaz deseni (Ayşe Zehra Sayın-Doktora Tezi)

Eserlerin, istinsah tarihleri değerlendirildiğinde, incelenen kataloglarda çoğunlukla 16. ve 17. yüzyıllara ait olduğu tespit edilmiş ve bazı eserlerin 19. dönemine kadar uzanan süsleme teferruatına sahip olduğu anlaşılmıştır. Bu dönem aralığı göz önünde bulundurulduğunda, unvan sayfası süslemelerinin klasik devir tezhip sanatı çerçevesinde gelişimini sağladığını ve yazmaların tezyin teknikleri açısından dönemsel sanat özelliklerini taşıdığı belirlenmiştir. İstinsah tarihleri dikkate alındığında, incelenen eserlerin önemli bir kısmında klasik dönem sanat üslubuna bağlı kalındığı gözlemlenmiştir. Motif düzenlemeleri, simetrik yapı ve süsleme öğelerinin kullanımı, tezyini sanatının temel ilkeleri ile örtüşmektedir. Bununla birlikte, bazı eserlerde İran Safevi dönemi süsleme anlayışına benzer detayların yer aldığı görülmüş ve böylelikle Safevi etkisinin Türk tezhip sanatına yansımalarının analiz edilmesi açısından önemli ipuçlarını işaret etmiştir. Katalogda bulunan eserler; Safevi üslubuna özgü rumi formlar içinde yer alan ince dallar üzerine işlenmiş hatayi motifler ile zeminlerde yaygın olarak kullanılan altın ve lacivert tonları gibi karakteristik özellikleri taşıması bakımından önemlidir.⁵⁹ (Resim 139-143).

⁵⁹ Ayşe Zehra SAYIN, “Safevi Dönemi Şiraz Üslubû Edebî Eserlerin Tezhip Analizi (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi)” (Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021).

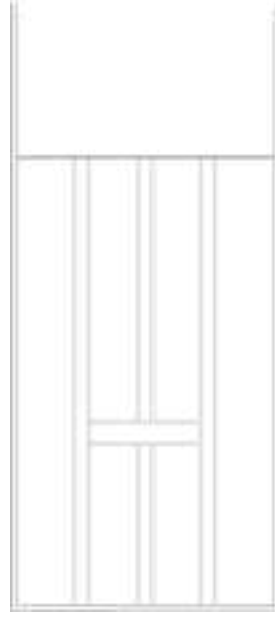
Çizim 91 Kompozisyon üzerindeki yapısal özellikler ve pafta aşamaları

Unvan sayfası tezyinatının yapısal özellikleri incelendiğinde, genellikle alt pervazda yatay dikdörtgen alan içerisine ve üst pervazda yarım kubbe formunda düzenlendiği görülmektedir. Genel olarak çoğu unvan sayfası süslemesi, simetri esas alınarak dengeli bir kompozisyon oluşturulmuş ve alt pervazda genellikle $\frac{1}{4}$, üst pervazda ise $\frac{1}{2}$ oranında simetri prensine göre desenler planlanmıştır. Bu tasarımlar, süslemelerin belirli bir düzene sahip olduğunu ve simetri anlayışına sıkı sıkıya bağlı kaldığını ortaya koymaktadır⁶⁰ (Çizim 91).

⁶⁰ Eric BROUG, *İslam Sanatında Geometrik Desenler* (Klasik, 2016), 21.

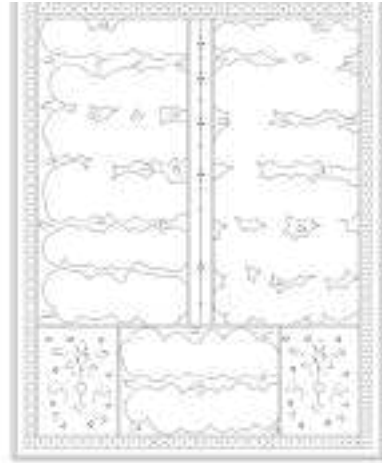
Resim 144 Unvan sayfası paftalara ayrılan metin bölümü

Çizim 92 Unvan sayfası metin bölümü çizim

Resim 145 Beynesütür ve koltuk formu detay

Çizim 93 Beynesütür ve koltuk formu detay çizim

Resim 146 Beynesütür detay ve çizim

Metin içerisinde, bazı alanlarda bölümler özelleştirilmiş ve istifleme düzeninde klasik döneme özgü teknikler uygulanmıştır. Dönemin yazma eserlerdeki metin geleneğine uygun olarak satırlar arasında düzenli aralıklar bırakılmış ve metnin akıcılığı artırılmıştır (Resim 144). Metinlerde yazı çeşitliliği dolayısıyla, çoğunlukla ta'lik, nesih ve rika hat türü kullanılmıştır. Bazı eserlerde metin içleri ara boşluklar ile altın renkte zeminle sıvanarak beynesütür uygulanmıştır (Resim 145-146). Ayrıca, bazı metinlerin önemli bölümleri kırmızı mürekkep çizgisi ile belirgin hale getirilmiş ve kompozisyon dengesi sağlanmıştır.

Çizim 94 İşlenmiş Rumi motif detay ve Bulut motifi detay çizim

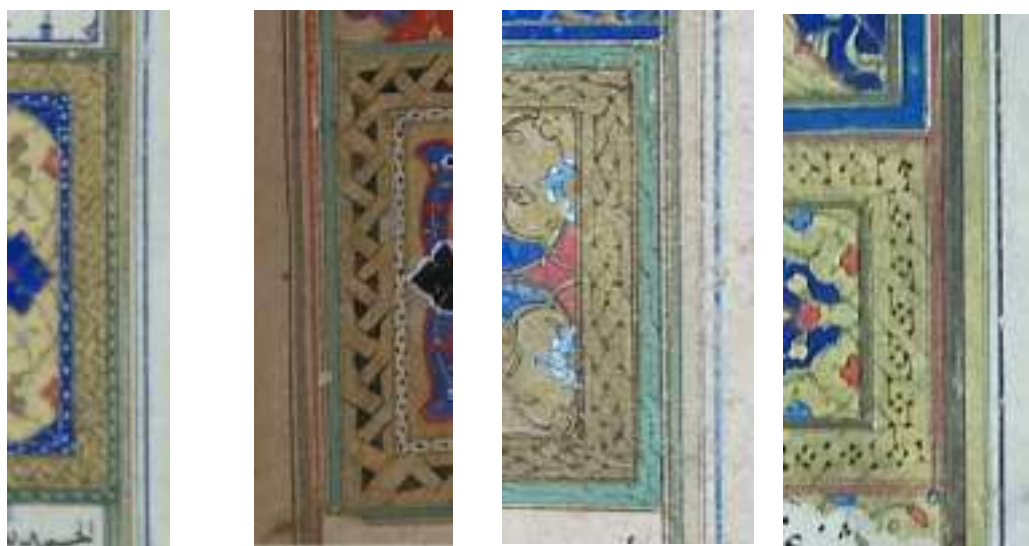
Motiflerin düzenlenişi sırasında ritim ve görsel uyum ön planda tutulmuş ve böylece kompozisyonun bütünlüğü sağlanmıştır. Hatayi motifler, hatayi ve gonca unsurlarının merkeze yerleştirildiği, helezon çizgileri ile yön verilen süsleme anlayışı yaygın olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra, bazı eserlerde işlemeli rumiler ve bulut motifleri ile desenin detaylandırıldığı, böylece süslemenin zenginleştiği gözlemlenmiştir (Çizim 94).

Kompozisyonlarda kullanılan süsleme teknikleri incelendiğinde, özellikle zencerek, münhani ve tığ süslemelerinin belirgin biçimde öne çıktığı görülmektedir. Unvan sayfa formlarının uygulamalarında altın ve lacivert zeminler yaygın olarak kullanılmış ve desen çeşitliliğinin belirginleşmesini sağlamıştır. Renk seçimleri açısından incelendiğinde, motiflerde çoğunlukla altın, kırmızı, mor, bordo, mavi ve siyah tonlarının tercih edildiği görülmektedir.

Resim 147 Zamanla bozulmuş tığ süsleme detayları

Yukarıdaki taç desenlerinin sol tarafında ise tığların renklerinin zamanla dökülmüş olabileceği gözlemlenmektedir. Bu durum, kullanılan boya renklerinin zamanla aşınması ya da dış etkenlere bağlı olarak renklerin solması nedeniyle ortaya çıkabilir. Özellikle organik kök pigmentlerin kullanıldığı eserlerde, zaman içinde renk kayıpları yaşanabilmektedir⁶¹. Tığ süslemesinin bu bölümündeki renk değişimi, eserin tarihi dokusunu koruma açısından önemli bir değerlendirme kriteri olabilir (Resim 147).

Resim 148 Bazı unvan sayfalarındaki zencerek deseni detayları

Zemin sıvamalarında genel olarak altın renk hakimiyeti dikkat çekerken, arasuyu desenlerinde zencerek motifleri sıkça kullanılmıştır. Ayrıca lacivert zemin üzerine işlenen '+' biçiminde zencerek arasuyu, desen sınırlarını belirginleştirerek süslemenin görsel etkisini artırmıştır (Resim 139).

⁶¹ T. CERCHİARA vd., "Effects of Microwave Heating for the Conservation of Paper Artworks Contaminated with *Aspergillus Versicolor*", *Cellulose* 25, sy 3 (2018): 2063-74, <https://doi.org/10.1007/s10570-018-1687-5>.

Resim 149 Bazı unvan sayfasındaki tığ detayları

Tığ süslemeleri, zarif dokunuşlarla motiflerin uyum içerisinde sunulmasını sağlamış; tezyini sanat anlayışını bütünleyici bir öge olarak ortaya koymuştur. (Resim 149).

Safevi dönemine ait iki farklı eserin son sayfasında minyatür süslemesi vardır. İki desende de kuş tasviri ve hatayi motiflerin dengeli bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. İlk süslemede, stilize çiçek motifleri ve kuş tasvirleri bir arada kullanılarak hem doğal hem de estetik bir uyum yakalanmıştır. Özellikle serçe, güvercin ve bülbül motiflerinin desen içerisine yerleştirilmesi, kompozisyonun hareketli bir yapı kazanmasını sağlamıştır. İkinci desende ise lale motiflerinden oluşan çiçek demeti ile tavus kuşu figürü bir araya getirilmiştir. Tavus kuşunun kanatlarına detayların verilmesi ve renk geçişlerinin uygulanması, kompozisyonun derinlik kazanmasını sağlamıştır (Resim 150).

Resim 150 Safevi dönemi eserindeki minyatür tasvirleri detayı

Bazı eserlerin cilt ve kâğıt yüzeylerinde zaman içinde oluşan doğal aşınmalar gözlemlenmektedir. Bu durum, eserlerin yüzey dokusunu etkileyerek fiziksel bozulmalara yol açmaktadır. Eserlerin korunması adına bir an önce restorasyon sürecine alınması ve aşınma ile bozulmaların önüne geçilmesi gerekmektedir (Resim 151).

Resim 151 Bazı eserlerin cilt ve sayfa yüzeyindeki bozulmalar

Genel olarak incelenen eserler kompozisyon unsurları, motif yoğunluğu, simetri prensipleri ve kullanılan tezhip teknikleri açısından 16. yüzyıl Osmanlı tezhip sanatının klasik üslup ilkeleri doğrultusunda şekillenen simetrik kompozisyon düzeni, yoğun motif kullanımı ve altın varak gibi teknik uygulamalarla örtüşmektedir. 17. yüzyılda bu klasik anlayışın devam ettirildiği, ancak motiflerde daha sadeleşmiş ve kontrollü bir düzenin benimsendiği görülmektedir. Safevi dönemi süsleme anlayışı ise özellikle rumi ve hatayi motiflerinin stilize biçimde kullanımı, zemin-motif ilişkisine verilen önem ve simetrik düzenlemeler açısından Osmanlı klasik üslubuyla ortaklık göstermektedir. Ancak Safevi tezhiplerinde daha yoğun figüratif detaylar ve İran estetik anlayışına özgü zarif çizgisel formlar ön plana çıkmaktadır.

Bu karşılaştırmalar doğrultusunda, incelenen yazma eserlerin süsleme özellikleri hem Osmanlı tezhip sanatının dönemsel dönüşümünü hem de Safevi etkisinin izlerini taşıyarak sanat anlayışını yansıtmakta ve tezyini üslubunun belirgin özelliklerini taşımaktadır. Unvan sayfası desenlerinin motif ve teknik açısından birbirine benzer yapılar içermesi, tezhip sanatında belirli bir estetik anlayışın sürekliliğini koruduğunu ve tezhip sanatının temel prensiplerinin dönemsel olarak kompozisyon üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunun yanı sıra, yazma eserlerin süsleme anlayışı gerek renk seçimi gerek motif kullanımı gerekse kompozisyon düzenlemeleri açısından benzerlik göstererek tezyini sanatının sürekliliğini koruduğunu doğrulamaktadır. İncelenen eserlerde kullanılan desen unsurları, belirli bir sanat anlayışına bağlı olarak şekillendirilerek, süsleme detayları dönemsel estetik özellikleri ile uyum içerisinde olmuştur.

Renk düzeni, motif planlaması ve kompozisyon anlayışı bakımından unvan sayfası desenleri, geleneksel Türk sanatları içinde önemli bir süsleme kategorisi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, incelenen eserler tezhip sanatının gelişimini ve sürekliliğini ortaya koyan önemli veriler sunmuştur. Böylelikle, geleneksel sanatlara ve tezhip sanatının dönemsel gelişimine ışık tutması dileğiyle.

KAYNAKÇA

- AHMAD, Madiha, Khuram RASHİD, ve Neelum NAZ. "Study of the ornamentation of Bhong Mosque for the survival of decorative patterns in Islamic architecture". *Frontiers of Architectural Research* 7, sy 2 (2018): 122-34. <https://doi.org/10.1016/j.foar.2018.03.004>.
- "Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi". Erişim 22 Mayıs 2024. <https://www.apikam.org.tr/tr/Apikam-Arsiv/1/29?tab=64>.
- "Ahmet Piriştina kimdir? - Yeni Akit". Erişim 22 Mayıs 2024. <https://www.yeniakit.com.tr/biyografi/ahmet-piristina>.
- AKGÜL, Serap. "Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi'nde Bulunan 18.Yüzyıla Ait Cilt Sanatı Örnekleri". Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/220405>.
- ARSEVEN, Celâl Esad. *Türk Sanatı*. Karaca Ofset. Cem, 1973.
- AYDIN, Feyzi. "Chester Beatty Müzesi Türk-İslam Eserleri Koleksiyonununda Yer Alan Bir Grup Osmanlı Dönemi Yazma Eserin Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi". *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 0, sy 29 (2022): 131-65. <https://doi.org/10.56597/kausbed.1077396>.
- BAYSAL, Ali Fuat. "Mushaf Tezyinatının Tarih İçindeki Gelişimi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 10, sy 3 (2010): 3.
- BEŞTAV, İclal, ve Çiğdem ÖNKOL ERTUNÇ. "Fransız Milli Kütüphanesinde Bulunan 482 Envanter Numaralı Mushafın Tezyini Açısından Değerlendirilmesi". *Konya Sanat, Necmettin Erbakan University*, sy 3 (Aralık 2020): 49-63. <https://doi.org/10.51118/konsan.2020.4>.
- BİNARK, İsmet. *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*. Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği, 1975.
- BİROL, İnci A. *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı; Çizim Tekniği ve Çeşitleri*. 9. bs. Kubbealtı Neşriyat, 2017.
- BİROL, İnci A. "Tezhip". TDV İslâm Ansiklopedisi. Erişim 11 Haziran 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tezhip>.
- BROUG, Eric. *İslam Sanatında Geometrik Desenler*. Klasik, 2016.
- CERCHİARA, T., A. M. PALERMO, G. ESPOSİTO, ve G. CHİDİCHİMO. "Effects of Microwave Heating for the Conservation of Paper Artworks Contaminated with Aspergillus Versicolor". *Cellulose* 25, sy 3 (2018): 2063-74. <https://doi.org/10.1007/s10570-018-1687-5>.
- ÇABA ŞAN, Deniz. "Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Oluşmasında Kent-Yaşam Dergilerinin Etkisi ve İzmir Örneği". Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/344711/yokAcikBilim_378011.pdf?sequence=-1.
- ÇAKMAK, Yasin. "Türk Cilt Sanatında 'Yazma' Kavramı". *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, sy 13 (Haziran 2021): 13.

- DEMİRİZ, Yıldız. “16. Yüzyıl Kur’an Tezhipleri Hakkında Bazı Notlar”. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 1988. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusty/issue/34326/379768>.
- DURMUŞ, Fatimetüzzehra. “TSMK. eh. 67 no’lu Mushaf ın Tezhip Sanatı Açısından İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019. <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/213812>.
- ERTUNÇ, Çiğdem Önkol. “Anadolu Selçuklu Dönemi Taçkapıları Süsleme Şeritlerinde Tezyinat”. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 5 (Mart 2016): 114-31. <https://doi.org/10.17859/pauifd.04839>.
- HAYTA, Yasemin. “Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5, sy 2 (2016): 2.
- İRTEŞ, Muammer Semih. *Muhteşem Karahisârî Kur’ân-ı Kerîm’i Koltuk Tezhipleri I. Nakkaş Tezyini Sanatlar*, 2021.
- ISMAİL, Muhammad Uzair, Ros Mahwati AHMAD ZAKARİA, ve Zuliskandar RAMLİ. “Traces of Turco-Persian Influences in Malay Woodcarving Motifs on Vernacular Buildings in Terengganu”. *Humanities and Social Sciences Communications* 11, sy 1 (2024): 1. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-04173-0>.
- İzmirART. “Ahmet Piriştina Büstü - İzmir Art”. Erişim 22 Mayıs 2024. <https://www.izmir.art/tr/ahmet-piristina-bustu>.
- “İzmir’in hafızası: APİKAM - İzmir Dergisi - Yaşasın Dergicilik”. Erişim 30 Mayıs 2024. <https://www.izmirdergisi.com/tr/turizm/muzeler/2537-izmir-in-hafizasi-apikam>.
- KALE, Pınar. “Amasya Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi’ndeki 2065 No’lu Mesnevî-i Şerif’in Tezhib ve Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi”. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2019.
- KARADENİZ, Yıldırım. “Safevi Dönemi Tezyinatı Üslup Özellikleri Görülen Bir Yazma Eserin Değerlendirilmesi”. *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 7, sy 1 (2023): 1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8032821>.
- KARAKAŞ, Funda Arı. “Türk ve İslam Eserleri Müzesi’ndeki 192 Numaralı Mushafın Tezhip Özellikleri”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2020.
- KILIÇ, Hüsnâ. “XVI. Yüzyıl Osmanlı Mushaf Tezhiplerinde Kullanılan Rumi Motiflerinin İncelenmesi ve Günümüz Tezhip Anlayışı ile Yorumlanması”. Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2021. <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/5577>.
- MEÇO, Menekşe. “Tezhip Sanatında Sazyolu Üslûbundaki Yaprak Motiflerinin Estetik Açından Değerlendirilmesi”. Sanatta Yeterlik Tezi, Sülerman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2024.

- OTHMAN, R., ve Z. J. ZAINAL-ABİDİN. “The Importance of Islamic Art in Mosque Interior”. *Procedia Engineering* 20 (2011): 105-9. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2011.11.144>.
- ÖZGÖRÜŞ, Nurçin Kural. “Sakıp Sabancı Müzesi Murakkalarında Cilt Sanatı”. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019.
- ÖZKEÇECİ, İlhan, ve Şule Bilge ÖZKEÇECİ. *Türk Sanatında Tezhip*. 1. bs. Yazıgen Yayıncılık, 2014.
- ÖZSÜPHANDAĞ YAYMAN, Duygu. *Ahmet Piriştina Yaşam Öyküsü Nergis Kokar mı İzmir'in Sokakları?* Stil Matbaacılık. 51. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, 2007.
- SAYIN, Ayşe Zehra. “Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'nde Bulunan XVI. Yüzyıla Ait Tezhipli Eserler”. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- SAYIN, Ayşe Zehra. “Safevi Dönemi Şiraz Üslubû Edebî Eserlerin Tezhip Analizi (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi)”. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- SAYIN, Ayşe Zehra, ve Ahmet ÇAYCI. “Safevi-Şiraz Üslûbu Hamse-i Nizâmî Nüshasının Tezhipleri”. *Konya Sanat*, sy 3 (Aralık 2020): 3. <https://doi.org/10.51118/konsan.2020.2>.
- ŞAŞMAZ, Erol. “Tarihi Mekanlar Kişisel Ansiklopedi”. Erişim 22 Mayıs 2024. <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1247>.
- ŞEŞEN, Yasin. “Kent Arşivi Kültürü İhtiyacımız”. *Türk Kütüphaneciliği* 30, sy 1 (2016): 1.
- TANINDI, Zeren. *Hat ve tezhip sanatı, “Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı”*. Editör Ali Rıza Özcan. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009.
- TAŞKALE, Faruk. “Tezhip Sanatının Kullanım Alanları”. Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- TEKELİ, İlhan. *İzmir Belediyeciliğinde 2004 - 2018 Dönemi'nin Öyküsü (I. kitap)*. İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018.
- TURGUT, Atilla Yusuf. “Türk Tezhip Sanatı Tarihinde Yenilikçi Yorumlar”. Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2018. <https://acikerisim.msgsu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.14124/2243>.
- ÜÇER, Münevver, ve Kaya ÜÇER. “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı”. *Lale* 1, sy 1 (2020): 1.
- ÜNVER, A.Süheyl. *Türk Süsleme Sanatları* 2. 1. bs. Editör Gülbün MESARA ve Aykut KAZANCIGİL. C. 2. İşaret Yayınları, 2010.
- YAHYAGİL, Mehmet Y. “Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri”. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, sy 25 (Eylül 2011): 25.
- YARDIM, Ali. *İzmir Milli Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*. Anadolu Matbaacılık. C. 1. İzmir Milli Kütüphane Vakfı, 1992.

- YILDIRIM, Mustafa, ed. *Türk İslam Sanatlarına Giriş*. Palet yayınları 276. Palet Yayınları, 2017.
- YILMAZ, Edip, ve Rumeysa ŞİMŞEK. “Tezhip ve Tezhip’te Kullanılan Motif ve Teknikler”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sy 2 (2019): 592-604.
- YILMAZ, Fikret. “Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi”. Erişim 22 Mayıs 2024. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=39&RecID=795>.